

પ્રસ્તારક
ડૉ બોમીલાલ જી સાહેસરા,
અધ્યક્ષ, ગુજરાતી વિભાગ,
ન સ વિશ્વવિદ્યાલય,
વડોદરા

આવૃત્તિ પહેલી
પ્રત ૫૦૦

ચિ સં ૨૦૦૧
શ્ર સ ૧૯૫૩

મૂલ્ય પાંચ રૂપિયા

પ્રાપ્તિસ્થાન
પ્રાચ્ય વિદ્યામન્દિર,
વડોદરા.

મુદ્રક
રમણલાલ જી પટેલ, વ્યવસ્થાપક
સાધના પ્રેમ, રાવપુરા, વડોદરા

આમુખ

પ્રાચ્ય વિદ્યામંદિર સરપત્રી મુખ્યત્વે સંસ્કૃત હસ્તલિખિત પોથીઓ મેઝવી એમાંથી યોગ્ય પોથીનું પ્રકાશન વર્ષોથી ચાલી રહ્યું છે. 'ગાયકવાડ ઓરિયેન્ટલ સિરીઝ' માં એવાં સો ઉપરાંત પુસ્તકો પ્રસિદ્ધ થયાં છે. જૂના ગુજરાતી સાહિત્યનો હસ્તલિખિત મંડાર પણ વિપુલ છે. એમાંથી યોગ્ય સાહિત્યનું પ્રકાશન પણ ઇચ્છવા યોગ્ય છે. આ હેતુ લક્ષમાં રાખી, વડોદરા વિશ્વવિદ્યાલયના ગુજરાતી વિભાગ દ્વારા પ્રાચીન ગુર્જર ગ્રન્થમાલાની યોજના તૈયાર કરવામાં આવી છે. એ યોજના અનુસાર આ પ્રથમ પુસ્તક બહાર પડે છે, અને એવું એક પુસ્તક દર વર્ષે બહાર પાડવાની આશા રાખાય છે.

આ પ્રકારના સંશોધનનો ઉપયોગ એકદમ પહેલી નજરે ચંદે નહિ એ સ્વાભાવિક છે. પરંતુ ભાષાની દૃષ્ટિએ તેમ જ સામાજિક ઇતિહાસની દૃષ્ટિએ આ પ્રકારનાં સંશોધનો પુષ્કળ પ્રકાશ પાડે છે અને માટે જ ઉપયોગી છે. આ પુસ્તકના નિવેદનમાં ડૉ. સંડેસરા લખે છે કે :—
“ આ ગ્રન્થમાલામાં પ્રસિદ્ધ થતી કૃતિઓ તથા એના શબ્દકોશો ઐતિહાસિક ગુજરાતી શબ્દકોશ માટે સામગ્રી પૂરી પાડશે તથા અન્ય ભગિનીભાષાઓના પ્રાચીનતર યુગોના અધ્યયનમાં પણ ઉપયોગી થશે એવી આશા છે. ” પુસ્તક પાછળ જે શબ્દકોશ આપ્યો છે તે ભાષાની દૃષ્ટિએ અતિશય ઉપયોગી થઈ પડશે એમાં તો જરા પણ શંકા નથી. આશા છે કે આ પ્રકાશનનો ગુજરાતના વિદ્વાનો તેમ જ અન્ય ભાષાશાસ્ત્રીઓ યોગ્ય સત્કાર કરે.

અનુક્રમ

આમુખ	૨૨
નિવેદન	૧-૩
પ્રસ્તાવના	૪-૨૭
<p>જૂનું ગુજરાતી ગદ્ય-૪; 'બાલાવબોધ' એસેસ શું ?-૭; 'પદ્ધિશતક પ્રકરણ' અને તેનો કર્તા-૧; 'પદ્ધિશતક'ના બાલાવબોધકારો-(૧) સોમસુન્દરસૂરિ-૧૩; (૨) જિન- સાગરસૂરિ-૧૪; (૩) મેહસુન્દર ઉપાધ્યાય-૧૫; 'પદ્ધિ- શતક'ના અન્ય બાલાવબોધો-૨૨; હાથપ્રતો અને સંપાદન- ૨૪; અનુલેક્ષ-૨૮.</p>				
પદ્ધિશતક પ્રકરણ-ત્રણ બાલાવબોધ સહિત....	૧-૧૬૦
પરિશિષ્ટ ૧. નેમિચન્દ્ર મંડારી-વિરચિત				
જિનવલ્લભસૂરિ ગુરુગુણવર્ણન....	૧૬૧-૬૫
પરિશિષ્ટ ૨. નેમિચન્દ્ર મંડારી-વિરચિત પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર....	૧૬૬
'પદ્ધિશતક' ની પ્રાકૃત ગાથાઓની સૂચિ	૧૬૭-૬૯
શબ્દકોશ	૧૭૦-૯૩

મુલપટ્ટ-ઉપયોગમાં લેવાયેલી હસ્તપ્રતોમાંથી ત્રણના ફોટા

शुद्धिपत्रक

पृष्ठ	पक्ति	अशुद्ध	शुद्ध
३	९	दीक्षादि बरावी	दीक्षा दिवरावी
८०	१८	नाणनी	जाणनी
८९	१६	आगी गमइं	आंगीगमइं
९५	४	आजारहितहूइं	आजारहितहूइं
१७५	१७	आगीगमई	आगीगमइं
"	"	ए. व.	ब. व.

નિવેદન

વડોદરાના મ. સ. વિશ્વવિદ્યાલયની કાર્યવાહક સભાએ (સીન્ડિકેટે) મંજૂર કરેલી યોજના અનુસાર, આ 'પ્રાચીન ગુર્જર ગ્રન્થમાલા' શરૂ થાય છે. પ્રાચીન ગુજરાતી સાહિત્યની અપ્રસિદ્ધ કૃતિઓની સમીક્ષિત વાચનાઓનું પ્રકાશન સામાન્ય રીતે એમાં થશે, પરંતુ આ પહેલાં છપાઈ ગયેલી છતાં જેનાં શાસ્ત્રીય સંપાદનો ન થયાં હોય એવી વિશિષ્ટ રચનાઓની સમીક્ષિત વાચનાઓને તથા પ્રસિદ્ધ કે અપ્રસિદ્ધ રચનાઓમાંથી અભ્યાસની દૃષ્ટિએ ફરેલા સમુચ્ચયોને પણ એમાં સ્થાન રહેશે. પ્રત્યેક સંપાદન સાથે પ્રસ્તાવના ઉપરાંત તે તે કૃતિમાં પ્રયોજાયેલા નોંધપાત્ર શબ્દોનો એક કોશ આપવામાં આવશે, જેમાં એ શબ્દો ઉપર વ્યુત્પત્તિ તેમ જ અર્થવિકાસની દૃષ્ટિએ સંક્ષિપ્ત ટાંચણો અપાશે. જૂના ગુજરાતી ભાષાસાહિત્યના તુલનાત્મક અધ્યયનમાં ઉપયોગી થાય એ પ્રકારના સ્વાધ્યાયગ્રન્થોને પણ પ્રસંગોપાત્ત આ ગ્રન્થમાલામાં અવકાશ રહેશે.

વિક્રમના ચારમા શતકમાં થયેલા, અપભ્રંશ વ્યાકરણકાર આચાર્ય હેમચન્દ્રના સમયથી માંડી ઓગણીસમા શતક સુધી જૂના ગુજરાતી સાહિત્યમાં રચાયેલા સેંકડો ગ્રન્થો હજી અપ્રસિદ્ધ છે. એ વિપુલ સાહિત્ય-મંડારમાંથી પસંદ કરેલી, જુદા જુદા સાહિત્યપ્રકારોની પ્રતિનિધિરૂપ ગદ્યપદ્યાત્મક કૃતિઓનું પ્રકાશન તે તે કૃતિરૂપે અગત્યનું હોવા ઉપરાંત તે તે સાહિત્યપ્રકારના વિકાસના અધ્યયનમાં ઘણું ઉપયોગી છે.

શક સં. ૬૯૯ (વિ. સં. ૮૩૪)માં 'કુવ્વલયમાલા' નામે સુપ્રસિદ્ધ પ્રાકૃત કથા રચનાર દાક્ષિણ્યાંક ઉદ્યોતનસૂરિએ ગુર્જરોની ભાષાનો એક નાનો નમૂનો ટાંક્યો છે, પણ છેલ્લાં લગભગ સાઠા આઠસો વર્ષ થયાં તો

પ્રાચીન ગુર્જર સાહિત્ય વહોઝા પ્રમાણમાં ઉપલબ્ધ છે. કાઝના પ્રવાહમાં ઘણું નાશ પામ્યું હશે, પરંતુ જે વચ્ચું છે તે પણ વિપુલ છે. વિક્રમના વારમા શતકથી આ તરફ આવતા એક પણ શતાબ્દી એવી નથી, જેમાં જૂના ગુજરાતી સાહિત્યમાં નિકસેલા વિવિધ સાહિત્યપ્રકારોના પ્રતિનિધિરૂપ નમૂના મળતા ન હોય. ગુજરાતી ભાષાનો શતાબ્દીવાર સિલસિલાબંધ ઇતિહાસ ઉકેલવા માટે, અગતની કોઈ પણ ભાષાને ઈર્ષ્યા આવે એવી વૈવિધ્યપૂર્ણ અને સુસંગોપિત પુષ્કળ સાધનસામગ્રી વહુસલ્ય હસ્તપ્રતોરૂપે વિદ્યમાન છે અને એક સદ્ભાગ્ય ગણવું જોઈએ. ગુજરાતી ભાષા માટે ઐતિહાસિક સિદ્ધાન્તાનુસાર રચાયેલા શ્રુત્ કોશની જરૂરિયાત ઘણા સમયથી ઝમેલી છે—એવો કોશ, જેમા વહોઝો શબ્દસચય કે ક્રમિક વ્યુત્પત્તિ આપી હોય ઇટલું જ નહિ, પણ સાહિત્યિક પ્રમાણો અને અવતરણોને આધારે કાલાનુક્રમિક અર્થવિકાસ વતાવેલો હોય. પણ એવા કોશના વ્યવસ્થિત કાર્યનો આરંભ થાય ત્યાર પહેલા કેટલાંક મૂમિકારૂપ કામો—જૂના ગ્રન્થોની શાસ્ત્રીય વાચનાઓ અથવા તે તે ગ્રન્થના અને વિશિષ્ટ યુગોના શબ્દકોશની રચનાનાં તથા વિશિષ્ટ શબ્દો કે શબ્દસમૂહોના કાલાનુક્રમિક અધ્યયનનાં કામો—થવા જોઈએ. આ ગ્રન્થમાલાના પ્રકાશનમા આ રીતનું મૂમિકારૂપ અધ્યયન રજૂ કરવાનો સ્વાલ પણ રહેલો છે. આ ગ્રન્થમાલામા પ્રસિદ્ધ થતી કૃતિઓ તથા એના શબ્દકોશો* ઐતિહાસિક ગુજરાતી શબ્દકોશ માટે સામગ્રી પૂરી

* છેવટના કેટલાક વર્ષોમા આ દેશમા તેમ જ પરદેશમા થયેલો નઘ્ય ભારતીય આર્યભાષાના જૂના ગ્રન્થોનાં સપાદનોમા સપાદિત કૃતિના પ્રત્યેક શબ્દની સૂચિ અપાતી ઘણી ઘાર જોવામા આવે છે. જ્યારે છૂટક છૂટક રૂપે એવાદ કૃતિનું સપાદન થતું હોય ત્યારે આ પ્રકારની સર્ણ શબ્દસૂચિની ઉપયોગિતા સરી, પણ એક ગ્રન્થમાલાના પ્રત્યેક ગ્રન્થ માટે જો એમ કરવામાં આવે તો ઘીજા જ પ્રકાશનથી એમાં બિજકરૂપી પુનરાવૃત્તિનો દોષ અનિવાર્ય રીતે આવે અને સપાદકના સમયનો અને સુદપના નાણાંનો નિર્ભેક વ્યય થયે. આથી પસદ કરેલ શબ્દોનો કોશ

पाठशे तथा अन्य भगिनीभाषाओना प्राचीनतर युगोना अध्ययनमां पण उपयोगी थशे एवी आशा छे.

आम साहित्य तेम ज भाषाना तुलनात्मक अने ऐतिहासिक अभ्यासनो द्विविध उद्देश आ ग्रन्थमालाना प्रकाशनमां छे. आ विषयना विद्यार्थीओ अने अभ्यासीओने आ रीते जुदा जुदा दृष्टिकोणथी उपयोगी थाय एवां प्रकाशनो आपवा माटे अमे सतत प्रयत्नशील रहीशुं. योग्य सूचनो द्वारा तथा प्रकाशनोनां विवेचनो द्वारा आ कार्यमां सहकार आपवा तन्त्रोने विनंती छे.

‘अध्यापकनिवास,’

बडोदरा.

का. तैली मूँगिमा, सं. २००९.

भोगीलाल जयचंदभाई सांडेसरा
सामान्य संपादक.

आपवानी पद्धति सामान्य रीते आ संग्रहनोमां रहेशे. जो के टूकी तेम ज कोई एक अपेक्षाए विशिष्ट कतिना संपादनमां, जरूर जणाये, सर्व शब्दोना कोश न भापी सकाय एवुं नथी.

પ્રસ્તાવના

જૂનું ગુજરાતી ગદ્ય

જૂના ગુજરાતી સાહિત્યમાં ગદ્ય લેખાળો અળછતાં કે વિરલ હતાં એવો એક સામાન્ય સ્વાલ પ્રવર્તે છે, પણ જૂના સાહિત્યની શોધ થતી જાય છે તેમ તેમ એ સ્વાલ પ્રમાણપુરઃસર નથી એ નિશ્ચિત થાય છે. ઠેઠ વિક્રમના ચૌદમા શતકથી માંડી જૂની ગુજરાતીમાં (અથવા ડૉ. ટેસીટરીએ પ્રચલિત કરેલો શબ્દ વાપરીએ તો જૂની પશ્ચિમ રાજસ્થાનીમાં) * ગદ્યસાહિત્ય મળે છે અને ઉત્તરોત્તર એનું વૈપુલ્ય વધતું જાય છે. અર્વાચીન કાલમાં ગદ્ય સાહિત્યના ઘણાં સ્વરા પ્રકારોનું વાહન બન્યું છે

* સોઝમા સૈકામા તથા સ્વાર પહેલાના સમયમા 'જૂની ગુજરાતી' અને 'જૂની પશ્ચિમ રાજસ્થાની' એ બન્ને શબ્દપ્રયોગો વડે એક જ વસ્તુનો बोध થાય છે. સંભવિત બોલીભેદોવાળી એક જ સામાન્ય ભાષા ગુજરાત અને રાજસ્થાનમાં—જાસ કરીને પશ્ચિમ રાજસ્થાનમાં—બોલાતી હતી. આ ભાષાકીય એકતાના કારણમાં પૂર્વકાળનો રાજકીય તેમ જ સાંસ્કૃતિક ઇતિહાસ રહેલો છે, જેની ધીગતમાં કતરલું અહીં પ્રસ્તુત નથી. પણ ગુજરાતનું એક ઘારનું પાટનગર ધ્રીમાલ અત્યારે રાજસ્થાનમાં ગણાય છે અને ગુજરાતની અનેક વ્રાહ્મણ, વણિક અને કારીગર જ્ઞાતિઓનાં નામો સૂચિત કરે છે કે એક કાલે એ બધો પ્રજાસમૂહ અત્યારે જેને પશ્ચિમ રાજસ્થાન કહેવામાં આવે છે એ પ્રદેશમાંથી અત્યારના ગુજરાતમાં આવીને વસ્યો હતો, એવી કેટલીક હકીકત લક્ષમાં રાખવા જેવી છે. આ ઇતિહાસિક પાર્શ્વભૂમિકા જો સ્વાલમાં ન હોય તો 'જૂની ગુજરાતી' અને 'જૂની પશ્ચિમ રાજસ્થાની' જેવા પ્રયોગો વાસ્તવિક અર્થબોધમાં થોડો સમ્રમ ઊભો કરે રસા. એથી આપણી ભાષાની એ પ્રાચીન ભૂમિકા માટે શ્રી. ઝમાશંકર જોશીએ 'મારુ-ગુર્જર' એવો શબ્દ સૂચવ્યો હતો. આજે પણ રાજસ્થાનની ભાષા એના સંધારણની દૃષ્ટિએ હિન્દી કરતા ગુજરાતીને વધારે મળતી છે એ વસ્તુ આ ઇતિહાસિક પરિસ્થિતિના પ્રત્યક્ષ સમર્થનરૂપ છે. આ 'પ્રાચીન ગુર્જર ગ્રન્થમાલ'માં આપણી ભાષાના આ 'મારુ ગુર્જર' યુગની પણ કેટલીક કૃતિઓ પ્રસિદ્ધ થયો—અને આ પ્રથમ પુષ્પ તો એ યુગનું જ છે—એ કારણે આટલું સ્પષ્ટીકરણ કે વિપયાન્તર જરૂરી ગણ્યું છે

એવું જો કે એ સમયમાં નહોતું, ગદ્યનું પ્રયોગક્ષેત્ર સીમિત હતું, તો પણ
 એ સીમિત ક્ષેત્રમાં યે થોડાક અલગ અલગ પ્રકારો મળે છે. સંસ્કૃત કે
 પ્રાકૃત ગ્રન્થોના અનુવાદ કે ટીકારૂપ ચાલચવોધો; અક્ષરના રૂપના
 માત્રાના અને લ્યના બંધનથી મુક્ત છતાં પદ્યમાં લેવાની બધી છૂટ મોગવતા
 પ્રાસયુક્ત ગદ્ય—‘બોલી’માં રચાયેલાં ‘પૃથ્વીચંદ્રચરિત્ર’ (સં. ૧૪૭૮)
 જેવાં ગદ્યકાવ્યો કે ‘સમાશૃંગાર’ જેવાં વર્ણકસંગ્રહો; અજ્ઞાતકર્તૃક
 ‘કાલકાચાર્ય કથા’ (સં. ૧૫૫૦ આસપાસ)* જેવી, ક્વચિત્ અલંકાર-
 પ્રચુર અને ક્વચિત્ સહેલા રસઙ્ગતા ગદ્યમાં રચાયેલી કથાઓ અને
 ‘કાદંબરી કથાનક’ (વિ.ના ૧૮મા શતકનો પૂર્વાર્ધ)+ જેવા કંથાસંક્ષેપો;
 દાર્શનિક ચર્ચાઓ, વાદવિવાદો અને પ્રશ્નોત્તરીઓ; ‘ઔત્તિક’ તરીકે
 ઓઝલાતા, ગુજરાતી દ્વારા સંસ્કૃત શીલવા માટેના સંલ્યાબંધ વ્યાકરણ-
 ગ્રન્થો—જેમાં સંપ્રામસિંહકૃત ‘ચાલશિક્ષા’ (સં. ૧૩૩૬) અને
 કુલમંડનગણિકૃત ‘મુગ્ધાવબોધ ઔત્તિક’ (સં. ૧૪૫૦) જેવાં
 માપાનાં ઇતિહાસનાં સીમાચિહ્નોનો સમાવેશ થાય છે—એ જૂના ગદ્ય-
 સાહિત્યના પ્રાપ્ત વિવિધ પ્રકારો છે. અત્યારે ઉપલબ્ધ થતું જૂનું ગદ્ય
 પણ ઘટ્ટલું વિપુલ છે કે એનું પ્રકાશન કરવામાં આવે તો ‘વૃહત્કાવ્ય-
 વોદન’ના સુપ્રસિદ્ધ ગ્રન્થો જેવડા ઓછામાં ઓછા સો ગ્રન્થો તો સહેજે
 ભરાય. જો કે જુદા જુદા પ્રાચીન ગ્રન્થમંડારો અને સંગ્રહોમાં જે ગદ્ય-
 સાહિત્ય મારા જોવામાં આવ્યું છે એ વિચારતાં મને લાગે છે કે આ
 વિધાનમાં સંભવ અત્યુક્તિનો નહિ પણ અલ્પોક્તિનો છે.

આ ગદ્યસાહિત્યનો માત્ર એક અલ્પ અંશ અત્યાર સુધીમાં બહાર
 આવ્યો છે. ગાયકવાડ્શ ઓરિયેન્ટલ સિરીઝમાં એ ગ્રન્થમાલ્લાના આદ્ય
 સંપાદક શ્રી. ચિમનલાલ ડાહ્યાભાઈ દલપલે છપાવેલ ‘પ્રાચીન ગુર્જર

* પ્રસિદ્ધ, મારા ઘડે સંપાદિત, ‘પ્રસ્થાન,’ પાગળ-ચૈત્ર, સં. ૧૯૮૮

+ પ્રસિદ્ધ, સં. આચાર્ય જિનવિજયજી, ‘પુરાતત્ત્વ,’ પુસ્તક ૫, અંક ૪.

કાવ્યસમ્રાટ 'મા તથા આચાર્ય જિનવિજયજી-સંપાદિત 'પ્રાચીન ગુજરાતી
 ગદ્યસન્દર્ભ'માં ઉપલબ્ધ પ્રાચીનતમ ગદ્યસાહિત્યની ઉત્તમ વાનગી છે ડૉ
 ટી એન દવેએ લંડન યુનિવર્સિટી સમક્ષ રજૂ કરેલા પોતાના વૃહ
 હ્રિન્નધર્મા (A Study of the Gujarati Language in the
 16th Century V S) સ ૧૫૪૨માં રચાયેલા 'ઉપદેશમાલા'ના
 ચાલાવનોધનુ સંપાદન કરેલું છે ત્યાર પછી વૃહહ્રિન્નધર્મરૂપે આવા એકબે
 સંપાદનો થયા છે, પણ તે હજી પ્રકાશિત થયા નથી ગુજરાત તથા
 રાજસ્થાનમાંથી વહાર પડતા સામયિકોમાં કેટલીક નાનીમોટી પ્રાચીન
 ગદ્યકૃતિઓ પ્રસંગોપાત્ત પ્રસિદ્ધ થઈ છે પ્રાચીન ગદ્યના પ્રેરક વચ્ચે
 અર્વાચીન ગદ્યના પ્રેરક વચ્ચેથી વિમિત્ર છે, અને પરિણામે એ વચ્ચે યુગમાં
 વિસ્તરેલા ગદ્ય-સાહિત્યપ્રકારો પણ વિમિત્ર છે વચ્ચી અર્વાચીન યુગમાં
 સાહિત્યનું મુખ્ય વાહન ગદ્ય બન્યું છે અને એ રીતે એનું મહત્ત્વ વધ્યું છે
 પણ જૂનામાં જૂની ઉપલબ્ધ ગદ્યકૃતિઓથી માઢી પ્રાચીન યુગના છેલ્લા
 પ્રતિનિધિ દયારામકૃત 'સતસૈયા' ઉપરની સ્વરચિત ગુજરાતી ટીકા તથા
 સ્વામીનારાયણના 'વચનામૃતો' સુધીની ગદ્યરચનાઓ ઉપરથી જૂના
 ગુજરાતી ગદ્યના વધારણ અને શેલીનો ઐતિહાસિક દૃષ્ટિ કાલાનુક્રમિક
 અભ્યાસ થાય ત્યારે વિચારોની સ્પષ્ટ અને રુચિર અભિવ્યક્તિ માટે જૂના
 ગદ્યનું સાતત્ય અર્વાચીન ગદ્યમાં કેટલે અંશે રહેલું છે તથા કઈ અને
 કેવી નવી લઢણો ભાષામાં વિસ્તરી છે એ ચોક્કસ સ્પષ્ટરૂપે સમજી શકાય
 વચ્ચી પદ્ય કરતા ગદ્ય એ બોલાતી ભાષાનું વિશેષ નિકટવર્તી હોય, એ
 કારણે પણ અભ્યાસ માટે એનું એક સ્વાસ મહત્ત્વ છે આ દૃષ્ટિ નેમિચન્દ્ર
 કૃત પ્રાકૃત 'પદ્ધિશતક પ્રસ્થરણ' ઉપરના-અનુક્રમે સોમસુન્દરસૂરિ,
 જિનસાગરસૂરિ અને મેરુસુન્દર ઉપાધ્યાયકૃત-ત્રણ પ્રાચીન ગુજરાતી
 ચાલાવનોધોના સંપાદનનું આ ગ્રન્થમાલાના પ્રથમ પુસ્તકરૂપે થતું પ્રકાશન
 અભ્યાસીઓને ઉપયોગી થશે એવી આશા છે

‘વાલાવબોધ’ એટલે શું ?

આ પ્રસ્તાવનાના પ્રારંભમાં કહ્યું છે કે વાલાવબોધ એ મૂઝ સંસ્કૃત કે પ્રાકૃત ગ્રન્થના અનુવાદ કે ટીકારૂપે હોય છે. ‘વાલ’ એટલે વયમાં નહિ, પણ સમજ કે જ્ઞાનમાં વાલ. એના ‘અવબોધ’ માટે થયેલી રચનાઓ તે ‘વાલાવબોધ’. ગુજરાતીનું જૂનામાં જૂનું ગદ્યસાહિત્ય જૈન શાસ્ત્રગ્રન્થોના વાલાવબોધરૂપે છે. વાલાવબોધ આમ જો કે જૈન સાહિત્યનો શબ્દ છે, પણ એનો અર્થ સહેજ વિસ્તારીને ‘માગવત,’ ‘ભગવદ્ગીતા,’ ‘ગીતગોવિન્દ,’ ‘ચાણક્ય નીતિશાસ્ત્ર,’ ‘યોગવાસિષ્ઠ,’ ‘સિંહાસનચત્રીસી,’ ‘પંચાશ્વ્યાન,’ ‘ગણિતસાર’ આદિ જે બીજી અનુવાદરૂપ રચનાઓ મળે છે તે માટે પણ સાહિત્યના ઇતિહાસમાં એ શબ્દ પ્રયોજી શકાય, કેમ કે આ બધા ગદ્યાનુવાદોનો ઉદ્દેશ એક જ છે. વાલાવબોધમાં કેટલીક વાર મૂઝ ગ્રન્થોનું ભાષાન્તર હોય છે, તો કેટલીક વાર દૃષ્ટાન્તકથાઓ કે અવાન્તર ચર્ચાઓ દ્વારા મૂઝનો અનેકગણો વિસ્તાર કરેલો હોય છે. પણ ‘વાલાવબોધ’નો જે એક ઉત્તરકાલીન પ્રકાર ‘સ્તવક’ અથવા ‘ટવા’ રૂપે ઓઝસ્વાય છે એમાં માત્ર શબ્દશઃ ભાષાન્તર જ હોય છે. એમાં ‘સ્તવક’ની પોથીઓની લેખનપદ્ધતિ કારણ-ભૂત છે. વાલાવબોધના વાચકો કરતાં પણ જેમનું શાસ્ત્રજ્ઞાન મર્યાદિત હોય એવા વાચકોને ધ્યાનમાં રાખીને ‘સ્તવક’ની રચના થયેલી છે. એમાં પોથીના પ્રત્યેક પૃષ્ઠ ઉપર ત્રણ કે ચાર પંક્તિ મોટા અક્ષરોમાં મૂઝ શાસ્ત્ર-ગ્રન્થની લલ્લવામાં આવતી અને પ્રત્યેક પંક્તિની નીચે ફીળા અક્ષરોમાં એનો અર્થ લલ્લવામાં આવતો, જેથી વાચકને પ્રત્યેક શબ્દનો ભાવ સમજવામાં સરલતા થાય. આ પ્રકારની લેખનપદ્ધતિને કારણે પ્રત્યેક પૃષ્ઠ ઉપર નાના અને મોટા અક્ષરોમાં લલ્લાયેલી પંક્તિઓનાં જાણે કે ‘સ્તવક’ —શૂન્યો રચાયાં હોય એમ જણાતું. એ ઉપરથી આ પ્રકારના અનુવાદો માટે ‘સ્તવક’ શબ્દ વપરાયો, જેમાંથી ગુજરાતી ‘ટવો’ વ્યુત્પન્ન થયો.

વાલાવબોધના કર્તાઓ પોતાના વિષયના જાણકાર વિદ્વાનો હતા; એ કારણે એમના અનુગ્રાહો શિષ્ટ હોય છે અને શબ્દોની પસંદગી મૂઝને અનુસરતી તેમ જ સમુચિત અર્થની વાદક હોય છે. એમનો પ્રથમ ઉદ્દેશ સાહિત્યિક આનંદ આપવાનો નહિ, પણ વાચકને મૂઝ વસ્તુનું જ્ઞાન ફરાવવાનો છે, છતાં તરુણપ્રભસૂરિકૃત ‘પટાવશ્યક વાલાવબોધ’ (સં. ૧૪૧૧) જેની કેટલીક રચનાઓમાં કથાનકોમાં વર્ણકક્ષેત્રીના અલંકાર-પ્રચુર ગદ્યના આગમનની ઝંધાળીઓ વરતાય છે સ્ત્રી. પરંતુ મૂઝ મન્યને સાદી ભાષામાં સમજાવવાનો ‘વાલાવબોધ’ના સાહિત્યપ્રકારનો પ્રથમ ઉદ્દેશ છે તે તો ભાગ્યે જ કોઈ વાલાવબોધમાં અસફલ રહેલો જણાશે. જૂના ગુજરાતી સાહિત્યમાં વાલાવબોધ પાંચ-પચીસ નહિ પણ કુડીવંધ છે; અને સંસ્કૃત-પ્રાકૃત ભાષાઓમાં સંવસાયેલા શાસ્ત્રજ્ઞાને લોકમાપાઓ દ્વારા વહુજનસમાજ સમક્ષ સરલ સ્વરૂપમાં મૂકવાની જે પ્રવૃત્તિ મધ્યકાલમાં સમસ્ત ભારતવર્ષમાં નજરે પડે છે એ જ આ વાલાવ-બોધોની બહોલી અનુવાદપ્રવૃત્તિમાં પણ એક ચાલક ઘટ્ટરૂપે છે એમ કહેવામાં ભાગ્યે જ અતિશયોક્તિ ગણાશે.

એક જ મૂલ મન્યના એક કરતાં વધુ વાલાવબોધો જેમાં સાધોસાધ પ્રસિદ્ધ થતા હોય એવું, મને લ્યાલ છે ત્યાં સુધી, આ પહેલું જ પ્રકાશન છે. એક જ મૂલ ‘પષ્ટિશતક પ્રકરણ’નો ત્રણ જુદા જુદા વિદ્વાનોએ કરેલો અનુવાદ એમાં એક સાથે જોઈ શકાશે. એ ત્રણે વિદ્વાનો લગભગ એક જ સમયમાં થયેલા છે, સોમસુન્દરસૂરિનો વાલાવબોધ વિક્રમના પંદરમા શતકના અંતમાં રચાયેલ છે, જ્યારે જિનસાગરસૂરિ અને મેરુસુન્દર ઉપાધ્યાયના વાલાવબોધો વિક્રમના સોઝમા શતકના પ્રારંભમાં રચાયા છે. રચના ઉપરથી જણાય છે કે ત્રણેનો આશય મૂઝની અનુવાદરૂપ સમજૂતી આપવાનો છે; જો કે કોઈ કોઈ સ્થળે ત્રણેએ થોડો વિક્ષાર કરી દીધો છે. મૂઝ પ્રાકૃત ગાથા તથા તે ઉપરના ત્રણેય વાલાવબોધો એક સાથે છાપેલા

હોવાથી આવાં સ્થાનો અનાયાસે જોઈ શકાશે. કેટલાક વિસ્તૃત બાલાવબોધોમાં આવે છે એવી અવાન્તર ચર્ચાઓ-કે દૃષ્ટાન્તો પ્રસ્તુત અનુવાદોમાં નથી. ત્રણ સમસામયિક વિદ્વાનોએ એક જ મૂળ ગ્રંથના કરેલા ત્રણ જુદા જુદા ગદ્યાનુવાદો મૂળના ત્રિવિધ ભાષાન્તર ઉપરાંત એક જ ભાષના વાચક વિવિધ શબ્દો તેમ જ એક મૂળ શબ્દની તત્કાલીન જુદી જુદી અર્થચ્છાયાઓ તથા એના રૂપમેદો—જેમાં તત્કાલીન બોલીમેદોનું પ્રતિબિંબ પણ પડ્યું હોય એવો પૂરો સંભવ છે—જાણવામાં ઉપયોગી થશે.

‘પટ્ટિશતક પ્રકરણ’ અને તેનો કર્તા

ધર્મ કે તત્ત્વજ્ઞાનને લગતા કોઈ એક વિષય ઉપર પ્રાકૃત પદ્યમાં રચાયેલી સંક્ષિપ્ત કૃતિઓને જૈન સાહિત્યમાં ‘પ્રકરણ’ કહે છે. ‘પટ્ટિ-શતક’ આવું એક પ્રકરણ છે, અને એમાં ૧૬૦ ગાથાઓ છે (૧૬૧મી ગાથા કેવલ પુષ્પિકા રૂપ છે), તે ઉપરથી એને ‘પટ્ટિશતક’ નામ આપવામાં આવેલું છે.* એના કર્તા નેમિચન્દ્ર મંઢારી નામે શ્રાવક ગૃહસ્થ છે. આ કૃતિનું ચોક્કસ રચનાવર્ષ મળ્યું નથી, પણ વિક્રમના ત્રૈમાશતકમાં નેમિચન્દ્ર વિદ્યમાન હતા એ નિશ્ચિત છે. જૈન શ્વેતાંબર સંપ્રદાયના સ્વરત્ન ગચ્છની વિવિધ પટ્ટાવલીઓમાં તેમ જ મેલ્સુન્દર ઉપાધ્યાયકૃત બાલાવબોધ (પૃ. ૨) માં ઉલ્લેખ છે તે પ્રમાણે, તેઓ મારવાડમાં મરોટ

* મૂળ ‘પટ્ટિશતક’ તે ઉપરની તપોરત્ન અને ગુણરત્નની ટીકા (સં. ૧૫૦૧) સાહિત જૈન સત્યવિજય ગ્રંથમાઝાના હાથા પુષ્પ તરીકે અમદાવાદથી ઈ. સ. ૧૯૨૪માં પ્રસિદ્ધ થયેલ છે. ગુજરાતી અનુવાદ સાથે ‘પટ્ટિશતક’ મૂળ સં. ૧૯૭૬માં જામનગર-વાઝા પં. હીરાલાલ દંસરાએ છપાવેલ છે, બઝી મોહનલાલથી જૈન ગ્રંથમાઝાના વીજા પુષ્પ તરીકે ઈ. સ. ૧૯૧૭માં વનારસથી એનો મૂળ પાઠ બહાર પડેલ છે. ઉપર નોંધેલી, તપોરત્ન અને ગુણરત્નની સંસ્કૃત ટીકા ઉપરાંત ‘પટ્ટિશતક’ ઉપર સદ્-જ-મંડનકૃત વ્યાખ્યાન, ધર્મમંડનગણિકૃત ટીકા તથા કોઈ અજ્ઞાત કર્તારચિત અવચૂરે જાણવામાં આવેલ છે (જુઓ પ્રો. વેંગરકરકૃત ‘જિવરત્નશ્લેષ’, પૃ. ૪૦૪).

ગામના વતની હતા. એ કાઢે જૈન સપ્રદાયમાં ચૈત્યવાસી યતિઓનું પ્રાચલ્ય હતું અને મહાવીરે પ્રબોધેલા આક્રુરા સંયમમાર્ગની અપેક્ષાએ એમનામાં ઠીક ઠીક શિથિલાચાર પ્રવર્તતો હતો. આથી ‘દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ અને ભાવના મેઝ્યી’ સદ્ગુરુની શોધ કરતા નેમિચન્દ્ર પાટળમાં આવ્યા તથા ત્યાં સ્વરત્તર ગચ્છના આચાર્ય જિનપતિસૂરિ (સ ૧૨૧૦-૧૨૭૭)ની ચર્ચા જોઈ, પરમ સયમી ગુરુ તરીકે એમના આચારોનું અવલોકન કરી, એમનો ઉપદેશ સામઝીને વ્રતો સ્વીકાર્યા પછી પોતાને વતન પાછા આવેને પોતાના પુત્ર આગડને નેમિચન્દ્ર જિનપતિસૂરિ પાસે ભેડે ગયા, અને તેમની પાસે પુત્રને મહોત્સવપૂર્વક દીક્ષા અપાવી. નેમિચન્દ્રના આ પુત્ર દીક્ષિત થયા પછી આચાર્ય જિનેશ્વરસૂરિ (સ ૧૨૪૫-૧૩૩૧) તરીકે પ્રસિદ્ધ થયા. આ જિનેશ્વરસૂરિની દીક્ષાનું દર્શન વિરમના ચોદમાં શતકમાં થયેલા કવિ સોમમૂર્તિજી ‘જિનેશ્વરસૂરિ સયમશ્રી વિવાહવર્ણન’ એ નામના ૩૩ કડીના સક્ષિપ્ત કાવ્યમાં છે (પ્રસિદ્ધ શ્રી જિનવિજયજી સપાદિત ‘જેન પેતિહાસિક ગુર્જર કાવ્યસચય’માં તથા શ્રી અગરચંદ નાહટા સપાદિત ‘પેતિહાસિક જેન કાવ્યસમ્રહ’માં).

‘પટ્ટિશતક’ની ગાથાઓમાં શુદ્ધ ધર્મ, મિથ્યાત્વ, સદાચાર, સદ્ગુરુ, ઘુગુરુ આદિનું સ્વરૂપ કતાએ મુગ્ધપાઠે કરી શકાય એવી ગાથાઓમાં સંક્ષેપમાં સમજાવ્યું છે. નિરૂપણમાં જે અમિનિવેશ અને શિથિલાચાર સામેનો પ્રકોપ જણાય છે એનું કારણ ઉપર સૂચવી છે તેવી એ સમયની ધાર્મિક-સામાજિક પરિસ્થિતિમાં રહેલું છે.

વઢી આ પ્રકરણની રચનામાં નેમિચન્દ્રથી થોડા જ સમય પૂર્વે થઈ ગયેલા આચાર્ય જિનગહમસૂરિ (સ્વર્ગગાસ સ ૧૧૬૭)જી ‘પિંડ મિશુદ્ધિ પ્રકરણ’નું વાચન પણ એક પ્રેરક કારણ હતું. જિનગહમસૂરિ પહેલા કુર્ચપુરગચ્છીય ચૈત્યવાસી જિનેશ્વરસૂરિના શિષ્ય હતા. પણ એક

વાર 'દશવૈકાલિક સૂત્ર' વાંચતાં, સાવધ ઔષધ આદિ કરતા પોતાના અતિ પ્રમાદી ગુરુને જોઈ તેઓ ઉદ્વેગ પામ્યા, અને પછી શુદ્ધ ક્રિયાનિધિ, નવાંગી વૃત્તિકાર-જૈન આગમસાહિત્યનાં નવ અંગો ઉપર પ્રમાણભૂત સંસ્કૃત ટીકાઓ રચનાર-અમયદેવસૂરિ (વિક્રમના બારમા શતકનો પૂર્વાર્ધ) પાસે જર્દ શાસ્ત્રાધ્યયન કર્યું અને એમના શિષ્ય થયા, તથા ' પિંડવિશુદ્ધિ પ્રકરણ ', ' સાર્થ શતક ' આદિ સંસ્થાબંધ ગ્રન્થો રચ્યા.* જિનવલ્લભ-સૂરિએ જે ચૈત્યો બંધાવ્યાં અને ' વિવિચૈત્ય ' નામ આપી એમાં શાસ્ત્રવિઠ્ઠલ કાર્ય થાય નહિ એ પ્રકારના શ્લોકો તેમણે કોતરાવ્યા.+ નેમિચન્દ્રને પોતાના અનુમય અને અવલોકનને પરિણામે જે કહેવાનું હતું એને આ

* ' સરતર ગચ્છ પટ્ટાવલી સંગ્રહ ' (સં. જિનવિગયગી), પૃ. ૧૦-૨૪.

+ સામાજિક હિતિહાસની દૃષ્ટિએ રસપ્રદ એવા, એમાંના કે શ્લોક નીચે પ્રમાણે છે-

અત્રોત્સન્નજનકમ્ભો ન ચ ન ચ સ્નાત્રં રજન્યાં સદા
સાધૂનાં મમતાપ્રયો ન ચ ન ચ સ્ત્રીણાં પ્રવેશો નિશિ ।
જાતિજ્ઞાતિકદાગ્રહો ન ચ ન ચ શ્રાદેષુ તામ્બૂલમિ-
ત્યાજ્ઞાઽત્રેયમનિશ્રિતે વિધિકૃતે શ્રીજૈનચૈત્યાલયે ॥

(અર્થાત્ અનિશ્રાણ વિધિપૂર્વક ધવેલ આ જૈન ચૈત્યમાં એવી આજ્ઞા છે કે એમાં ઉત્સન્ન જનોનો સંવાર નથી, એમાં રાત્રે જ્ઞાત-જ્ઞાન નથી, સાધુઓએ એમાં મમતાપૂર્વક રહેવાનું નથી, એમાં રાત્રે સ્ત્રીઓને પ્રવેશ નથી, એમાં જાતિ અને જ્ઞાતિનો કદાગ્રહ નથી, અને એમાં શ્રાવકોએ તામ્બૂલ ખાવાનું નથી.)

इह न गच्छ निषेधः कस्यचिद् वन्दनादौ
भुतविधिवहुमानी त्वत्र सर्वोऽधिकारी ।
त्रिचतुरजनदृष्ट्या चान चैत्यार्थवृद्धि-
व्ययविनिमयरक्षार्चनकृत्यादि कार्यम् ॥

(અર્થાત્ અહીં કોઈને પણ વંદનાદિનો નિષેધ નથી, શાસ્ત્રવિધિને માત્ર આપનાર સૌ કોઈનો અહીં અધિકાર છે, આ ચૈત્યના ધનની વૃદ્ધિ વ્યય વિનિમય રક્ષા તથા ધાર્મિક કાર્યો ગ્રણચાર જળની નજર નીચે કરવાનાં છે.)

' પટિરાતક ' ની ૧૬૧મી ગાથામાં ' વિધિમાર્ગરત મચ્ચ ' જનો માટે પોતે એ રચના કરી હોવાનું નેમિચન્દ્રે કહ્યું છે તે આ સાથે સરસાચવા જેવું છે.

પૂર્વકાલીન આચાર્યના જીવનકાર્ય અને ગ્રંથરચનાઓમાંથી અનુમોદન મળ્યું અને પરિણામે તેણે ‘પટ્ટિશતક’ની ગાથા ૧૦૭-૮માં તથા ૧૨૯માં જિનવલ્લભસૂરિને बहुमानपूर्वक વિરદાવ્યા છે અને ‘પ્રમુ જિન-વલ્લભ જેવા તો માત્ર જિનવલ્લભ છે’ (પહુ જિણવલ્લહસરિસો પુણો વિ જિણવલ્લહો ચેવ) એમ કહીને એમના પ્રત્યેનો પોતાનો અનન્ય ભક્તિભાવ દર્શાવ્યો છે. ગાથા ૧૨૯ સ્પષ્ટ રીતે પુરવાર કરે છે કે નેમિચન્દ્ર જિનવલ્લભસૂરિને પ્રત્યક્ષ મળ્યા નહોતા, પણ જિનવલ્લભના ગ્રંથોએ જ નેમિચન્દ્રના હૃદય ઉપર ઝંડી અસર કરી હતી.* વિક્રમના તેરમા શતકની ઉત્તરકાલીન અપભ્રંશમાં નેમિચન્દ્રે રચેલું ‘જિનવલ્લભસૂરિ ગુરુ-ગુણવર્ણન’ નામે ૩૫ કડીનું કાવ્ય પણ એ જ વસ્તુ પુરવાર કરે છે (જુઓ પરિશિષ્ટ ૧). નેમિચન્દ્રની બીજી એક રચના પણ ઉપલબ્ધ છે, અને તે નવ ગાથાઓનું પ્રાકૃત ‘પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર’. આ ગ્રંથના પરિ-શિષ્ટ ૨ માં તે પહેલી જ વાર પ્રકાશિત થાય છે.

એક પૂર્વકાલીન પ્રકરણગ્રંથ, ધર્મદાસ:ગણિકૃત પ્રાકૃત ‘ઉપદેશ-માલા’નો+ માનભેર ઉલ્લેખ નેમિચન્દ્રે ‘પટ્ટિશતક’ની ૯૬મી ગાથામાં

* ‘ઉપમિતિભવ પ્રપંચ કથા’ (સં. ૧૬૨)ના કર્તા સિદ્ધર્ષિએ પોતાથી ઘોઝા જ સમય પૂર્વે થઈ ગયેલા હરિભદ્રસૂરિનો ઉલ્લેખ પોતાના ‘ધર્મબોધકર ગુરુ’ તરીકે કર્યો છે અને તેમણે ‘લટિસાવિસ્તરા’ કૃતિ અનામતનો વિચાર કરીને પોતાને માટે જ નિર્મા હોવાનું बहुमानपूर्वक નોંધ્યું છે. એક પૂર્વકાલીન વિદ્વાને પોતાની આધ્યાત્મિક દૃષ્ટિને બરાબર રચે એવી કૃતિ લખી એ માટે સિદ્ધર્ષિના એ પ્રશંસાના ઉદ્ગારો છે. નેમિચન્દ્રનો જિનવલ્લભસૂરિ સાથેનો આધ્યાત્મિક સંબંધ લગભગ એ પ્રકારનો જ ગણી શકાય.

+ જૈન અનુશ્રુતિ પ્રમાણે, ધર્મદાસગણિ મહાવીરના શિષ્ય હતા. પરંતુ ‘ઉપદેશમાલા’ની ભાષા તો ઉત્તરકાલીન જૈન મહારાષ્ટ્રી છે એ જોતા આ અનુશ્રુતિને કેટલે અશે પ્રમાણભૂત ગણવી એ પ્રશ્ન છે. વિક્રમના દસમા સૈરા કરતાં તો એ પ્રાચીનતર છે જ, કેમ કે એ સમયે થયેલા સિદ્ધર્ષિએ ‘ઉપદેશમાલા’ ઉપર ટીકા રચેલી છે.

કર્મો છે. ‘ષષ્ઠિશતક’ની સામાન્ય ઉપદેશાત્મક ગાથાઓ ઉપર ‘ઉપદેશ-માલા’ની અસર છે, અને ‘ષષ્ઠિશતક’ના બાલાવબોધકારો પણ એમાંથી વ્યવસ્થિત અવતરણો ટાંકે છે. (પૃ. ૧૫, ૨૨, ૫૧, ૬૧, ૭૦, ૯૬, ૯૭, ૧૧૬, ૧૨૫, ૧૩૦, ૧૪૧, ૧૫૪, ૧૫૫).

‘ષષ્ઠિશતક’ના બાલાવબોધકારો-(૧) સોમસુન્દરસૂરિ

સોમસુન્દરસૂરિ (સં. ૧૪૩૦-૧૪૯૯) એ તપાગચ્છના સુપ્રસિદ્ધ આચાર્ય છે. પ્રકાંડ પંડિત હોવા સાથે તેઓ એક શિષ્ટ ગ્રંથકાર છે, અને સંસ્કૃત તેમ જ ગુજરાતીમાં ષઘાત્મક તેમ જ ગદ્યાત્મક એમની સંખ્યાબંધ રચનાઓ જાણવામાં આવેલી છે. ‘માપ્યત્રયચૂર્ણિ,’ ‘કલ્યાણક સ્તવ,’ ‘રત્નકોશ,’ ‘નવસ્તવી’ આદિ એમની સંસ્કૃત ધાર્મિક કૃતિઓ છે. ગુજરાતી પદ્યમાં ‘આરાધના રાસ’ અને ‘નેમિનાથ નવરસપાગ’ તથા ગદ્યમાં ‘ઉપદેશમાલા’ (સં. ૧૪૮૫), ‘યોગશાસ્ત્ર,’ ‘વઢાવશ્યક,’ ‘આરાધના પતાકા,’ ‘નવતત્ત્વ,’ ‘મક્તામર સ્તોત્ર’ આદિ ઉપર તેમણે બાલાવબોધો રચ્યા છે.* એમનો ‘ષષ્ઠિશતક’ બાલાવબોધ, એના અંતમાં ઉલ્લેખ છે તે પ્રમાણે, સં. ૧૪૯૬માં રચાયેલો છે. આ પ્રતિષ્ઠિત આચાર્યે તત્કાલીન ધાર્મિક પ્રવૃત્તિઓમાં હંમેશાં આગેવાની લીધી હતી અને પાટણ તથા સંભાતના સુપ્રસિદ્ધ પ્રાચીન પુસ્તકમંડારોની સુવ્યવસ્થા કરી હતી અને તાલપત્ર ઉપર લખાયેલા પ્રાચીનતર ગ્રંથોનું કાગલ ઉપર સંસ્કરણ દેવસુન્દરસૂરિ અને સોમસુન્દરસૂરિના મંડલે કર્યું હતું. સોમસુન્દરસૂરિના બહોળા શિષ્યમંડલની સાહિત્યસેવા પણ અનેક દૃષ્ટિ નોંધપાત્ર છે. એમના કેટલાય શિષ્યો પ્રસિદ્ધ વાદીઓ, ઉપદેશકો

* ‘ઉપદેશમાલા’ અને ‘યોગશાસ્ત્ર’ના બાલાવબોધોમાંથી કયાઓ આચાર્ય જિનવિજયજી-સંપાદિત ‘પ્રાચીન ગુજરાતી ગદ્યસન્દર્ભ’માં લેવામાં આવી છે.

અને ગ્રન્થકારો હતાં. એમના એક શિષ્ય પ્રતિષ્ઠાસોમે રચેલા સંસ્કૃત
'સોમસૌભાગ્ય' મહાકાવ્યમાં એમનું જીવનચરિત ગૂંથેલું છે.*

(૨) જિનસાગરસૂરિ

બીજા બાલાવબોધકાર જિનસાગરસૂરિ સ્વરત્તર ગચ્છની પિપ્પલક
શાલાના આચાર્ય છે. તેમણે સં. ૧૫૦૧માં 'પટ્ટિશ્વતક' ઉપર બાલાવ-
બોધ રચ્યો હતો.+ ગુજરાત અને રાજસ્થાનમાં જુદે જુદે સ્થળે એમણે
કરાવેલી મૂર્તિઓની પ્રતિષ્ઠાવિવિના સંસ્થાબંધ લેખો સં. ૧૪૯૧થી સં.
૧૫૧૦ સુધીનાં જુદાં જુદાં વર્ષના મળે છે.‡ 'પટ્ટિશ્વતક'ના બાલાવબોધ
ઉપરાત તેમણે સંસ્કૃતમાં કેટલીક ગ્રન્થરચના કરેલી છે. પંડિત ઉદયશીલ
ગણિના આગ્રહથી તેમણે 'હૈમલધુવૃત્તિ'ના ચાર અધ્યાયની દીપિકા
રચી હતી. બહી એમણે 'કર્પૂરપ્રકરણ' ઉપર અવચૂરિ રચેલી છે, જેનો
પ્રથમાદર્શ એમના વિદ્વાન શિષ્ય તથા રાજશેષ્વરકૃત 'કર્પૂરમંજરી' અને
સોમપ્રભાચાર્યકૃત 'સિન્દૂરપ્રકર'ના ટીકાકાર ધર્મચન્દ્રે લખ્યો હતો.†
જિનસાગરસૂરિના હસ્તે વિદ્યાવિસ્તારની કેટલીક પ્રવૃત્તિ થયાના ઉલ્લેખ
પણ મળે છે. ઉદાહરણ તરીકે, એમના ઉપદેશથી સં. ૧૪૯૨માં મેઝાડના
દેવકુલપાટકપુરમાં (અર્થાત્ દેલવાડા ગામમાં) એક ઝકેશવંશીય શ્રાવકે
'આવશ્યક વૃહદ્વૃત્તિ' લખાવી હોવાનો નિર્દેશ મળે છે. બહી એમના

* આ પ્રમાણશાસ્ત્રી આચાર્ય અને એમના શિષ્યમંડળની પ્રવૃત્તિઓ માટે
જુઓ શ્રી. મોહનલાલ દ. દેસાઈકૃત 'જૈન સાહિત્યનો સંક્ષિપ્ત ઇતિહાસ,'
પૃ. ૪૫૧-૪૧.

+ એ જ, પૃ. ૪૮૬ ઉપર શ્રી દેસાઈએ એનું રચનાવર્ષ સં. ૧૪૯૧ નોંધ્યું છે,
પણ મેં ઉપયોગમાં લીધેલી હાથપ્રતમાં સં. ૧૫૦૧નો સ્પષ્ટ ઉલ્લેખ છે.

‡ 'જૈન ગુર્જર કવિઓ,' ભાગ ૨, પૃ. ૬૯૪.

† 'જૈન સાહિત્યનો સંક્ષિપ્ત ઇતિહાસ,' પૃ ૪૭૫, ૫૧૫

ઉપદેશથી સં. ૧૪૯૫માં લલ્લાયેલી 'ધર્મોપદેશમાલા' વૃત્તિ 'ની પ્રતિ લીંઘડીના ગ્રન્થમંડારમાં સચવાયેલી છે.*

(૩) મેરુસુંદર ઉપાધ્યાય

જૂના ગુજરાતી સાહિત્યમાં મેરુસુંદર ઉપાધ્યાય બાલાવબોધકાર તરીકે સુપ્રસિદ્ધ છે. તેઓ વિક્રમના સોઝ્મના શતકના પૂર્વાર્ધમાં થઈ ગયા. તેઓ સરતર ગચ્છના આચાર્ય પાંચમા જિનચન્દ્રસૂરિ (સં. ૧૪૮૭-૧૫૩૦)ના શિષ્ય હતા, અને 'પદ્ધિશતક'નો બાલાવબોધ એમના પોતાના જ કથન પ્રમાણે (પૃ. ૩), એમણે ગુરુની આજ્ઞાથી વનારસમાં રચ્યો હતો. મેરુસુંદરે 'શત્રુંજય સ્તવન'નો બાલાવબોધ સં. ૧૫૧૮માં તથા તરુણપ્રભસૂરિદ્વિત 'પટાવશ્યક' બાલાવબોધ ને અનુસરીને એ જ ગ્રન્થ ઉપરનો નવો બાલાવબોધ સં. ૧૫૨૫માં માંડવગઢ (માંડુ)માં રચ્યો હતો. વઢી 'શીલોપદેશમાલા,' 'પુષ્પમાલા પ્રકરણ,' 'ભક્તોમર-સ્તોત્ર,' 'દૃષ્ટરતાકર,' 'માવારિવારણ,' 'કલ્પપ્રકરણ,' 'કર્પૂરપ્રકર,' 'યોગશાસ્ત્ર,' 'પંચનિર્મળ્યી' આદિ ગ્રન્થો ઉપરના એમના બાલાવબોધની પ્રતો આ પહેલાં જાણવામાં આવેલી છે.+ 'પદ્ધિશતક'ના બાલાવબોધમાં રચનાવર્ષ નથી, પણ ઉપરની વીગતો જોતાં વિક્રમના સોઝ્મના શતકના પૂર્વાર્ધમાં એની રચના થયા વિષે શંકા નથી. મૂઠ્ઠ ગ્રન્થના ભાવને સરલ ગુજરાતી ગદ્યમાં, સંક્ષેપમાં રજુ કરવાની મેરુસુંદરની હથોટી પ્રશંસાપાત્ર છે, અને એમની 'ઉપાધ્યાય' પદવી ઉપરથી અનુમાન થાય છે કે તેઓ શિષ્યોને મળાવવાનું કાર્ય કરતા હશે અને એ કાર્ય કરતાં કરતાં શિષ્ય-હિતાર્થે આટલા વધા મૂઠ્ઠ ગ્રન્થોને ગુજરાતીમાં ઉતારવાનું એમને સૂઝ્યું હશે.

* 'જૈન ગુર્જર કવિઓ,' ભાગ ૧, પૃ. ૬૧૪.

+ એ જ, ભાગ ૧, પૃ. ૬૦૧-૨; ભાગ ૩, પૃ. ૧૫૮૨-૮૫; 'જૈન સાહિત્યનો સંક્ષિપ્ત ઇતિહાસ,' પૃ. ૫૨૨.

ઉપર જણાવેલી રચનાઓ ઉપરાંત નેમિચન્દ્રકૃત એવા બે બાલાવ-
 બોધો જાણવામાં આવ્યા છે, જેની નોંધ આ પહેલાં કોઈ વિદ્વાને કરી
 નથી. એક છે ગુજરાતી આલંકારિક સોમપુત્ર વાગ્મટકૃત ‘વાગ્મટાલંકાર’
 (વિક્રમના ૧૨મા શતકનો ઉત્તરાર્ધ)નો બાલાવબોધ તથા વીજો બૌદ્ધ
 વિદ્વાન ધર્મદાસગણિકૃત અલંકારગ્રન્થ ‘વિદગ્ધમુસ્તમંડન’નો બાલાવબોધ.
 આ બન્ને કૃતિઓ સાસ નોંધપાત્ર ઇટલા માટે છે કે સંસ્કૃત અલંકાર-
 ગ્રન્થોના બાલાવબોધો જવલ્લે જ મળે છે. ‘વાગ્મટાલંકાર’નો બાલાવબોધ
 મેઠુસુન્દરે સં. ૧૫૩૫માં રચેલો છે; ૬ જ વર્ષમાં લખેલી એની ૨૭
 પત્રની શુદ્ધ પ્રતિ મેં લગભગ અઢી વર્ષ પહેલાં જોધપુરના મહારાજાના
 પુસ્તકાલયમાં જોઈ હતી અને એમાંથી થોડી જરૂરી નોંધ કરી લીધી હતી.
 ‘વિદગ્ધમુસ્તમંડન’ના બાલાવબોધની જોધપુરના જૈન મંડારની એક અપૂર્ણ
 હસ્તલિખિત પોથી ઉપાધ્યાય વિનયસાગરજીએ ઉપયોગ માટે મોકલી હતી.
 ૬ પ્રતિ લિપિ ઉપરથી સત્તરમા શતકમાં લખાયેલી જણાય છે. આ બન્ને
 કૃતિઓ, ઉપર કહ્યું તે પ્રકારે, મહત્ત્વની હોવાથી એમાંથી કેટલાંક
 નમૂનારૂપ અવતરણ અહીં આપું છું. પહેલાં વાગ્મટાલંકાર બાલાવ-
 બોધનો આદિ-અંત જોઈએ—

આદિ—

॥ દં ॥ ઊં નમઃ શ્રીશ્વતદેવતાયે ॥

સિદ્ધં સિદ્ધિદમીશ્વરં મધવતા સંસ્તૂયમાનં પરં
 સ્ફર્જત્સંમૃતિદુસ્તરાન્ધિતરણે ચચ્ચત્તરીસુન્દરમ્ ।

આનન્દામલવટ્ટરીપ્રવિલસન્પ્રત્યપ્રધારાધરં

વન્દે નાભિનરેન્દ્રનન્દનમહં શ્રીમણુગાદીશ્વરમ્ ॥ ૧ ॥

અનેકસાધુસાધ્વીભિઃ શ્રાવકશ્રાવિકાદિભિઃ ।

પ્રરિતોઽસ્તિ ધરાન્યાતો ગચ્છઃ સ્વતરાભિઃ ॥ ૨ ॥

तस्मिन् बभूवुर्मा नानालब्धिसमाश्रिताः ।

सौभाग्यभाग्यनिलयाः श्रृंजिनभद्रसूरयः ॥ ३ ॥

तेषां गुरुणामुदिते सुपट्टे नानागुणालंकृतचारुवर्णः ।

प्रसन्नचित्ता जयिनस्तु सन्ति मट्टारकाः श्रीजिनचन्द्रसूरयः ॥ ४ ॥

आसाद्य तत्प्रसादं करोति सरलं स्फुटार्थवररचितम् ।

इह मेरुसुन्दरगणिर्वाग्भटवालाचबोधनं चारु ॥ ५ ॥

इहादौ सकलकल्याणमालाललितवल्लीसजलजलधरसंनिभं विविधार्थ-
सिद्धिवितरणकुशलममलगुणचक्रवालकालितकलेवरं श्रीयुगादीश्वरं स्तुयन्नाह ।

श्रियं दिशतु वो देवः श्रीनाभेयजिनः सदा ।

मोक्षमार्गं सतां ब्रूते यदागमपदावली ॥ १ ॥

श्रीनाभेयजिनो देवः श्रीआदिनाथः । यो युष्मभ्यं सदा श्रियं दिशतु
ददातु । श्रीनाभेयजिनदेव श्रीआदिनाथ तस्य रहइं सदा श्री लक्ष्मी दिड ।
यदागमपदावली सतां सत्पुरुषाणां मोक्षमार्गं ब्रूते । जेह जिनना आगम
सिद्धांतना पद वाक्यनी आवली श्रेणि सत्पुरुष रहइं मोक्षमार्गं बोलइ ।
अन्यस्य कस्यचित् पदानां पडिऊईष्टा सती सतां सत्पुरुषाणां मार्गं प्रकाश-
यति । अनेराइ कहि पुरुषना पद चरणनी श्रेणि दीठी ब्रूती सत्पुरुषनइ
मार्गं प्रकासइ । इसिउ उकिलेश जाणिवउ ॥ छ ॥

साधुशब्दार्थसन्दर्भ गुणालङ्कारभूषितम् ।

स्फुटरीतिरसोपेतं काव्यं कुर्वीत कीर्तये ॥ २ ॥

कविः काव्यं कुर्वीत । कवीश्वर काव्य करइ । किमर्थे । कीर्तये ।
कीर्त्तिनइ अर्थे । किंविशिष्टं काव्यम् । साधुशब्दार्थसन्दर्भम् । साधु दोष-
रहित शोभन छइं जे शब्द नइ अर्थ तेह तणु सन्दर्भ रचनाविशेष छइं ।
पुनः किंविशिष्टं काव्यम् । गुणालङ्कारभूषितम् । गुण सौंदर्यादिक
अलंकार उपमादिक तेहिं भूषित अलंकृत छइ । पुनः किंविशिष्टं काव्यम् ।
स्फुटरीतिरसोपेतम् । स्फुट प्रकट छइ जे रीति पांचान्यादिक अनइ

रस शृंगारादिक तर्हि उपेत संयुक्त छइ । तत्र रीतिनामुद्देशः कथ्यते ।
उक्तं च ।

द्वित्रिपदा पाञ्चाली छार्टीया पञ्च सप्त वा यावत् ।
शब्दा. समासवंतो भवति यथाशक्ति गौडीया ॥
असमस्तपदा वैदर्भी रीतिः । इति रीतिचतुष्कम् ॥

द्वित्रीणि वा यदानि यस्यां रीतौ सा पाञ्चाली । त्रि त्रिणि वा पद
हुइ जेणइ रीतिइ ते पांचाली रीति जाणिवी । पंचभिः सप्तभिः पदै-
छार्टीया रीतिर्ज्ञातव्या । पांचि अथवा साति पदि छार्टीया रीति जाणिवी ।
यथाशक्ति समासवंतः शब्दा गौडीया रीतिर्भवति । यथाशक्तिइ समास-
संयुक्त शब्द हुइ ते गौडीया रीति जाणिवी । असमस्तपदा पृथक्पदा
वैदर्भी रीतिर्ज्ञातव्या । समस्त पदि जूइ जूइ पदि वैदर्भी रीति जाणिवी ।
ईणइ परिइ रीति व्यापि जाणिवी । एहि रीतिसंयुक्त काव्य कौत्तिनइ
अर्थि हुइ । एतद्विपरीतं तु काव्य विपरीतफलमेव स्यादिति तात्पर्यार्थः ।
एह तु विपरीतकाव्य विपरीतफल हुइ इसु तात्पर्यार्थ जाणिवु ॥ छ ॥

अंत—

अथ बीभत्समाह ॥

बीभत्स स्यात् जुगुप्सातः सोऽहद्यश्रवणेक्षणात् ।
निष्ठीवनास्यभङ्गादेः स्यादत्र महतां न च ॥ ३० ॥

जुगुप्सात बीभत्सरसः स्यात् । जुगुप्सा कुत्सित वस्तुनु बीभत्स रस
हुइ । विभावादिनस्योपदिशति । स बीभत्स अहद्यश्रवणेक्षणात् । निष्ठा-
वनास्यभङ्गादिः स्यात् । ते बीभत्स रस अहद्य सूगामणो सांभलिवानु अनइ
जोइवानु । निष्ठीवन थूंकियूं, आस्यभंग मुख मोडवूं इत्येवमादिक हुइ ।
च अन्यत् अत्र महतां निष्ठावनास्यभंगादयः प्रायो न वक्तव्या इति ॥ च
अनइ महतां गुरुआनइ निष्ठीवन आस्यभंगादिक प्राय सहजिइ न हुइ
॥ छ ॥

शांतासमाह ॥

सम्यग्ज्ञानसमुत्थानः शान्तो निःस्पृहनायकः ।

रागद्वेषपरित्यागात् सम्यग्ज्ञानस्य चोद्भवः ॥ ३१ ॥

सम्यग्ज्ञानसमुत्थानः शान्तो रसः स्यात् । सम्यक् ज्ञाननु ऊपनु
शांत रस इह । कीदृशः । निःस्पृहनायकः । निःस्पृह निराकांक्षी नायक
छह । च अन्यत् रागद्वेषपरित्यागात् सम्यक् ज्ञानस्य उद्भवो भवेत् । राग-
द्वेषना परित्याग छाडिवातु सम्यक् ज्ञाननु उद्भव उत्पासि इह ॥ छ ॥

उपसंहरन्नाह ॥

दोषैरुज्झितमाश्रितं गुणगणैश्चेतश्चमत्कारिणं

नानालङ्कृतिभिः परीतमभितो रीत्या स्फुरन्त्या सताम् ।

तैस्तैस्तन्मयतां गतं नवरसैराकल्पकालं कवि-

स्रष्टारो रचयन्तु काव्यपुरुषं सारस्वतध्यायिनः ॥ ३२ ॥

कविस्रष्टार आकल्पकालं कल्पान्तं यावत् काव्यपुरुषं रचयन्तु
निष्पादयन्तु । कविस्रष्टा आकल्प कल्पांत जाण काव्यपुरुष रचउ नीप-
जायठ । कीदृशं । दोषैः श्रुतिकट्वादिभिः उज्झितम् । दोष श्रुतिकट्-
वादिके उज्झित त्यक्त छह । तथा गुणगणैः औदार्यादिभिः आश्रितम् ।
तथा गुणना समूहे औदार्यादिके आश्रित छह । तथा चेतः चमत्कारिणं ।
चित्तनई चमत्कार करतु छह । नानालङ्कृतिभिः परीतम् । नानाविध
अलंकारे परीत युक्त छह । तथा सतां सत्पुरुषाणां विदुषां वा अभितः
स्फुरन्त्या रीत्या तैस्तैः नवरसैः तन्मयतां गतम् । तथा संत विद्वांसनी
सविहुं प्रकारि स्फुरंती उल्लसंती रीतिई करी तेह तेह नवरसि करी तन्म-
यतागत प्राप्त छह । किलक्षणाः कवयः । सारस्वतध्यायिनः । सारस्वतमंत्रन्
ध्यान करता छह ।

श्रीमत् खरतरगच्छे श्रीमजिनभद्रसूरीद्राः

सत्पट्टे विजयते जिनचंद्रजितीश्वरा गुरवः ॥

તેપામંતેવાસી વાચકવમેરુસુંદરઃ શુચિવાક્ ।
 ચક્રે વાગ્મટવિહિતાલંકારસ્ય પ્રવરવિવૃતિમ્ ॥
 વાળાગ્નિવાળશશિધરસંહ્યે વર્ષે વિશુદ્ધતરદિવસે ।
 પ્રત્યઃ સમર્થિતોઽયં નંદતુ યાવજ્જગતિ મેરુઃ ॥

સંવત્ ૧૫૩૫ વર્ષે શ્રીસ્વતરગચ્છે* શ્રીમેરુસુંદરોપાધ્યાયૈઃ વાગ્મટાલંકાર-
 બાલાવબોધ* કૃતોઽયં ચિંરં નંદતા[ત્] ॥ છ ॥ છ ॥ કલ્યાણમસ્તુ ॥ આઠ
 કાલાસુત શ્રીવત્સલલિખિતં ॥ છ ॥ છ ॥ છ ॥ શ્રી ॥ છ ॥ સંવત્ ૧૫૩૫ વર્ષે
 દ્વિતીય શ્રાવણે સુદિ પંચમી ગુરુવાસરે ઇન્દ્રીમામે ઝકેશગચ્છે શ્રીસિદ્ધાચાર્ય-
 સંતાને મ. શ્રીસિદ્ધસૂરિવિજયરાગ્યે પં. જયરત્નાનામુપદેશેન લિખાપિતોઽયં
 વાગ્મટાલંકારબાલાવબોધઃ ॥ ૬૦ ॥ ઓસવાલજ્ઞાતીય મં. તારા મા.
 રમાઈ પુ. મં. જગાકેન પુ. પહિરાજયુતેન મા. રંગશ્રેયસે ॥ શુભં ભૂયાત્
 દાયિકવાચકયોઃ ॥ શ્રીસ્તુ ॥

‘વિદગ્ધમુસ્વમંડન’ના બાલાવબોધની જે એક માત્ર પ્રતિ જાણવામાં
 આવેલી છે એમાં ૩૫ પત્ર મળે છે, પણ પ્રતિ અધૂરી છે. જો કે છેવટના
 માત્ર છ શ્લોકનો જ બાલાવબોધ એમાં ન હોઈ પ્રતિને અસંકલિતકલ્પ ગણી
 શકાય. અર્થાત્ મૂળ પ્રતિનું છેલ્લું એકાદ પત્ર ગૂમ થયેલું હોવું જોઈએ.
 આથી વિદગ્ધમુસ્વમંડન બાલાવબોધના પ્રારંભમાંથી થોડો નમૂનો
 જોઈએ—

....

તસ્મિન્ વરાઃ શ્રીજિનમદ્રસૂરયઃ સિદ્ધાન્તચારાનિષિર્ણચન્દ્રાઃ ।
 સરોપકન્દર્પધિમુક્તીક્ષ્ણચાણાવલીગર્વહરા નમ્ભુવઃ ॥ ૩ ॥
 તેષાં મહાનન્દજુષાં ગુરુણાં વિશિષ્ટપદ્રે જયિનસ્તુ સન્તિ ।
 સરસ્વતીદત્તવરા અનેકશિષ્યાશ્રિતાઃ શ્રીજિનચન્દ્રસૂરયઃ ॥ ૪ ॥

* મૂળ પ્રતમાં આ અર્થ પંક્તિ ઉપર જોઈએ હરતાલ પાંચેલી છે

संप्राप्य सिद्धिकारणमादेशं मेरुसुन्दरस्तेषाम् ।

कुर्वे बालकबोधं विदग्धमुखमण्डनस्य ॥ ५ ॥

शास्त्रारम्भे शास्त्रकारो विशिष्टेष्टदेवतानमस्कारलक्षणं मङ्गलाचरणं करोति । इह तु धर्मदासगणिः विशिष्टेष्टदेवं शौद्धोदनिं स्तुवन् वक्ति । तस्यायमादिश्लोकः ।

सिद्धौपधानि भवदुःखमहागदानां

पुण्यात्मनां परमकर्णरसायनानि ।

प्रक्षालनैकसलिलानि मनोमलानां

शौद्धोदनेः प्रवचनानि चिरं जयन्ति ॥ १ ॥

शौद्धोदनेर्बौद्धस्य प्रवचनानि चिरं चिरकालं यावत् जयन्ति सर्वोत्कर्षेण वर्तन्ते । शौद्धोदनिं बौद्धनां वचनं चिरकालं सीमं जयवंतं वर्त्तइं । किंविशिष्टानि प्रवचनानि । भवदुःखमहागदानां सिद्धौपधानि । भव संसारतणां छइ जे दुःख तेह जि भणित रोग तेह टालिवानइ अर्थि सिद्ध औपध छइ । छ । पुनः किलक्षणानि वचनानि । पुण्यात्मनां परमकर्णरसायनानि । पुण्यवंतना कर्णनइ विषयि रसायन समान छइ । तथा मनोमलानां प्रक्षालनैकसलिलानि । मनोमल मनना तापक पपालवानइ अर्थि एक सलिल पाणी छइ । छ ।

जयन्ति सन्तः सुकृतैकभाजनं परार्थसम्पादनसद्ब्रतस्थिताः ।

करस्थनीरोपमविश्वदर्शिनो जयन्ति वेदग्ध्यभुवः कवेर्गिरः ॥ २ ॥

संत साधु जयवंत वर्त्तइं । किंविशिष्टाः संतः । सुकृतैकभाजनं । सुकृत पुण्यनूं एक भाजन पात्र छइं । किंविशिष्टाः संतः । परार्थसम्पादनसद्ब्रतस्थिताः । पर अनेरानां अर्थसंपादन कार्यकरण तेह जि भणित सद्ब्रत तेहनइ विषयि स्थित रह्यां छइं । तथा करस्थनीरोपमविश्वदर्शिनः । कर हस्तनइ विषयि स्थिर रह्युं छइ जे नीर पाणी तेहनी परिइं अनित्य विश्व देपता छइं । तथा कवेर्गिरः जयन्ति । कवीश्वरनी वाणी जयवंत वर्त्तइं । कपेभूता गिरः । वेदग्ध्यभुवः । वेदग्ध्य चतुरमानी मू उत्पत्तिस्थानक छइ । छ ।

આક્રાન્તેવ મહોપલેન મુનિના શપ્તેવ દુર્વાસસા
 સાતત્યં વત મુદ્રિતેવ જતુના નીતેવ મૂર્છાં વિપૈ ।
 ઘદ્દેવાતનુરજ્જુભિ પરગુણાન્ વક્તુ ન શક્તા સતી
 જિહ્વા લોહશલાકયા ચલમુખે વિદ્ધેવ સલક્ષ્યતે ॥ ૩ ॥

જિહ્વા પરગુણાન્ વક્તુ અશક્તા સતી ચલમુખે એવમિધા સલક્ષ્યતે ।
 જીભ પર અનેરાના ગુણ બોલિયા અશક્ત હૂતી દુર્જનનહ મુખિ એહવી દીસઈ ।
 ઉત્પ્રેક્ષ્યતે । મહોપલેન મહાઘપદા આક્રાન્તા ઇવ । જાણીઈ મહાત મોટઈ
 પાપાણિઈ આપી હુઈ જિસી । ઉત્પ્રેક્ષ્યતે । દુર્વાસસા મુનિના શપ્તા ઇવ ।
 જાણીઈ કિરિ દુર્વાસા શ્રધ્ધાશ્ચરિઈ શપી હુઈ જિસી । વત ઇતિ ચેદે । સાતત્ય
 નિરતર જતુના મુદ્રિતા ઇવ । અનઈ વત ઇસિઈ ચેદિં । સદાઈ લાપઈ મૂઢી
 હુઈ જિસી । તથા વિપૈ મૂર્છાં નીતા ઇવ । વિપિં હાલાહલિ મૂર્છાં પમાડી
 હુઈ જિસી । ઉત્પ્રેક્ષ્યતે । અતનુરજ્જુભિર્વદ્ધા ઇવ । જાણીઈ નિરિ મોટે દોરે
 વાધી હુઈ જિસી । ઉત્પ્રેક્ષ્યતે । લોહશલાકયા નિદ્ધા ઇવ । જાણાઈ કિરિ
 લાહની શિલાનાઈ વાધી હુઈ જિસી । છ ।

આ બે ચાલાવબોધોમા મૂઝના શ્લોકો સમજાવતાં સંસ્કૃત અને
 ગુજરાતીનુ જે મિશ્રણ કરવામા આવ્યુ છે તે એ સમયે શિષ્યોને આ
 પ્રકારના ગ્રન્થો મળાવવાની પદ્ધતિમા સામાન્ય હોવુ જોઈએ જૈન આગમ
 ગ્રન્થો ઉપરની ચૂર્ણિઓના ચઢવા કેટલીક ચાર પ્રાકૃત સાથે સંસ્કૃતનો
 સફર જોગ મળે છે તે આ સાથે સરખાવી શકાય જો કે ઉપર્યુક્ત
 ચાલાવબોધોમાં સંસ્કૃત અને ગુજરાતી વાક્યો સાથોસાથ આવતા હોવા
 છતાં પરસ્પરથી તદ્દન અલગ છે, કોઈ પણ વાક્ય એમા મિશ્રભાષામય
 (Macaronic) માગ્યે જ જોગ મઝશે

‘પદ્ધિશતક’ના અન્ય ચાલાવબોધો

ઉપર્યુક્ત ત્રણ લેસકો-સોમચુન્દરસૂરિ, જિનસાગરસૂરિ અને મેરુચુન્દર
 ઉપાધ્યાય-કૃત ચાલાવબોધો ઉપરાંત ‘પદ્ધિશતક’ના વીંચા કેટલક
 ચાલાવબોધ જાણવામા આવ્યા છે સને ૧૯૫૦મા મારા વિદ્યાગુહ પૂ

મુનિજી પુણ્યવિજયજીના સૌજન્યથી મને જેસલમેરની જ્ઞાનયાત્રા કરવાનો અવસર મળ્યો ત્યારે ત્યાંના કિછાના મંદારમાં 'પટ્ટિશતક' ના એક બાલાવબોધની ૨૪ પંત્રની પોથી જોવામાં આવી હતી. એમાં કર્તાનું નામ નથી, પણ આ ગ્રન્થમાં સમાવેલા ઉપર્યુક્ત ત્રણે બાલાવબોધોથી તે મિત્ર છે. પટ્ટીના મારુ-ગુર્જર અનુગ 'રહઈ' અને 'હઈ' ને સ્થાને અહીં મારવાડી પ્રત્યય 'રડ' (અર્વાચીન 'રો'), 'રી' મળે છે, અને એ ત્રણે બાલાવ-બોધ કરતાં આતી રચના કેટલાક દસકા પછીથી થઈ હોવાનો તર્ક થાય છે. લિપિ ઉપરથી પોથી વિક્રમના સત્તરમા સૈકામાં નકલ કરાયેલી જણાય છે. આ પુસ્તકમાં પ્રકાશિત થયેલા બાલાવબોધો સાથે તુલના માટે એનો આદિ-અંત અહીં ઉતારું છું.

આદિ—

પ્રણમ્ય મારુદેવાહ્યં જિનં નિર્જિતમનમયમ્ ।

કરોમિ પટ્ટિશતકે વાર્તા સૌહ્યાવબોધિનામ્ ॥

અરિહં દેવો સુગુરુ સુદં ધમ્મં ચ પંચનવકારો ।

ધન્નાણ કયત્યાણં નિરંતરં વસહ હિયયમ્મિ ॥ ૧ ॥

હવે ગાથાનહ વિપદ ચ્યાર બોલ સારમૂત છહ તે કહીહ । કિહા તે ચ્યાર બોલ । અરિહં દેવો કહતાં અરિહંત દેવ । સુગુરુ ક૦ તીર્થંકરરી આજ્ઞાઈ કરી સહિત જે ગુરુ ૨ । સુદં ધમ્મં ચ ક૦ સૂધડ વીતરાગનડ માધ્યડ ધર્મહ, પંચનવકારો ક૦ પાંચ પરમેષ્ઠિનમસ્કાર । ૫ ચ્યારેહ બોલ ધન્નાણ ક૦ જે ધન્ય માગ્યવંત, કયત્યાણં ક૦ કાંધ્યા છહ સાધ્યા છહ જીએ અર્થે દેહવા જે જીવ તિયાંહ હીયાનહ વિપદ નિરંતરં ક૦ નિરંતર સદા સર્વદા ૫ ચ્યારેહ બાલા વસહ ક૦ યસહ ।

હિવ ત્રિ ગાહાહ આપણા આત્માનહ સીસ કહહ છહ ।

અંત—

દળહ પ્રકારહ મંદારી નેમિચંદ ક૦ નેમિચંદ મંદારીયહ સાજળ તળહ પુત્રહ શ્રીજિનેશ્વરસૂરિ તળહ પિતાહ રહ્યાડ ક૦ નવી જોડી કેતલી-

એક ગાહાડ ક૦ ગાથા ૧૬૧ પ્રમાણ । જિ કે વિહિમગ્ગરયા ક૦
 વીતરાગ દેવરઠ માપ્યડ માર્ગ તીપદ માર્ગેદ ચાલિવા સાવધાનદ હવા
 મહ્વા ક૦ મહ્યજીવ તે પઢેતુ ક૦ મળંતુ । જાણંતુ ક૦ અર્થ જાણડ
 જિમ સમ્યક્ પ્રકારદ મળતાં થકાં ગુણતાં થકાં વહી મનમાહિ અર્થ માવનાં
 થકાં અહો જીવો ગુપ્હે જંતુ સિવં શાન્વતા અનંતો મોપ્પરા સુલ પામડ
 ॥ ૧૬૧ ॥

હતિ શ્રીનેમિચન્દ્રમંડારિકવિરચિત્તપટ્ટિશતકપ્રકરણસ્ય બાલાવબોધ
 સમાપ્ત ॥ શુભં ભવતુ ॥

આ ઉપરાંત જેસલ્મેર અને વીકાનેરના પ્રાચીન ગ્રન્થમંડારોમાં
 ‘પટ્ટિશતક’ ઉપરના કેટલાક સ્તવક (ટવા) પણ જોવામાં આવે છે.
 દ્યમારત્નના શિષ્ય ધર્મદેવે સં. ૧૫૧૫માં રચેલા બાલાવબોધની તથા
 જયસોમકૃત સ્તવકની નોંધ મળે છે,* પણ એ કૃતિઓની હાથપ્રતો મારા
 જોવામાં આવી નથી. પ્રાયઃ ચિકમના ૧૨મા શતકમાં થયેલા મોહનકૃત
 ‘પટ્ટિશતક’નો દૂહામય અનુવાદ જૈન સત્યવિજય ગ્રન્થમાલ્લાના ‘પટ્ટિ-
 શતક’ના સંસ્કરણ સાથે બહાર પડેલો છે.

હાથપ્રતો અને સંપાદન

આ ગ્રન્થના સંપાદનમાં કુલ ચાર હસ્તલિખિત પ્રતોનો ઉપયોગ
 કરવામાં આવ્યો છે. એમાં સોમસુન્દરસૂરિના બાલાવબોધની પ્રતો બે છે,
 જ્યારે જિનસાગરસૂરિ તથા મેલસુન્દરના બાલાવબોધની એક-એક પ્રત છે.
 પ્રત્યેક પ્રતમાં બાલાવબોધ ઉપરાંત મૂળ પ્રાકૃત ‘પટ્ટિશતક’નો પણ તે

* ‘જિનરત્નકોશ,’ પૃ. ૪૦૪. ‘મંચીકર્મચન્દ્રવેશાવલીપ્રબન્ધ’ના કર્તા
 સરતરગચ્છીય જયસોમ વિષમના ૧૭મા શતકમાં થઈ ગયા તથા છ કર્મગ્રન્થો
 ઉપર બાલાવબોધ (સં. ૧૭૧૬) રચનાર તપાગચ્છીય જયસોમ-શિષ્ય જયસોમ
 ૧૮મા શતકમાં થઈ ગયા. પરંતુ ૫ શ્લોકોની કથા જયસોમે આ સ્તવક રચ્યો છે
 તે ‘જિનરત્નકોશ’માં જે ટૂંકી નોંધ છે તે ઉપરથી કહી શકાય નહિ.

તે બાલવબોધકારને સંમત એવો પાઠ આપેલો છે. આ ચારે હસ્તાલિખિત પ્રતો પાટણના પ્રસિદ્ધ શ્રીહેમચન્દ્રાચાર્ય જ્ઞાનમન્દિરમાં રાખવામાં આવેલા સંઘના મંડારની છે. બધી જ પ્રતો જૈન ઘાટીની દેવનાગરી લિપિમાં લખાયેલ છે.

(૧) સોમસુન્દરસૂરિના બાલવબોધની બે પ્રતો પૈકી પહેલી પ્રતનો અનુક્રમાંક ૧૩૪૯ છે. એનું કદ ૧૦||"×૪||" છે અને પત્ર ૨૫ છે. પ્રત્યેક પૃષ્ઠ ઉપર નિયમિત રીતે ૧૫ પંક્તિઓ લખાયેલી છે. આ પ્રતિની નકલ સં. ૧૫૧૩માં થયેલી છે.

(૨) સોમસુન્દરસૂરિના બાલવબોધની ત્રીજી પ્રતનો અનુક્રમાંક ૧૩૫૦ છે. એનું કદ ૧૦||"×૪||" છે અને પત્ર ૪૨ છે. જો કે એનું ૧૨મું પત્ર મળતું નથી. પ્રત્યેક પૃષ્ઠ ઉપર ૧૧ પંક્તિ લખેલી છે. આ પ્રતિમાં નકલ કર્યાનું વર્ષ નથી, પણ લિપિ ઉપરથી તે સોઝામા સૈકાની લાગે છે. આ પ્રત પહેલીની તુલનાએ અશુદ્ધ છે. મૂળ પ્રતીક વાંચીને લખવામાં પણ લહિયાની ઘણી મૂલો થયેલી છે. જેમ કે—ચતુર્થી અને ઈથી વિભક્તિનો અર્થ વ્યક્ત કરતા "હૂ" ને સ્થાને તેણે સર્વત્ર 'હુઈ' લખ્યું છે. કેટલીક વાર તો આજી પંક્તિઓ લહિયાના પ્રમાદને લીધે પઢી ગયેલી છે, જેનો યથાસ્થાન નિર્દેશ કર્યો છે.

(૩) જિનસાગરસૂરિના બાલવબોધની પ્રતનો અનુક્રમાંક ૧૦૧૫ છે. એનું કદ ૧૨"×૪||" છે અને પત્ર ૧૪ છે. માત્ર પહેલા પૃષ્ઠ ઉપર ૧૦ પંક્તિ લખેલી છે, બાકીનાં ત્રણ પૃષ્ઠ ઉપર ૧૯ પંક્તિઓ છે. પદ્મિશતક નો બાલવબોધ આ પોથીમાં ૧૨મા પત્રના પહેલા પૃષ્ઠ ઉપર પહેલી પંક્તિમાં પૂરો થાય છે; ૫ પછી પોથીના પ્રંતભાગ સુધી 'ગૌતમપૃચ્છા' નો બાલવબોધ લખાયેલો છે, જેમાં હતાનું નામ નથી. આ પ્રતિમાં લિપિનો મરોડ ઘણો સુંદર છે.

લેખનવર્પ નથી, પણ લિપિ ઉપરથી પ્રતિ સોઝ્યા શતકમાં લક્ષાયેલી જણાય છે.

(૪) મેરુસુન્દર ઉપાધ્યાયના બાલાવબોધની પ્રતનો અનુક્રમાંક ૩૮૮૨ છે. એનું કદ ૧૦" x ૪" અને પત્ર ૧૬ છે. પ્રત્યેક પૃષ્ઠ ઉપર ૧૫ પંક્તિઓ લખેલી છે. પ્રતિ શુદ્ધ છે. લેખનવર્પ નથી, પરંતુ લિપિ ઉપરથી તે પણ સોઝ્યા સૈકામાં લક્ષાયેલી જણાય છે.

આમ સોમસુન્દરસૂરિકૃત બાલાવબોધની જ બે પ્રતો હોવાથી એ જ બાલાવબોધનાં પાઠાન્તરો નોંધી શકાયાં છે. એમાં સં. ૧૫૧૩ વાઙ્ઠી પ્રતને મુખ્ય પ્રત તરીકે સ્વીકારી છે અને વીંજી પ્રતના પાઠમેદો ટિપ્પણમાં ટાંક્યા છે. પણ 'ધરીડ-ધરીડં,' 'અનડ-અનડં,' 'તીંજડ-તીંજડં,' 'વિપડ-વિપડં,' એ પ્રકારના પાઠમેદો કે જે જૂની ગુજરાતીમાં બહુ વિપુલ છે તે નોંધ્યા નથી.

'પટ્ટિશતક'ની મૂળ પ્રાકૃત ગાથાની બાલાવબોધકારોએ કરેલી પ્રસ્તાવના, પછી મૂઠ ગાથા તથા તે પછી અનુક્રમે ત્રણ બાલાવબોધો એ પ્રમાણેનો ક્રમ મુદ્રણમાં રાખેલો છે. એમાં [સો.], [જિ.] અને [મે.] એ સંક્ષેપો વડે અનુક્રમે સોમસુન્દર, જિનસાગર અને મેરુસુન્દર એ ત્રણ બાલાવબોધકારો સમજવાના છે.

'પટ્ટિશતક'ની મૂળ ગાથાઓનો પાઠ પણ સં. ૧૫૧૩ વાઙ્ઠી પ્રત પ્રમાણે સ્વીકારીને વીંજી પ્રતના કચિત્ મઝતા અન્ય પાઠો નોંધ્યા છે. એમાં પણ 'અં-અં,' 'સજલ-સયલ,' જેવા પાઠો જેમાં ઉદ્વૃત્ત સ્વરનો લઘુપ્રયલ 'ય'કાર થઈ જાય છે એ નોંધ્યા નથી. સોમસુન્દરસૂરિના બાલાવબોધની આ વીંજી પ્રતનો નિર્દેશ કા તો વીંગતથી અથવા 'સો.' એમ સંક્ષેપથી ટિપ્પણમાં કર્યો છે. મૂઠ ગાથાઓનાં પાઠાન્તરો જિનસાગર-સૂરિ અને મેરુસુન્દરમાં કચિત્ મઝે છે ત્યાં પણનો ઉલ્લેખ 'જિ.'

તથા ‘મે.’ એ પ્રમાણેના સંક્ષેપના નિર્દેશપૂર્વક કર્યો છે. બાલાવબોધ-કારોએ આપેલાં અવતરણોનાં મૂળ સ્થાનો જ્યાં સ્તોત્રી શકાયાં છે ત્યાં તેમનો નિર્દેશ કૌંસમાં કર્યો છે.

શ્રીહેમચન્દ્રાચાર્ય જ્ઞાનમન્દિરની આ બધી હાથપ્રતો ઉપયોગ માટે મેઝવી આપવા માટે પૂ. મુનિશ્રી પુણ્યવિજયજીનો તથા જ્ઞાનમન્દિરના વ્યવસ્થાપકોનો હું ઉપકાર માનું છું.

પરિશિષ્ટો—અગાઉ કહ્યું છે તે પ્રમાણે, નેમિચન્દ્ર મંડારીની બે કૃતિઓ આ ગ્રન્થના પરિશિષ્ટ તરીકે લેવામાં આવી છે—એક છે ઉત્તર-કાલીન અપભ્રંશમાં રચાયેલું ‘જિનવલ્લભસૂરિ ગુરુગુણવર્ણન’ અને બીજી છે પ્રાકૃત ‘પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર.’

(૧) ‘જિનવલ્લભસૂરિ ગુરુગુણવર્ણન’ જેસલમેરના બડા મંડારમાંની બે પાનાની પ્રતમાંથી મળ્યું છે. એ બે પત્ર ઉપર પત્રાંક ૮૯-૯૦ લખ્યા છે, તેથી અનુમાન થાય છે કે તે કોઈ સલંગ મોટી હાથપ્રતનો અંશ છે. ૯૦ અંકવાળા પત્રના બીજા પૃષ્ઠનો અર્ધા કરતાં વધારે ભાગ કોરો છે, તેથી લાગે છે કે મૂળ સલંગ પોથીનું આ છેલ્લું પત્ર હશે. લિપિ ઉપરથી પ્રતિ પંદરમા સૈકામાં લખાયેલી જણાય છે. એની પુષ્પિકામાં સ્વરતર-ગચ્છના જે આચાર્યોનાં નામ આપ્યાં છે એમાં છેલ્લું નામ સાગરચન્દ્રસૂરિનું છે, તેથી એ આચાર્યના જીવનકાળમાં એની નકલ થઈ હશે એવો સ્વાભાવિક સર્ક થાય છે. સાગરચન્દ્રસૂરિનું અવસાન સં. ૧૪૬૧માં થયું હતું (‘સ્વરતરગચ્છ પટ્ટાવલીસંગ્રહ,’ પૃ. ૩૨), પૃથ્લે એનાથી થોડાં વર્ષ પહેલાં પ્રતિ લખાઈ હશે.

શ્રી. અગરચંદ નાહટાસંગાદિત ‘ऐतिहासिक जैन काव्यसंग्रह’ (પૃ. ૩૬૯-૭૨)માં આ કાવ્ય છપાયું છે. જો કે એમાં ઉપયોગમાં લેવાયેલી પ્રતિ કરતાં જેસલમેરવાળી પ્રતિ નિઃશંકપણે જૂની છે. શ્રી. નાહટાની વાચનાનાં પાઠાન્તરો ટિપ્પણમાં નોંધ્યાં છે.

(૨) નૈમિચન્દ્ર મંડારીકૃત 'પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર' અહીં પ્રથમ વા પ્રસિદ્ધ થાય છે. ગુજરાત વિદ્યાસભા (અમદાવાદ)ના હસ્તલિખિત પુસ્તકસંગ્રહમાં એક પ્રાચીન જૈન સંગ્રહપોથીનાં ૩૬૧ થી ૩૯૪ સુધીનાં પત્ર છે, જેમાં પ્રતીર્ણ સંસ્કૃત પ્રાકૃત સ્તોત્રાદિ લખેલાં છે. એમાં પત્ર ૩૭૮-૭૯ ઉપર આ 'પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર' છે.

આ પોથીના પત્ર ૩૯૪ ઉપર 'મહાવીર સ્તુતિ'ની નકલ પૂરી થાય છે તેને અતે નીચે પ્રમાણે પુષ્પિકા છે—

શ્રીમહાવીરસ્તુતિઃ । કૃતિરિયં શ્રીદેવમૂર્ધુપાધ્યાયાના સચત્ ૧૩૮૭ વર્ષે
કાર્તિક શુદ્ધિ ૧૦ સોમવારે....મસાપુરે શ્રીજિનપ્રબોધસૂરિશિષ્યેણ આનન્દ-
મૂર્તિના લિખિત ॥

'પાર્શ્વનાથ સ્તોત્ર' તો આની પહેલાં, પત્ર ૩૭૮-૭૯ ઉપર, લખાયેલું છે, એટલે એની નકલ પણ સ. ૧૩૮૭ના કારતક સુદ ૧૦ પહેલાં ક્યારેક થયેલી હોની જોઈએ.

ત્રણે ચાલાવબોધો તથા 'જિનચલ્લભસૂરિ ગુરુગુણવર્ણન' માંના નોંધ-પાત્ર શબ્દોનો કોશ પુસ્તકને અતે ઉમેર્યો છે. ચડોદરા વિશ્વવિદ્યાલયના ગુજરાતી વિભાગના શ્રી. હન્ડ્રવદન અચાર્યજી દ્વારા, એમ. એ. એમને શબ્દકોશ તૈયાર કરવામાં કેટલીક સહાય કરી હતી એ વસ્તુની અહીં સામાર નોંધ લેવામાં આવે છે.

અનુલેખ

પ્રસ્તાવનાનાં પૃ. ૨૦-૨૨ના ટીપ્પણમાં ગોઠવાઈ ગયા પછી, ડૉ. જાના મહાજનના હસ્તલિખિત પુસ્તકમંડારમાયી, પૂ. મુનિશ્રી પુણ્યવિજયજીના સૌભાગ્યથી 'વિદગ્ધમુખમંદન'ના મેલુનન્દર ઉપાધ્યાયજી દ્વારા ચાલાવબોધની સં. ૧૬૭૨ માં નકલ થયેલી એક સંપૂર્ણ પ્રતિ મળી છે. જોધપુરવાડી

प्रति अपूर्ण होवाची एमांथी आ कृतिनो अंतभाग मळतो नहोतो, ते आमांथी मळे छे. ऊंझानी प्रति अनुसार, आ वालावबोधनो अंतभाग नीचे प्रमाणे छे—

सदागतीत्यादि* । अयं दीनः अस्तं एष्यति । ए दीप अस्त पामि-
सिइ । कीदृशः । सदागतिहतोच्छ्रायः सदा नित्यमेव गति गमनि करी
हत हणिउ उच्छ्राय उद्यम छइ । तमसः वश्यता । तमहूई वश्यपणूंड
छइ । विधुरेकः शिवस्थितः । विधुर विहल तां कुण शिवस्थित कल्याणधंत
ते । अपि तु नही को । द्वि० । अयं दीपः अस्तं एष्यति । ए दीप अस्त
पामिसिइ । कीदृशः । सदागतिहतोच्छ्रायः । सदागति वायुइ हत हणिउ
उच्छ्राय छइ । तमसो वश्यतां गतः । तम अंधारहूई वश्यतां पामिउ छइ ।
एको विधुः शिवस्थितः । एक विधु चंद्रमा शिव श्रीमहादेवनइ त्रिपयि
स्थित छइ ॥ छ ॥ ६९ ॥

पूर्णचन्द्रेत्यादि । निर्मलांबरा कामिनी कस्य स्वांतं मनः एकान्त-
मदनोत्तरं न करोति । अपि तु सर्वस्यापि करोति । निर्मल अंबर वल्ल इसी
कामिनी की काहिंनू स्वांतं मन एकांति मदनोत्तर मदनाधिक्य न करइ ।
अपि तु सविहून् करइ । कीदृशी । पूर्णचंद्रमुखी । पूर्णिमाना चंद्रमावत्
मुख छइ । रम्या मनोहरा द्वि० यामिनी रात्रिः कस्य स्वान्तं एकान्त-
मदनोत्तरं न करोति । अपि तु सर्वस्यापि करोति । कीदृशी । पूर्णचन्द्र-
मुखी । संपूर्णचंद्र जि भणित मुख छइ । रम्या रमणीया निर्मलांबरा । निर्मल
अंबर आकाश छइ ॥ छ ॥ ७० च्युतदत्ताक्षरजाति ॥ छ ॥

इति श्रीधर्मदासविरचितविदग्धमुखमंडनकाव्यस्य वृत्तिरियं समाप्ता ।
प्रपात्रं १४५४ संवत् १६७२ वर्षे ।

• ऊंझानी हाथप्रतमां मूलना आखा श्योचे नहि आपतां सा प्रमाणे केवल
मूलनां प्रतीको अंक्यां छे.

इत्यणीवलीयुरुधनिकविकेदुदुष्टा॥ परित्तविकणएवांतदुधुकरिज्जदुधुसामिज्जदुसा
 इदोक्रमएमुज॥ ६०॥ यत्तविन्दुसित्तविगामो न दस दुसुचदुधुरज्जसमीपणजानिचुमसुधुरीसा
 एतेकदियाच्छाविधुरिपरमगाणि दुदुधुतामिप्रज्जुणो॥ माएसन्नेसुद्धुद्धा॥ सत्तममिग्रावी
 द्वियोगो विदुपत्तागद्धासयाधन्ना॥ विक्किवद्धुयाणीधन्नाविदुपत्तागद्धासयाधन्ना॥ २॥
 एतत्तद्विगद्धासयाधन्ना॥ विक्किवद्धुयाणीधन्नाविदुपत्तागद्धासयाधन्ना॥ २॥
 कीधीएकेतलीडो॥ १६॥
 सम्यएयराधीनुद्धा
 नी॥ १॥ यीसीगद्धुदरसी
 पागद्धेयदुसुदरवरे
 गद्धुदरवरेयदुसुदरवरे
 वडुग

गोमसुन्दरसूचित थागरथोपनी म. १५१३ मा एपावेली इस्तमत्तनु अतिम एय

तथा हि । श्रीस्वरतरगच्छि श्रीजिनेश्वरसूरिनइ पिताः
श्रीनेमिचन्द्र भंडारी श्रावकि विधिपक्षस्थापक ए साठिमउ ग्रन्थ
कीधउ । तिहा धुरि सर्वे विघ्नोपशान्त्यर्थ इष्टदेवतानमस्काररूप नाम
ग्रहणपूर्वक सम्यक्त्वस्थापक ग्रन्थकार प्रथम गाथा कहइ छइ ॥

॥ [मे.] सयलसुरासुरनमियं पासजिणं णमिऊण भावेणं ।

चालण बोहणत्थं पयइं विवरेमि सदिसयं ॥ १ ॥

इहां श्रीस्वरतरगच्छि निरुपमगुणनिधान श्रीजिनवल्लभसूरि-
नइ पाटि श्रीजिनवत्तसूरि । तेहनइ पाटि श्रीजिनचन्द्रसूरि ।
तत्पट्टालंकार श्रीजिनपत्तिसूरि श्रीपत्तननगरमाहि विजयवंत वर्तइं ।
१०उसइ प्रस्तावि मरुदेशभंडन मरोटि नगरि श्रीनेमिचन्द्र भंडारी
भार्या लपमिणि पुत्र आंयइ सहित सुखिइं वसइं । अन्यदा प्रस्तावि
गाथा १ नेमिचन्द्र भंडारीइ व्याख्यान माहि सामलि । ति किसी ।

अक्खंडियचारिखो वयगहणाउ जो भवे निचं ।

तम्स सगासे दंसण वयगहणं सोहिगहणं च ॥ १ ॥

१५ ए गाथा सामलीनइ आलोअणनी इच्छाइ बार वरस सीम-सुगुटनी
परीक्षा जोअतउ २ पत्तन नगरि आत्र्यउ । सगली पोमालइं द्रव्य
क्षेत्र काल भावनइ मेलि सुगुरु अणलहतउ मनमाहि चिन्ता परतउ हाट
एकनउ थडइ वइठउ छइ । इमइ प्रस्तावि श्रावक पाच-सात श्रीजिन-
पत्तिसूरिना गुण वर्णयता सामली पूज्या । सुम्हे केहना गुण कहउ
२०उउ १ तेहें श्रीजिनपत्तिसूरिना गुण कथा । पठइ तीह श्रावकां
सघाति पोसालइं आवी गुरुनी देसना सामली । गुरुना लक्षण ईर्याममिति
प्रमुक्त जोअतउ सत्रिइं पोमालनइ पूणइ सूतउ २ चीनइ । एतां
दिवसमाहि प्रनादनउं कारणु न दीठउं । रात्रि तउ पउंजना जइणाइं
हीटइं छइं । सिध्याइं ध्यान फरइं छइं । पणि चार २ महातमा द्वंदीमाहि

जाइं । तिहां कांड कारण संभावीइ । पछइ पाछिली रात्रिनी पोरसिइं तेहमाहि
पइसी राप वेल्ह तेल देपी । थोडी थोडी वस्तु गांठि बांधी सूतउ ।
प्रभाति पोसाल बाहिरि जई जउ जोअइ तउ वेल्ह राप तेल दीठा ।
विस्मय ऊपनइ भोलउ चेलउ पूछिउ । ए सिइ काजि आवइ ? चेलइ
सर्व यात कही । वेल्ह वर्चिवानइ काजि । रक्षा जीवजहणानइ काजि । 5
तेल लेपनइ काजि । इम संदेह भागउ । पच्छइ प्रगट हुइं सिद्धान्ततत्त्व
सांभली श्रीसम्यक्त्वमूल बार व्रत पडिवजी मरोठि पाछउ आवी जान
फरी आंचइ पुत्रनइ सार्थि लेई गुरु समीपि आवी महामहोत्सवपूर्वक
पुत्रनइ दीक्षादि करावी । ते क्रमिइं २ भणतां गुणतां चारित्र पालतां
श्रीजिनेश्वरसूरि ह्या । पछइ नेमिचन्द्र भंडारीइं श्रीजिन-10
पत्तिसूरिनी रीति देपी । श्रीजिनवल्लभसूरिना कीथा पिंड-
विशुद्धिप्रमुख ग्रन्थ सांभली ते गुरुनां वचन सर्व सिद्धान्तनइं मिलतां
जाणी आस्था ऊपनी । सम्यक्त्वनी दृढतानइ काजि परोपकार भणी
साठिसउ गाथारूप ग्रन्थु कीधउ । हिव ते गाथा लोकनइं समक्षाविवा
भणी श्रीजिनचन्द्रसूरिनइ आवेसि चणारीसि मेरुसुन्दरि 15
गणिइं वार्त्ता बालावबोध संक्षेपिं कीजइ । तिहां धुरि च्यारि बोल सारभूत
कहीइं ॥

अरिहं देवो सुगुरु शुद्धं धम्मं च पंचनवकारो ।

धन्नाण कयत्थाणं निरंतरं वसइ हिययम्मि ॥ १ ॥

[सो.] एक श्रीअरिहंत वीतरागदेव^१ बीजा सुगुरु शुद्ध^२
चारित्रिया शुद्धमार्गप्ररूपक गुरु^३ त्रीजउ शुद्ध धर्म जीवदयामूल कर्म-
क्षयहेतु धर्म चउथउ पंचपरमेष्ठिनमस्कार सर्व सिद्धान्तमाहि सार सर्व-
पापक्षयंकर महामंत्र नउकार । ए च्यारि बोल सर्व जगत्^४ अनइ सर्व
धर्ममाहि सार कुणइ एक धन्य उत्तम भव्य अनइ कृतार्थ भाग्यवंत

आसन्नसिद्धि कइजिनइ हियइ निरंतर सदैव वसइ । अभागीआ अभव्य
दूरभव्य जीव ए एकइ बोल न प्रामइ ॥ १ ॥

[जि.] समस्त धर्ममाहे मूलिगउ सम्यक्त्व धर्म तिणि कारणि
सम्यक्त्व जाणावइ । अरिहंत देव ते किउ । राग द्वेष मोह मद मत्सर
५ अहंकार प्रमुख दोष जेह माहे न हुइ । अंतरंग वदरी जिणि जीता
हण्या ते अरहंत कहीइ । अनइ सुगुरु सुसाधु गुरु जे नीराग निःस्पृह
क्षमावंत शान्त दान्त जितिंद्रिय निकाम तपि करी दुर्बल । सम वृण
मणि लोण्डु कांचन । सम शत्रु मित्र । साचउ धर्माक्षरनउ कहणहार ।
चातुर्गतिक संसार हंतउ अहर्निश संजम चारित्र अभिग्रह पालइ । ते
१० सुगुरु कहीइ । तथा चोक्तं ।

अक्खरु अक्खइ कंपि न ईहइ । चउगाइ भवसंसारह बीहइ ।

संजम नियमह खणि नवि चूकइ । ए साधम्मिय सुहगुरु पुचइ ॥ १ ॥

सुद्धं धम्मं । जीवदयामूल धर्म । तथा चोक्तं ।

दुःखं पापात् सुखं धर्मात् सर्वदर्शनसंमतम् ।

१५ न कर्त्तव्यमतः पापं कर्त्तव्यो धर्मसङ्ग्रहः ॥ २ ॥

ए त्रिहुं मिली सम्यक्त्व कहीइ । अनइ बली नउकारहूइ मोटाइ
देखालिवा भणी पंच नवकारो पंचपरमेष्ठिनमस्कार चउउ पूर्वनउ
सार कहीइ । ए च्यारइ अरहंत सुसाधु गुरु जिनप्रणीत धर्मरूप
सम्यक्त्व अनइ नउकार । कयत्थाणं कृतार्थ कृतकृत्य धन्नाणं
२० धन्य भाग्यवंत पुरुषने हिय वसइ । निरंतर सदैव ॥ १ ॥

[मे.] अरिहंत देव सुसाधु गुरु अनइ सुधउं वीतरागनउ
भापिउं धर्म पंचपरमेष्ठि नवकार ए च्यारि बोल धन्य भाग्यवंत कृतार्थ
कीधा अर्थ संतार संपीया जेहे तीहनइ हीइ सदाइ वसइ । पणि
बहुल संसारी जीवनइ हीइ काई बगइ नहीं ॥ १ ॥

[सो.] हिव जे जीव धणु धर्म करी न सकइं तेहहूइ तत्त्व कहीइ^१ छइ ।

[जि.] सम्पक्त्वहूइं सुखाराध्यपणउं कहइ ।

[मे.] हिव आत्मानइं सीप कहइ ।

जइ न कुणसि तवचरणं न पढसि न गुणोसि देसि नो दाणं ।
ता इत्थियं न सकसि जं देवो इह^२ अरिहंतो^३ ॥ २ ॥

[सो.] रे जीव ! जिम आगइ बरसी छमासी मासक्षण आचाम्लादिक तप करता । केई हवडाइं करइं छइं । ते तउं करी न सकइं तउ म करेसि । जिम एकि अनेक आंग पूर्व प्रमुख सिद्धांत पठता गुणता हिवडाइं पढइ छइ । ते जउ पढी न सकअं^४ तउ^५ म पढेसि । जिम आगइ चउद पूर्व प्रमुख अग्यार आंग^६ बिहु घडी-माहि पाधरां उपराठां गुणता हवडाइं अनेकि कोडि लाख आखा गणइं छइं । तिम^७ जउ गुणी न सकअं तउ म गुणेसि । जिम आगइ सांवत्सरिक^८ दान साढवार कोडि सुवर्णादिकनां दान देता हवडाइं शक्तिमानिइं दिइं छइं तिम जउ दान देई न सकअं तउ म देसि ।^९
ता इत्थियं^{१०} पुण तउं एतलउं करी न सकइं ?^{११} । जं देवो^{१२}
जं देव एक अरिहंत पीतराग इति^{१३} बीजउ नहीं^{१४} ॥ २ ॥

[जि.] अहो पुरुष ! जइ तवचरणं तपश्चरण न करइं । नवउ काई भणइ नहीं । आगिलउं भणिउं गुणइ नहीं । दानइं न दिइं । एतलां तपश्चरण भणिवउं गुणिवउं दान देवउं दुःसाध्य छइ । ता तउ^{१५}

१ कही. २ मे. इह. ३ जि. अरिहंतो. ४ सकइं. ५ आंगु. ६ तेम. ७ संबच्छरिक. ८ हेवडाइं. ९ सकअं. १० पीतरागइ जि. ११ बीजी प्रतमां आदलुं बधारे छे—जउ एतलउ देवत्वइनउ मनि निथउ आणअं तउ ताहरउं काज सरइ । ए सम्पक्त्वनउ मूल बीज दुखिउ भाव ।

इत्तियं एतलउं न सषडं जउ माहरउ एकु जि अरहंत देव । बीजउ नही । इणि कारणि सम्यक्त्व पालनां मुहेलउं ॥ २ ॥

[मे.] अहो जीव ! जउ तउं वरसी छमासी प्रमुख तपु करी न सकइं । कालनइ अनुसारि सूधउं चारित्र पाली न सकइं । सिद्धात-
 5 प्रकरणप्रमुख पाठ जउ पढी न सकइं । जइ तउं आगम गुणी न सकइं ।
 दान सुपात्र बिपइ देइ न सकइं । तउ तउं एतुंअ करी न सकइ जि
 देवु तउ एक अरिहंतइ जि । बीजा हरिहरादिक नही ॥ २ ॥

[सो.] को कहिसिइ इहलोकना सुखनइ काजि बीजा देव
 आराधीइ छइं । तेह आश्री कहइ छइ ।

10 [जि.] इसुं कही जिनधर्मना करणहारहुई गुण कहइ छइ ।

[मे.] काइ ते कहइ ।

रे जीव ! भवदुहाइं इकं चिअ हरइ जिणमयं धम्मं ।
 इयराणं पणमंतो सुहकखे मूढ ! मुसिओ सि ॥ ३ ॥

[सो.] रे जीव ! जिन बीतरागनउ धर्म एकलउ जि एकाम-
 15 मनि आराधीतउ हुतउ भवसंसारना दुख फेडइ । सर्व सुख करइं
 निश्चइं । इयराणं इहलोकना सुखनइं काजिइं इतर देव रागद्वेषा-
 चाक्रान्त^१ क्षेत्रपाल वाराही प्रमुखहुई नमतउ अनेक उपायना^२ मानतउ
 रे मूढ ! मूर्ख ! मुसीअं छअ^३ । तेहे कर्म ऊपहरउं काई कराइ नही ।
 मुहिया धर्म चूकअ^४ छअं ॥ ३ ॥

20 [जि.] रे जीव ! एकु जि जिनमत जिनभापित धर्म भव-
 दुहाइं संसारना दुख हरइ स्फेडइ । तिणि कारणि हे मूढ !

मूर्ख ! अनेरा देवहूईं प्रणमतउ हूंतउ मुसिउ छईं । सम्यक्त्वरूपिउ धन तेहना हारवइतउ ॥ ३ ॥

[मे.] रे जीव ! एकलु अ जि जिनमत जिनमापित धर्म आराधतां हूतां भव संसारना दुक्खनईं फेडइ । अनइ इतर हरिहरादिकनईं प्रणमतां थोडा सुखनइ काजि मूढ ! मूर्ख ! मुसाणउ छइ । ५ धर्म हूंतउ चूकइ छइ ॥ ३ ॥

[जि.] जिनधर्मनउ प्रभाव कही सम्यक्त्ववंतहूईं मोक्षपद-प्राप्ति बोलइ छइ ।

देवेहिं दाणवेहिं य सुओ न' मरणाओ रक्खिओ कोइ ।
दढकयजिणसंमत्ता बहुअ वि अयरामरं पत्ता ॥ ४ ॥ १०

[सो.] देवदानवे जाप शेष क्षेत्रपाल आसपाल गोगा विणायग चामुंडादिके को मरणतउ राखिउ किहांईं न सांभलिउ । तेहे को मरण-तउ न रखाईं^१ । निकाचित कर्म कुणईं टाली न सकीईं^२ । जउ एहे को मरणतउ^३ राखिउ हुइ तउ को^४ किहांईं जीवतउ देखीइ । पुण नथी । घणाइ देवदेवता आराधी जमारउ सधलउ मिथ्यात्वनां सईं^५ करीनइ मूआइ जि । आवाहं घणा संसारना जन्ममरण जि उपाजिंवां । दढकय० दढ वीतरागनउं सम्यक्त्व पालीनइ बहु० घणाइ अनंता^६ जीव अजरामरणइ पहुता । मोक्ष पाम्या^७ । जन्मजरामरणरहित^८ हूया ॥ ४ ॥

[जि.] देवे दानवे पुण कोई लोक मरण हूंतउ राखिउ सांभलिउ ?^{१०}
अपि तु कोई न सांभलिउ । कोई अमर हूतउ सांभलिउ ? दृष्टीकृत

१ वीजी प्रतोमां नथी. २ रक्खईं. ३ तकाईं. ४ मरतउ. ५ कोहि. ६ सईं.
७ अनंता ज. ८ प्राप्या. ९ 'मरणा'.

जिनसम्यक्त्व हुइं ते घणाई अजरामरपद पाय्या । एतलइ सम्यक्त्व-
धारक सघलाई अमर हुइं ॥ ४ ॥

[मे.] देव दानव गोत्रज क्षेत्रपालप्रमुखे किहाई सांभलिउ जे
मरणतउ कोई रापिउ ? अपि तु को रापिउ नहीं । पणि दृढ कीधउं
५ जिन ऊपरि सूधउं मन, सम्यक्त्व स्वरउं जे जीवे पालिउं ते जीव घणा
अजरामरपदि मोक्षपदि पहुता ॥ ४ ॥

[जि.] हिब सम्यक्त्वनउं प्रमाण कही मिथ्यात्वनउं प्रमाण
कहइ छइ ।

जह कुवि वेसारत्तो मुसिज्जमाणो वि मन्नए हरिसं ।
१० तह मिच्छवेसमुसिया गयं पि न मुणंति धम्मनिहिं ॥५॥

[सो.] जिम कोएक मूर्ख वेश्या अधम निखेह स्त्री तेहनइ
व्यसनि बाहिउ तेहइइं आपणी लक्ष्मी पूरतउ पोतउ^१ हारतउइ
मुसितउइ तुच्छ सुखनइं लोभिइं हर्ष मानइं तिम ए अजाणी^२
जीव कूडउ धर्म मिथ्यात्व तेह^३ वेश्या तुच्छ मोहनइं कीधइं इहलोकना
१५ चमत्कारमात्रना बाहिमा हुंता धर्मरूपिउं निधान गिउंइ जाणइ नहीं ।
मूर्ख इसिउं न जाणइ ईणइ मिथ्यात्व^४ करी अम्हारउ सघलउ धर्म
जाइ छइ । परलोकि अम्हे दुखिया थासिउं^५ ॥ ५ ॥

[जि.] जिम कोई वेश्यासक्त पुरुष वेश्याइं मुसीतई हूंतउ
हर्ष मानइ तिम मिथ्यात्वरूप वेश्याइं मुस्या हूंता धर्मरूपिउं निधान
२० गमिउंइ न जाणइ ॥ ५ ॥

[मे.] जिम कोई वेश्यानइ विपइ अनुरक्त रातउ थोडास्या

विषयनइ काजि घनादिक मुसीतउ हर्ष मानइ तिम मिथ्यात्वरूपिणी
वेश्याइं मुसीतउ जीव धर्मरूपीउं निघान गयउं न जाणइ ॥ ५ ॥

[सो.] को इसिउं कहिसइ^१ । आपणइ वडांनइं कुलाचारि
चालीइ । एतलउ^२ धर्म । बीजउ विचार काई न कीजइ । तेह^३ ?
आंश्री कहइ छइ । 5

[जि.] कुलकमागत भावइ तिसु धर्म न करियउं । ए बात
प्रकासइ छइ ।

लोअपवाहे सकुलकमम्मि जइ होइ मूढ धम्मु त्ति^४ ।
ता मिच्छाण वि धम्मो थक्का य अहम्मपरिवाडी ॥ ६ ॥

[सो.] रे मूढ ! जउ लोकनइ प्रवाहि आपणइ २ कुलाचारि^{२०}
चालतां धर्म हुइ तउ कुणएक धर्मवंत नहीं ? सधवाइ खाटकी, माछी,
वेश्या, घांची, मौची, ठठार प्रमुख सह आपणइ २ कुलाचारि चालइं
छइं । आगिला वडा पूर्वज जे काम करता ते पाछिला^५ करइं छइं ।
ता मिच्छाण वि धम्मो^० तउ जे पापी हिंसाना करणहार कुमार्गना
चालणहार स्लेच्छ तेहइं धर्म हुइ । तेहइ धर्मवंत हुआ । थक्का^{०१३}
अधर्म पापनी परिपाटी परंपरानी बातइ ताठी । अधर्म किहां छइ नहीं ।
सह धर्मवंतइ जि हूउं । एतलइ इसिउ भाव । कुलाचार जूउ ।
धर्मनउ मार्ग जूउ । कुलचार किहनउ केतलउ पुण्यमय हुइ । किहनउ
पापमय हुइ । पुण्य धर्मनउ आचार जिहां जीवदया सत्यवचन ब्रह्म-
चर्यादिक गुण तिहां जि छइ । अनेयि नयी । केती वारइं पूर्वज दालिद्री^{२०}
हुसिइ^६ तउ संतानीइ किसिउं लक्ष्मी आवती न लेवी ? अथवा को
पूर्वज कूअइ पडी मूउ हुसइ तउ संतानीअइं किसिउं कूअइ पडी

मखिउं ? एह मणी कुलाचारनउ काइ नहीं । सूघउ धर्म जि जाण
हंतइ लेवउ ॥ ६ ॥

[जि.] लोकनइ प्रवाहि करी आपणइ कुलक्रमि हे भूढ ! धर्म
इसिउं जइ हुइ तउ पछइ मिच्छाण वि म्लेच्छनउ धर्म । अहम्म-
५ परिवाडी अधर्मनी परिपाटी श्रेणि थाकी रही ॥ ६ ॥

[मे.] रे मूर्ख ! लोकप्रवाहि आपणा २ कुलनइ आचारि
चालतां जउ धर्मु हुइ तउ म्लेच्छ खाटकी वेश्या ते सह आपणइ २
कुलाचारि चालइ छइ । तउ तेहनइ धर्म होसिइ । एतइ अधर्मनी
परंपरा नाठी । अधर्म किहाइं नथी । सह धर्मवंतइ जि हूउं ॥ ६ ॥

३० [जि.] दृष्टान्तनइ बलि करी धर्महूइं मोटाई देखालइ ।
लोयम्मि रायनीईनायं न कुलक्रमम्मि फइया वि ।
किं पुण तिलोअपहुणो जिणंद'धम्माहिगारम्मि' ॥ ७ ॥

[सो.] लोकइ माहि राजनीतिनउ न्याय कुलक्रम माहि नावइं ।
राजनीतिनउ मार्ग जूउ । कुलचार जूउ । तउ पाधरी राजनीति माहि
३३कुलचार न जोइइं । तिहां राजाज्ञाइ जि जोवी । किं पुण० 'त्रैलोक्य'
त्रिमुयनना प्रसु ठाकुरु श्रीजिनेन्द्र वीतरागना धर्मनइ अधिकारि
कुलचार न जोइइं । तिहां सर्वथा जोया न आवइं । तिहां खरी
वीतरागनी आज्ञाइ जि लेईनइ धर्म करिवउ । इसिउ भाव ॥ ७ ॥

[जि.] लोकइ माहि राजनीति मोटी । नायं शातं दृष्टान्त ।
३०कुलक्रमि फइया वि किगारइं नीति न्यायमार्ग प्रमाण नहीं । एतलइ
राजनीति जिम प्रमाण तिम जिनधर्म जि प्रमाण । जइ लोकइ माहे
इसु छइ तउ त्रैलोक्यनउ स्वामी श्रीजिनेन्द्र तेहनउ धर्मनइ अधिकारि

किमु कहिवउं ? जिम राजा ति आगलि सामान्य लोकनउ न्यायमार्ग प्रमाण नहीं तिम जिनधर्म आगलि कुलक्रमागत अनेरा धर्म प्रमाण नहीं ॥ ७ ॥

[मे.] लोकमाहि राजनीतिनउ न्याय कुलक्रम माहि कहीइ नावइ । फाइं बेवइ मार्ग जूआ । तउ पछइ त्रैलोक्यनउ प्रभु ठाकुरु जिनैन्द्र ५ तेहना धर्मनइ अधिकारि कहिवउं किसउं ? ॥ ७ ॥

[सो.] जीवहूइ संसार ऊपरि वैराग्य आवता दुहिलउ छइ । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] बली जिनधर्मनी मोटाई प्रकासइ ।

जिणवयणविघन्नूण वि जीवाणं जं न होइ भवविरई । १०
ता कह अवियन्नूणं मिच्छत्तहयाण पासम्मि ॥ ८ ॥

[सो.] जे श्रीजिनवचन सिद्धांत तेहना विज्ञ जाण छइ तेहइ जीवहूइं जउ संसारनी विरति वैराग्य नावइ । ता कह० तउ अविज्ञ अजाण जे मिथ्यात्विइं करी हणिया बाहिया छइ ते कन्हलि संसारनी विरति निवृत्ति किम आवइ ? जाणहूइं मिथ्यात्वादिक १५ पापनी निवृत्ति नथी आवती तउ अजाण मिथ्यात्वीहूइं किम आवइ ? विरतिनउं आविवउं गाढउं दुहिलउं छइ । इसिउ भाव ॥ ८ ॥

[जि.] जिनवचन तणा जाणहार जीवईहूइं जइ भवविरति संसार हंतउं विरमण न हुइं । अवियन्नूणं अजाणता अज्ञान अनइ [मिथ्या] त्यहत मिथ्यात्वव्याप्या जीव तेहनइ पासि कन्हइं किमु २० संसारनउ मेल्हवउं हुइ ? अपि तु न हुइं । एतलइं जिनधर्म लगी

જીવહૂં વૈરાગ્ય ઋપજઈ । મિથ્યાત્વ લગી સાંસુહજી જીવ સંસાર
વધારઈ ॥ ૮ ॥

[મે.] જે જિનવચનનહ જાણ મનુષ્ય તેહનહ જિ ભવ સંસાર
તેહની વિરતિ નથી આવતી તહ કહજી ન, અજાણનહં કિમ વિરતિ
૫ આચઈ ? જે મિથ્યાત્વ કરી હત્ત હપ્પ્યા જે જીવ છઈ તેહનહં પાસઈ
રહઈ તેહનહં વિરતિ આવતાં ગાઢી દોહિલી છઈ । ઇસહ ભાવ ॥ ૮ ॥

[જિ.] જિનધર્મ સાચહ ઇસું જાણી સમ્યગ્દષ્ટિહૂં મિથ્યાત્વી
દેસી જકાઈ મનમાહિ ઋપજઈ તકાઈ કહઈ છઈ ।

વિરયાણં અઞ્ચિરં જીવે વદ્દટ્ટણં હોઈ મળતાવો ।

૧૦ હા હા કહ મવકૂવે' બુઢુંતા પિચ્છ નચંતિ ॥ ૯ ॥

[સો.] જે વિરત પાપતહ નિવર્ત્યા' જીવ છઈ તેહનહં
અવિરત' પાપ કરતા દેસી મનમાહિ' સંતાપ થાઈ । હા હા ૧૦ અહા !
૫ અવિરત જીવ સંસારરૂપિઆ કૂઆ માહિ બૂઢતા દેસિ કિમ નાચઈ ?
૫ ઘાપડા પાપ કરી નવનવી ગતિહં નવનવે પ્રકારિ રુલિસ્યઈ, કિમ
૨૦ થાસિહં હમ લેદ પ્રામહં ॥ ૯ ॥

[જિ.] વિરત સમ્યગ્દષ્ટિ જીવહૂં અવિરત મિથ્યાત્વી જીવ
વદ્દટ્ટણ દેસી કરી મળતાવો મનિ સંતાપ હુઈ । કિમુ સંતાપ ૫ ।
હા હા લેદે ! રે જીવ ! પિચ્છ । જોઈ સંસારરૂપીહ કૂઝ તેહ માહે
બૂઢતા ઘાપડા કિમુ નાચઈ છઈ ? ઇતલઈ સમ્યક્ત્વી ઇસું જાણઈ । જહ
૨૦ સંસારમાહે કોઈ જીવ બૂઢઈ નહીં તહ મલહં । તિણિ કારણિ સંસારમાહે
બૂઢતા જીવ દેસી મનિ સંતાપ કરઈ । ઇસુ ભાવ ॥ ૯ ॥

[મે.] જે વિસ્ત પાપ હૂંતા નિવર્ત્યા છંદં જીવ તેહી અવિરતનહે સ્વરૂપ દેખી મનમાહિ કિમ પરિતાપ નાણં ? કાંઈ હોઈસ્યં ? શેદિ । અવિરત જીવ સંસારરૂપીઆ કૂઆમાહિ બૂઢતા, દેષડ, કિમ નાચં છંદં ॥ ૯ ॥

[સો.] કેતી ચારં વીજા આરંભ ન મૂકારં તંડ મિથ્યાત્વ ૫ કાંઈ છાંડઅં નહીં ? જેહ મળી મિથ્યાત્વનડ મોટડ અવગુણ છડ તે કહડ છડ ।

[જિ.] આરંભ લગી જીવ દુઃસ્વી હુડ ઇસું જાણવડ છડ ।

[મે.] કિવારં વીજા આરંભ ન મૂકં તંડ મિથ્યાત્વ કાંઈ ન છાંડં ? 10

આરંભજમ્મિ પાથે જીવા પાવંતિ તિક્કલ્લુક્કલ્લાં ।

જં પુણ મિચ્છત્તલલ્લં તેણં ન લહંતિ જિણ્ણોહિં ॥ ૧૦ ॥

[સો.] વાહણ પ્રવહણ ક્ષેત્રકરસણાદિક આરંભનાં જે પાપ છંદં તેહ લાગડ જીવ આવતે ભવાંતરિ તીક્ષ્ણ ગાઢાં દુક્કલ પ્રામડ । પુણ, ધર્મનડ અણલહિવડં ન હુડં । જં પુણ ૦ પુણ જં જિનધર્મ ઠપરિ દ્વેષ 15 ફરતડ મિથ્યાત્વનડ લલ્લેશડ કરડ તીણડ આવતં ભવિ જિનધર્મડ જિ ન લહં । બોધિવીજડ જિ દુઃપાપ થાડ । તીણડ ઘણડ કાંઈ સંસારિ રુહં ॥ ૧૦ ॥

[જિ.] આરંભ પડ્ધિવિધજીવનિકાયવિનાશનરૂપિ પાપિ કીજતડ હંતડ જીવ અજ્ઞાની તિક્કલ્લુક્કલ્લાં તીક્ષ્ણ નરકાદિકનાં દુઃસ્વ 20 પ્રામડ । જે વલી જીવજૂંડ મિથ્યાત્વનડ લલ્લેશ છડ તિણિ મિથ્યાત્વનડ લેસિ કરી જીવ જિનબોધિ વીતરાગનડં સમ્યક્ત્વ ન લહં । પૂતલડ

જિનધર્મિ ગાઢુ કરી આરંભ વર્જિત છડ. જડ તે આરંભ કરડ તડ
 દુઃખ લહડ. જિણિ કારણિ જીવ મિથ્યાત્વ કરડ તિણિ કારણિ જીવ
 સમ્યક્ત્વ ન લહડ. જિહાં આરંભ તિહાં સુખ નહીં અનડ જિહાં
 મિથ્યાત્વ તિહાં સમ્યક્ત્વ નહીં. વલી ધર્મ કીજડ તડ અરહંત દેવડ-
 ૫ નડ. અનેરડ ધર્મ ન કરિવડ. યત ઉક્તં

શ્રોતવ્યઃ સૌગતો ધર્મઃ કર્તવ્યઃ પુનરાર્હતઃ ।

વૈદિકો વ્યવહર્તવ્યો ધ્યાતવ્યઃ પરમઃ શિવઃ ॥ ૧૦ ॥

[મે.] આરંભ ક્ષેત્રકરસણાદિકંતડ ઝપનડં જે પાપ તેહતડ
 જીવ તીવ્ર દુઃખ પામડં. પણિ તિહાં ધર્મનડં અળહિયડં ન હુડં.
 ૨૦ પણિ વલી જે મિથ્યાત્વનડ લવલેશમાત્ર કરડં તેહ લગી આવતડ ભવિ
 જિનબોધિ જિનધર્મ ન લહડં ॥ ૧૦ ॥

[સો.] હિવ જે ગાઢા તપ નિયમ ક્રિયા કરડં છડં પુણ ઉત્તૂત્ર
 પ્રરૂપડં છડં તેહ આશ્રી કહડં છડં.

[જિ.] સપલાઈ જીવહૂં જિનબોધિનડં અપ્રાપ્તિકારણ કહડ
 ૨૫ છડ.

[મે.] હિવ જે ગાઢી ક્રિયા કરડ અનડ ઉત્તૂત્ર પ્રરૂપડ તેહ
 આશ્રઈ કહડ.

જિણવરઆણામંગ' ઉમ્મમ્મ' ઉસ્સુત્તલેસદેસણયં ।

આણામંગે પાવં તા જિણમયદુકરં ધમ્મં ॥ ૧૧ ॥

૨૦ [સો.] ઉન્નાર્મ' વ્યવહાર સામાચારી વિરુદ્ધ ઉત્તૂત્ર
 શ્રીસિદ્ધાન્તની આજ્ઞા વિરુદ્ધ જે લેશમાત્ર થોડું ઉપદેશ તેહતડ
 જિણવર૦ વીતણગની આજ્ઞાનુ મંગ હુડ. યત ઉક્તં શ્રીઆચર્યકે—

૧ આ ગાયા સો. ની વીવી પ્રતમાં લક્ષાવી રહી ગયેલી છે. ૨ જિ. અમગાં.

૩ 'ઉન્નાર્મ...સામાચારી વિરુદ્ધ' ને સ્થાને 'જિણ.' ૪ થોડાં.

उत्सुत्तमायरंतो^१ उत्सुत्तं चैव पन्नवेमाणो ।

एसो अ अहाछंदो इच्छाछंदु ति एगद्धा ॥ १ ॥

(उपदेशमाला, गा. २२१)

उम्मगदेसणाए चरणं नासंति जिणवरिंदाणं ।

बावन्नदंसणा खलु न हु लब्भा तारिसा दुट्ठं ॥ २ ॥ ५

(आवश्यक, गा. ११५२) इति वचनात् ।

‘पयमवि असहंतो सुत्तत्थं मिच्छदिट्ठीओ’ इति सिद्धान्तवचनाच्च ।
आणामंगे० जु^२ आज्ञामंग कीधइ हंतइं महापाप । घणीइ क्रिया
अनुष्ठानकथादिक करतउइ अनाराधिक^३ जि हुइ । ता जिण०
तेह भणी श्रीजिनशासननउ धम्म आराधतां गाढउ दुक्कर । गाढी क्रियाइ^{१०}
करतां वीतरागनी आज्ञा पाखइ आराधिवउ न हुइ काज न सरइं । बीजा
पाधरा ठाकुरादनी आज्ञा भागीइं महादोष कहीइं । ‘आज्ञामङ्गो
नरेन्द्राणामशस्त्रवधमुच्यते’ इति वचनात् । तउ त्रिभुवनस्वामी वीत-
रागनी आज्ञानइं भाजिवइ दोषनउं सिउं कहीइ ? ॥ ११ ॥

[जि.] अमार्ग कुमार्ग तेहना कहिवातउ उत्सूत्र सिद्धान्तः^५
विरुद्ध यचन तेहनउ लवमात्र उपदेसतउ श्रीजिनाज्ञानउ मंगालाप हुइ ।
आज्ञानइ मंगि हंतइ पावं पाप हुइ । ता तउ पच्छइ पापनइ उदइ
हंतइ जीवहूइं जिनमत जिनभाषित धर्म दुःकर दुःआप हुइ ॥ ११ ॥

[मे.] उम्मार्ग सेवतां उत्सूत्र सिद्धान्त विरुद्ध तेहनउ लेशमात्र
उपदेश देतां जिनवर वीतरागनी आज्ञानउ मंग हुइ । ते आज्ञामंग^{१०}
लगी महापाप हुइ । तेह पाप लगी जिनधम्म गाढउ दुक्कर हुइ ॥ ११ ॥

१ आ गाथा ‘आवश्यक’ मां जोवामां आवती नथी, पण ‘उपदेशमाला’ मां
छे. २ ‘जु’ मयी. ३ अनाराधिक.

[सो.] वली अह जि वात कहइ छइ ।

[जि.] वली प्रकारान्तरि जिनधर्मनी प्राप्ति दुर्लभ कहइ छइ ।

जिणवरआणारहिअं वद्धारंता' ति केवि जिणदब्बं ।

वुड्ढंति भवसमुद्वे मूढा मोहेण अघ्नाणी ॥ १२ ॥

३ [सो.] जिणवर० पीतरागनी आज्ञारहित देवद्रव्य वधारताइं हुंतां मूढ मूर्ख केतलाइ मोहिइ धर्मनइं अमि अज्ञानी अजाण संसार-समुद्र माहि बूडइं । एहनउ इसिउ भाव । देवद्रव्य वधारिवानी बुद्धिइं घणइं लाभिइ पाटकी माछी वागुरीप्रमुख अधर्म^१ रहइं आपड । अथवा शालि दालि घृत पक्वान्नादिक अथवा देवद्रव्य वस्त्रादिक जइ १० घणइं मूलिइं आपणइं^३ घरि वावरइ । अनेराइ थावकहूइं दिइ । अथ^४ महात्मा दर्शनी थिकु देवद्रव्य वधारी प्रासादादिके वैचइ । अथवा रूडीइ धुरहूइं ग्रहणा पापइ न्याजिइ देवद्रव्य आपइं । इत्यादिकि अनेकि प्रकारि करी अविधिइं देवद्रव्य वधारताइं संसार-समुद्र माहि बूडइं । जे देवद्रव्य विधिइं सुस्थानकि स्थापइं रक्षा करइं १५ बुद्धि^५ लिइं तेहइं^६ महाफल हुइं । यत उक्तं दिनकृत्ये—

जे पुणो जिणदब्बं तु बुड्ढिं निति सुसावया ।

ताण रिद्धि पवड्ढेइ किंती सुक्खं वलं तहा ॥ १ ॥

(गा. १३७)

जिणपवयणबुड्ढिकरं पभावगं नाणदंसणगुणाणं ।

२० वड्ढंती जिणदब्बं तित्थयरत्तं लहइ जीवो ॥ २ ॥

एवं नाऊण जिणदब्बं बुड्ढिं निति सुसावया ।

जरामरणरोगाणं अंतं काहिति ते पुणो ॥ ३ ॥ (गा. १४४-४५)

१ जि. पदापरिता वि देइ जिणदब्बं. २ अधर्मा. ३ आपड. ४ अर्थ.
५ बुद्धि. ६ तेहइ

[જિ.] જે જીવ જિણવેન્દ્રની આજ્ઞા પાપહ જિનદ્રવ્ય ચૈત્યદ્રવ્ય વ્યાજિ દેઈ વધારતાઈ હંતા મૂઢ મૂર્ખ ભવસમુદ્ર માહે મોહિ કરી અજ્ઞાની અજાણ હંતા વૂઢઈં । તિણિ કારણિ તેહાંહૂં જિનધર્મ દુર્લભ ॥ ૧૨ ॥

[મે.] જિનવરની આજ્ઞારહિત દેવદ્રવ્ય કેઈ વધારતા હંતા મૂઢ મૂર્ખ અજાણ સંસારસમુદ્ર માહે વૂઢઈં ॥ ૧૨ ॥

[સો.] જે 'મહારત્ત દેવ ! મહારત્ત ગુરુ !' ઇસિં કદાગ્રહિ વાહ્યા છઈં ।

[જિ.] અથ અયોગ્યહૂં જે ધર્મોપદેસ દિઈ તેહ ઉપદેસતાં ઉદેસી કહઈ ।

[મે.] સૂધા ધર્મનાં અમિલાપીઆ ન હુઈં તેહનઈં ઉપદેસુ નાં દેવત । તે આગિલી ગાહઈં કહઈ ।

કુગ્ગહગહગહિયાણં મૂઢોં જો દેઈ ધમ્મત્તવણસં ।

સો ચમ્માસીકુકુરવણમ્મિ સ્થિવેઈ કપ્પૂરં ॥ ૧૩ ॥

[સો.] કુગ્ગહ૦ જે કદાગ્રહરૂપીત્ત ગ્રહ કહીઈ ભૂતપ્રેતાદિકનત્ત છલ સીણં કરીં ગ્રહિયા ગહિલાં કીધા છઈં તેહનહૂં મૂઢો જો^૧ મૂઢ અજાણ જે ધર્મનત્ત ઉપદેશ દિઈં, શુદ્ધ દેવગુરુધર્મનાં સ્વરૂપ કહઈં સો ચમ્માસી૦ તે ચાંચડાનાં લાખ્ઠાર કૂકર મુંડીત્ત તેહનઈ વચણિ ગૂહડઈ કપૂર ધાતઈં । રૂઢી વસ્તુ કુલ્લાનકિ ધાતઈં । સોનાની શાલ કાદવમાહિ લાંપઈં । પત્તલઈં ઇસ્પત્ત માવં ॥ ૧૩ ॥

[જિ.] 'એ મહારત્ત દેવ ! એ મહારત્ત ગુરુ !' ઇસિત્ત દેવ^૨ કુગુરુ ઉપરિ કદાગ્રહ તિણિ કરી ગ્રહીત વ્યાસ પુરુષહૂં જે પુરુષ મુગ્ધ

૧ જિ. મુદ્ધો. ૨ કત્તી જે. ૩ ગ્રહિયા. ૪ આ પછી સો. ની બીજી પ્રતમાં 'કદાગ્રહીહૂં ઉપદેશ ન દેવત' પટલું વધારે છે.

भोलउ सरल स्वभावि हंतउ शुद्ध धर्मोपदेश दिइ ते पुरुष चम्मासी चर्ममक्षक कुकुरनइ वदनि मुखि कपूर क्षिपइ पालइ । जिम कुतिरोनइ मुहि कपूर पालिउं हंतउं नि.फल थाइ तिम अयोग्यहई धर्मोपदेस दीधउ हंतउ नि.फल । एतावता अयोग्यहई धर्मोपदेस न देवउ ॥ १३ ॥

५ [मे.] जे कदाम्रहरूपीउ अइ तीणहं करी जे अद्या छल्या छहं तेहनइ जे मूढ अजाण धर्मनउ उपदेश दिहं, सूधउं देवगुरुधर्मनउं स्वरूप कहइं ते चर्मासी चांबडानउ खाणहार कूतिरउ तेहनइ मुखि कपूर घातइं । रूडी वस्त कुथानकि घातइं । एतइ कदाम्रहीनइं उपदेश न देवउ ॥ १३ ॥

१० [सो.] सुद्ध-प्ररूपकनी रीसइ रूडी । उत्सूत्रभाषकनी क्षमाइ विरुई । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ गुरुनउ कोषई भलउ । केहीएकनी क्षमाई भली नही । इसुं जणावइ छइ ।

[मे.] सूधा कहणहारनी रीसइं रूडी, यणि उत्सूत्रभाषीनी क्षमाई पाइइ । ए बात कहइ ।

रोसो वि खमाकोसो सुत्तं भासंतयस्स धनस्स ।

उस्सुत्तेण खमा वि य दोसमहामोहआवासो ॥ १४ ॥

[सो.] रोसो वि० जे धन्य उत्तम सूत्र श्रीसर्वज्ञभाषित सिद्धांत तेह भासंत बोलतां आपणा खरणइं^१ बलि साचउ विचार करतां केती वारं^२ रोस ऊपजइ । ते रोसइ^३ क्षमानउ कोश भंडार जाणिवउ । ते रीस रूडी इसिउ गाव । उस्सुत्तेण० अनइ उत्सूत्र सिद्धान्त विरुद्ध जे बोलइं तेहनी क्षमाइ दोषइ जि कहीइ, विरुईइ जि

कहीइ, जेह भणी महामोह महाअजाणिवउं तेहनउ आवास स्थानक छइ । चंद्ररुद्र आचार्य सरीपा सुद्ध प्ररूपकनी रीसइ रूडी । जमालि सरीपा उत्सूत्रप्ररूपकनी क्षमाइ विरुई इसिउ भाव । यत उक्तं गच्छाचारप्रकीर्णके—

जीहाए वि लिहंतो न भद्दो जत्थ सारणा नत्थि ।

दंडेण वि ताडंतो स भद्दो सारणा जत्थ ॥ १४ ॥ (गा. १७)

[जि.] सूत्र मापता उपदेश देता भणावता गुरुनी रोसो वि रोपई धनस्स धन्य पुरुषहूई क्षमानउ मंडार हुइ । जिम क्षमा भली तिम गुरुनी रीसई परमार्थवृत्तिई हितकारिक हूँती भली क्षमारूप जाणिवी । जिम चंद्ररुद्राचार्यनी रीस नवदीक्षित महात्माहूई^{१०} केवल ज्ञान भणी हुइ । उत्सूत्रि फरी क्षमाई कीधी हूँती दोष महाअज्ञान तेहनउ आवास स्थानक हुइ ॥ १४ ॥

[मे.] तेहनउ रोसु क्षमानउ कोसु जाणिवउ, जे सूत्र सिद्धान्त खरउं बोलइ, धन्य भाग्यवंत हूँतउ । अनइ उत्सूत्र सिद्धान्त विरुद्ध जे बोलइ तेहनी क्षमाइ दोषइ जि हेतु कहीइ, जेह भणी ते उत्सूत्र-^{११} प्ररूपक महामोह अजाणिवउं तेहनउ आवास स्थानक छइ । चंद्ररुद्राचार्य सरीपा सुद्ध प्ररूपकनी रीसइ रूडइ । जमालि सरीपा उत्सूत्रप्ररूपकनी क्षमाइ विरुई ॥ १४ ॥

[सो.] हिं' जिनधर्मनउं दुलंभणउं कहइ छइ ।

[जि.] 'मोक्षि सुख छइ कि नथी ?' ए वातनउ निश्चय^{१२} कहइ छइ ।

[मे.] हिं जिनधर्मनउं दुलंभणउं कहइ ।

इहो वि न संदेहो जं जिणधम्मणे अत्थि सुखसुहं ।
तं पुण दुच्चिण्णेयं अइउक्कडपुण्णरहियाणं ॥ १५ ॥

[सो.] इहो वि० एकइ थोडउ लगारइ ए वातनउ सदेह नयी, जं जिनधर्मिइं करी मोक्षसुख छइ । जीवदयामूल जिनधर्म ५ आराधतां मोक्षसुख लाभइ जि । ए वातनउ वरांसउ नयीइ जि । तं पुण० ते जिनधर्म दुच्चिण्णे० जाणतां दोहिलउ । कहिहूइ ? अइउक्क० अतिउत्कट गाढा मोटा पुण्य भाग्यरहित कदाग्रही उन्मार्ग बांकी बुद्धिना धणी जीवहूइं । अति गाढा भाग्यवंत जीवहूइं मार्गानुसारिणी बुद्धिना धणीहूइं जाणतां सोहिलउ जि छइ ॥ १५ ॥

१० [जि.] जउ जिनधम्मि करी मोक्षनउ सुख छइ । अथ नयी इसु सदेह एकई नही । किंतु नि संदेह मोक्षसुख छइ । नैयायिक-वैशेषिकादिकने मते मोक्षि सुख नयी । आत्यन्तिकी दुःखनिवृत्तिमोक्षः । इस्या मोक्षलक्षणना कहिवातउ दुःखानुपेगिपणातउ सुखई दुःख । तेह दुःखस्वरूपनउ उच्छेद अत्यंत अभाव मोक्ष । इस्या सांभलवइ १५ सदेह । पुण संदेह न करिवउ । किमु । जउ मोक्षसुख न हुइं तउ कोई जाण बांछइ नही । जिम करणंक । तिणि करणि मोक्ष सह बांछइ । तउ सही मोक्षि सुख छइ । इसिइ अनुमानि करी मोक्षसुख छइ । तथागमे प्रोक्तं—

न जरा जन्म नो यत्र न मृत्युर्न च बन्धनम् ।

२० न देहो नैव च स्नेहो नास्ति कर्मलवोऽपि च ॥

केवलं केवलं यत्र यत्र दर्शनमक्षयम् ।

अक्षयं च सुखं यत्र वीर्यं सम्यक्त्वमक्षयम् ॥

तं पुण० तें पुण मोक्षसुख अतिउत्कट पुण्यरहित पुरुषे दुच्चिण्णेयं दुर्जेय जाणीतां दोहिलउ ॥ १५ ॥

[मे.] एकइ थोडउइ ए वातनउ संदेह नयी जे जिनधर्म आराधतां मोक्षनां सुख छइ जि । पणि ए वात जाणी न सकीइ जे अति उत्कट पुण्यरहित जीव मोक्ष पामिस्यइ ॥ १५ ॥

[सो.] जिनधर्मना दुर्लभपणाइजिनी वात कहइ छइ ।

[जि.] मोक्षसुख स्थायी जिनमतई जि जाणीतां दुहिलउं इसुं प्रकटइ छइ ।

[मे.] जिनधर्मना दुर्लभपणांनी वात कहइ ।

सब्वं पि वियाणिज्जइ लब्भइ तह चउरिमाइ जणमज्जे ।
इक्कं पि भाय दुलहं जिणमयविहिरयणसुविआणं ॥ १६ ॥

[सो.] सब्वं पि० बीजउं सह जाणतां सोहिलउं । संसारनां विज्ञान फल गीत नृत्यादिक । तथा वली लोकमाहि चतुरपणउं बोलवइ व्यवसाय वाणिज्यनइ विपइ डाहपण ते सह सोहिलउं । इक्कं पि० हे भ्रात ! बांधव ! एकइ जि जगमाहि दुर्लभ जिणमय० श्रीजिनमत श्रीवीतरागना आसननी विधि आचार तेह रूपीआ रत्ननुं सम्यक् जाणिवउं । धर्मनी कुशलई दुर्लभ । यत उक्तं—

धन्नाणं विहिजोगी विहिपक्खाराहगा सया धन्ना ।

विहिबहुमाणी धन्ना विहिपक्खअदूसगा धन्ना ॥

वली श्रीजिनवचन उत्सर्गापवादबहुल छइ । तेह भणी लाभ-छेहनउं जाणिवउं दोहिलउं । जिम श्रीधर्मनी वृद्धि हुइ तिमइ जि कीधउं जोईइ । यत उक्तं श्रीउपदेशमालायां—

१ दुर्लभपणाइजिनी. २ कहइ छइ. ३ आ आखी माथा सो. नी बीजी प्रतमायी पदी गई छे. जो के ते उपरनो बालावबोध एमां छे. ४ सोहिलुं. ५ छेदानउं.

तम्हा सव्वाणुवा सज्जनिसेहो अ पवयणे नथि ।

आयं वयं तु लिज्जा लहाकंखि व्व वाणियओ ॥ (गा. ३९२)

[जि.] सधलउंइ विज्ञान जाणीइ । लोळमाहे तेह तथा च वली चउरिमा चतुरिमा पंडिताई लळभइ लहीइ । पुण हे भाय ! १ आत बांधव संबोधने । एकइ जु जिनमत विधिरूपीउं रत्न तेहनउं सुविज्ञान सम्यग् प्रकारि साचउं जाणिवउं दुहेलउं । भाग्य हुइ तउ जिनधर्म जाणीइ ॥ १६ ॥

[मे.] 'सधलंइ जाणीइ परीछीइ' तिम लोकमाहि चउरिमाई बोलिवउंइ सोहिलउं । पणि हे माई ! एक जि दोहिलउं जे श्रीजिनमत २ श्रीतरागना शासननी विधि आचाररूप रत्न तेहनउं साचउं जाणिवउं ॥ १६ ॥

[सो.] सूधा धर्मनउं जाणिवउं परहं छउ । कहिणहारहूँ सांप्रत कालि कहिवुंइ दुहिलउं । ए वात कहिं छइ ।

[जि.] अथ साचउं सम्यक्त्वं कहिवउं दृष्टाति करी दुप्राप ३ कहइ छइ ।

मिच्छत्तबहुलयाए विसुद्धसम्मत्तकहणमधि^१ दुलहं ।

जह चरनरवइचरिअं पावनरिंदस्स उदयम्मि ॥ १७ ॥

[सो.] मिथ्यात्वनी बहुलता घणा जीव प्राहिं भल भल तेहइ मिथ्यात्वी जि तीणइं करी विसुद्ध^२ सखा सम्यक्त्वना स्वरूपनउ ४ कहिवउइ दुर्लभ । साचा सम्यक्त्वनी वात कही न सकइं । जह चर^३ जिम बारू न्यायी धर्मवंत आगिल रायनुं चरित्र पावनरिंद^४ पापी अन्यायी^५ अधर्मी रायनइ उदइ^६ वर्त्ततइ कही न सकीइं । धीइता

भणी ते राय अगमता भणी कुपित अनर्थ करइ । तिम खरा सम्यक्त्वनुं^१ कहिवुंइ^२ लोकनउंइ^३ अगमतुं थाइं । तेह भणी कहिवुंइ दुर्वट । इसिउ भाव ॥ १७ ॥

[जि.] मिथ्यात्वनी बहुलता प्रचुरता तिणि करी विशुद्ध सम्यक्त्वनउं कथनई कहिवउंइ दोहिलउं । जिम पापी नरेन्द्रनइ^४ उदइ बरनरबरचरियं प्रधान राजेन्द्र श्रीरामादिक तेहनुं न्यायरूप चरित्र कहिताई दोहिलउं हुइ ॥ १७ ॥

[मे.] मिथ्यात्वनी बहुलता लगी भलाइ जीवनइं सूधा सम्यक्त्वनउं कहिवउंइ दोहिलउं । साचा सम्यक्त्वनी वातइ कही न सकीइं । केहनी परिइं । जिम न्याई राजानउं चरित्र पापी राजानइ^५ उदवि तेहनी ठकुराई कही न सकीइं । काइ । ते अणगमती वातइं कोप धरइ । तिम मिथ्यात्वी आगलि सूधा सम्यक्त्वनउं कहिवउं अरुचि रुपजावइ ॥ १७ ॥

[सो.] केती वारइं की गुरुइ उत्सूत्रमापी हुइ । तउ सिउं करिबुं, ते कहइ छइ ।

[जि.] अथ विद्यावंतई कूढापोलउ मैस्तिहवउ । इहुं दृष्टांति करी स्थापइ छइ ।

बहुगुणविज्ञानिलओ उस्तुत्तमासी तहा विमुत्तव्वो ।
जह वरमणिजुत्तो वि हु विग्घकरो विसहरो लोए ॥ १८ ॥

[सो.] बहु^० घणा गुण अनइ विद्यानउ निलय घर स्थानक^{२०} गुरु छइ । गाढउ विद्यावंत गाढउ गुणवंतुं^{२१} छइ । पुण उत्सूत्रमापी

१ 'ना स्वरूपनउं. २ कहिवउंइ दुर्लभ साचा सम्यक्त्व नीवाहिवुंइ. ३ लोकनइ.

४ गुणवंत.

श्रीसर्वज्ञनउं वचन न मानइ ऊयापइ । तहा विमुत्तब्धो० ते गुरुइ
 तिम भूकिवउ^१ छांडिवउ, जिम विपधर साप चरमणि० मायइ वारु
 विपापहार मणि करी सहित हुइ तेऊ विघ्न मरणकरणहार भणी दूरि
 मेल्हीइ तिम ते गुरुइ उत्सूत्रभापी अनंत संसारनां मरण देन्हार भणी
 १० दूरि त्यजवउ^२ परहउ छांडिवउ ॥ १८ ॥

[जि.] बहु घणा गुण जिहां छइ इसी विद्या तेहनउ निल्य
 गृह पहरउंइ उत्सूत्रभापी हंतउ तहा वि तथापिहिं भूकिवउ । जिम
 लोकमाहि प्रधान मणिसंजुउई हंतउ हु निश्चइं विघ्नकर मृत्युकारक
 विपधर मेल्हीइ ॥ १८ ॥

१० [मे.] बहु घणा गुण विद्या तेहनउ निल्य स्थानक गुरु छइ,
 पनि उत्सूत्र वचननउ भाषणहार बोलणहार तथापि भूकिवउ । कहिनी
 परइं । जिम वर प्रधान मणि सहितइ साप विघ्नकारक मरणदायक
 लोकमाहि हुइ तिम उत्सूत्रभापी गुरु पनि मोक्षनइं विघ्नकारक हुइ ॥ १८ ॥

[सो.] लोक प्राहइं सगपण अनइ लक्ष्मीइजिनइं लोमिइं
 ११ लीजइ । धर्मनउं प्राहइं कईं न गणइ । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ मोहनु प्रभाव कहइ छइ ।

सयणाणं वा मोहे लोआ धिप्पंति अत्थलोहेण ।

नो धिप्पंति सुधम्मं रम्मं हा मोहमाहप्पं ॥ १९ ॥

[सो.] सयणाणं० लोआ० ए^३ लोक सगानइ मोहिइं
 १० अथवा लक्ष्मीनइ लोमिइं लीजइ । तेन्हा देव-गुरु मानइं तेह सिउ
 नात्रा^४ संबंध करइं । धर्म कईं न जोअइं । नो धिप्पंति० सुधर्म
 सरउ धर्म जे रूढउ ते न लिइं, तिहां न राचइं । हा कहीइ अहो !

मोहमाहृष्यं० संसारनउ मोह अजाणिवउं तेहनउं ए माहात्म्य
महिमा छइ । कुणइ काई थाई ? ॥ १९ ॥

[जि.] स्वजन सणा तेहनइ मोहि चा वली अथवां द्रव्यनइ
लोमि लोक लीजइ । पण रम्य प्रधान सुधर्म जिनधर्म तिहां नो
धिप्पंति न लीजइ । हा खेदे मोहनउं माहात्म्य प्रमाण ॥ १९ ॥ ५

[मे.] स्वजनादिकनइ अर्थना लोम लगी लोक संसारनइ
व्यापारि घातइ । हाट पाटणि वणिजव्यापार सीपवइ । पणि सूंघा
स्वामीना भाप्या धर्मनइ मार्गि न घातइ । जे धर्म रम्य प्रधान छइ ।
हा इसइ खेदे । ते मोहनउं माहात्म्य जाणिवउं ॥ १९ ॥

[सो.] अधर्मी अनइ धर्मी जीव रहइ बेई ज वीसामानां१०
स्थानक छइ । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ गृहस्थहूइं वीसामानउं स्थानक कहइ ।

गिहवावारपरिस्समखिन्नाण नराण वीसमणठाणं ।

एगाण होइ रमणी अन्नेसिं जिणिंदवरचाणी ॥ २० ॥

[सो.] गिहवावार० दिन सघलउ जे गृहस्थनउ व्यापार१५
व्यवसाय वाणिज्य काजकाम तेहनइ श्रमिइं करी जे पुरुष खिन्न उक्तना
छइ, तेहहूइं वीसमण० वीसामानां स्थानक बेइ जि छइ । एगाण०
एक जे अधर्मी संसारामिलाखी जीव तेहहूइं रमणी ली वीसामानउं
स्थानक । तेह आगलि आपणउं काजकाम मंत्र गूझ कही समाधि
प्राप्ति । उक्तं च श्रीउपदेशमालायां—‘गुरु गुरुतरो अइगुरु२०
पियमाइयअवच्चपियजणसिणेहो०’ । अन्नेसिं बीजा विवेकीआ

१० काई न याइ. २ जि. जिणिंदवरधम्मो, मे. जिणंदवरधम्मो. ३ तेहहूइं.
४ संसारामिलाखी.

धर्मवंतहूँ जिनेन्द्र श्रीवीतरागनी वर प्रधान वाणी^१ श्रीसिद्धान्त^२ धर्ममय
वचन तेह जि विग्रामनउं स्थानक हुइ । सिद्धान्तना अर्थ विचारता^३
जोतां तेहनउं मन महासमाधि रहइ । इसिउ भाव ।

[जि.] गृहव्यापार घरनउ व्यापार तेहनउ परिश्रम करिवउं
५ तिणि करी खित्त थाका तेह नर मनुष्यहूँ वीसामानुं स्थानक हुइ । एक
संसारी जीवहूँ रमणी स्त्री विग्रामस्थानक हुइ । अनेरा कोई भव्य
श्रावकहूँ श्रीसर्वज्ञोक्त वरधर्म वीसामास्थानक हुइ ॥ २० ॥

[मे.] गृहनउ व्यापार व्यवसायादिक तेहनइं श्रमिं जि नर
उत्तना छइं, ताँह रहइं वीसामानां स्थानक विह जि । एकनइं रमणी
१० स्त्री वीसामानउं स्थानक । कांइं ते आगलि आपणां काजकाम बात
कही समाधि पामइ । ए संसारी जीवनी स्थिति । अनइ अनेरा विवेकी
जीवनइ सामायक पडिकमणा जिनपूजा प्रमुख धर्मकार्य तेहइ जि
वीसामाना स्थानक हुइ ॥ २० ॥

[सो.] धर्मवंतनइं अनइ अधर्मवंतनइं संसारना काज करताइं
१५ बढउ विहरउ पढइ छइ । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] अजाण अनइं जाण ते विहुंनइ पेट भरवानउं फल
कहइ ।

तुल्ले वि उअरभरणे मूढ-अमूढाण पिच्छसु विवाग ।

एगाण नरय-दुक्खं अनेसिं सासयं सुक्खं ॥ २१ ॥

२० [सो.] जे जगमाहि मूढ^४ मूर्ख अविवेक अधर्म अनइ जे
अमूढ धर्मवंत विवेकिया ते विहु रहइं उदरनउं मरिवउं, आपणा

१ प्रमाण जे २ श्रीसिद्धांतोक्तं. ३ विचार. ४ कहै ५ बीजी प्रतामां मयी.

कुटुंबनउं^१ भरणपोषण^२ करिवउं . तुल्यइ^३ जि छइ, सरिखउइ^४ जि छइ । पुण पिच्छसु^५ आगलि फलनउ केवडउ बहिरउ^६ आंतरउ^७ पडइ छइ । देखि । एगाण^८ एक जे मूढ पापी खाटकी माछी कुलाल घांची^९ प्रमुख बीजाइ अधर्मी पेटनइ कारणि अनेक जीवहिंसादिक पापकर्त्तव्य कुवाणिज्य कुव्यवसाय करी मरी नरकनउं^{१०} दुःख प्रामइं छइ । अन्नेसिं^{११} बीजा जे धर्मवंत तेहनइ^{१२} कईं भूप्या रहिता नथी, पुण रूडा जीवदया सत्य वचन सहित शुद्धा व्यवसाय बाणिज्य करी लक्ष्मी उपार्जी उदरभरण^{१३} कुटुंबनां भरणपोषण करइं छइ । अनइ धर्मइ आराधइं छइ । ते आगलि शाश्वत सुख प्रामइं छइ । अजाण नइ जाणहइं एवडउ आंतरउ छइ ॥ २१ ॥

१०

[जि.] पेटि भरिवइ सरीपइ जि हंतइ कर्मविपाक जोउ, मूढ मूर्ख, अमूढ पंडित ज्ञाततत्त्व तेह विहुं तणउ । एगाण^८ एक मूढहइं नरकदुःख जोइ । अन्नेसिं^{११} अनेरा अमूढहइं शाश्वत सौख्य जोइ ॥ २१ ॥

[मे.] पेटनउं भरिवउं मूर्ख पंडित विहुनइं सरीपउं । पणि फलनउ विपाक जोउ । किसउ । एक जे स्त्रीपुत्रादिक कन्हइ जइ^{१४} बीसामउ लिइं तेहनइं नरकनां दुक्ख । अनेरा जे बीतरागनइ धर्मि बीसामउ लिइं तेहनइं शाश्वतां सुख ॥ २१ ॥

[सो.] सांगलिवाइ^{१५} थिक्^{१६} धर्म लयइ । ए वात कहइ छइ । विहुं गाहे करी ।

[जि] अथ जिणि अनुक्रमि सम्यक्त्व हुइ ।

२०

१ कुटुंबनउ. २ नउं. ३ तुल्यइ. ४ सरिखउइ. ५ विहरउ. ६ अंतरउ. ७ पाची. ८ तेहइ. ९ उदरभरणपोषण. १० सांगलवाइ. ११ थकउ.

જિણમયકહાપવંધો સંવેગકરો જિઆણ સવ્વો વિ ।
સંવેગો સમ્મત્તે સમ્મત્તં સુદ્ધદેસણયા ॥ ૨૨ ॥

તા જિણઆણપરેણં ધમ્મો સોઅવ્વ સુગુરુપાસમ્મિ ।
અહ ઉચિઅં સહ્જાઓ તસ્સુવણસસ્સ કહ્ગાઓ ॥ ૨૩ ॥

- ૬ [સો.] 'જિણમય' જિનમત શ્રીસર્વજ્ઞના શાસનની કથાનક પ્રબંધ વિસ્તાર સઘલકડે^૧ મળ્ય જીવહૂં^૨ સંવેગકારી વૈરાગ્યહેતુ છદ્દ । અનેરે દર્શન^૩ ઘટ્ટક નથી । તિહાં રાગ શૃંગારયુદ્ધાદિ દોષમય જિ છદ્દ । તેહે સાંભલે સંવેગો કાંઈ 'ન' ઝપજડં । સંવેગો^૪ તે સંવેગ વૈરાગ્ય જ્ઞાનગર્ભ સાચક સમ્યક્ત્વ રૂપક હુડ । મિથ્યાત્વી રહદં જે વૈરાગ્ય તે ૧૦ કલત્રપુત્રાદિકના વિગોગ ધકંડ ઝપનડ^૫ દુઃસ્વમોહગર્ભ જિ^૬ હુડ । તે સમ્યક્ત્વ પુણ શુદ્ધ દેશના સાચા જિનવચનનડે^૭ સાંભલિવડં જિ લામડં । તે જિનવચન સુગુરુડ જિ કન્હડ લામડ । તા જિણ આણ^૮ તેહ ભણી ધર્મ ગુરુ^૯ કન્હડ સાંભલિનડ^{૧૦} । અથવા ઉચિત યોગ્ય જિમ હ^{૧૧} તિમ સહ્જાઓ થાવક^{૧૨} કન્હલિ^{૧૩} તસ્સુવણસસ્સ જિનનડ ૧૪ સિદ્ધાંતનડ જે ઉપદેશ તેહનડ કહણહારુ સમ્યક્ જિનમાર્ગપ્રરૂપક જે સહ્જા થાવક તે કન્હલિ સાંભલિવડ । મિથ્યાત્વી અથવા ઉત્સૂત્ર-પ્રરૂપક તેહ કન્હલિ ન સાંભલિવડ ॥ ૨૨-૨૩ ॥

[જિ.] જિનમતનડ કથાપ્રબંધ સઘલકડે જીવહૂં સંવેગ વૈરાગ્યકારક હુડ । શુદ્ધી દેસનાડે કરી સમ્યક્ત્વ હુડ । તા^{૧૫} તડ ૧૬ જિનાજ્ઞાપરિ શ્રીવીતરાગની આજ્ઞાપ્રતિપાલકિ પુરુષિડં સુગુરુપાસમ્મિ

૧ સઘલકડ. ૨ 'રહદં'. ૩ દર્શન. ૪ ઝપનડ. ૫ 'જિ' નથી. ૬ 'પ્રવચનડે'
૭ સુગુરુ. ૮ આ પદ્ધતિ ધર્મી પ્રતમાં આટલું વધારે છે—'ફરી જે જિનની આજ્ઞા તેહનડ વિષયક તત્પરિપાલક જાણિ સુગુરુ મુસાણ પાસિ ધર્મ સાંભલિવડ.'
૯ હુડ. ૧૦ તેહ થાવક. ૧૧ 'કન્હલિ...સાંભલિવડ'ને સ્થાને ધર્મી પ્રતમાં
'કન્હલિ ધર્મ સાંભલિવડ' ઇટલું જ છે.

सद्गुरु समीपि धर्म सोअंन्व सांभलिवउ । अह् अथवा उचिअं
उचित योग्य जिम हुइ तिग सङ्काओ श्रावकसमीपि श्रीजिनधर्म
सांभलिवउ । किमु छइ श्रावक । तस्सुवएसस्स कहंगाओ तेह
जिननउ सिद्धांत तणउ उपदेस. तेहनउ. कहणहार जिनमार्गप्ररूपक
॥ २२-२३ ॥

[मे.] जिनमतनउ कथाप्रबंध सघलउइ मव्य सघलाइ जीवनइ
सविगकारी वैराग्यहेतु हुइ । अनइ संवेग वैराग्य साचइ सम्यक्त्व थकइ
हुइ । तेह भणी सम्यक्त्व सूची देसनाइ जि लाभइ । अनइ ते सुद्ध-
देसना सुगुरइ जि करइ । तेह भणी जिननी आज्ञा तत्पर साधधान
जीवि धर्म सुगुरु पासि सांभलिवउ । अथवा उचित योग्य श्रावक^{१०}
कन्हलि सांभलिवउ । पणि ते श्रावक केइउ । द्रव्य, क्षेत्र, काल, भाव
सारी सूद्धा उपदेशनउ कथकु हुइ ॥ २२-२३ ॥

[सो.] कहिवउं नइ सांभलिवउं जिम सफल थाइ तिग कहइ
छइ ।

[जि.] अथ सुगुरु समीपि अथवा शुद्ध श्रावक कन्हइं धर्म^{११}
सांभलिइ ईतइ सांभलणहारइइं जिसउ गुण हुइ ।

स कहा सो उवएसो तं नाणं जेण जाणए जीवो ।
सम्मत्तमिच्छभावं गुरुअगुरु घम्मलोअठिई ॥ २४ ॥

[सो.] ते कथा कही प्रमाण, ते उपदेश सांभलिवउं प्रमाण,
ते जाणितं प्रमाण, जीणइं करी जीव एतल बोल जाणइ । सम्मत्त^{१२}
आ सम्यक्त्व, आ मिथ्यात्व, आ गुरु, आ कुगुरु, आ धर्मनी स्थिति,
आ लोकव्यवहारनी स्थिति कहीइ ए विहरउ जाणइ । जीणइं उपदेशइं

सांभलिइं सम्यक्त्व-मिथ्यात्व, गुरु-अगुरु, धर्ममार्ग-लोकमार्गनउ विहरउ न जाणइं, तीणइं सांभलिइं सिउं छइ ? कांइ न हुइ ॥ २४ ॥

[जि.] ते जिनकथा प्रमाण, ते जिनोपदेश प्रमाण, ते ज्ञान प्रमाण, जेण जिणि वातइं जिणि उपदेसइं, जिणि जाणिवइ करी जीव ५ सम्यक्त्व अनइ मिथ्यात्व जाणइ, गुरु अनइ अगुरु कुगुरु जाणइ, धर्म जाणइ अनइ लोकस्थिति जाणइ ॥ २४ ॥

[मे.] ते कथा कही प्रमाण, ते उपदेस सांभलिउ प्रमाण, ते ज्ञान प्रमाण जीणइं जाणिवइ करी सम्यक्त्व-मिथ्यात्व, गुरु अनइ कुगुरु, धर्ममार्ग-लोकमार्गनी स्थिति जाणइ ॥ २४ ॥

10 [सो.] केतल^१ अभागीआंहइं^२ जिनमत जाप्याइ पृठिइ मिथ्यात्व न जाइ^३ । ए वात दृष्टाति करी कहइ छइ ।

[जि.] केई एक अधमहइं सुगुरु कन्हइं उपदेस सांभलिइ हंतइ मिथ्यात्व न जाइ । ए वात दृष्टाति करी कहइ छइ ।

जिणगुणरयणमहानिहि लद्धूण वि किं न जाइ मिच्छत्तं ।

15 अह पत्ते वि निहाणे कियणाणं पुणो वि दारिद्धं ॥ २५ ॥

[सो.] जिण^४ वीतरागना जे गुण, परमेश्वरनउ धर्म तेह-रूपीउं रत्नभरिउं निधान लहीइनइ^५ किसिउं केतल अभागीआ जीव रहइं मिथ्यात्वनउ मननउ^६ परिणाम जातउ न देपीइ ? ते काई न जाइ ? ते अभाग्यजिनउं कारण । तेह ऊपरि दृष्टांत कहइ छइ । अह पत्ते^७ 20 अगवा अभागीइं कृपणि निधान लब्धउं हुइ, पुण वेपी बावरी न सकइं, तेह भणी बली दारिद्री जि कहीइ । तिम सम्यक्त्व लहीइनइ धर्म

१ केतलइ. २ हुइ. ३ जाइइ. ४ जि. मे. कियणाण. ५ लहीनइ.

६ मनतणउ.

नाराधइ, मिथ्यात्व जि करइ ते तेह सरीपउ जाणिवउ । इसिउ भाव ॥ २५ ॥

[जि.] जिणगुण० सर्वज्ञगुण तेहरूपिउं रत्नउं महानिधान ते लहीइ कदी मिथ्यात्व काइं न जाइ ? अथ जाणिवउं । निधानि पामिइ हंतइ कृपणांहइं पुणो वली दारिद्यइ हुइ । तथैवोक्तं—

दानं भोगो नाशस्तिस्रो गतयो भवन्ति धित्तस्य ।

यो न ददाति न भुङ्क्ते तस्य तृतीया गतिर्भवति ॥

तिणि कारणि सम्यक्स्वरूपिउं महानिधान लही मिथ्यात्वी जीवरूपिया कृपणांहइं मिथ्यात्वरूप दारिद्य न जाइ ॥ २५ ॥

[मे.] जिन वीतरागना गुणरूप रत्नमरिउं महानिधान लहीनइ० मिथ्यात्व काइं न जाइ ? जीव मिथ्यात्व काइं न मूकइं ? अथवा लाधइ निधानि कृपणनइं वली दालिद्र जि हुइ । काइं वैची वायरी न सकइं तेह भणी दालिद्री कहीइ ॥ २५ ॥

[सो.] जिनशासननां पर्वइ उत्तम । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ जिनधर्मपर्व प्ररूपइ ।

सो जयउ जेण विहिया संवच्छरचाउमासिअसुपब्बा ।
निद्धंघसाण जायइ जेसिं प्रभावओ धम्ममई ॥ २६ ॥

[सो.] सो जयउ० ते जिन जयवंतउ वर्त्तउ, जीणइं संवच्छरी वरसी चाउम्मासी प्रमुख सुपर्व रूढां पर्व, अमारिप्रवर्धन तपनियम ब्रह्मचर्य पोसह प्रभावनादिक केवल पुण्यमय जि सुपर्व रूढां पर्व कीधां ।० निद्धंघसाण० जेह पर्वना प्रभावतउ जे' गाढा निद्धंघस अधर्मी तेहइ

केतला रहई धर्मनी मति ऊपजइ । तेहइ केतला तेहे पर्वे उपवास
दानादिक करता देखीई ॥ २६ ॥

[जि.] ते जयवंतु हुइ, जिणि वीतरागि सांवत्सरि चातुर्मासिक
सुपर्व मनोहर पर्व विहिया कीधां । जिहां जिनोक्त सांवत्सरिकादिक
३ पर्वना प्रभाव हंतउ निद्वंधसाण सर्वदा पापशक्कई जीवइई धम्ममई
धर्म करिवानी बुद्धि जायइ हुइ ॥ २६ ॥

[मे.] ते श्रीजिन जयवंत वर्त्तउ, जीणई ए शोमन मला पर्व
कीधां, संवत्सरी चउमासी प्रमुख, जिहां तपनियमप्रभावनादिक पुण्य
कीजई । गाढाहं निद्वंधस अधर्मीनइ पणि जेह पर्वना प्रभावइतउ
१० धर्मनी मति ऊपजइ ॥ २६ ॥

[सो.] मिथ्यात्वीनां पर्व आश्री बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ मिथ्यात्व पर्वना करणहारनउं स्वरूप कहइ छइ ।
नामं पि तरुस असुइ जेण निदिट्ठाई मिच्छपब्बाई ।
जेसिं अणुसंगाओ धम्मीण वि होइ पावमई ॥ २७ ॥

११ [सो.] नामं पि तरुस० तेहनउं नामइ अशुभ विरुउं,
नामइ तेह पापीनउं न लेउं, लेया नायई, जीणई ए होली बलेव
नवरात्र प्रमुख मिथ्यात्वपर्व कीधां । जेहे पर्वे धूलिनउं ऊडाडिबउं,
गालिनउं देवउं, जीवहिंसादिकनउं करिवउं प्रवर्त्तइ । जेसिं० जेह
पर्वना अनुपंग योगतउ धर्मंतइनइ मनि पापनी मति आवइ । तेहइ
२० गहिंसाई करई, मन विरुआं थाइ, वचन यथातथा बोलइ ॥ २७ ॥

[जि.] तेहनउं नामई असुभकारिउं अग्राह्य, जिणई मिच्छ-
पब्बाई मिथ्यात्वपर्व निदिट्ठाई कथां । किता मणी तेहनउं नामं

अशुभ ! जेसिं अणुसंगाओ नेहां मिथ्यात्वनां पर्वनां संग लगी
धम्मीण वि धर्मवंतइहूँ पाप करिवानी बुद्धि हुइ ॥ २७ ॥

[मे.] तेहनउं नामइ अशुभ पाइउं, जीगइं मिथ्यात्वीनां पर्व
होली बलेव नवरात्रीप्रमुख उपदेश्या । जिहां घूलिं ऊडाडीइ, हिंसा
कीजइ । जे पर्वना अनुपंग योगइतउ धर्मवंतइ मनि पापमति ३
ऊपजइ ॥ २७ ॥

[सो.] संसर्गिइं करी केउलानइ विहरउ पइइ, केतलानइ न
पइइ । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] अर्थ पर्वसंसर्ग कही उत्कृष्ट धर्मवंतहूँ अनइ गाढा
पापीहूँ सुसंसर्ग कुसंसर्ग काई न करइ । ए बार्त्ता प्रकटइ । १०

मज्झठिई पुण एसा अणुसंगेणं ह्वंति गुणदोसा ।
उक्किट्टपुण्णपात्वा अणुसंगेणं न धिप्पंति ॥ २८ ॥

[सो.] मज्झ० मध्यम पुरुषनी स्थिति जं तेह रहइं अणु-
संगेणं संगतिनइ विशेषिइं गुणइ हुइं, दोषइ हुइं । गुणवंतनी संगतिइं
गुणवंतइ^१ थाइ । पापनी संगतिइं दोषवंत थाइ । ए मध्यम जीवनां विशेष १५
उक्किट्ट० उत्कृष्ट जे पुण्यना धणी गाढा उत्तम, अनइ उत्कृष्ट पापना
धणी गाढा मिथ्यात्वी ते बे संगति^२ न लीजइं । संगतिनउ विहरउ न
पइइं । धर्मी^३ ते धर्मीइं^४ जि । पापी ते पापीइ जि । काच नइ रत्न
घरिसना सई एकठा रहइं । साप अनइ सापनउ मणि घणउ काल एकठां
रहइ । पुण जे जिसउं ते तिसिइं जि । संगतिनउ विहरउ न पइइं २०
इसिउ भाव ॥ २८ ॥

[जि.] पुण बली ए मध्यम स्थिति मध्यम पुरुषनी अवस्थिति जाणिवी । ए किंसी जु ? अणुसंगेणं हवन्ति गुणदोसा । संसर्गजा दोषगुणा भवन्ति । सुसंसर्ग लगी गुण हुइ । कुसंसर्गतउ दूषण हुइ । मनुष्य त्रिविधा । उत्तम मध्यम जघन्यरूप । उत्क्रिष्टपुण्णपावा
 5 उत्क्रष्ट पुण्यवंत उत्क्रष्ट पापवंत सुसंसर्गि कुसंसर्गिइं न छिप्पन्ति न लीजइं ॥ २८ ॥

[मे.] या मध्यम स्थिति । अनुपंग कहतां ससर्ग तेह लगी गुण नइ दोस ऊपजइ । अनइ उत्क्रष्ट पुण्य नइ पापना धणी कुणहइनइ संसर्गि छीपइं नहीं । उत्क्रष्ट पापीनइं धर्मवंतनउ संसर्ग न लागइं ।
 10 उत्क्रष्ट धर्मवंतनइ पापीनउ संसर्ग न लागइं जि ॥ २८ ॥

[सो.] बली एह जि बात कहइ छइ ।

[जि.] किम जाणीइ ए बात ।

अइसयपावियपावा धम्मिअपव्वेसु तो वि पावरया ।
 न चलन्ति सुद्धधम्मा धन्ना किंवि पावपव्वेसु ॥ २९ ॥

15 [सो.] अइसय० अतिशयप्राप्तिपापा गादा पापी जीव धम्मि० धर्ममय पर्व आवइ तउ पापइजिनइं विपइं रत हुइ । पाप जि फरइं । धर्म ऊपरि मन नावइं । न चलन्ति० केतलाइ धन्य पापपविइं आविइं आपणा सुद्धधम्म० बोप्य धर्मतउ चलइं नहीं, शुभइं नहीं । तेहना मन लगाइ धर्मतउ डोलइ नहीं । तेह गणी उत्क्रष्ट
 20 पुण्यवंत जनइ उत्क्रष्ट पापवंतहइ संसर्गिइं काइं त्रिशोप न हुइं ॥ २९ ॥

[जि.] अतिशयप्राप्तिपाप । उत्क्रष्ट पापवंत पुरुष धम्मिय-
 पव्वेसु तो वि धार्मिक पर्व सावत्तरादिकेइ पावरया पापरत पापइं

जु करइं । धन्ना किचि केई एक धन्य कृतपुण्य पुरुष पाव-
पन्वेसु पापोत्सविइ आविइ हंतइ सुद्ध धर्म हंतउ जीवदयामूल धर्म
हंतउ न चलंति न डोलइं । तिणि कारणि उत्तम अनइ जघन्य संसर्गि
न लीजइ ॥ २९ ॥

[मे.] उत्कृष्ट पापना घणी धार्मिक पर्युपणाप्रमुख पर्व आव्ये हंते ५
पापनइ विपइ रत हुइं । केई एक धन्य कृतार्थ पापपर्व आव्ये हंते
धर्म हंता न चालइं न डोलइं ॥ २९ ॥

[सो.] हव लक्ष्मी ऊपरि वात कहइं ।

[जि.] लक्ष्मीना वे भेद देखालइ ।

लच्छी वि हवइ दुविहा एगा पुरिसाण खचइं गुणरिद्धी ।^{१०}
एगा य उल्लसंती अपुण्णपुण्णाणुभावाओ ॥ ३० ॥

[सो.] लच्छी वि० लक्ष्मीइ संसारमाहि विहु प्रकारि हुइ ।
एगा० एक लक्ष्मी आवती हंती पुरुषइइं गुणरूपिणी ऋद्धि क्षेपइ
नीगमइ । लक्ष्मी हुइ, पूठिइं^२ हियानउ धर्म जाइ । अनइ विनय विवेक
गंभीर्य^३ दाक्षिण्यादिक पुण^४ जाइ । गवांभित थिउ हींढइ । एगा य०^५
अनइ एक भाग्यवंतनइ लक्ष्मी हुइ, पूठिइं विनय विवेक दाक्षिण्यादिक
गुण उल्लसइं । धर्म ऊपरि मन आवइ । भारेखम^६ गंभीरणउं आवइं ।
विहुं रिद्धिनउं कारण कहइ छइ । अपुण्ण० जे अभागीआनइ लक्ष्मी
हुइ छइ ते पाछिलइ भवि कांइ पापनउं^७ बंधिउं जीवदयारहित पंचामि
माघस्नानादिक अज्ञान कष्टरूप पुण्य^८ तेहनइं प्रमाविइं हुइं । तेह लगी^९
पाप करी आघउ मरी दुर्गतिइं जाइं । संसारि रुलइं । अनइ जे धर्म-

१ कहइ छइ. २ खिचइ. ३ रहइं ४ पूठि. ५ गंभीर्यादि. ६ गुण.
७ भारेखमी. ८ पापानुबंधिउं. ९ पुण्यनइं.

वंतनइ घरि लक्ष्मी हुइ^१ तेह लगइ अनेक^२ तीर्थयात्रा प्रासाद संघ-
भक्ति दानादिक अनेक पुण्य करी मरी परलोकि सुगतिइ जाइं ।
आघउ संसार तरइ ॥ ३० ॥

[जि.] लक्ष्मी द्विविध हवइ हुइ । एगा एक लक्ष्मी पुरुषनी
१ गुणरिद्धि दक्षदाक्षिण्यादिक गुणलक्ष्मी क्षिपावइ नीगमइ । एगा एक
लक्ष्मी गुणश्रेणि उल्लसावइ । किसानतउ ! अपुण्य अनइ पुण्य तेह विहुं-
नउ अनुभाव प्रभाव तेहतउ । एतलइ पापानुबंधिनी लक्ष्मी पुरुषनी
गुणश्रेणि विणासइ । बीजी पुण्यानुबंधिनी लक्ष्मी गुणश्रेणि बधारइ ॥ ३० ॥

[मे.] लक्ष्मी पुणि विहु प्रकारि हुइं । एक लक्ष्मी आवती
२ हूँती पुरुषनइ औदार्यादिक गुण अनइ ऋद्धि विहुनइ क्षपावइ नीगमइ ।
एक लक्ष्मी आवती हूँती विनयविवेकादिक गुणनइ उल्लसावइ । ते पाप
नइ पुण्यनउ अनुभवु जाणिवउ ॥ ३० ॥

[सो.] हेव कुगुरु कुआवकनूं^१ स्वरूपु^२ कहइ छइ ।

[जि.] अज्ञान गुरु-आवकनउं स्वरूप कहइ छइ ।

३ गुरुणो भट्टा जाया सइटे थुणिऊण लिति दाणाइं ।

दुस्ति^४ वि अमुणियसारा दूसमसमयम्मि बुद्धंति ॥ ३१ ॥

[सो.] गुरुणो० ईणइं दुःपमाकालि^५ संप्रति गुरु भाट

ध्या । जिम भाट छंद छप्पया^६ करी लोक रीझवी दान लिइ तिम
गुरुइ वंश पूर्वज गोत्र वर्णवी थावक रंजवी आहारवस्त्रादिकना दान

७ लिइं । दुस्ति वि वे गुरु अनइ थावक अमुणिय० 'दुल्लहा' हु

१ हुइ ते पाटिलइ भवि जीवदया सहित जिनपर्म आराधित हुइ तेह
पुण्यानुबंधिया पुण्यनइ प्रभावइ हुइं. २ अनेक. ३ 'जुं. ४ स्वरूप. ५ मि.
दोग्नि. ६ दुःखमाश्रयि. ७ छपाया. ८ 'दुल्लहा...एहवउं' सुपीनो भंरा
सो. नी पदेली प्रतमांषी पडी गयेले होइ बीजी प्रतमांषी लीधो छे.

मुहादाई मुहाजीवी वि दुल्लाहा । मुहादाई मुहाजीवी दो वि गच्छंति
सुगइं^१ । एहवउं जिनवचननउं रहस्य अजाणतां बूडइं । संसारसमुद्र-
माहि घणउं रुलइं ॥ ३१ ॥

[जि.] गुरु भाट कीर्तिपाठक जाया ह्या । सइह
श्रावक, स्तवीनइं दानादिक लिइं । दोन्नि बि० ते वेई लेणहार^२
देणहार अमुणियसारा अज्ञातजिनवचनरहस्य हूँता दूसमयम्मि
दुःखमाकालि बूडइं ॥ ३१ ॥

[मे.] जे गुरु श्रावकनइं वपाणी दानादिक लिइ ते गुरु भाट
सरीपा जाणिवा । ते बिन्हइ वीतरागना वचनरहस्य अजाणता हूँता
दुःखमाकालमाहि बूडइ ॥ ३१ ॥

१०

[सो.] द्विबडां संसारना^१ जाण, धर्मना जाण, सांभलणहार
नइ कहिणहार^२ थोडा ए वात कही^३ छइ ।

[जि.] अथ दुःखमाकालस्वरूप कहइ ।

मिच्छपवाहे रत्तो लोओ परमत्थजाणओ थोवो ।
गुरुणो गारवरसिया^४ सुद्धं धम्मं^५ निगूहंति ॥ ३२ ॥

[सो.] मिच्छपवाहे० घणउं लोक जे मिथ्यात्वप्रवाह
कूडउं गुणना विचार पासइ आपणा कुलकभागत देव गुरु धर्मनइं प्रवाहि
रातउं छइ । परमत्थ० परमार्थ गुण जोई देव गुरुधर्मनउं बोलउं^६
तेहनउं जाण थोडउं । अनइ जे गुरु छइ तेहइ गारव० मान,
महत्त्व,^७ प्रतिष्ठा, जिहाना रस, सयरनां सुख एहे गारवने रसे याहिया^८

१ 'संसारना जाण' नथी. २ कहिणहार जाण. ३ कहइ. ४ गारवरहियं.

५ जि.मे. मग्ग. ६ लेवउं. ७ महत्त्व.

सूधउ धर्म खरउ मार्ग निगूहंति गोपवइ । सांचउं प्रकासइ
नहीं ॥ ३२ ॥

[जि.] मिथ्यात्वप्रवाहि रक्त लोक छइ । परमार्थतत्त्वनउ जाण
लोक थोचो थोडउ छइ । अनइ गुरु गारवरसिक सुखलुंषट हूँता
५ सुद्धं मग्गं सुद्धउ मार्ग महाफटतप.साध्य मार्ग निगूहंति छपवइ ।
ते दु.पमाकालनउं प्रमाण ॥ ३२ ॥

[मे.] लोक प्रवाहइं मिथ्यात्वनइ प्रवाहि रातउ छइ । पणि
परमार्थनउ जाण थोडउ । कांइ देव गुरुना बिचार जोई आस्ता आणइं
ते थोडा । तेही गुरु ऋद्धिगारव, रसगारव, सातागारव रसे पूरिया हूँता
१० सूधउ मार्ग धर्मनउ प्रकासइं नहीं ॥ ३२ ॥

[सो.] देव-गुरुनां स्वरूप जाणतां दीहल्या । ए वात कह
छइ ।

[जि.] अथ देव-गुरुनउं स्वरूप दुजेंय इसुं कहइ छइ ।

सब्बो वि अरिहं देवो सुगुरु गुरु भणइ नाममित्तेण ।
१० तेसि सरूवं सुहयं पुण्णविहूणा न पावन्ति ॥ ३३ ॥

[सो.] सब्बो वि ए^१ सघलाइ श्रावक लोक नाममात्रि^२
इम कहइं—' अम्हारइ अरिहंत देव सुसाधु गुरु । अरिहंतो मह देवो
जावज्जीवं सुसाहुणो गुरुणो इति वचनात् । ' तेसि सरूवं पुण ते
देवगुरुनउं स्वरूप^३ सुहयं शुभहेतु सांचउं । पुण माम्यरहित जीव न
१० प्रामइं । न ओलसइं^४ ॥ ३३ ॥

१ कहइ. २ सुपुणविहूणा. ३ मे. पावन्ति. ४ 'ए' नहीं. ५ नाममात्रइ.

६ स्वरूप. ७ न उत्पदइ.

[जि.] सफलउई लोक 'अरिहंत देव, सुसाधु गुरु' इंसुं नाममात्रि करी भणइ । तेह देवगुरुनउं स्वरूप सुदृगं सुखज्ञेय जाणतां सुहेतलउं, पुण पुण्यरहित हंता पुण्य विणु न पार्वति न लहई लोक । तेही दुःपमाकालनउं प्रमाण ॥ ३३ ॥

[मे.] सफलइ लोक इम कहइ, 'अम्हारइ अरिहंत देव, सुसाधु गुरु' इम नाममात्र कहइ । पणि ते देवगुरुनउं स्वरूप सुखदायक पुण्यरहित जीव न पांमइ ॥ ३३ ॥

[सो.] वली एह जि बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ भूयं जिनाज्ञाप्रतिपालक ऊपरि द्वेप बहइ । इंसुं कहइ छइ ।

10

'सुद्धा जिणआणरया केसिं पावाण हुंति' सिरसूलं ।
जेसिं ते सिरसूलं तेसिं मूढाण ते गुरुणो ॥ ३४ ॥

[सो.] सुद्धा जि० जे महात्मा सूधा खरा जिन वीतरागनी आज्ञा पालइ छइ, सरउं चारित्र पालइ छइ । ते महात्मा केतलाइ पापी अष्टाचार रहइ सिरिसूल मस्तकसूल थाइ । जेसिं ते० १५ जे अष्टाचार रहइ सुविहित सिरिशूल थाइ । तेसिं० केतलाइ मूढ मूर्खलोकनइ तेह जि गुरु मणी मानीइ ॥ ३४ ॥

[जि.] शुद्धा प्रांजल सरलचित्त निर्मल जिणआणरया जिनाज्ञारत पुरुष केही पापियाहइ सिरसूलं मस्तकशूल समान होंति हुइ । एतावता जिनाज्ञापालक पुरुष देखी द्वेप लगी भायइ त्रिसूल० चढावई पापी जीव । जेसिं ते सिरसूलं० जेहां पापीयांनइ ते मस्तकशूल हुइ तेहां मस्तकशूलधारक मूढ मूर्ख तथा ते जिनाज्ञारत

गुरु हुइं । ते मूढ इसुं मानइं जु जिनाशरक्त गुरु हुइ । अनेरा नही । मिथ्यात्वीइ जैन गुरु मानइं । इति भावः ॥ ३४ ॥

[मे.] जे सूषी वीतरागनी आज्ञा पालइं, खरउं चारित्र पालइं ते केतलां पापीनइ मस्तकि सूल समान हुइं । जीयांनइ मस्तकि ते सुगुरु सूल समान हुइं, केतलांएक मूर्खनइ तेही गुरु करी मानीइ ॥ ३५ ॥

[सो.] ए बात दृढ छइ ।

[जि.] अथ मिथ्यात्वप्रबलता प्रकाशइ ।

हा हा गुरुअ अकज्जं सामी न हु अत्थि कस्स पुक्करिमो । कह जिणवयणं कह* सुगुरु सावया कह इअ अकज्जं ॥ ३५ ॥

१० [सो.] आहा गुरुऊ ए मोड़ें अकार्य विरुद्ध । स्वामी ठाकुर को नयी, जे शिक्षा दिइ । कस्स० कहइ आगलि पोकारि, कीजइ । कह जिणवयण० किहा एहउं जिनवचन निष्कलंक अनइ किहा सुविहित सद्गुरु अनइ किहां उत्तम श्रावक । कह इअ० किहां ए अकार्य । एहा अष्टाचार अत्रसचारी गुरुनउं आराधिवउं । ए मोटउ १५ नरासउ । इसिउ भाव ।

[जि.] हा हा इति खेदे । गुरुअ अकज्जं मोटउं अकार्य । स्वामी न हु निश्चइं नयी । कस्स पुक्करिमो किह आगलि पूकारा । ते किंसुं अकार्य ? कह जिणवयण० किहां जिनवचन, किहा सुगुरु, ते श्रावक किहा, जे सुगुरु श्रावक जिनवचनरहस्य जाणइं । इसिउं २० अकार्य । जिम किसीइ अपूर्व वस्तु गगी हंतीइ ठाकुर पाखइ किह

* सो. नी बीगी प्रतर्तुं १२ गुं पत्र नहीं होवायी जा स्थानयी भाटीने ४०मी गायना बालावबोधनी प्रथम पक्तिमा ' सिउं कीनइ ' शब्दो सुषीना पाठान्तर नोषी राकाया नयी.

आगलि पुकार कीजइ । तिम इणि दुपमाकालि जिनरहस्य सुगुरु
श्रावक थोडा ॥ ३५ ॥

[मे.] हा इतिइ खेदि । ए मोटउं अकार्य । स्वामी तीर्थकर
केवली नहीं । कहि आगलि पुकार कीजइ । किहां ते जिनवचन सूर्पा ।
किहां ते सुविहित गुरु । किहां ते सूधा श्रावक, जे गुरुनी परीक्षा न
करइ । ए मोटउं अकार्य ॥ ३५ ॥

[सो.] कुगुरु आथी वात कहइ छइ ।

[जि.] अथं लोकप्रवाह कहइ छइ ।

[मे.] हिवं कुगुरु मणी वात कहइ ।

सप्पे दिट्ठइ नासइ लोओ न हु किंपि कोइ अक्खेइ । १०
जो चयइ कुगुरुसप्पं हा मूढा भणइ तं दुट्ठं ॥ ३६ ॥

[सो.] सप्पे० साप दीठइ लोक नासइ । अनइ कोइ काइ
न कहइ 'विरुडं कीधउं ।' जो चयइ० जो जाणीनइ कुगुरुरूपिउ
साप छांडइ । हा मूढा० अहो मूढ केतलइ मूर्ख इम कहइ, 'ए
दुष्ट विरुडं कीधउं । आपणा गुरु मूकी अनेरउ गुरु आश्रियउ' ॥ ३६ ॥ १३

[जि.] सापि दीठइ लोक नासइ । पुण अनेरउ कोइ लोक
नासणहार रहइ किंपि काइ न हु अक्खेइ न कहइ । जो चयइ
कुगुरुसप्पं० जे पुरुष त्यजइ कुगुरुरूपिउ साप तेहहूइ मूढ मूर्ख
तं दुट्ठं अयुक्तं भणइ जु 'इणिइ आपणउ गुरु मेल्ली अनेरउ गुरु
कीधउ, तिणि कारणि ए दुट्ठ' इसिउं कहइ । इसिउ, न जाणइ जु
इणिइ कुगुरु मेल्ली सुगुरु आथउ ॥ ३६ ॥

[मे.] सापिं दीठइ लोक तासइ । तेहनइं लोक पणि काई न कहइं जि 'विरुअउं कीधउं ।' जे कुगुरुपीउ साप छांडइं त्यजइं । हा इसिइ खेदि । मूढ मूर्ख केतलाइ हम कहइ, 'ए दुष्ट ईणइं विरुअउं कीधउं' ॥ ३६ ॥

१ [सो.] साप पाहइं कुगुरु अधिकउ । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] सापई य पाहिइं कुगुरु दुष्ट । इसिउं देखालइ छइ । सप्पो इहं मरणं कुगुरु अणंताइं देइ मरणाई । तो वर' सप्यं गहिअं मा कुगुरुसेवणं भइ ॥ ३७ ॥

[सो.] सप्पो० साप डसइतउ एक जि बार मरण दिइ ।
१० कुगुरु० भयाचारी गुरु अनेक कुमारी प्ररूपतउ सेवक रहइ अनंता मरण दिइ । घणउं ससार बधारइं । तो वर० तेह भणी जहौ भद्र ! उत्तम साप लीधउ रूडउ । मा कुगुरु० पुण कुगुरुनउं सेविउं रूडइं नही ॥ ३७ ॥

[जि.] सर्प इहं एक मरण दिइ सेविउ हंतउ । कुगुरु
२० सेविउ हंतउ अणंतां घणां मरण दिइं । तो तेणि कारणि सापनउं लेबउं रूडउं । पुण कुगुरुनउं सेविउं रूडउं नही, हे भद्र ! हे सुज ! ॥ ३७ ॥

[मे.] सापु कुपिउ हंतउ एक बार मरण दिइ अनइ कुगुरु सेविउ अनंता मरण दिइ । तेह भणी साप शालिउ, ग्रहिउ भलउ । हे भद्र ! कुगुरुनउं सेविउं रूडउं नहीं ॥ ३७ ॥

२० [सो.] एहा कुगुरु जीव छांडइ नहीं । किसिउं कीजइ । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ लोक गङ्गुरिकाप्रवाहि पडिउ हूंतउ काई न मानइं ।
इसुं कहइ छइ ।

जिणआणा वि चयंता गुरुणो भणिऊण जं नमिजंति ।
ता किं कीरइ लोओ छलिओ गङ्गुरिप्रवाहेण ॥ ३८ ॥

[सो.] जिण० जे जिन वीतरागनी आज्ञा छांडइ छइ ।
विराधि छइ, तेहइ गुरु भणी लोक जं नमस्करीइं बांदीइं बांदणां
दीजइं । ता किं० तउ सिउं याइ । लोक गङ्गुरिकाप्रवाहि छलिउ
व्यापिउ छइ । जेहि एक गाढरी जाई तीहि बीजीइ गाढरी जाई ।
तिम एक लोक करता देखी बीजाइ ति फरइं ॥ ३८ ॥

[जि.] जिणआणा वि० जिननी आज्ञा त्यजता मूकता^{१४}
जे हुइं तेही गुरुणो भणिऊण गुरु करी जत् जे नमिजंति
नमस्करीइ बांदणां दीजइं । ता तउ पछइ गङ्गुरिकाप्रवाहि करी छलिउ
हूंतउ लोक किं कीरइ । अपि तु लोक काई न जाणइं । निम गाढर-
पशु गाढर केइइ जाइ, तत्त्वातत्त्वविचार काई न जाणइं, तिम
लोकई ॥ ३८ ॥

१५

[मे.] जिननी आज्ञा छांडता जे छइ तेहनइं जे गुरु करी
नमइं, तउ लोक बापडउ किसउं करइ । सधल्यइ गङ्गुरीप्रवाहि छलिउ ।
जिहां एक गाढरु काई देपीनइ आइ तिहां सधली गाढरी प्रवाहि पडी
जाइ तिम लोक तत्त्वार्थ अणजाणतां एकि माहरा करीनइ जाइं ।
अनइ बीजा प्रवाहि देवावेपि जाइं मानइं ॥ ३८ ॥

१७

[सो.] कुगुरु छांडतां लोक दाक्षिण्यं करइं । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] लोक कुगुरु मेरुहतउ दाक्षिण्य करइ । अनेरइ स्थानकि
दाक्षिण्य न करइं । इसुं कहइ ।

निहक्खिण्णो लोओ जइ कुवि मग्गेइ रुट्ठिआखंडं ।
कुगुरूण संगचयणे दक्खिण्णं ही महामोहो ॥ ३९ ॥

[सो.] निहक्खिण्णो० लोक एहवउ निर्दाक्षिण्य, जइ कोई रोटीनउ खंड फटफउ मागइ तउ न दिहं । ओइइ काजि, दाक्षिण्य न करइ । कुगुरूण० अनइ कुगुरुनउ सग एवडा अनर्थनउ हेतु ते छाडता दाक्षिण्य फरइं । काणि आणइ । ही महामोहो आहा ! ए महामोह, मोटउं अजाणिवउं, गाढउं मूर्खपणउं कहीइ ॥ ३९ ॥

[जि.] लोक निर्दाक्षिण्य गुणरहित छइ । जइ कुवि जइ कोई रोटीनउ फटफउ मागइ, तउ दाक्षिण्य मेलही, रोटीकुटफइ न दिइ । कुगुरु अष्ट गुरुनउ ससर्ग तेहनइ मेलिहवइ दाक्षिण्य करइ । ही, खेदे । महामोहो मोटउं अजाणिवउ ॥ ३९ ॥

[मे.] लोक एहवउ निर्दाक्षिण्य । जइ को रोटीनउ खंड मागइ तउ हि नापइ । अनइ कुगुरुना सगनउं त्यजिवउं तिहा दाक्षिण्य फरइं । कहइं, 'हउं आपणा प्रियागत गुरु किम मूकउं' । पणि ही इसइ खेदि ए सह महामोहनउ विलसित ॥ ३९ ॥

[सो.] यली कुगुरु आश्री कहइ छइ ।

[जि.] अथ मिथ्यात्वीनउं विलसित देखालइ ।

किं भणिमो किं करिमो ताण हयासाण धिट्ठदुट्ठाणं ।
जे दंसिऊण लिंगं खिवंति नरयम्मि मुद्धजणं ॥ ४० ॥

[सो.] किं भणिमो० सिउ बोलीइ । सिउ कीजइ । तेह-हइं हताश अभागिया रहइं, चीठ रहइ, दुष्टचिह्नइ जे दंसिऊण० जे लिंग महात्मानउ वेप आपणपामाहि देखाडीनइ

खिचंति० मुग्धजन लोला, लोकनइं कुमार्गे सीपवीनइ नरगि घालीइ^१
छइं । दुर्गति पडइं छइं ॥ ४० ॥

[जि.] तेहां हताश भग्नाश घेठा महादुष्ट मिथ्यात्मी तणउं
किसुं मणां । तेहहइं किसुं करां । जे मिथ्यात्मी लिंग दर्शनीनउ वेपमात्र
देखालीनइं सुद्वजणं मुग्ध लोला लोकहइं नरफमाहे घातइं ॥ ४० ॥ ३

[मे.] किसउं मणां । केहां किसउं करां । हत हणी आश
जेहनी ते हताश तीयां हताशनइ दुष्टानइं घेठानइं । ते कउण । जे
ओधउ मुहपत्ती रूप बेप देपाडीनइ मुग्ध भोला लोकनइं नरफमाहि
वेपइं ॥ ४० ॥

[सो.] कुगुरु आशी निंदास्तुति ग्रंथकार कहइ छइं । १०

[जि.] भव्यलोकहइं कुगुरु देखी सुगुरु ऊपरि गाढी भक्ति
उहसइ । इसुं जणावइ ।

कुगुरु वि संसिमो हं जेसिं मोहाइ चंडिमा दहुं ।

सुगुरूण उवरि भक्ती अइनिविडा होइ भव्यार्ण ॥ ४१ ॥

[सो.] कुगुरु वि० ते कुगुरुइ वपाणउं भलइं दीठा । १३
जेसिं० जेहनी मोहादिक चेष्टा अब्रह्मचारीणुं^४ अनइ क्रोधादिके करी
कूरपणउं देखीनइ सुगुरूण० सुगुरु सुविहित चारित्रिया ऊपरि अति
गाढी भक्ति भव्य रहइं उपजइ । कुमति दीठी पापइ भाति ऊपरि मन
न बइसइं ॥ ४१ ॥ ...

[जि.] ईहां ग्रंथकार श्रीनेमिचंद्र भंडारी कहइ छइं । २०
जउ हउं कुगुरु अष्टचारित्रिया गुरुई संसिमो प्रसंसउं वर्णवउं ।

जेसिं जेहा कुगुरुनी मोहादिक चंडिमा कूत्ता दुहुं देखी करी
सुगुरु सुविहित ऊपरि भक्ति अतिनिविड अतिगादी भविक जीवहूई हुई ।
जिम ऊभति दीठीहं भातिहं मन रहइ ॥ ४१ ॥

[मे.] ते कुगुरु वखाणउं हूं मलहं दीठउ । जेहनी अग्रस-
१ सेशादिक कुचेष्टा देखी अनइ सुगुरु ऊपरि भक्ति अतिनिविड हुई ।
भविक जननइ कारणि ॥ ४१ ॥

[सो.] विरूउ फाल देखी जाणहूई विशेष सम्यक्त्व उल्लसइ ।
ए घात कहइ छइ ।

[जि.] अथ मिथ्यात्वोदमिई हूतइ भव्य जीवहूई सम्यक्त्व
१० उल्लसइ । ए घात कहइ ।

जह जह लुटइ धम्मो जह जह दुट्ठाण होइ अइउदओ^१ ।
सम्मदिट्ठिजियाणं तह तह उल्लसइ सम्मत्तं ॥ ४२ ॥

[सो.] ईणहं पांचमइ आरइ दुसमाकालि जिम जिम धर्म
वृटइ ओठउ^२ थाइ । जह जह दुट्ठाण० अनइ जिम जिम दुष्ट
१० पापी नीव रहइ अतिउदव ऊकुआई अद्धि मान महत्त्व हुई ।
सम्मदिट्ठि० तिम तिम सम्यग्दृष्टि जाण जीव रहइ सम्यक्त्व गाढउं
गाढउं उल्लसइ दृढ थाइ । जिसिउं परमेधरि दुसमाकालनउं स्वरूप
कहिउं हूतउं तिसिउंइ जि देखीइ छइ । इम परमेधरना वचन ऊपरि
आस्था आवइ । जिम ए साचउं तिम नीजाइ परमेधरना वचन साचा ।
२० ईसी परि सम्यक्त्व दृढ थाइ ॥ ४२ ॥

[જિ.] જિમ જિમ ધર્મ તૂટડ । વલી જિમ જિમ દુષ્ટાણ દુષ્ટાશય-
મૂંદ હહ દુઃખમાકાલિ ઉદયો અતિ પ્રોદિમા હુહ તિમ તિમ સમ્યગ્દષ્ટિ
જીવહૂંદ સમ્યક્ત્વ ઝણસહ વાધડ ॥ ૪૨ ॥

[મે.] રૂંણિ દુઃખમાકાલિ જિમ જિમ ધર્મ તૂટડ ઓછડ યાહ
તિમ તિમ પાપી જીવ દુષ્ટનહં ઉદય મહત્ત્વ હુહ । અનહ સમ્યગ્દષ્ટિ ૩
જીવનહં સમ્યક્ત્વ ગાવડં ઝણસહ દહ થાહ ॥ ૪૨ ॥

[સો.] હ્યઢાંનહ કાલિ ધર્મના ધનીનહં જં ઉદય નહી । તે
કારણ કહહ છડ ।

[જિ.] સમ્યગ્દષ્ટિ જીવહૂંદ સમ્યક્ત્વ વાધતહં હંતહ અતિ
ઉદય ન દીસડ ।

૧૦

[મે.] હિવઢાંનહ કાલિ ધર્મવંતહં ઉદય નહી તે કહહ ।

જયજંતુજગણિતુલ્લે અહઉદંઓ જં ન જિણમણ હોહ ।
તં કિટ્ઠકાલસંમવજિઆણ અહપાવમાહપ્પં ॥ ૪૩ ॥

[સો.] જયજંતુ૦ જગના જીવ રહૃં જનની માતા સમાન
છં પ જિનમત સર્વ જીવહૂંદ સુસદાયક હિતકારક મળી । યહવા^૧
જિનમતમાહિ જે જીવ રહૃં અતિઉદય નહી, અદ્ધિ માન મહત્ત્વ ઠાકુરાઈ
નહી । તં કિટ્ઠ૦ તે ક્ષિપ્તકાલ વિરુદ્ધ દુઃખમાકાલ હુંડ અવસર્પિણી
મસ્મક મહનહં ઉદય કરી સહિત એવદિ કાલિ ઝપના જે મારેકમ્મી^૨
જીવ તેહના પાછિત્થા મવનાં અતિપાપનડં માહાત્મ મહિમા જાણવડ^૩ ।
જે ધર્મ લહૃં છં તે મજ્ઞ જીવ આગલિ કેતલહં કાલિ મોક્ષ જાણહાર^૪
હસિડં જાણિવડં ॥ ૪૩ ॥

[जि.] जिनेंद्रनी आज्ञाई जि करी पूआपमुहं पूजाप्रमुख
धर्मकार्यई किचं करिवउं । अनेरउं किसुंउं कहिवउं । जइ जिनपूजादिक
धर्मकार्य वीतरागनी आज्ञाईं करइ तउ सफल । अन्यथा निष्फल इति
भाव । भूयमणुग्गहरहिअं आणाभंगाउ दुहदायं । जिनाज्ञा-
भंगइतउ जीवानुकंपारहित हंतउं धर्मकार्य कीधउंई सामुहं दुःखदायक
हुइ ॥ ४५ ॥

[मे.] कर्त्तव्य धर्मनां करणीय वांढणां पडिक्कमणां पूजाप्रमुख
वीतरागनी आज्ञाईं जि करतां सफल थाइं । भूत प्राणी तेहनउ अनुग्रह
अनुकंपा तिणि करी रहित ईणिहि जि कारणि आज्ञानउ भंग । अनइ
तेह आज्ञाभंग लग्गी धर्मनां कर्त्तव्य दुःखदायक हुइ ॥ ४५ ॥

[सो.] एक जीव घणाई धर्मकर्त्तव्य करइ । पुण काई मिथ्यात्व
न छांडइ । एह ऊपरि कहइ छइ ।

[जि.] अथ मिथ्यात्वी लोरुइहं हितवचन बोलइ ।

फट्ठं फरंति अप्पं दमंति दब्बं चयंति धम्मत्थं ।

इहं न चयंति मिच्छत्तविसलवं जेण बुद्धंति ॥ ४६ ॥

[सो.] फट्ठं फरंति० एक जीव छट्ठट्ठम मासक्षपेणादिक अनेक
तपनां फट्ठ करइ । अप्पं दमंति आपणपउं दमइ । शील पालइं ।
अनेक खावापीवाना नियम पालइं । दब्बं चयंति० धर्मनइ कारण
लक्ष्मी सह सहस लय कोडिप्रमाण वेचइ । इहं न चयइ० पुण
एक मिथ्यात्वरूपिआ विसनउं लय न भूकइ । काई काई मिथ्यात्व
करइ जि । जेण बुद्धंति जीणइं मिथ्यात्वि करी संसारसमुद्रमाहिं
घूटाइं ॥ ४६ ॥

[जि.] कष्ट करइ । आपणपउं दमइ । धर्माधी लोक द्रव्य गृह सर्वस्वसार चयंति त्यजइ । एतलउं पूर्वोक्त करइ । पुण एक उत्सूत्रविपलव न त्यजइ, जिणि उत्सूत्रविपलवि करी जीव संसारसमुद्रि बूडइ । तिणि कारणि उत्सूत्र बोलिवउं नही ॥ ४६ ॥

[मे.] कष्ट करइ । आपणपउं दमइ । इंद्रिय बधि करइ । १ धर्मनइ काजि शत सहस्र धन बेचइ । पनि एक उत्सूत्रनउं लवलेश न मूकइ, जेह लगी संसारसमुद्रमाहि बूडइ ॥ ४६ ॥

[सो.] धर्मवंति सुगुरुनी संगति करिवी । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ सुसंसर्गि धर्मोपराग बाधइ इसुं कहइ ।

[मे.] पुण्यवंते सुगुरुनी संगति करिवी ।

१०

सुद्धविहिधम्मराओ वड्डइ सुद्धाण संगमे सुअणा^१ ।
सो विअ असुद्धसंगे निउणाण वि गलइ अणुदिअहं ॥ ४७ ॥

[सो.] सुद्धविहि^० सूची विधि खरु आचारु खरउ धर्म तेह उपरि अनुराग बांधइ । सुद्धाण सं^० जु सूधा खरा^२ चारित्रिया गुरु अथवा खरा श्रावकनी संगति करइ । हे सुज्जन ! सो विअ^० ते^३ खरी विधि खरा धर्मनउ अनुराग असुद्ध^४ अद्याचारु गुरु अष्ट श्रावकनी संगति करइ ते निउणाण वि डाहाइ रहइ गलइ जाइ । निरंतर^५ उछउ थाइ । यत उक्तं श्रीउपदेशमालायां—

आलवो संवासो वीसंभो संघवो पसंगो अ ।

हीणायारेहिं समं सब्वजिणिदेहिं पडिकुट्टो ॥

२०

१ जि. मे. सुगण. २ 'खरा चारित्रिया गुरु अथवा' एतलुं नही.

३ असुद्ध जु. ४ निरंतर.

अन्नुन्नजपिण्हिं हसिउद्धसिण्हिं खिप्पमाणो अ । १

पासत्थमज्झयारे वरा वि नई वाजली होइ ॥ (गा २२३-२४)

१ [जि.] हे सयण स्वजन ! सुद्धाण संगमे शुद्ध गुरुनइ सजोगि सुद्ध विधि निर्मलाचार धर्मानुराग बाधइ । सो विअ ही जु
२ शुद्धविधिधर्मानुराग अशुद्ध अष्टचारित्रियानइ प्रसंगि निउणाण वि
३ निपुण डाहाइनउ अनुदिन प्रतिदिन गलइ विणसइ । मूर्पनउ धर्मानुराग
कुससंगि विणसइ । तेहनउ क्खि ॥ ४७ ॥

[मे.] सूची वीतरागनी आपी विधि तेहनइ विपइ अनुराग
बाधइ । सुद्ध खरा चारित्रिया तेहनइ सगमि । हे स्वजन ! ते पुण
४ असूधा उत्सूत्रना बोल्णहार तेहनइ सगिइ निपुण डाहाइनइ विपइ
धम्मनी मति गलइ । अनुदिवस निरत्तर ॥ ४७ ॥

[सो.] जिहा अष्टाचारु बर हुइ तिहा धर्मवत्तिइ न वसिबउ ।
ए यात बिहु गाहे कहइ छइ ।

[जि.] मिथ्यात्वीमाहे थावकि न वसिबउ । इसु कहइ ।

५ [मे.] जिहा कुचारित्रिया बसइ रहइ तिहा धर्मवत्ते वसिबउ
नहीं । ए सयध बिहु गाहे कहइ ।

जो सेवइ सुद्धगुरु असुद्धलोआण सो महासत्तू ।

तम्हा ताण सवासे बलरहिओ मा वसिज्जासु ॥ ४८ ॥

[सो.] जे सुद्ध गुरु सुविहितचारित्रिया तेहनी सेवा करइ ते
६ असुद्धलोआण० अमुद्ध मिथ्यात्वी अष्टाचार रहइ जे आश्रित लोक
छइ तेह रहइ ते महाइसी जेट मणी ते तेहरइ उच्छेदिवा जिं दालइ ।
तम्हा ताण० तेह मणी मिथ्यात्वी अष्टाचाराश्रित लोक कहइ

श्रावकि बलरहित हुंतइं न वसिवउं । जु काई ठाकुर महंता प्रपाननउं
बल हुइ तउ वसिवउं ॥ ४८ ॥

[जि.] जे पुरुष मुद्ध गुरु सेवइ ते शुद्ध गुरु सेवणहार श्रावक
असुद्धलोआण मिथ्यात्वाश्रितहुइं महासत्तु महाबदरी । तम्हा
तिणि कारणि ताण सगासे तेहां असुद्ध लोकनइ समीपि बलरहिओ ॥
नीबल हुंतइ श्रावकि न वसिवउं । किंतु साहम्मीमाहे वसिवउं ॥ ४८ ॥

[मे.] जे सधा गुरुनइं सेवइं ते अशुद्ध लोक मिथ्यात्वी
अष्टाचारीनइं ते महावयरी जेह भणी तेहनइं उच्छेदिवा बांछइ । तम्हा
तेह भणी अष्टाचारी मिथ्यादृष्टि आश्रित लोक कन्हइ श्रावकि बलरहित
हुंतइ वसिवउं नहीं ॥ ४८ ॥

10

[जि.] एह जि अर्थ प्रकारान्तरि कहइ ।

समयविऊ असमत्था सुसमत्था जत्थ जिणमए अचिऊ ।
तत्थ न बहइ धम्मो पराहवँ लहइ गुणरागी ॥ ४९ ॥

[सो.] समयविऊ सिद्धांतना जाण धर्मवंत जिहां
असमर्थ हुइं । सुसमत्था० अनइ जिहां जिनमतना अजाण^{१५}
मिथ्यात्वी अष्टाचारी अतिसमर्थ हुइं । तत्थ न बहइ० तिहां धर्म
न बर्तइ । चालइ नहीं । तिहां पराहवँ० गुणनउ अनुरागी धर्मी^१
जीव परि परि परामवइ^२ जि लहइ । अपमान जि प्राप्तइ ॥ ४९ ॥

[जि.] जिणि स्थानकि समयविऊ सिद्धांतना जाण जैन
असमर्थ हुइं अनइ वली जिणमए अचिऊ सिद्धांतना अजाण^{२०}
मिथ्यात्वी लोक जिहां सुसमत्था अतिसमर्थ सबल वसइं तिहां

वसता श्रावकनउ धर्म न वाधइ । किंतु सामुहउं धर्मानुरागी श्रावक
परामव लहइ ॥ ४९ ॥

[मे.] समय सिद्धांत तेहना जाण जिहां असमर्थ हुइ^१ अनइ
जिनमतना अजाण जिहां गाढा समर्थ हुइ तिहां धर्म वाधइ नहीं ।
३ तिहां गुणानुरागी धर्मवंत पगि पगि परामव लहइ । हल्लण पामइ
॥ ४९ ॥

[सो.] कुमार्गी पापी समर्थ हुंतउ जं धर्मना काज माहि न
मिलइ तउ रूडउं । ए^२ वात कहइ छइ ।

[जि.] मिथ्यात्वी लोक धर्मवंत न हुइ तउ भलउं । तेहनउं
१० कारण कहइ ।

जं न करइ अइभाव कुमगसेवी^३ समत्थओ धम्मै ।
ता लट्टं अह कुज्जा ता पीडइ सुद्धधम्मत्थी ॥ ५० ॥

[सो.] जं न करइ^४ जं अमार्गसेवी कुमार्गी मिथ्यात्वी खुंठ
खरड^५ राजादिकि मानिउ समर्थ हुंतउ धर्मनइ विपइ अतिगाव न
१५ करइ, धर्मना काजमाहि न मिलइ ता लट्टं तु रूडउं । जु धर्मना
काजमाहि मिलइ, माहित्वा^६ धर्म जाणइ तउ ता पीडइ^७ शुद्ध धर्माधी
रहइ चाडी^८ भाडीइ करी पीडइ । अथवा जं ते मिथ्यात्वी समर्थ
हुंतउ आपणा धर्म मिथ्यात्व^९ म्लेच्छादिकना मत उपरि अतिभाव न
करइ, वरड वटीगइ जि जउ हुइ तउ भलउ । जउ ते आपणा मत
२० उपरि घणउ भाव करइ तउ आपणा मतनइ कदामहइ बीजाइहइ

१ 'ए...छइ' नवी. २ जि. उमगसेवी, मे. अमगसेवी. ३ खरड चाड.
४ माहिला. ५ चाडीवचाडी. ६ मिथ्यात्वी.

आपणा मत मनाविवा भणी शुद्ध धर्माधीं रहईं पीडइ । आपणउ धर्म करावइ बलात्कारिईं ॥ ५० ॥

[जि] उन्मार्गसेवी मिथ्यात्वी समर्थ सबल हंतउ धर्म ऊपरि अतिभाव गाढी वासना ज न करईं ता लट्टं ते मलउं । अह अथवा मिथ्यात्वी धर्म ऊपरि आदर करइ ता तउ पछइ सुद्धधम्मत्थी ॥ ५० ॥ निर्मल धर्मकरणहारहूईं पीडइ वूहवइ ॥ ५० ॥

[मे.] जे कुमार्गनउ सेवणहार समर्थइ हंतउ धर्मनइ विपइ अतिभाव न करइ धर्मना काममाहि मिलइ नही ता लट्टं तउ रूडउं । अथ जउ किमइ करइ तउ आपणा मत मनाविवा भणी शुद्ध धर्माधींनइ चाडीहनी करी पीडइ । आपणउ धर्म बलात्कारि करावइ ॥ ५० ॥

[सो.] जइ सर्व श्रावकहूईं एकपणु हुईं तउ धर्मनइ पराभव करी न सकईं । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] श्रावकहूईं वसिवानउ प्रकार कही साहम्मीभादे समेला होइवउं । इहुं कहइ छइ ।

२५

जइ सव्वसावयाणं एगत्तं हुंत मिच्छवायम्मि ।

धम्मट्ठियाण सुंदर ता कह णु पराहवं झुज्जा ॥ ५१ ॥

[सो.] जइ सव्व० जइ सर्व पक्षना श्रावक रहईं मिथ्यात्वना वादनइ विपइ एकमत हुइ । सविहंनउ मनु एक सरिखउ मिथ्यात्व, निर्लोठवा अथवा जिनमत स्थापवा ऊपरि हुइ तउ० धम्मट्ठियाण० धर्माधीं लोक रहइ हे सुन्दर । ता कह० तउ मिथ्यात्वी पराभव अपमान किम करत ॥ न करत । पुण कालनइ

विशेषिइं माहोमाहि जि जूजूआं मन । तीणइं करी मिथ्यात्वी पराभव
करइं ॥ ५१ ॥

[जि.] जइ किमइ सर्व श्रावकहूइं एकमत एकधर्मीपणउं हुंत
होयते ता तउ हे सुन्दर ! मिथ्यात्ववादमाहे धर्मार्थी धर्मवंत
५ श्रावकहूइं कहण कउण एक पराभव अपमान कुज्जा करत ? अपि
तु श्रावकहूइं कोइ पराभव न करत । कि तु सह कोई मानत ॥ ५१ ॥

[मे.] जउ किमइ सर्व पक्षना श्रावक मिथ्यात्वी साथि विवादि
ऊनइं हुंतइ एकइं मति हुइं तउ हे सुंदर ! धर्मार्थी धर्मस्थित तेहनइं,
कहउ न, कउण पराभव करत ? अपि तु कोई न करत ॥ ५१ ॥

१० [सो.] जे पुरुष महर्दिक धर्मनु आधार हुइं तेहनी प्रशंसा
करइं छइं ।

[जि.] अथ श्रावकाहे मोटा श्रावकहूइं गरूयडि देखालइ ।
तं जयइ' पुरिसरयणं सुगुणडुं हेमगिरिचरमहग्घं ।
जस्सासयम्मि सेवइ सुविहिरओ सुद्धजिणधम्मं ॥ ५२ ॥

१५ [सो.] ते पुरुषरूपिउं रत्न जयवंत वर्तउ । सुगुणडुं
उत्तमगुणे करि आढ्य पूरिउं । हेमगिरि० सोनानउ' पर्वत मेरु तेहनी
परि महार्थ' ते पुरुष सर्वोत्तम कहिवाइ । जस्सासयम्मि जेहनइ
आथइ जेहनइ बलि' सांनिध्यइं करी सुविहिरओ सुविधिरत साचा
धर्मनउ आराधक सूघउ निष्कलंक जिनधर्म सेवइ आराधइ । जेहनइ
२० बलि धर्म चालइ, जे पुरुष धर्मवंतनइं आधार दिइ ते पुरुष 'गढ'
उत्तम कहीइ ॥ ५२ ॥

[जि.] ते पुरुषरत्न जयवंतु हुउ । किसउ छद् पुरुषरत्न ! सुगुणइं सु भल परोपकारादिक गुण तेह करी आढ्य समृद्ध भरिउ, पूरिउ । बली किसु छद् ? हेमगिरिवर मेरु पर्वत तिह सरीपउ महर्घ्य पूज्य मानीतउ । मोटाई करी मेरुपर्वत सरीपउ । ते पुरुषरत्न कउण ! अस्सासयम्मि जेह पुरुषरत्ननइ आश्रयि आधारि सुविधिरत्त ५ सन्मार्गसेवणहार सुआचक सुद्वजिणधम्मं निर्मलउ जिनधर्म सेवइ ॥ ५२ ॥

[मे.] ते पुरुषरत्न जयवंतउ हुउ, जे सोभन भल गुण तिणि करी आढ्य सहित । बली ते पुरुष केवहउ ? मेरुपर्वत तेहनी परि महर्घ्य । जेहनइ आश्रइ सानिध्य लगी सुविधि भली विधि तेहनइ विपइ १० तत्पर हंतउ सूधउ जिनधर्म सेवइ आराधइ ॥ ५२ ॥

[सो.] बली एह जि बात कहइ छद् ।

[जि.] बली संवि पुरुषिहइं मोटाई प्रकासइ ।

सुरतरुचिंतामणिणो अग्घं न लहंति तस्स पुरिसस्स ।
जो सुविहिरयजणाणं धम्माधारं सया देइ ॥ ५३ ॥ १५

[सो.] कल्पद्रुम चिंतामणि लोकमाहि मनोवांछित देनहार' मणी अति उत्तम फहीइं । पुण तेह पुरुषनउ ते अर्थ मूल न लहइ । ते पुरुष तेहइ पइं' गाढउ' उत्तम । जो सुविहि० जे पुरुष सुविधिरत्त खरी विधि खरी सामाचारीना आराधणहार' लोक रहइं धर्माधार सदैव दिइं । कल्पद्रुम चिंतामणि एकइं' जि भविं इह २० लोकनु उपकार मात्र करइं । आ पुरुष धर्मनु उपकार करतउ

स्वर्गमोक्षादिकनां सुख दिहं । तेह मणी कल्पवृक्ष चिंतामणि सरीषु
किम कहिवाइ ? ॥ ५३ ॥

[जि.] तेह पुरुषहूइं सुरतरु कल्पवृक्ष चिंतामणि रत्न अर्थ पूजा
न लहई । तेह पुरुष सरीषा न हुइं । किं तु कल्पवृक्ष चिंतामणि पाहई
५ अधिक दातास्पणातउ ते पुरुष मोटउ ते किसु ? जे पुरुषरत्न सुविधिरत
जनहूइं सन्मार्गतत्पर लोकरूहईं धर्मनु अवष्टंभ दिहं ॥ ५३ ॥

[मे.] कल्पवृक्ष चिंतामणि प्रमुख पदार्थ धर्माधार पुरुष आगलि
मूल काई न लहई । समबडि न पामई । जे सुविधि भली विधि तेहनई
रत्न जन लोकरू तेहनई सदा धर्मनउ आधार दिहं ॥ ५३ ॥

१० [सो.] को कहिसिइ 'ते' पुरुषनई वर्णविवईं सिउं काज
छइ ? 'ए वात ऊपरि कहई' ।

[जि.] तिणि कारणि तेहा सत्पुरुषना नामग्रहण करिवउं ।
पवित्र होइवा भणी । इसुं कहई ।

लज्जंति जाणिमो हं सत्पुरिसा निअयनामग्रहणेणं ।
१३ पुण तेसिं कित्तणाओ अम्हाण गलंति कम्माई ॥ ५४ ॥

[सो.] लज्जंति० ए वात जाणउं । जे सत्पुरुष आपणा
नामनई लेउई, कोई तेहनउं नाम लेई वर्णाणइ तु लजई जि । नीखुं
सांगुं जोई । पुण तेसिं० पुण तऊ तेहनउं कीर्त्तन गुण बोलउं छउं ।
ते कारण ए तीणई करी अम्हारां कर्म गलई पाप फीटई । कर्मनिर्जरा
१० हुइ । आपणाइ जि लाम मणि कीजई छई । इस्यु भाव ॥ ५४ ॥

१ तेह २ वर्णवई ३ कहई छइ. ४ जाणउ छउ. ५ जे. ६ बोलई.

७ छई.

[जि.] हउं इसुं जाणउं । सत्पुरुष धर्माधारनउ दातार पुरुष निजक नामग्रहण करी लाजइं । जइ लाजइं तउ लाजउ । पुण तेसिं किच्छणाओ पुण तेह सत्पुरुषनां नामकीर्त्तनइतउ बोलिवातउ अन्हारां कुकर्म गलइं फीटइं । सत्कर्म उदय पामइं ॥ ५४ ॥

[मे.] हउं इसउं जाणउं जे सत्पुरुष आपणा नामग्रहणि लीजतइ लाजइं । पणि तेहनउं कीर्त्तन बपाण करतां अन्हारां कर्म गलइं । एह भणी सत्पुरुषनउं तामु लीजइ ॥ ५४ ॥

[सो.] धर्मइ करतां जि धर्म न हुइ । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] जिनाज्ञा पापइ धर्म कीषउ निःफल । इसुं कहइ ।

आणारहिअं कोहाइसंजुअं अप्पसंसणत्थं च । २९

धम्मं सेवताणं न य किच्छी नेयं धम्मं च ॥ ५५ ॥

[सो.] जे धर्म आराधइ पुण बीतरागनी आज्ञारहित निह-
वादिक्की परि । अनइ क्रोधादिकिइं करी संयुत धर्म करइं । यावज्जीव
वरिस चउमास ऊपहिरा क्रोध मान माया लोभ धरइं । परइ धर्मकिया
करइं । तथा अप्पसंसणत्थं च । को आपणी प्रदांसा भणी धर्मइ
करइ । जिम 'लोक मू रहइं वपाणइ । हुं लोकमाहि रुखउ भायउं'
इसी बुद्धिइं-धर्म करइ । धम्मं० ईणइ प्रकारइ धर्म करताइं एहइं
न य किच्छी० इह लोकि कीर्त्तिइ नही । परलोकि धर्मऊ नही ।
कर्मखय न हुइं । काज कई सरइ नहीं ॥ ५५ ॥

[जि.] जिनाज्ञारहित, क्रोध मान माया लोभप्रमुखसंजुक्त०
आत्मप्रशंसानंद अर्थि धर्म सेवता धर्म करता पुरुषइहं न य किच्छी०
लोकमाहे वर्णनाइ नही । अंतरंगमाहे धर्म नही ॥ ५५ ॥

[मे.] आज्ञाईं करी रहित, क्रोधादिसंयुक्त, आपणी प्रसंसांनइ
अर्थि धर्म सेवता हुंता कीर्त्ति पणि न हुइ । धर्म पणि न हुइ ॥ ५५ ॥

[सो.] बली उत्सूत्रभापी ऊपरि वि गाह कहइ छइ ।

[जि.] अथ उत्सूत्रभापी पुरुषनउं स्वरूप कहइ ।

[मे.] बली उत्सूत्रभापी ऊपरि वि गाह कहइ ।

इअरजणसंसणाए थिह्ठा^१ उस्सुत्तभासिए न भयं ।
ही ही ताण नराणं दुहाइं जइ मुणइ जिणनाहो ॥ ५६ ॥

[सो.] इअरजणं० इतरजन सामान्य अजाण लोक तेहनी
प्रशंसा करइ । 'ए भला' इम वपाणइं । तीणइं करी घोरए हुंता
अभिमानि चढ्या उत्सूत्र बोलतां मनमाहि गय न आणइ । भावइ तिस्या
उत्सूत्र प्ररूपइं । ही ही० अहाहा ! तेह पुरुष रहइं परलोकि दुर्गति
ग्यां हुंता जे दुख हुसिइं ते दुखनुं^२ स्वरूप जिननाथ श्रीसर्वज्ञ जि
जाणइ । अनेरउ^३ को न जाणइ । ति दुख जिह्वाए केतलीए न
बोलाइं ॥ ५६ ॥

[जि.] इतर जन सामान्य लोक तेहनी प्रसंसाइं करी हिह्ठा
साहंकार आपणपउं मोटा भानइं जे अनइं जेहहइं उस्सुत्तभासिए
उत्सूत्रसिद्धाते न कूडउं तेहंनउं भापण बोलिबउं तेह हूतउ भय नही ।
कूडउं बोलता जेहहइं पापनउ भय नही । ही ही खेदे । तेहे सगर्व तणा
उत्सूत्रभापक नर तणा दुहाइं हउणहार दुख जइ किमइ मुणइ जाणइ
तउ जिणनाहो श्रीसर्वज्ञदेव जाणइ । दुखहइं प्रचुरपणातउ अनेरउ
छमेस्थ जाणी न सकइं । जे सगर्व हंतु उत्सूत्र बोलइ तेहहइं अनंता
दुख हुइ । जिम मरीचिहइं उत्सूत्र भापणतउ घणा ह्या ॥ ५६ ॥

[मे.] इतर जन सामान्य लोक तेहनी प्रसंसा सांगली छट
हर्षित हुंता अहंकारि चढ्या उत्सूत्र बोलता भय नाणइ । भावइ तिम
उत्सूत्र बोलइ । ही ही इसइ खेदि । ते पुरुषनइ परलोकि जे दुक्सा
होइस्यइ ते बीतरागइ जि जाणइ ॥ ५६ ॥

[जि.] अथ उत्सूत्रभाषणनं फल कहइ ।

उत्सूत्रभासगाणं बोहीनासो अणंतसंसारो ।

पाणच्चण विधीरा उत्सूत्रं तां न भासंति ॥ ५७ ॥

[सो.] उत्सूत्र० उत्सूत्रना बोलनहार^१ रहइं बोधिबीजनउ
नाश हुइ । आवते भवे सम्यक्त्व रहइ^२ नहीं । अणंतउ संसार बाधइ ।
अनंता भवतां दुःख भोगवइ । पाणच्चण वि० तेह भणी प्राणत्यागिइं^३
जीवतअनइ संकटि पडइं^४ जे धीर धर्मवंत ते उत्सूत्र न बोलइं ॥ ५७ ॥

[जि.] उत्सूत्रभाषक पुरुषहइं बोधि सम्यक्त्व तेहनउ नाश
हुइ । तिणि कारणि बोधि पापइ अणंतउ संसार । ता^५ तिणि - कारणि
प्राणत्यागिइं प्राणइ जातइ हुंतइ धीर धर्मपर साहसिक उत्सूत्र न भापइं
न बोलइं । वरि प्राणइ नीगमइं । पुण कूडउं न बोलइं । तथा चोक्तं^६
श्रीउपदेशमालायां—

जीवं काळण पणं तुरुमणि दत्तस्स कालियज्जेणं ।

अवि य सरीरं चर्त्तं न य भणियमहम्मसंजुचं ॥ (गा. १०५)

[मे.] उत्सूत्रना बोलणहारनइं बोधिबीजनउ नाश हुइ । अनंतउ
संसार हुइ । ते भणी प्राणनइ त्यागिइं धर्मवंते उत्सूत्र न बोलिवउं^७
॥ ५७ ॥

[सो.] अविधि^१ वखाणवउ नहीं । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] उत्सुत्रभाषणनिषेध करी असन्मार्गनी वर्णनाइ न करिवी । इम कहइ छइ ।

सुद्धाण रंजणत्थं अविहिपसंसं कयाइ^२ न करिज्जा ।

१ किं कुलबहुणो कत्थ वि श्रुणंति^३ वेसाण चरिआइं ॥५८॥

[सो.] सुद्धाण० मुग्घ लोल^४ तेहना रंजवा^५ आवर्जवा भणी अविहि० उन्मार्गमेळ कोई कतु हुइ तेहनी प्रशंसा जाणि कहीइ^६ न करिवी^७ । दृष्टात कहइ छइ । किं कुल० उत्तम कुलनी बधू स्त्री महासती ते किहाइं वेस्या अधम स्त्री असती तेहना चरित्र १०वखाणइ^८ ? न वपाणइं जि । तिम^९ उत्तम उन्मार्गनी प्रशंसा न करइं जि ॥ ५८ ॥

[जि.] मुग्घ मूर्ख तेह रंजिगनइ अर्थि कारणि अविधिप्रसंसा कुमार्गाचारनी वर्णना कयावि किवारइं सत्पुरुष न करिज्जा न करइं । किं कुलबहुणो कुलगधू कुलस्त्री वेसाण चरियाइं वेस्याना १५चरित्र कर्त्तव्य कत्थ वि किहाइं स्तवइं वर्णवइ^{१०} ? अपि तु न स्तवइं । कुमार्गनी प्रशंसाइं कीपी हंती दोष भणी हुइ इति भाव ॥ ५८ ॥

[मे.] मुग्घ लोल लोक तेहनइ रजिग भणी अविधिनी प्रसंसा कहीइ न करिवी । किंसउं कुलगधू किवारइं वेस्या असतीना २०चरित्र वपाणइं^{११} ? अपि तु न वपाणइं । तिम उत्तम उन्मार्गनी प्रशंसा न करइं जि ॥ ५८ ॥

१ अवधि २ जि. मे. कयावि ३ जि श्रुवति ४ लोल ५ रंजवा
६ कहीइदि ७ करवी ८ ते.

[सो.] वीतरागनी आज्ञा जि ऊपरि वात कहइ छइ ।

[जि.] किसान जीव जिनाज्ञा न भांजइ । किसान भांजइ । इसी व्यक्ति कहइ ।

जिणआणाभंगभयं भवसयभीआणं होइ जीवाणं ।

भवभयअभीरुआणं जिणआणाभंजणं कीडा ॥ ५९ ॥ ३

[सो.] जिण० जिन वीतरागनी आज्ञानु भंग तेहन^१ भय तेह रहइ हुइ । भवसय० जे संसार बांधिवानइ, मइ करी बीहता हुइ जीव तेह रहइ हुइ । ते इसिउं जाणइ । 'वीतरागनी आज्ञा भांजीनइ रापे घणा संसारमाहि रुठइ' । जे भवभय० जे संसारना मय थिकु^२ नथी बीहता, धीरठणुं करइ तेहरइ^३ जिन वीतरागनी^४ आज्ञानुं जे भाजिवउं ते क्रीडामात्र । लीलाइं भाजइ । भांजता चार काई न लागइ ॥ ५९ ॥

[जि.] भवसयभीयाण जन्मनां शत तेह हुंता भीत बीहता जे जीव तेह जीवहुइ जिनाज्ञानठ भंग भय छइ । जन्ममरण दुःख हुंता जे बीहइ ते जीव जिनाज्ञा न भांजइ । अनइ घली जे^५ जन्ममरण हुंता अमीरुक अमीहता तेहनी कीडा रामति जिणआणा-भंजणं जिनाज्ञालोपमय जि । जे दुःख हुंता न बीहइ ते जिनाज्ञा भांजइ ॥ ५९ ॥

[मे.] जिन वीतराग तेहनी आज्ञानउ भंग तेहनउ मयु केहनइ हुइ ? जे भव संसारना भय तेहनइ निपइ बीहइ । अनइ जे संसार हुंता^६ बीहता नथी तेहनइ जिनआज्ञानउं भाजिवउं क्रीडामात्र । हेलाइं भांजइ ॥ ५९ ॥

[सो.] हिव कहइ छइ । मूर्खनउ^१ सिउ दोष^२ जे जाण छइ तेह अहकारि चढ्या वीतरागनी आण विराधता देखइ नही । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] जिणिइ जिनाज्ञा भजाइ ते कर्मपरवशता जीवनी कहइ ।

५ को असुआणं दोसो जं सुअसहिआण चेअणा नट्टा ।
धिद्धी कम्माण जओ जिणो वि लद्धो अलद्ध^३ ति ॥ ६० ॥

[सो.] को असुआणं० अश्रुत अपढ मूर्ख तेहनउ कउण दोस^४ जं सुअ० जेह भणी श्रुतसहित पाठना^५ धणी तेह^६ रहइ चेतना नाठी । जाणताइ फरता ते वीतरागनी आझारहित उत्सूत्र^७ प्ररूपइ । धिद्धी० पापिया^८ कर्म जि रहइ धिग पडु जेहे कर्म इम जाणइ रोखीइ । जिणो धि० जीणइ फरी वीतराग देव लाधु^९ अण लाधु थाइ । उत्सूत्र बोलता परमेश्वर ओलपिउइ^{१०} अणओलपिउ^{११} थाइ ॥ ६० ॥

[जि.] असुआणं० अश्रुत सिद्धातना अजाण तेहनउ किउ^{१२} दोष^{१३} अपि तु न कोई । काइ^{१४} जं जउ श्रुतसहितनी ज्ञानवतनी चेतना नाठी, जिम वाइ हाथीयाई उडइ जइ तउ पूणी उडिबानउ किउ दूषण^{१५} निहा पडितई विरासीइ तिहा मूर्खनउ किउ दोष^{१६} जेह कर्म लगी श्रुतना जाणई मोलवीइ तेह कर्महुइ धिक्कार पडउ । किम^{१७} जउ जिणो वि श्रीवीतराग देव लाधुई अणलापउ करइ । इति इसा^{१८} कारणतउ कर्म नंद ॥ ६० ॥

[मे.] अश्रुत अपढ तेहनउ कउण दोस^{१९} जउ किमइ श्रुत

१ 'मूर्खनउ' कहइ छइ' एटलो पाठ बीजी प्रतमापी पढी गयेलो छे

२ मे अलद्धो ३ पाठना ४ तेहइ ५ अथवा पापियां ६ लाधुइ ७ उलपिउइ

८ अणउलिपिउ

सिद्धांत तेहनी चेतना नाठी । अथवा विगृहिष्कारक कर्मइजिनइ हु ।
जेह मणी जिन वीतरागं लाधेउइ अणलाधउ । काइं ? उत्सूत्र बोलता
वीतराग अगओउपिउ हूउ ॥ ६० ॥

[सो.] केतलाइ मूर्ख पंडितंमन्यं हंता सूधा धर्मना करणहार
रहइ हसइ । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ जिनधर्म हास्यस्नानक नही । इंसुं कहइ ।

[मे.] केतल सूधा धर्मना करणहारनइ हसइ । ते कहइ ।
इअराण बि उवहासं तमजुत्तं भाय कुलपसूआणं ।
एस पुण कोवि अग्गी जं हासं सुद्धबम्मम्मि ॥ ६१ ॥

[सो.] इअराण० इतर अर्थ मूर्ख तेहनुं^१ जं हासुं^२
कीजइ, हे आत बांधव । कुलीन जे पुरुष छइ तेहनइ अयुक्तउं । कुलीन
रहइ तेइह करिवा^३ नावइ । एस पुण० ए पुण मोउआगि गाढउ
बिळउ । जं हासं० जं शुद्ध निष्कलंक धर्मना आराधक रहइ
हसीइ ॥ ६१ ॥

[जि.] हे भाय हे आतः । इअराण बि मूर्खनउं उपहास्यः^४
जे हुइ ते उपहास्य कुलपसूतरहइ अयुक्तउं । एतावता अकुलोपसनउं
हासउं मूर्ख न करइ । एपः पुनः कोउपि अग्निः । आ कोई बली आगि
जउ शुद्ध निर्मलधर्म हासउं ॥ ६१ ॥

[मे.] इतर पामर लोक तेहनइ हासउं कुलना प्रसूत तेहनइ
हे बांधव । युक्तउं नही । ए कोई मोउआगि जे सूत्रा जिनधर्मनउं^५
हासउं कीजइ ॥ ६१ ॥

[सो.] गान्ध मिथ्यात्वी पापीइ^१ रहइ स्वप्न हित करिब^२ स्वीतवइ^३ । अ वात कहइ छइ । बिहु गाहे करी ।

[जि.] अथ सत्पुरुष दुष्टईहइ^४ हित करइ । इसु जाणावइ ।
दोसो जिणिंदवयणे संतोसो जाण मिच्छपावग्नि^५ ।
१ ताणं पि सुद्धहियया परमहिअं दाउमिच्छंति ॥ ६२ ॥

[सो.] दोसो० जेह रहइ जिनेन्द्रना वचन ऊपरि वीतरागना धर्म ऊपरि दोष^६ अनइ मिथ्यात्वि पाप ऊपरि संतोष छइ, मन तिहां बइठूं छइ । ताणं पि० जेहनां हियां सूधां निष्कपाय निर्मल छइ ते तेहइ^७ रहइ धर्महित देवा बांछइ । धर्मेनु लाभ करिबु^८ चीतवइ । खाणइ^९ किम्हइ ए^{१०} बापडा धर्म मिलइ तू रूढउं ॥ ६२ ॥

[जि.] जाण जेहइहं जिनेन्द्रना वचन ऊपरि द्वेष हुइ, बली जेहइहं मिथ्यास्ववाद ऊपरि संतोष हुइ, पतावता जिनवचन जे न मानइ, किं तु मिथ्याचन मानइ तेहइहं शुद्धहृदय निर्मलचित्त सत्पुरुष परम हित देवा बांछइ ॥ ६२ ॥

१५ [मे.] जेहनइ जिनेन्द्रना वचन, ऊपरि द्वेष हुइ, जेहनइ मिथ्यास्व ऊपरि संतोष हुइ, तीयाइनइ सुद्धहृदय निर्मल चित्तना धणी परम हित देवा बांछइ ॥ ६२ ॥

[जि.] अथ पूर्वोक्त अर्थ युक्तउ करी स्थापइ ।

८ अइया सरलसहावा सुअणा सञ्चाथ हुंति अविअप्पा ।
१० उडुंतविसभराणं वि कुणंति करुणं दुज्जीहाणं ॥ ६३ ॥

१ पापी. २ घीतइ. ३ मिच्छतावग्नि. ४ द्वेष. ५ तेहइ ६ करिबउ. ७ एहइ. ८ मे. 'सहाया. ९ जि. मे. 'उडुंति'.

[सो.] अहंवा० अथवा जे मुजन हुइं ते सविहुं उमरि सरलस्वभाव हुंता किहांइ विकल्प नाणइ । रुढा^१ नइ विरुआइ सविहुं ऊपरि हित चीतवइ । छडुंत० जे द्विजिह साप विपना भर समूह छांडइं गरलइ जि^२ मूकइं ते^३ ऊपरि उत्तम दयाइ^४ जि करइं । जे चाड दुर्जन कुबचन मोलइं ते ऊपरि उत्तम 'ए वापडउ किमइ पुण्य ५ प्रामिसिइ ?' इसी दया जि करइं ॥ ६३ ॥

[जि.] अथवा सरलस्वभाव स्वजन सगा सयंत्र अधिकल्प विकल्परहित हुइं । जिम लोक आपणां सोचन ऊपरि विकल्प मेव आंतरउं फाई न करइं । तथा ते बली सर्परूप द्विजिहहइं करुणा दया करइं । जिम श्रीगार्धनाथि सर्प ऊपरि दया कीषी ॥ ६३ ॥ १०

[मे.] अथवा सरलस्वभाव जे स्वजन ते सघले किहांइ विकल्प नाणइं । समभाव आणइं । विपना भर गरल छांडइं छइं जे द्विजिह सर्प तीहइं ऊपरि करुणा आणइं । जे चाड दुर्जन कुबोल दोऊइं तेहइ ऊपरि उत्तम चीतवइं जि 'ए वापडउ किमही पुण्य प्रामिसिइ ?' इसी जे दया करइं ॥ ६३ ॥ ११

[सो.] सम्यक्त्व गाढं दुर्लभ छइ । ए बात कहइ छइ ।

[सो.] अथ विरला केई एकहइं सम्यक्त्व छइ । न सघलाई-
हइं । इसुं कहइ ।

[मे.] सम्यक्त्व गाढउं दुर्लभ छइ । ए बात कहइ ।

गिहवावारविमुक्ते बहुमुणिलोए वि नत्थि सम्मत्तं । २०
आलंबणनिरयाणं सङ्खाणं भाय किं भणिमो ॥ ६४ ॥

१ रुढाइ. २ 'जि' नथी. ३ तेहइ. ४ दया. ५ जि. मे. गिहि.
६ जि. 'निलयाणं'.

[सो.] गिरु० घर कुटुंबना व्यापार जेहे छांझ्या छइं ते घणां मुनिलोक महात्माइ भाहि सम्यक्त्व नयी । जेहनइ काजकाम काई नयी तेहनां मन रोगि कष्टि^१ आवि मिथ्यात्व करिवा लहवइं । आलंघण० जे थावक गृहस्थ जेहनइ अनेक छोरु वेटा वेटी विवाह ५ वृद्धि व्यवसाय काजकामनां आलंघन छइं तेहनइ मिथ्यात्वनइ विपइ लहवहिवानूं अहोभ्रात^२ ! किसिउं कहीइ ! ॥ ६४ ॥

[जि.] गृहस्थव्यापार गृहप्रारंभादिक तिणि करी विमुक्त रहित एवहा बहु प्रचुर मुनिलोक तेहइमाहे सम्यक्त्व नयी । हे भाय हे भ्रातः ! आलंघननिरत थावकहूइं किसुं भणां ? जिहां १० सर्वसंगविनिर्मुक्त महात्माइहूइं सम्यक्त्व न हुइं तिहां थावकहूइं किहां हूतूं ? इति भावः ॥ ६४ ॥

[मे.] जेहे घरना व्यापार भूक्या छइं एवहा घणा जे मुनिलोक तेहनइं सम्यक्त्व नयी । ए भ्रात ! रोगिं कष्टिं पीड्या हूंत आलंघनना निलय जे थावक ते जउ सम्यक्त्व थका लहवहइं तिहां सिउं कहिवउं ? २५ ॥ ६४ ॥

[सो.] उत्सूत्र बोलतउ जीव संसारमाहि पडइ । ए वात फहइ छइ ।

[जि.] अथ जीव उहिसी कि उपदेस बोलइ ।

न सयं न परं कोवा जइ जिअ उत्सुत्तभासणं विहिअं । १० ता बुद्धिसि निग्भंतं निरत्थयं तवफडाडोवं ॥ ६५ ॥

[सो.] न सयं० आपणपइं अथवा अनेइं कुणहिं^३ काई न थाइ । कोवा० कोन लगइ अहंकारि चडिउ जउ रे जीव । उत्सूत्र

શ્રીજિનવચન^૧ વિઠ્ઠલ બોલિસિ^૨ તા તડ નિન્મંતં નિશ્ચિદ^૩ સંસાર-
સમુદ્રનાહિ વૂઢિસિ^૪ । કુળાહિં રલાસિ^૫ નહીં । જડ વિરાસડં અજાણિલા
લાઈ કાઈ ઉત્સૂત્ર બોલ્હ અનડ પછડ જાખ્યા પૃઠિ^૬ મિચ્છા મિ
દુક્કડ દિદ, આલોદ તુ છૂટડં । હસિડ માવ । નિરત્થયં^૭ ઉત્સૂત્ર
બોલતા તપ ક્રિયા નિયમ સામાચારીનુ સ્ફટાટોપ આઢંબર નિરર્થક^૮
જાણિશડ । તીણડ કરી સંસારમાહિ ચૂડતા ન રહીડં ॥ ૬૫ ॥

[જિ.] કોઈ આપણડઈ નહી અથવા પર અનેરડ કોઈ નથી ।
રે જીવ ! જહ તંડ ઉત્સૂત્રભાષણ કીધડં તા તડ પછડ નિઝાંત
નિસદેહ વૂઢિસિ । તપનડ સ્ફટાટોપ આઢંબર નિરર્થક । તું જાણડ છડ
'તપનડ આઢંબર નહી વૂઢડં' એ ફોકટ જાણિ । તિણિ કારણિ ઉત્સૂત્ર^{૧૦}
ન બોલે ॥ ૬૫ ॥

[મે.] ન આપણપડં ન પરપાહંતિ અથવા કોય સત્તી અહંકારવશિ
રે જીવ ! જડ ઉત્સૂત્રનડ ભાષણ કીધડં તડ તડં ત્રાંતિરહિત સંસાર-
સમુદ્રમાહિ વૂઢિસિ । ઉત્સૂત્ર બોલતાં તપ નિયમ ક્રિયા સામાચારી સ્ફટાટોપ
આઢંબર નિરર્થક ફોક જાણિશડ ॥ ૬૫ ॥

[સો.] સાચા ધર્મના ધણીનડ હિદ વડસડ નહી બીજડ ધર્મ ।
પંવાત કહડ છડ ।

[જિ.] અથ જિનેન્દ્રનડં વચન હિયામાહિ ધરિવડં । હહું કહડ ।
જહ જહ જિણંદવયણં સમ્મં પરિણમડ સુહરિઅઆણં ।
તહ તહ લોઅપવાહે ધમ્મો^૧ પહિહાઈ નડચરિઅં ॥ ૬૬ ॥ ^{૨૦}

^૧ ૧ શ્રીસિદ્ધાંત જિનવચન. ૨ બોલસિદ. ૩ નિશ્ચિદ. ૪ વૂઢિસિદ. ૫ રલાસડ. ૬ 'પૃઠિ...ન રહીડં' પૃથ્લો પાઠ સો.ત્રી પહેલી પ્રતમાંથી પડી ગયેલો છે. તે યોગીમાંથી લીધો છે. ૭ ગાયા ૬૬ અને ૬૭ તથા તે ઉપરનો બાલાવયોય પણ સો.ત્રી પહેલી પ્રતમાંથી લહિયાની ચૂકથી પડી ગયેલો જણાય છે. તેથી તે ભાગ યોગી પ્રતમાંથી લીધો છે. ૮ જિ. જિણિદ. ૯ મે. ધર્મ.

[सो.] जह० जिम जिम जिनेन्द्रचन श्रीसर्वज्ञनु धर्म साचउ
चोपा हीयाना घणी मनि परिणमइ तह० तिम तिम लोकुरा प्रवाहिनु
धर्म गुण बिचार पापइ ' आपणा देव, आपणा गुरु ' इत्यादि कदाग्रह-
रूप नटागाइजिना चरित्र सरीपुं प्रतिमासइ । बाब मंडाण वि छइ ।
५ लोकुरंजना मात्र जि छइ । अभ्यंतर धर्म फाई नयी । यत उकं
थीउपदेशमालायां—

पढइ नरो बेरगं निम्बिजिज्जा य बहुजणो जेण ।

पढिऊण तं सह सडो जालेण जलं समीजरइ ॥ (गा. ४७४)

[जि.] जिम जिम मुद्धहृदयने हृदयि जिनेन्द्रनउं वचन सम्यक्
१० प्रकारि परिणमइ वसइ तिम तिम निर्मलहृदय तणउं लोकप्रगाहि धर्म
मिथ्यात्तधर्म नटचरित्र सरीपउं पढिहाइ प्रतिभइ शोभइ । जिम
नटवानुं चरित्र फोरुट तिम लोकप्रगाहि धर्म फोरुट इसुं मानइ ॥ ६६ ॥

[मे.] जिम जिम जिनेन्द्रनां वचन सम्यग् प्रकारि परिणमइ
कहिनइ सुद्ध हृदयना घणीनइ तिम तिम लोकनउ प्रवाह नटवाना
१५ चरित्र सरीपउ प्रतिमासइ । फाइ १ ' ए सह बाब मंडाण । लोकुरंजना
मात्र, पणि आभ्यंतरि नहीं ' ॥ ६६ ॥

[सो.] बली एह जि वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ जिनधर्मप्रमाण बोलइ ।

[मे.] बली एह जि वात कहइ ।

२० जाण जिणिंदो निवसइ सम्मं हिययम्मि सुद्धनाणेणं ।
ताण तिणं व विरायइ समिच्छधम्मो जणो सयलो ॥ ६७ ॥

[सो.] जाण० जेहनइ हीअइ साचइ जाणवइ करी सम्यग्
दृढ श्रीजिनेन्द्र वसइ, वीतरागनु धर्म जेहनइ मति साचउ बइठउ हुइ

त्राण० तेह रहइं मिथ्यात्वधर्म सहित लोक सघळउ तृणा सरिपउ
असार प्रतिभासइ । जाणइ ए काई नही ॥ ६७ ॥

[जि.] जाण जेहना हियामाहे निर्मलइ ज्ञानि करी सम्यक्
प्रकारि श्रीजिनेन्द्र वंसइ त्राण तेहांहूँ समिथ्यात्वि धर्मि करी सहित
मिथ्यात्वी लोक सघळइ तिणं च तृणवत् तृण सरीपउ तिसार ॥
विराजति शोभइ ॥ ६७ ॥

[मे.] जेइनइ हीयइ साचइ जाणिइ करी सूखउ वीतरागनउ
धर्म बसइ तेह मनुष्यनइ मिथ्यात्वधर्मसंयुक्त लोक सघळइ तृणा सरीपउ
असार प्रतिभासइ । जाणइ जि ए काई नही ॥ ६७ ॥

[सो.] लोकनइ प्रवाहिइं केतलाइं जाणइं शुभइं । ए वात०
कहइ छइ ।

[जि.] अथ सम्यक्त्व मापइ श्रावकपणउं निरर्थक । इसुं
धोलइ ।

लोअपवाहसमीरणउदंडपर्यडचंडलहरीए ।

दृढसम्मत्तमहाबलरहिआ गुरुआ वि हल्लंति ॥ ६८ ॥ ७५

[सो.] लोअपवाह० लोकनउ जे प्रवाह तेहरूपीआ
समीरण जे वायु तेइनी प्रचंड गाढी लहरि करी दृढ० दृढ निश्चल
सम्यक्त्व रूपीआ आराधनउं जे छइ महाबल तीणइं करी रहित
गुरुआइ हल्लंति डोलइं । घणा लोक काई मिथ्यात्वि बोझां कर्ता
देपी मोयइनां मन लहबहइं ॥ ६८ ॥

[जि.] दृढ सम्यक्त्वरूप महाबल तिणि करी रहित पुरुष
गुरुआ बडाइ हुता हल्लंति डोलइं । किसइ करी ? लोकप्रवाहरूपिउ

[जि.] जे मिथ्यात्त्वइं करइं सम्यक्त्व वाळइ । तेह उद्दिसी कहइ ।

मिच्छत्तमायरंत वि जे' इह वंछंति सुद्धजिणधम्मं ।
ते घत्था वि जरेणं भुत्तं' इच्छंति खीराई' ॥ ७१ ॥

5 [सो.] मिच्छत्त० मिथ्यात्त्व कर्त्तव्य करताइ हुंता जे जीव सुद्ध' धर्म वाळइ । जाणइं ' अम्हे सूधउ धर्म करूं । ' ते घत्था बि० ते जाणे ज्वरि ग्रस्याइ हुंता खीर खाड खावा वाळइ । ज्वर सरिपू मिथ्यात्त्व तीर खडे सरिखउ जिनधर्म । जिम ज्वरि छतइ खीर खंडादिक खाधा हुंता गुण न करइ, सांहु अगुण करइ तिम मिथ्यात्त्वइ
१० छतइ जिनधर्म गुणकारिउ न हुई । सामहा विराधक थाई ॥ ७१ ॥

[जि.] ये श्रावक मिथ्यात्त्व आचरतई हंतउ शुद्ध जिनधर्म इह ससारमाहे वाळइ ते घत्था वि जरेणं ते श्रावक ज्वरिईं ग्रस्या हुंता खीराई खीर खाड घृत भुत्तं जीमिवा भणी वाळइ । जिम ज्वरिया पुरुषइं घृतादिकनउं जीमवउं विपप्राय हुइ तिम मिथ्यात्त्व
१५ ग्रस्या हता सम्यक्त्व धरइं तउ सामुहउ अतिचार दोष पामई । तिणि ' फारणि सर्वथा मिथ्यात्त्व मेल्ही सम्यक्त्व पालिवउं ॥ ७१ ॥

[मे.] मिथ्यात्त्व आचरता हंता केईएक जीव सूधउ जिनधर्म वाळइ । ते जाणे ज्वरि ग्रस्या हता खीर खाड घी प्रमुख भोजन जिमिवउ वाळइ ॥ ७१ ॥

20 [सो.] केतलाइ मिथ्यात्त्व करताइं कहइं ' अम्हे अनुका गुरुना श्रावक । ' तेह आश्री कहइ छइ ।

[जि.] अय कुगुरु आश्री कहइ ।

१ मे के २ जि मे भुत ३ मे. खीराई ४ सुद्ध

जह^१ केइ^२ सुकुलबहुणो सीलं मयलिति^३ लिति^४ कुलनामं ।
मिच्छत्तमायरंतं^५ वि वहन्ति तह सुगुरुकेरत्तं ॥ ७२ ॥

[सो.] जिम कोएक उत्तम कुलबधू हुइ । सील^६ आपणउं मइलुं^७ करइ विराधइ अनइ नाम कुलनउं लिइं । आपणइ कलंकिइ करी कुलहूइं कलंक आपइं, 'अम्हे अमुका कुलनी ।' मिच्छत्तं^८ तिम^९ केतलाइ मिथ्यात्त्व करता हुंता कहइ, 'अम्हे अमुका सद्गुरुना थावक शिष्य ।' ते आपणइं दोषिइं गुरु रहइं दोष आणइं । इसिउ भाव ॥ ७२ ॥

[जि.] जह केवि जिम केइ सुकुलबहुणो सुकुलि अपनी बधू सी आपणउं सील मइलउं करइ सील भांजइं अनइ^{१०} अनेरइ माणसि पूछीतां हंती आपणा कुलनउं नाम लिइं । 'अम्हे मोटा कुलनी' इसुं कहइ । तह तिणि दृष्टांति करी केइएक मिथ्यात्त्व समाचारताइ हंता सुगुरुकेरत्तं सुगुरुना केडाइतपणउं वहइं । 'अम्हे अमुका सुगुरु अनई केइइ' इसुं कहता आपणा सुगुरु पूर्यज लावइं ॥ ७२ ॥

१५

[मे.] जिम केइएक भला कुलनी बधू सील आपणउं मइलउं करइं अनइ नाम कुलनउं लिइं, 'अम्हे अमुकानी कुलबधू' तिम जीव मिथ्यात्त्व आचरतउ हंतउ कहइ, 'अम्हे अमुका सुगुरुना थावक ।' आपणइ दोषि गुरुनइं दोष आणइं ॥ ७२ ॥

[सो.] वली एह जि वात कहइ छइ ।

२०

[जि.] अथ कुत्तित थावक उहिसी बोलइ ।

१ मे. जह. २ जि. मे. केवि. ३ जि. मे. मइलंति. ४ जि. लंति. ५ मे. मिच्छत्तं. ६ सीली. ७ मइलउं. ८ आणइ. ९ करताइ.

ते चोर अन्यायी पापीनउ संसर्ग मेल्हीनइ आपणपइं जि चोरी करइ ।
पापीया जे मिथ्यात्वीनू संसर्ग न करइ, पुण^१ मिथ्यात्त्व करइ ते जाणे
चोरनी सगति न करइ, पुण आपणपइं जि चोरी करइ छइ ॥ ७५ ॥

[जि.] अजाण जेहानउ सगई अहित विल्याकारण हुइ तेसिं
५ तेहना अहितकारकना उपदिम्या जे पुरुष धर्म करइ ते पुरुष पाया
पापिष्ट हूता चोरनउ संसर्ग मेल्ही आपहणी चोरी करइ ॥ ७५ ॥

[मे.] जेहनउ संसर्गइ अहितकारीउ हुइ अनइ तेहना माप्या
धर्म जे करइं ते केवहा जाणिवा^२ चोरनउ संसर्ग मूकीनइ आपणइ
डीलि पापि चोरी करइं । ते एवहा जाणिवा ॥ ७५ ॥

१० जत्थ पसुमहिंसलकरवा पब्बे होमंति^३ पावनवमीए ।
पूअंति तंपि सइडा हा हीला वीपरायस्स ॥ ७६ ॥

[सो.] जीणइं पर्वि आसो चैत्रनी पापमय महानउमिइं पशु
बोकडा भइताना लक्ष होमइं मिथ्यात्वी राजादिक । पूअंति० केतलाइ
आवरइ हुई ते पर्न पूजइं मानइं । गोनवपूजनादिक करइं । ते पर्वना
१५ करवाणहार ब्राह्मणादिक रहइं पुण पूजइं । दानादिक दिइ । हा
हीला० अहो ! केरडी ए हीला अवज्ञा आशतना वीतरागनूइं । एक
जीनदयामूल वीतरागनू^४ धर्म आराधीइ अनइ परइं महाहिसामय पर्न
मानीइं । ए^५ आज्ञालोप मणी अवज्ञाइ^६ कही ॥ ७६ ॥

[जि.] जत्थ जिणि पर्वि पापनवमीनइ दिवसि सामान्य
२० देहाडीनइ दिनि पशु छाला महिसु भइंसा तेहना लक्ष हम्मंनि होमीइं
विणासीइं । तिणि दिहाडइ आवक अइ पूजइ तउ श्रीवीतरागनी ही

१ 'पुण मिथ्यात्त्व न करइ' एग्लो पाठ सो नी बीजी प्रतानांवी परी
गयेगे ते २ जि मे हम्मंनि ३ वीतरागाउ ४ 'ए' नवी ५ अवज्ञा

खेदे हीला । जे श्रावक श्रीवीतरागदेवनइं मानइं अनइं मिथ्यात्त्व पुण
साचवइं ते श्रावक श्रीवीतरागनी अवहेला करइं । तिणि कारणि ते
श्रावक केई अजाण जाणिवा ॥ ७६ ॥

[मे.] जिहां आसोजी चैत्री पापनवेगोइं पशु छाला महिस
भइंसा तेहना लक्ष लाप हणीइं अनइं तीणइं दिहाइइ श्रावक हुइनइ ॥
गोत्रजनी पूजा करइ तउं ह । इसइ खेदि तीण वीतरागनी हीला
कीची । परमेश्वर अवहेल्या ॥ ७६ ॥

जो गृहकुटुंबस्वामी संतो मिच्छत्तरोपणं कृणइ ।
तेण सयलो वि वंसो पक्खित्तो भवसमुद्दमि ॥ ७७ ॥

[सो.] जे कुटुंबनायक मूलगउ हुई काई मिथ्यात्वनउ बोळ
घरि रोपइं थापइ । पाछिलाइ संतानीआ सघल तेहना थाप्या भणी
मूकी न सकइं । तेण तीणइं आपणउ सपलइ केडिल वंस संसार-
समुद्रमाहि घातिउ पाच्या भणी ॥ ७७ ॥

[जि.] जे गृहकुटुंबनउ स्वामी धणी संतो हुंतउ मिथ्यात्त्व-
रोपण करइ । तेण तिणि गृहकुटुंबस्वामीइं सयलो वि सघलउइ वंस
भव संसार तेहरूपिउ समुद्र तेहमाहे पक्खित्तो प्रक्षिपउ घालिउ ॥ ७७ ॥

[मे.] जे पुरुष गृहस्थ कुटुंबनउ स्वामी होईनइ आपणा
संतानीयानइं मिथ्यात्वनउ आरोपण करइं तीणइं सघलइ वंसु संसार-
समुद्रमाहि प्रक्षेपिउ घातिउ ॥ ७७ ॥

कुंडचउत्थी नवमी वारसी पिंडदाणपमुहाइं ।
मिच्छत्तभावगाइं कृणंति तेसि न सम्मत्तं ॥ ७८ ॥

१ जि. 'कुटुंब'. २ मे. 'मिच्छित'. ३ कुटुंब'. ४ पच्या. ५ मिच्छित'.

[सो.] कुंडचउत्थी० विणायगचउत्थि महानउमि वत्सगारसि
 १बीजाइं १पर्व सीअलसप्तमि द्रोअष्टमि शिवरत्ति नागपंचमि काजलीत्रीज
 आमलीइग्यारसि अविलोअपाचमि १अमास षष्ठीजागरण नवसती पितर-
 पिंडवान नवोदकि १पीपल-जलदान १अमावस १अमाई-भोजनप्रमुख
 २मिच्छत्त० अनेक एहवा १ मिथ्यास्वपोषक पर्व करइ करावइ ।
 ३तेसिं तेहहूइं, इसिउ जाणिवउं । सम्यक्त्व नथी ॥ ७८ ॥

[जि.] जे श्रावक कुंडचतुर्थी महानवमी अनइ बारसि तेहना
 पिंडदानप्रमुख मिथ्यास्वधर्मना भावक पोषक मिथ्यास्व करइ तेसिं
 तेहा श्रावकहूइं सम्यक्त्व नहीं । लगावइ मिथ्यास्वनउ लवलेश करइ मु
 ४भजाण इति भाव ॥ ७८ ॥

[मे.] कुंडचउमि कहता विणाइगचतुर्थी महणिमनीं नवमी
 त्तसबारसि सीयलसप्तमी द्रोअष्टमी शिवरात्रि नागपंचमी काजलीत्रीज
 आमलीइग्यारसि अविलोआपंचमी अमास षष्ठीजागरण प्रमुखे पिंडदान-
 प्रमुख जे मिथ्यास्वनइ भावक उपजावणहार जे करइ तेहनइ सम्यक्त्व
 ५नही ॥ ७८ ॥

[सो.] केतलाइ उत्तम आपणउं कुडुब मिथ्यास्वतउ कावइ ।
 ६ए वात कहइ छइ ।

[मे.] अथ गणनी वात कहइ ।

जह अइकुलम्मि खुत्तं सगडं कडुंति केवि धुरधवला १ ।
 ७तह मिच्छाओ कुडंबं अह विरला केवि कडुंति ॥ ७९ ॥

[सो.] जिम फादमना गादा कलमाहि गावउं खूतउं हुइ ते

केतलाइ धोरी धवल मूलगा वृषभ तेह जि काढइं । चीजे वृषभे न काढइं ।
तह० तिम मिथ्यात्वरूपिआ कादममाहि कलिउं आपण' कुटुंब
विरला० के एक समर्थ उत्तम उपाइं करी काढइं । मिथ्यात्त्व छंडावी
साचइ धर्म लगाइइं ॥ ७९ ॥

[जि.] जिम केईएक धवल धोरी मूलगा सबलबल अतिकर्मना ५
कलणमाहे खुत्तं खूतउं हंतउं सगड गाडउं काढइं तह तिम इह
संसारमाहि विरला केईएक पुरुष मिच्छाओ मिथ्यात्त्व हंतउं कुटुंब-
परिवार काढइं । साचइ जिनधर्म लगाइइं ॥ ७९ ॥

[मे.] जिम अतिकलण कादममाहि खूतउं गाडउं केईएक धोरी
वृषभ हुइं तेही जि काढी सकइं, सामान्य वृषभ काढी न सकइं तिम१०
मिथ्यात्वरूपीया कलणमाहे कुटुंब पूतउं थकउं इहां विरला कोईएक
काढइ ॥ ७९ ॥

[सो.] केतलाएक वीतराग सर्वज्ञ सर्वज्ञदेवने लक्षणे' सहितइ
न ओल्लइ' । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] अब श्रीसर्वज्ञदेवनी अप्राप्तिकारण कहइ । १५

जह बइलेण सूरं महियलपयडं पि नेय पिच्छंति ।
मिच्छत्तस्स' य उदए तहेव न निअंति जिणदेवं ॥ ८० ॥

[सो.] जिम वादलि आइइ छतइ पृथ्वीमंडलमाहि प्रकट'
सूर्य न देखीइ तिम मिथ्यात्वरूपिइ' वादलि आइइ छतइ जिनदेव
श्रीसर्वज्ञदेव विश्वमाहि प्रकट प्रमाणइ छतु न निअंति न देणइं ॥ ८० ॥२०

[जि.] जह जिम वादलिइ करी महियलपयडं पि
जगत्रयहूइं प्रत्यक्षइं हंतउ सूर सूर्य नेय पिच्छंति न देणइं तहेव

१ आपणुं. २ लायइं. ३ लक्षण ए. ४ उलपइं. ५ मिच्छित्तस्स. ६ प्रकटइ.
७ मिथ्यात्वनइं सदया मिथ्यात्वरूपिइं.

जे ब्रह्मचारी विषयनिवृत्त^१ हुइ, जे^२ आपणी कीर्ति न वांछइ, जे दृढ सम्यक्त्वना घणी हुइ, जे दुःखिइ आवइ^३ कातर न हुइ, एहा दृढ धर्मना धणीहूइ ए वेश्यादिक सघलाइ दूरि जाइ। आपणु लाग काई देखइ नहीं। एह मणी तेहहूइ उचाटइ पुण काई न करइ। साम्हा प्रसन्न थाइ ॥ ८२ ॥

[जि.] वेश्या तणा, बंदी भाट तणा, माहण ब्राह्मण तणा, झुंव तणा, यक्षभूतादिक तणा, भक्ता भक्तिकरणहारइ जि पुरुष भक्त्वष्टाणं भक्ष्यस्थानक। एतलइ जे वेश्यादिकहूइ भक्ति करइ तेह जि भक्तिकरणहारहूइ देणहारहूइ वेश्यादिक पाइ। चिरयाणं निरत १० हूइता अणमानता पुरुष हूइता दूर बेगला जाइ नासइ। चिरयाणमित्यत्र पंचम्यर्थे पट्टी प्राकृतत्वात् ॥ ८२ ॥

[मे.] वेश्या बंदी भाट ब्राह्मण झुंव यक्ष सेप थाकता गौत्रज पितर प्रमुख ऊपरि जे भक्ता हुइ, बलि बाकुलि लापसीइ करी भक्ति करइ एतला भक्तिना करणहारजिनइ खाइ। बरसि बरसि ते १० वांछा फरइ। अनइ ईया हूता जे बिरता छइ ते हूता वेश्यादिक दूरि जाइ। तेहनइ काई पाइउं करी न सकइ ॥ ८२ ॥

[सो.] अकुलीन धर्म करइ ते आश्चर्य। ए बात कहइ छइ।

[जि.] अय केई एकलधर्मी जीगउं स्वरूप प्ररूपइ।

सुद्धे मग्गे जाया सुद्धेण गच्छंति सुद्धमग्गम्मि।

१० जे पुण अमग्गजाया मग्गे गच्छंति तं शुद्धं ॥ ८३ ॥

[सो.] सुद्धे० जे शुद्धि मार्गि उत्तम सुधावरुनइ सुलि जाया

१ 'निश्चि'. २ 'जे आपणो....घणी हुइ' दृष्टाने पाठ सो. नी बीभी प्रगमांभी पची गयो छे. ३ आदि.

ते सूधा मार्ग खरा धर्मनइ विपइ सुखिइ चालइ । तेहनइ धर्मनु मार्ग
कुलक्रमिइ जि आगइ चालिउ आवइ छइ । एह भणी तेहहइ धर्म करतां
काई दोहिलुं नही । जे पुण० पणि जे अमार्गि जाया विरुद्ध^१ अधर्म^२
कुलि उपना तेहइ केतला जे मार्गि चालइ धर्म करइ तेहनइ कुलक्रमागत
धर्म न हुइ । ते जं धर्म करइ तं सुखं ते आश्चर्य ॥ ८३ ॥ ५

[जि.] सुद्धइ निर्मलइ मार्गि जात उपना द्विजात जे हुइ ते
सुखिइ समाधिइ भली परिइ शुद्धइ निःपाप मार्गि गच्छंति चालइ ते
आश्चर्य नही । भला अनइ मलइ मार्गि हींइइ । जिम रोहणाचलि
रत्ननउं आश्चर्य नही । जिम लंकाइ सोना होवानउं आश्चर्य नही । पुण
जे अमार्गजात त्रिजातइ हुइ ते मार्गि मार्गि जइ चालइ तउ ते आश्चर्य । ३०
जिम उकरडी माहे रत्न उपनउं हूतउं आश्चर्य भणी हुइ ॥ ८३ ॥

[मे.] जे सूधइ मार्गि थायकनइ कुलि उपना सुखिइ समाधि
सूधा मार्ग खरा धर्मनइ विपइ चालइ । पणि जे अमार्गि अधम कुलि
जाया अनइ जे धर्ममार्गि चालइ ते आश्चर्य कउतिग ॥ ८३ ॥

[सो.] धर्म करतां काई लगाइ विघ्न उपजइ । अजाण लोक^३
ते लेई धर्म रहइ लगाइइ । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ पापिष्ठ मिथ्यात्वीनउं स्वरूप कहइ छइ ।

मिच्छत्तसेवगाणं विग्धसयाइं पि^४ विंति नो पावा ।
विग्धलवम्मि वि पडिए ददधम्माणं पणचंति ॥ ८४ ॥

[सो.] मिथ्यात्त्वना करन्हारनइ^५ अनेराइं संसारनां काज-20
व्यवसाय विवाहादिक करतां विघ्न अंतराय दुःख उपसर्गनां सइ पडइ ।

१ विरुद्ध. २ अधर्म. ३ विपंति, मे. पि वंति. ४ करण्डारणइ.

तेउ पापी लोक ते बोलइं नही । विग्धलवस्मि० अनइ जे दृढ धर्म
 खरा धर्मना कर्तव्य करइ छई तेहहूईं केती वारइं विघ्नलवलेख मात्र
 थोहूँअइ अंतराय दुख पडइ तउ मूर्ख लोक नाचहं, 'एहहूँ धर्म
 करता आम हूँ ।' इसिउं न जाणइं, 'निश्चिइ धर्म करतां रुहं जि
 ५ हुइ ।' धर्मइं विघ्न विलइ जाइं जिम आगि पाणी करी उल्हाइ जि ।
 पुण मापु जाणिवउं । जु थोडउ अगारमात्र आगि हुइ तु चल्इ मात्रि
 पाणीइ ओल्हाइं । पणि दवानल ज्वलतउ हुइ तउ थोडइ पाणी काई
 नही । जु मेघ वरिसइ घणउं पाणी पडइ तउ ओल्हाइं । तिम थोडउ
 पाछिला भवनुं पापकर्म थोडिइ धर्मिइ विलइ जाइ । पुण कर्म घणउ हुइ
 १० अनइ धर्म थोडउ हुइ तु किम तीणइं धर्मिइं घणउं कर्म विलइ जाइ ?
 पुण एक निश्चय जि जाणिवु । जं धर्मि करी पाप विलइ जाइ जि ।
 जिम सूर्य थिरुउं अधारा नासइ जि । ज धर्म करताइं विघ्न नही टल्ला
 ते थोडा धर्मनुं कारण । एक मूर्ख अजाणपणइं 'धर्मनइं दोपिइं' इसिउं
 कहइ, 'अम्हारइ बुलि ए धर्म सहइ नही ।' अनइ पापीहूँ घणाइं
 १५ दुख पडइं पणि बोलइं नही ॥ ८४ ॥

[जि.] पावा पापिष्ठ पुरुष मिथ्यात्वसेवकहाहूँ विघ्न उपद्रव
 तेहना शतई पड्या नो विंति न बोलइं । पुण दृढ धर्म निश्चल
 धर्मवंतहूँ विघ्ननइ लगलेशिइ पडिइ हंतइ पणचंति प्रनृत्यति ॥ ८४ ॥

[मे.] मिथ्याचरना सेवणहारनइ विघ्नना सइ उपजइं पणि ते
 २० पापीइ मन नाणइ जि 'अम्हनइ मिथ्याचर सेवता विघ्न उपना ।' अनइ
 जे दृढधर्म खरउ धर्म करइ तेहनइ विघ्ननउ एतु मात्र उपनइं पापी लोक
 पचारइ ॥ ८४ ॥

[सो.] धर्म सहित दुःखक रूडउं । मिथ्यात्वसहित सुखइ विरूडं । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ सम्यक्त्वधारकनी दृष्टाई त्रिहुं गाथा करी बोलइ ।
सम्मत्तसंजुआणं विग्घं पि हु होइ उच्छवसरिच्छं^१ ।
परमुच्छयं^२ पि मिच्छत्तसंजुअं अइमहाविग्घं ॥ ८५ ॥ ५

[सो.] सम्मत्त० जे सम्यक्त्वइ^३ करी सहित छइ, खरउ धर्म आराधइ छइ तेहहइ केती वारइ विम्व दुःख पडइ ते दुःख उत्सव सरीपुं हुइ । ते तीणइ दुःखइ करी पाछिला भवनां पापकर्म क्षपीनइ खरा धर्मनइ प्रसादिइ आगलि मनुष्यतां देवलोकतां सुख प्रागइ । तेह भणी उत्सव समान । परमुच्छयं पि० मिथ्यात्विः^४ करी जे सहित छइ तेहहइ केतीवारइ परम उत्सव हुइ । राज्य अद्वि लक्ष्मी भोगसुख प्रागइ । तेहइ अतिमहाविम्व जाणिवुं^५ । तेह^६ अद्विनइ प्रमाणि ते मिथ्यात्व आरंभ पाप करी आगलि नरकतिर्यचादिक दुर्गतिइ जाइ । संसारमाहि रुडइ । तेह भणी तेहनु उत्सव महाविम्व समान कहइ ॥ ८५ ॥

१५

[जि.] सम्यक्त्वसंयुक्त पुरुषहइ विम्व हु निश्चइ उत्सव-सदृश महोत्सव सरीपउं हुइ । परमुच्छवस्मि प्रकृष्ट महोत्सवमाहे मिथ्यात्वसंयुक्त हुंउ अइमहाविग्घं अतिमहाविम्व हुइ । एतलइ सम्यक्त्वधारकहइ सम्यक्त्वइ जु तत्त्व । माया काई नही ॥ ८५ ॥

[मे.] सम्यक्त्वइ करी जे सहित तेहनइ किवारइ विम्व^७ उपजइ तउ उत्सव करी मानइ । काइं कहइ ? 'भवांतरि कर्म क्षय गयां बली नही आवइ ।' तेह भणी उत्सव समान मानइ । बली जे

१ मे. उत्सव. २ जि. परमुच्छवस्मि, मे. परमुत्सव. ३ सम्यक्त्वइ. ४ तेह रदइ. ५ जाणिवउं. ६ 'तेह' नही.

मिथ्यात्ति करी सहित छइं तेइन्हं परम उत्सवइ अतिविघ्न करी
मानिवा । काइं ? तीहा उत्सवे मिथ्यात्तनां कारण घणां हुइं । अनइ
ते मिथ्यात्वनइ प्रमाणि नरगि जाइं । तेह भणी उत्सव विघ्न समान
गिणीइं ॥ ८७ ॥

५ [सो.] जेहहूइं धर्मनी दबाई हुइ तेहहूइं देवइ प्रणाम करइं ।
ए यात कहइ छइ ।

इंदो वि ताण पणमइ ह्रीलंतो निययरिद्धिवित्थारं ।
मरणंते वि हु पत्ते सम्मत्तं जे न छइंति ॥ ८६ ॥

[सो.] इंद्र तेहहूइं प्रणाम करइ । ह्रीलंतो० आपणी देवनी
१०राज्यक्रद्धिना^१ विस्तार निंदतउ हूंतउ^२ । जाणइ ए क्रद्धि^३ काई नहीं ।
ईणी^४ क्रद्धिइं मोटपण काई नहीं । मरणंते वि० मरणांतिइ पहुतइ
जे गाढइ संकटि पडिइ^५ आपणउं सम्यक्त्व न छांडइ, मिथ्यात्त्व न
करइं तेहहूइं इंद्रादिक देवइ नमस्करइं ॥ ८६ ॥

[जि.] निययरिद्धिवित्थारं आपणी लक्ष्मीनउ विस्तार
१५ह्रीलंतउ निंदतउ^१ हूंतउ इंद्र तेहां सम्यक्त्वधारक पुरुषहूइं प्रणमइ ।
तेहा केहांहूइं ? मरणांतिइ पामिइ हूंतइ जे सम्यक्त्व हु निश्चइं न
छांडइं । ताणेत्यत्र द्वितीयार्थे प्राकृतत्वात् ॥ ८६ ॥

[मे.] इंद्रइ तीहां पुरुषांनइं प्रणामु करइ, आपणी रिद्धिनउ
विस्तार अरहेलतउ हूंतउ । पणि ते जीव केवहा छइं ? जे मरणांति
२०सम्यक्त्व छाडइं नहीं ॥ ८६ ॥

[सो.] यली एह जि यात कहइ छइ ।

छद्मंति निययजीअं तणं' च मुक्खत्थिणो न' उण सम्मं ।
लब्भइ पुणो वि जीअं सम्मत्तं हारिअं कुत्तो' ॥ ८७ ॥

[सो.] छद्मंति० जे जीव मोक्षार्थी आसन्नसिद्धि कहुं ते
तृणनी परि आपणउं जीवितव्य छांडइ । दुखि पडइ मरण आंगमइ, पुण
सम्यक्त्व न छांडइ । मिथ्यात्त्व न करइ । लब्भइ० इसिउं जाणइ' । १
ए जीवितव्य अनंते भवे वली वली लाभइ, पुण सम्मत्तं० ए
सम्यक्त्व जु हारिउं नीगमिउं तु वली किहां लाभइ ? अनंते भवे
दुर्लभ थाइ ॥ ८७ ॥

[जि.] मोक्षार्थी पुरुष निययजीअं निजक जीवित आपणउं
जीवितव्य तृणवत् तृणनी परि छांडइ, पुण सम्यक्त्व न छांडइ । किंसाः
भणी ! पुनरपि वलीइ जीवितव्य लाभइ, पुण सम्यक्त्व हारिउं
नीगमिउं हंतउं कुत्तो किहां हंतउं लब्भइ ? अपि तु न लाभइ ।
सम्यक्त्व महादुःखाप मोक्षदायक छइ । तिणि कारणि सम्यक्त्वनी दृढाई
धरइ ॥ ८७ ॥

[मे.] मोक्षार्थी जीव तृणनी परिइ आपणउं जीवितव्य छांडइ । २
कष्टि पडिइ मरण आंगी गमइ, पणि सम्यक्त्व न छांडइ । कांइ ! वली
जीवितव्य लाभइ, पणि सम्यक्त्व हारिउं वली किहां पांसीइ ! ॥ ८७ ॥

[सो.] ए सम्यक्त्वइ जि धन कहीइ । बीजुं वाछ धन ते
कांइ धन नही । ए वात्त कहइ छइ ।

[जि.] अथ सम्यक्त्वइइ महाबहुमूल्यपणउं कहइ ।

१ जि. मे. तिण. २ जि. नि. ३ जि. मे. कुत्तो. ४ जाणिइ.

गयविहवा^१ वि सविहवा^२ सहिआ सम्मत्तरयणराएणं ।
सम्मत्तरयणरहिआ संते वि धणे दरिह^३ ति^४ ॥ ८८ ॥

[सो.] गयविहवा० गतविभव लक्ष्मीरहित दालिद्री^५ छता
तेह सविहवा सद्रव्य सलक्ष्मीवंत^६ जाणिवा, जे श्रीसम्यक्त्व-
रूपिइं रत्नराजि महारलि अमूल्यक रलि करी सहित हुइं, खरउं
सम्यक्त्व पालइं । सम्मत्त० जे सम्यक्त्वरूपिइं रलि करी रहित
छइं, जेहनइ हीयइ सम्यक्त्व नथी, मिथ्यात्वीइ जि छइं संते वि०
ते लक्ष्मी^७ घणीइ छती दालिद्री^८ जि^९ जाणिवा^{१०} । दालिद्रीइ जु सम्यक्त्व
पालइ तउ आवतइ भवि इन्द्रादिक^{११} महर्द्धिक देवादिकपदवी प्राप्तइं ।
अनइ चक्रवर्त्यादिक महर्द्धिक जु मिथ्यात्वी हुइ जु आवतइ भवि
नरकतिर्यचाविक हीनगतिइं ग्यउ हूंतउ दुःखीउ थाइ, महादालिद्री^{१२}
थाइ । इसिउ भाव । एह ज मणी इम कहिउं श्रीहेमाचार्ये—

जिनधर्मविनिर्मुक्तो मा भवं चक्रवर्त्यपि ।

स्याच्चेतोऽपि दरिद्रोऽपि जिनधर्माधिवासितः ॥

१३ [जि.] गतविभवइ निर्द्रव्यइ हूता सविभव सद्रव्य हुइं, जे
सम्यक्त्वरत्नराज तिणि करी सहित हुइ । एतावता जे पुरुष सम्यक्त्व-
रूपिउं रत्नराज चिन्तामणि धरइं ते पुरुष निर्द्रव्यइ सद्रव्य हुइं
अनइं जे सम्यक्त्व रत्न तिणि करी रहित हुइं ते पुरुष संते वि धणे
छतइ धनि दरिद्री कहीइं । तिणि कारणि सम्यक्त्व मोटउं रत्न ॥ ८८ ॥

२० [मे.] ते पुरुष निर्द्धनइ यका धनवंत जाणिवा जे सम्यक्त्व-
रूपीइ रत्नराजिइ सहित हुइं । अनइ जे सम्यक्त्वरत्न तिणि करी

१ गयविहवा २ जि. गयविहवा ३ दरिह ति. ४ दरिद्रीइ ५ सद्रव्य
लक्ष्मीवंत. ६ लक्ष्मी ७ दालिद्री. ८ 'जि' नथी. ९ जाणिवी. १० 'इन्द्रादिक
महर्द्धिक...आवतइ भवि' एउले पाठ बीजी प्रतमांवी एही गयेछे छे. ११ महा-
दालिद्री.

रहित धनि करी सहितइ हूँता ति दालिद्रीइ जि जाणिवा । काइं ?
मिथ्यात्वनइ प्रमाणि संसारमाहि रुलिस्थइ ॥ ८८ ॥

[सो.] जिनधर्मना जाण लक्ष्मीइ पाहि धर्म अधिकउ देखइ ।
ए बात कहइ छइ ।

[जि.] अय श्रीवीतरागनी पूजा साची वणवइ ।

जिणपूअणपत्थाये जइ को' सङ्गण देइ धणकोडिं ।
मुत्तूण तं असारं सारं विरयंति जिणपूअं ॥ ८९ ॥

[सो.] जिणपूअण० गाढा धर्मना जाण थावकहूँ चउमास
पजूसणादिफ पर्वि आविइ जिन वीतरागनी पूजा स्नात्र पडिकमण
पोसहादिकनइ प्रस्तावि अवसरि जइ को धन द्रव्यनी कोडि दिइ, इम०
कइइ 'ए मूकीनइ अमकइ धानकि आवि, अमुकउं व्यवसायादिफ
काज करी तूहूँ लक्ष्मीनी कोडिनउ लग्न हुस्यइ ।' मुत्तूण० तउ ते
जाण थावक ते द्रव्य असार जाणता मूकीनइ सार जिनपूजाइ जि
करइ । जिनधर्मइ जि आराधइ । इसिउं जाणइ 'ईणं द्रव्यइ एकइ
भय सुखिया धइसिइ । अथवा नहीं थईइ' । पुण वीतरागनी पूजाइ
जिनधर्म आराधतां निश्चइ आगलि अनंत सुख लामिसिइं जि ' ॥ ८९ ॥

[जि.] जइ कोईएक जिनपूजनइ प्रस्तावि श्रीवीतरागदेव-
पूजानी वेलाइं थावकहूँ धननी कोटि दिइ, तं असारं निसार ते
धननी कोडि मेलही सार प्रधान अनंती धननी कोटि देणहारि जिनपूजा
विरचइं करइ ॥ ८९ ॥

[मे.] जिन वीतरागनी पूजानइ अधिकारि जे कोइ थावकनइ
धननी कोडि दिइ अनेक लग्न दिपाइइ, पणि ते थावक असार धन

मूकीनइ सार प्रधान एकइ जि जिननी पूजा करइ। काई ? धन लगी एकइ जि भवनां सुख हुइं । अनइ जिनपूजा लगी अनंतां सुख पांमीइं । ए भावु जाणिवउ ॥ ८९ ॥

[सो.] वीतरागनी पूजा^१ साचइं भाविइं^२ जि^३ कीजती गुणहेतु^४ हुइ । ईन्हइं न हुइं । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ जिनपूजानउ गुण कहइ ।

तित्थयराणं पूजा सम्मत्तगुणाण कारणं भणिआ ।
सा वि य मिच्छत्तयरी जिणसमए देसिअ अपूआ ॥ ९० ॥

[सो.] तित्थयराणं० तीर्थकरदेवनी पूजा साचा परमेश्वरना गुण जाणी परमतत्त्व भणी देपतउ, इहलोक-परलोकनां फल अण-वाछतउ,^५ कर्मक्षयजिनी बुद्धिइं एकाग्रचिचिइं करइ तउ सम्यक्त्वनउं करण^६ थाइं । सम्यक्त्वं निर्मल करइ अनइ अनंत सुखहेतु हुइ । सा वि य० अनइ तेह जि वीतरागनी पूजा, 'परमेश्वर ! तुं मुझहइं साजउ करिजे । अथवा ऋद्धि पुत्रादिक^७ संतानादिक देजे । एतलाएक १५द्रव्यनी पूजा तुझहइं करिसु ।' ज^८ जिणवर इम मानी इंडी करइ । जे पूजा जिनशासनि मिथ्यात्वननी करणहार कहीइ ते देवगत मिथ्यात्वं कहीइ ॥ ९० ॥

[जि.] तीर्थकरनी पूजा सम्यक्त्वना गुणनउ कारणरूप भणी जिम जिम जिनपूजा कीजइ तिम तिम सम्यक्त्वना गुण उपजावइ । सा चि य ते जिनपूजाइ जिणसमए श्रीजिनशासनि मिथ्यात्वनहित हंती अपूजा देसिअ पही । जइ जिनपूजा मिथ्यात्त्वसहित करइ तउ

१ पूजा. २ भावि. ३ 'जि' नदी. ४ गुणहेतु. ५ अनादिगण. ६ कारण. ७ पुत्रगणानादिक. ८ 'ज जिणवर' नदी ९ ते.

कीपीइ अणकीपी, जेइ भणी सम्यक्त्वगुण न ऊपजावइ । मिथ्यात्त्व-
सहितपणातउ जिहां जिहां मिथ्यात्त्व तिहां तिहां सम्यक्त्व नही,
जिम संगमादेवमाहे । अनइ जिहां जिहां सम्यक्त्व तिहां तिहां मिथ्यात्त्व
नही, जिम श्रेणिकमहाराजमाहे । तिणि कारणि मिथ्यात्त्व मेल्ली जिनपूजा
करिवी, जिम सम्यक्त्वगुण ऊपजावइ ॥ ९० ॥

[मे.] तीर्थकरनी पूजा सम्यक्त्वना गुणनइ कारणि भणी । बली
तेहइजि पूजा जिनसमय-अनुपदिष्ट अदेदित अविधिं कीपी मिथ्यात्त्वनइ
कारणि हुइ ॥ ९० ॥

[सो.] परमेश्वरनी आज्ञाइ जि तत्त्व । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ जिनतत्त्वनउ जाणणहारनी बात कहइ । 10

जं जं जिणआणाए नं चिय मन्नइ^१ न मन्नए सेसं ।
जाणइ^२ लोअपवाहे न हु तत्तं सो य तत्तविऊ ॥ ९१ ॥

[सो.] जं जं जिण० जे उत्तम, जे जे धोरु धीतरागनी
आज्ञाइ करी सहित हुइ तेह जि मानइ । न मन्नए० थाकतउं बीजउं
काइं न मानइ । जाणइ लोअ० इसिउं जाणइ, 'लोकप्रवाहमाहि'^३
काइं नही ।' यतो लोकेऽप्युक्तं—

गतानुगतिको लोको न लोकः पारमार्थिकः ।

पश्य ब्राह्मणमूर्खेण हारितं ताम्रभाजनम् ॥

एहनु^१ अर्थ । एक मूर्ख ब्राह्मण नदीइं पुण्यहेतु स्नान करिवा लागउ ।

१ जि. मन्नेइ. २ गाथानो आ उत्तरार्ध जि. मां नही. लहिमानी भूद्धी पडी
गयेलो छे. ३ 'एहनु अर्थ 'थी मांछी ' दिग कीया ' सुधीनो पाठ बीजी प्रतमां नीचे
प्रमाणे प्रकारान्तरे छे—एक मूर्ख ब्राह्मण नदीइइ गुणहेतु स्नान करिवा गिउ ।
त्रिभाणउं धूलिनउ दग अहिनाण करी नदीनइ ताउं सातिउं । नदीमाहि स्नान करिवा

पूठिइं वीजा लोकना सहस्र लाख आवता हूता तीणइं घूलि दिग करतउ दीठउ । तीण लोके चीतविउं ' घूलिनउ दग करी नाहीइं तउ घणउं पुन्य हुइ । ' सविहु लोके घूलिना दिग कीधा । ते मूर्ख ब्राह्मण नदीमाहि नाही आपणइ अहिनाणि त्रिमाणु जोग लागउ । देखइ तउ दिगला ३ सहस्र लाख हूआ । त्रिमाणूं लाभइ नही । इसिउ भाव । जे इम जाणइ सो य तत्तविऊ तत्त्वनु' जाण कहीठ ॥ ९१ ॥

[जि.] गेपे' थाकतउ जिनाज्जारहित धर्म न मानइ । बली लोकरप्रवाहि तत्त्व नथी इसु जे जाणइ सो य तत्तविऊ ते श्रावर तत्त्ववित् तत्त्वनउ जाण ॥ ९१ ॥

१० [मे.] जे जे वचन वीतरागनी आज्ञाइ सहित हुइं तेहइ जि मानइ, सेप थाकतउ फाई न मानइ । इसउ जाण जि लोकरप्रवाहमाहि तत्त्व फाई नथी इम जाणइ ते तत्त्वनउ जाण ॥ ९१ ॥

[सो.] बली एह जि यात कहइ छइ ।

[जि.] अथ जिनाज्जास्वरूप कहइ ।

११ जिणआणाए धम्मो आणारहिआण फुड अहम्मु त्ति ।
इअ मुणिऊण' तत्तं जिणआणाए कुणह धम्मं ॥ ९२ ॥

[सो.] जिणआणाए० वीतरागनी आज्ञाइं जि' चालता

लागाउ । पूठिइ वीजा लोकना सहस्र लाख आवता हूता तीणइ घूलिनउ दिग करतउ दीठउ । तीणइ लोकि चीतविउं । घूलिनउ दिग करी नाहीइ तउ घणउ पुन्य हुइ । सर्वे लोक घूलिना दिग कीधा ।

१ ते तत्त्वनु २ जि नी प्रणमा जेम गाथानो उत्तरार्थ नथी तेन ते उपरना पायावबोधनी पण एक पक्ति पढी गयेली छे एन्हे गाथाना पूर्वार्थनो पूरो अनुवाद मळतो नथी ३ मणिकण, जि मे मुणिऊण य ४ 'जि' नथी

धर्म हुइ । आज्ञारहितपणइं स्फुटं प्रकटपणइं अघर्म हुइ । इअ मुणिऊण० इसिउं तत्त्व जाणीनइ चीतरागनी आज्ञाइं जि हे भव्य जीव^१ ! धर्म करउ ॥ ९२ ॥

[जि.] श्रीजिनाज्ञाइं जिनधर्म छइ । आज्ञारहितहूइं स्फुट प्रकट अघर्म पापइ जि हुइ । इअ इसुं तत्त्व रहस्य मुर्णानइं जाणीनइ अहो^२ भविक लोको ! जिननी आज्ञाइं धर्म करउ ॥ ९२ ॥

[मे.] जिननी आज्ञा पालतां धर्म हुइ । आज्ञारहित धर्म करता स्फुट प्रकट अघर्मइ जि हुइ । इसउं जाणीनइ तत्त्व एहइ जि जे जिननी आज्ञाइं धर्म करउ ॥ ९२ ॥

[सो.] जे गुरुनइ जोगि^३ छतइ धर्म न सांभलइं ते अघर्मी^४ कहीइ । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] तत्त्वना जाणनी बात कही घेठा पुरुषनी बात कहइ छइ ।

साहीणे गुरुजोगे जे न हु निसुणांति सुद्धधम्मत्थं ।

ते दुट्ठधिट्ठचित्ता अइसुहवा भवभयविहणा ॥ ९३ ॥ २५

[सो.] साहीणे० सद्गुरुयोग कहइएकहूइं स्वाधीन स्ववश्य आपणइं भाग्यइं करी लावउ छइ । तीगइं छतइं जे न हु० जे न सुणइं न सांभलइं खरा धर्मनउ विचार, सद्गुरु कन्हइ खरउ धर्म पूछी परीछी लिइं नही ते दुट्ठ० ते दुट्ठ धीरद्व^५ चित्त हंता^६ गाढा सुमट संसारनइं भइं करी रहित ते धीरठपणइं इम बोलइं—

न मे दिट्ठे परे लोए चक्खुदिट्ठा इमा रई ।

हरनागया इमे कामा कालिया जे अणागया ॥

કો જાણદ પરે લોષ અતિય વા નતિય વા પુણો ।

જણેણ સદ્ધિં હોમસ્વામિ હ્ય થાલે પગઢમ્મઈ ॥

(ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર, અધ્ય. ૫)

સત્તમિયાઓ અન્ના અદ્દમિયા નતિય નરયપુદવિ તિ હત્યાદિ
૫ ચોલતાં મરી દુર્ગતિહં જાઈં । યત ઉક્તં શ્રીઉપદેશમાલાયાં—

જસ્સ ગુરુમ્મિ પરિભવો સાહસુ અણાયરો સમા તુચ્છા ।

ધમ્મે ય અણહિલાસો અહિલાસો દુગ્ગઈય ઉ ॥ (ગા. ૨૬૩)

[જિ.] સુગુરુનહ યોગિ સ્વાધીન સ્વવશિ હંતહ જે પુરુષ શુદ્ધ
નિર્મલ ધર્મનહ અર્થ હુ નિશ્ચઈં ન નિસુણંતિ સાંમલહં નહીં તે પુરુષ
૧૦ ઘેઠા જાણિયા । કિસા છઈં ? દુષ્ટ સવોપ નિર્વય ધુષ્ટ નિર્લજ્જ ચિત્ત મન
જેહનાં હુઈ તે દુષ્ટધુષ્ટચિત્ત કહીદ । ચલી કિસા છઈં ? સંસારનહ
ભય તિણિ કરી રહિત હંતા અતિસુખદ છઈં । તે પરમાર્યવૃત્તિહં
અભાગિયા ॥ ૯૨ ॥

[મે.] ગુરુનહ યોગિ સ્વાધીન મિલિદ હંતહ જે રહાં સંસારમાહિ
૧૫ સુધહ ધર્મનહ અર્થ ન સામલહં તે જીવ દુષ્ટચિત્ત હંતા અતિ ગાઢા સુખદ
જે સસાર હંતા ન વીહદ ॥ ૯૩ ॥

[સો.] કેતલહ ઉત્તમ ગુરુનહ યોગ^૧ પ્રામી મોક્ષ લહઈં,
સઘલાઈ કાજ સાધઈં । એ વાત કહદ છદ ।

[જિ.] અથ ગુણવંતનહ સ્વરૂપ ચોલદ ।

૨૦ સુદ્ધકુલધમ્મજા અવિ ગુણિણો ન રમંતિ તિતિ જિણદિક્કલં ।
તત્તો વિ ય પરમતત્તં તઓ વિ ઉચચારઓ મુક્કલં ॥ ૯૪ ॥

[સો.] સુદ્ધ^૨ કેતલહ સુદ્ધ સ્વરૂપ ધર્મ જિહા વાપરદ પદ્ધ
કુલિ અપનાદ હંતા ગુરુનહ યોગિ વિનય વિવેક વૈરાગ્યાદિક ગુણવંત

थाइं । न रमंति० संसारना विषयसुखनइ विषइ न राचइं । लिति०
जिन बीतरागनी दीक्षा लिइं । ते दीक्षामाहि परम तत्त्व पांच महाव्रत
पांच समिति त्रिणि गुप्तिरूप आराधइं । ते आराधी स्व-परलोक नासइं
हुइं । धर्मेनउ उपकार करइं । उपकारक^१ केवलज्ञान प्राप्ती मोक्ष लहइं ।
यत उक्तं श्रीउपदेशमालासिद्धान्ते—

5

आसन्नकालभवसिद्धियस्तस जीवस्तस लक्ष्मणं इणमो ।

विसयसुहेसु न रज्जइ सज्जत्थामेसु उज्जमइ ॥ (गा. २९०)

[जि.] सुद्ध निर्मल मोटा जे कुल धर्मलक्ष्मीवंत कुल तिहा
जात उप्पजाइं हूँता गुणवंत न रमइं । संसारना भोग न भोगयइ । किंतु
जिनोक्त दीक्षाव्रत लिइं । तेह जिनदीक्षानउ किंसु प्रमाण ? तत्तो वि०
परमतत्तं । तेह जिनदीक्षा हूँतउ परम तत्त्वज्ञान उमजइ । तओ
वि तेह परमतत्त्व हूँतउ उचचार लोकहूँ उपगार हुइ । अथवा
आपणपाहूँ उपगार हुइ । भला धर्मानुष्ठान करइं । अनेरा पाहइं
कारावइं । सुक्खं तेह उपगार हूँतउ मोक्ष हुइ । मोक्ष अनिर्वचनीय
अप्रतिपातिया शाश्वतां सुख छइं । तेह भणी गुणवंत दीक्षा लिइं ॥ ९४ ॥१९

[मे.] जीणइ कुलि बीतरागनउ धर्म बापरइ तीणइ कुलि
ऊपना हूँता विनयविवेकादिक गुणसहितइ हूँता संसारना सुखनइ विषइ
न राचइं । अनइ जिनदीक्षा लिइं । तिवार पछइं परम तत्त्व ओलखइ ।
ते आराधता हूँता कमिहिं मोक्ष पामइं ॥ ९४ ॥

[जि.] अथ नारकी कहइ ।

20

बन्नेमि नारयाओ जेसिं दुक्खाइं संभरंताणं ।

भन्वाण जणइ हरिहररिद्धि^२समिद्धी वि उद्धोसं ॥ ९५ ॥

१ उपकारी. २ "रिद्ध".

[सो.] वधेमि० ते नारकीइ वर्णवउं, जे नारकीनां दुःख सिद्धांतनइं पलिइं जाणीनइं स्मरतां हुंतां भञ्ज्याण भव्य जीवहूइं हरिहर विष्णु ईश्वरादिकना सरीपीइं ऋद्धिनउ विस्तार उद्धोसं ऊकांटउ करइ । जाणइं एह रिद्धि लगइ जीव पाप ऊपार्जी नरमि^१ जाइं । एहां दुःख प्रामइं । इम चीतवतां भय लगइ सयर पूजइं । संसारना सुख उपरि वैराग्य ऊपजइ ॥ ९५ ॥

[जि.] नारकीइ वर्णवउं हउं, जेहां नारकीना दुःख संभारता स्मरता हुंतां भञ्ज्याण भव्य जीवहूइं हरि विष्णु हर ईश्वर तेहनी ऋद्धि समृद्धि लक्ष्मीनउ विस्तार उद्धोसं उद्धर्षण रोमांच जणइ^२ करइ । एतलइं एवहां फाई नारकीहूइं दुःख छइं, जे दुःख संभारताइं ज हुंतां अति भय लगी कंफ ऊपजावइं । कंफ लगी रोमांच ऊपजइ । अनइ जि को संसारनां दुःख हुंतउ बीहइं ति प न करइं । तिणि कारणि अगहे नारकीनां दुःख संभारता हुंतां पाप न कतां । तिह भणी नारकी वर्णवां । जिम चोरनां बंधमरणादिक दुःख देखी साधु माणस लगारइ^३ चोरी अन्याय न करइं ॥ ९५ ॥

[मे.] ते नारकीइ वर्णवीइं, जे नारकीनां दुःख संभारतां हुंतां भव्य जीवहूइं हरिहरादिक देवतानी ऋद्धिनउ विस्तार उद्धोस कहतां रोमांच ऊकांटउ करइ । जाणइं एह रिद्धि लगी नरमि दुःख पोमीत्यइं ॥ ९५ ॥

²⁰ [सो.] केतलइ उपदेशमालानु^१ अर्थ मानइ, पुण करइं नहीं । तेह आश्री कहइ छइ ।

[जि.] अथ बिहुं गाथाइं श्रीउपदेशमाला वर्णवइं ।

સિરિધમ્મવાસગણિના રહ્યં ઉપદેસમાલસિદ્ધંતં^૧ ।
 સઙ્ખે વિ સમણસદ્ધા મન્નંતિ પઢંતિ પાઢંતિ ॥ ૧૬ ॥
 તં ચેવ કેવિ^૨ અહમા છલિયા અહિમાણમોહભૂણં^૩ ।
 કિરિયાણે હીલંતા હી હી દુક્ખાહં ન ગણંતિ ॥ ૧૭ ॥

[સો.] સિરિધમ્મદાસ^૪ શ્રીધર્મદાસગણિઆચાર્ય^૫ ૩
 શ્રીમહાવીર વિજય્યા છતાં શ્રીઉપદેશમાલાસિદ્ધાંત^૬ રચિત કીધડ,
 અનેક મહાત્મા શ્રાવક આથી ઉપદેશ વિચારરૂપ । સઙ્ખે વિ^૭ તે
 અર્થ^૮ સવિહુ ગચ્છના મહાત્મા શ્રાવક માનદં પઢદ પઢાવદં ॥ ૧૬ ॥

તં ચેવ^૯ પુણ તેહ જિ માહિ કેતલાદ અધમ અભિમાન અહંકાર
 અનદ મોહ અજ્ઞાન તેહરૂપિદં મૃતિ છલ્યા, અહંકાર અજાણિવાના યાદ્યા^{૧૦}
 તેહ જિ શ્રીઉપદેશમાલાદૂં ક્રિયા કરી હીલદં । અવજ્ઞાદં^{૧૧} કરદં ।
 હી હી^{૧૨} આહા ! તે યાપડા આગલિ આપણપાદૂં દુઃખ આવતાં ગણતા
 નથી । તે મૂર્ખ હસિડં નથી જાણતા જે દેવં સિદ્ધાંતની અવજ્ઞાદં કરી
 અનંત સંસારમાહિ ઠલિસ્યું । અનંતા દુઃખ પ્રામિસ્યડં ॥ ૧૭ ॥

[જિ.] શ્રીધર્મદાસગણિ નામાચાર્યદં રચિત કીધડ^{૧૩}
 શ્રીઉપદેશમાલાસિદ્ધાંત સઙ્ખે વિ સમણાદં શ્રમણ મહાત્મા સદ્ધા^{૧૪}
 શ્રાવક માનદં પઢદં પઢાવદં ॥ ૧૬ ॥

કેદેક અધમ પુરુષ અતિમાન મોહ રૂપિયા મૃત પ્રેત તેહે છલ્યા
 હંતા હી હી લેવે આપણપાદૂં દુઃખદં ન ગણદં ન ચીંતવદં । કિસા
 છદ અધમ ? તં ચેવ શ્રીઉપદેશમાલાસિદ્ધાંત અવગણદં તે અધમ^{૧૫}
 મૃતે છલ્યા પુરુષ સરીણ જાણિવા । જિમ મૃતવ્યાપિડ લોક માયડં પેટ^{૧૬}

૧ જિ. ઉવણ્ણમાલ, મે. ઉવણ્ણમાલસમ્મત્ત. ૨ જિ. કિંવ. ૩ જિ. 'મૂહદે.
 ૪ 'માલ'. ૫ અહીંથી માંઢી ૧૭મી ગાથાના ચાલાવગોધમાં 'અહંકાર અનદ મોહ'
 ગુપ્તીનો પાઠ સો.ની વીંતી પ્રતમાંથી પઢી ગયેલો છે. ૬ અવજ્ઞા.

आहणतउ मरणपीडादिक दुख न चीतवइ तिम सिद्धातनिंदक पुरुष
अहंकारि हूंतउ दुखीउ थाइ ॥ ९७ ॥

[मे.] श्रीधर्मदासगणिइं श्रीमहावीर जीमताइ जि
श्रीउपदेशमालाप्रकरण सिद्धात जाईउ रचिउ सबवे वि सपलाइ
५ महात्मा श्रावक मानइं पढइं पढावइ ॥ ९६ ॥

तेह जि उपदेशमाला केईएक अधम अमिमान अनइ मोह
रूपीइ भूति छल्या हूता कियाइ करी अवहेलता हूता ही ही इसिद
खेदि आगामिया नरकना दुख गणइं नहीं । ते मूर्ख जाणता नथी जि
ससारमाहि रुलीस्यइ ॥ ९७ ॥

१० [सो.] वीतरागनी आज्ञाभंगि मोटइं पाप । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ जिनेन्द्रनउ आज्ञाप्रताप वर्णवइ ।

इयराणं^१ ठाकुराणं^२ आणाभंगेण होइ मरणदुहं ।

किं पुण तिलोयपहुणो जिणिंददेवाहिदेवस्स^३ ॥ ९८ ॥

[सो.] इयराणं० इतर सामान्य ठाकुराईनीं^४ आज्ञाभंगि
१० तेहना आदेशनइ रोपि मरणदुख प्रामीइ । ते रीसाविउ ठाकुरं मारइ ।
किं पुण० तिलोक्यनउ प्रभु ठाकुर जे जिनेन्द्रदेवाधिदेव सविहूनु
नायक तेहनी आज्ञानइ रोपि एक मरणदुखनउं सिउ फहीइ^५ अनतां
मरणदुख प्रामइ ॥ ९८ ॥

[जि.] इतर पाधरा ठाकुरनी आज्ञा भाजिवइ मरणादिक दुख
१० हुइं, तउ पठइ तिलोकप्रभु तिलोकनायक श्रीजिनेन्द्रदेव तेहनी आज्ञा
भाजिवइ करी मटादुख हुइं तेहनउ सिउं फहिवउ^६ ॥ ९८ ॥

१ जि मे. इयराण २ जि मे ठाकुराण ३ जणइं, मे जिइं.

४ ठाकुरनी ५ ठाकुर

[मे.] इतर पाधरा ही ठाकुरनी आज्ञानइ भंगि मरणादिक दुःख उपजइ । पछइ त्रैलोक्यनउ प्रम जिनवरेन्द्र देवाधिदेव तेहनी आज्ञानइ भंगि जे दुःख उपजइ ते किम कही सकी

[सो.] वली एह जि बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ जिनवचननउ गुण कहइ ।

जगगुरुजिणस्स^१ वयणं सयलाण जियाण होइ हियकरण^२ ता तस्स विराहणया कह धम्मो कह^३ णु जीवदया ॥९९॥

[सो.] जगगुरु० जगत्त्रयनउ गुरु श्रीजिनेन्द्र वीतराग तेहनउं वचन सर्व जगना जीवहूई हितकारिउं छइ । ता तस्स० तउ तेहनी विराधना जउ करइ, तेहनउं वचन न मानइ, अप्रमाण करइ^४ तउ कह धम्मो तेहहूई धर्म किहां छइ ? कह णु जीवदया अनइ तेहहूई जीवदया किहां छइ ? तेह भणी वीतरागनइ वचनइ जीव ओलखाइ^५, जीवदयानु प्रकार पुण जाणीइ । वीतरागनां वचनइ जि उपरि आस्था^६ नही तउ किम जीव अनइ जीवदया जाणीइ ? ॥ ९९ ॥

[जि.] जगत्त्रयनउ गुरु जे जिन श्रीवीतरागदेव तेहनउं वयण^१ वचन सयलाण जियाण सघलाई जीवहूई हितकारक हुइ । ता तिणि कारणि तस्स तेह जिनवचन सणी विराधनाइ आशातनाइ करी कह किमु धर्म हुइ ? अपि तु न हुइ । णु प्रश्ने । कह किमु जीवदयाइ हुइ ? जीवदया पुण न हुई । तिणि जि कारणि जिनवचननी विराधना न करिबी । किं तु पालना करिबी, जिम जीवहूई रूडउं हित^२ हुइ ॥ ९९ ॥

१ जगगुरु. २ हियकरण. ३ मे. कहण. ४ उलखाइ. ५ णु आस्था.

[मे.] जगगुरु जिनेश्वर तेहनउं वचन सघलाइ जीवन्इ सुख
कारक हुइ । तउ ते परमेश्वरना वचननी विराधनाइं कीधीइं किहा धर्म,
किहा जीवदया ? ॥ ९९ ॥

[सो.] केतलाइ शुद्धा^१ चारित्रियानी अजानइं फाजिइं जमलउ
वाह्य किमाइवर माडइं । ते बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ सिद्धात हतु विरुद्ध अधिक कियाइंजर जे धरइ
ते उद्विती कहइ ।

किरियाइफडाडोव^२ अहिगं साहंति^३ आगमविह्वणं ।
सुद्धाण रंजणत्थं सुद्धाणं हीलणद्धाए ॥ १०० ॥

१० [सो.] किरियाइ० केतलाइ^४ वाह्य तप क्रियादिकनउ
फटाटोष आडनर^५ चारित्रियाइ पाहइ अधिकउ कहइ दिपाडइं, आगम
सिद्धातनी आज्ञारहित आपणी बुद्धिइं कल्पीनइ सुद्धाण० मुग्ध भोला
लोकने^६ रंजविवानइ काजिइ । सुद्धाणं० शुद्धचारित्रिया तेहहइ
अपमाननइं फाजिइं, तेहे ठउड्या^७ इम करइ । पुण जाण हुइं ते तेन्हे
१५ न बाहीइं ॥ १०० ॥

[जि.] आगमविह्वणं सिद्धात जे नथी कहिउं तेह क्रिया
दिकनउ भुट्टाटोष प्रकट आडनर अधिक साधइं करइ । किता भणी^८
मुग्ध लोला सिद्धातरहस्यना अजाण तिहहइं रंजिया भणी अनइं
बली सुद्ध सदाचारी पुरुष तेहइं हीलनार्थि अवहेलनानिमित्ति । एतावता
२० सिद्धात पापइ क्रिया तपनउ आइंजर घणउ करइं । तेहहइं मुग्धपरजन
मात्र फल छइ । सामुहउं सदाचारीनी अवहेलाइं करी पाप हुइं । ए

१ शुद्ध २ जि. से 'पुटाटोष' ३ साधति ४ केतला ५ 'आडनर'
नथी ६ लोक से ७ ठउड्या

कष्टई करइ अनइ आगलि पापइ जु उपाजइ । एहां एह जुं ऊपाणउ
साचउ हुइ-एगं च मालपडणं अन्नं लउडेण सिरि घाओ ॥ १०० ॥

[मे.] क्रियानउ फटाटोप वास्य तपनउं करिवउं चारित्रिया
पांहति अधिकउं देपाडइ । आगमविहीन सिद्धांतनी आज्ञाई रहित
आपणी बुद्धिई सुग्ध भोला लोकनई रंजिवानइ काजि अनइ सुद्ध ॥
चारित्रिया तेहना अपमाननइ काजि, हीलनइ हेति ॥ १०० ॥

[सो.] जे धर्मनउ उपदेश दिइ ते गाढउ हितूउ । ए बात
कहइ छइ ।

[जि.] अथ जिनधर्मनउ देणहार पुरुषनउं स्वरूप कहइ ।

जो देख सुद्धधम्म सो परमप्पा जयम्मि न हु अन्नो । १०
किं कल्पहुमसरिसो इयरतरु होइ कहया वि ॥ १०१ ॥

[सो.] जो देख० संसारना काजकाम व्यवसाय वाणिज्यनइ
विपई प्रेरणा सहइको मा बाप सगा सणीजा करइ । पुण जे सूघउ
सरउ धर्म उपदेशिई देखाडइ ते परमात्मा जगमाहि परमहितूउ कहीइ ।
अनेरउ न कहीइ । किं कल्पहुम० जिम बीजा धव खइर पलासादिक३
षणाइ वृक्ष हुइ, पुण मनोमंजित पूरणहार कल्पहुम सरीसउ एक
वृक्ष न हुइ । तिम कल्पहुम सरीसउ धर्म दिणहार । इह लोकना
काजना प्रेरणहार बीजा वृक्ष सरीसा जाणिवा ॥ १०१ ॥

[जि.] जे सुद्धउ साचउ धर्म दिइ सीखवइ ते पुरुष परमात्मा
गाढउ मोटउ जयम्मि जगत्माहे । तेह सरीसउ न हु अन्नो
अनेरउ मोटउ कोई नही । किं ? कल्पहुम सरीसउ अपर वृक्ष

कइया वि कदापि किवारई हुइ ? अपि तु न हुइ । कल्पद्रुम
सरीपउ शुद्ध धर्मदायक जाणिवउ ॥ १०१ ॥

[मे.] सम्यक्त्वमूल वार घतनउ सूघउ धर्मनउ उपदेश जको
दिइ तेहइ जि परमात्मा । जगत्त्रयमाहि परमपुरुष अनेरउ कोई नहीं ।
५ किमउ ? कल्पवृक्ष सरीपउ इतर बीजउ को वृक्ष हुइ कहीइ ? अपि
तु नहीं ॥ १०१ ॥

[सो.] जे गुणवंतना गुण अनइं दोषवंतना दोष न ओलखइं^१
ते आशी कहइ छइ ।

[जि.] अथ पंडित अनइ मूर्खहूइं गाढउं जांतरउं कहइ ।

१० जे अमुणिअगुणदोसा ते^२ कह विबुहाण हुंति मज्झत्था ।
अह ते वि हु मज्झत्था ता विसअमिआण तुल्लत्तं ॥ १०२ ॥

[सो.] जे अमुणिअ० जे गुणवंतहूइं गुणवंत भणी
ओलखइं^१ अनइ दोषवंतहूइं दोषवंत भणी न जाणइं । गुणवंत अनइ
दोषवंतइ विहइं सरीपाइ जि देखइ । इम कहइ 'अम्हारइ सघलाइ'^३
२५ देव, सघलाइ गुरु सरीसाइ जि । अम्हारइ रागद्वेष नहीं । अह
मध्यस्थ । ' ते जाणइ नहीं' मध्यस्थ भणी किम बइसइ ? ते गाढा
अजाणइ जि कहीइं । जेह भणी तेहहूइं वि दोष लागइ, जेह भणी
गुणवंतना गुण छताइ^४ अछता करइं । दोषवंतमाहि^५ अछता गुण
आरोपइ छइ^६ । ए वि दोष तेहहूइं लागइ । अह ते० जउ तेह
२० मध्यस्थ कहवराइं ता वि० तउ विस अनइ अमृत तथा रत्न अनइ
काच, आंचउ अनइ लीव, साप अनइ फूलमाल, अंधारउं अनइ अजूआर्य.

१ उलखइ. २ तेह विबुहाण. ३ उलखइ. ४ सघला. ५ नहीं. ६ दना.
७ दोषवंतना. ८ 'छइ' नहीं.

एहइ^१ तोल^२ तेहहइ^३ सरीपइ^४ जि थिया । एहइ माहि रूडउं विरूडउं
कहतां मध्यस्थपणउं जासिइ । तेह भणी इसिउं जाणियउं ए अजाणिवुं
जि फहीइ, पुण मध्यस्थपणउं न कहीइ^५ । इसिउं भाव ॥ १०२ ॥

[जि.] जे पुरुष अमुनित अज्ञात गुण अनइ दोष छइं ते
अमुनितगुणदोष पुरुष मूर्ख मध्यस्थ हुइं, पंडितमाहे गणाइं ता तउ^६
पछइ विस अनइं अमृतहइं तुल्यत्वं सरीपा हुई । एतलइ विस सरीपउ
मिथ्यात्वी मूर्ख अनइ अमृत सरीपउ तत्त्वज्ञ पंडित जाणियउ । इणि
कारणि ए विहुंहइं घणउ आंतरउ ॥ १०२ ॥

[मे.] जीए गुण नइ दोष नहीं जाण्या ते किम बुध पंडितमाहि
मुख्यपणउं लहइं ? अथवा तेहइ गुणदोषना अजाण जु मध्यस्थः^७
विद्वांसमाहि मुख्यपणउं लहइ तउ विप नइ अमृत विहुंनइं तुल्यपणउं
हउं ॥ १०२ ॥

[सो.] धर्मइ जि आपणउ, बीजउ काई नही । ए बात कहइ
छइ ।

[जि.] अथ सम्यक्त्व विवरइ ।

२५

मूलं जिणिंवदेवो^८ तब्बयणं गुरुजणं महासयणं ।
सेसं पावट्ठाणं परमप्पाणं^९ च वज्जेमि ॥ १०३ ॥

[सो.] मूलं० पहिलउं जिनेंद्र धीतरागदेव जीणं धर्म
देपाडिउ । अनइ^{१०} परमेश्वरनउं वचन सिद्धांत । बीजउं^{११} ते सिद्धांतना
प्रकासणहार श्रीगुरुजन पूज्य आचार्य^{१२} साधु थावक । ए त्रिणिइ महा-^{२०}
स्वजन गाढा सगा । सेसं० बीजउं सह धर्मरहित । आपणउं पुत्र-

१ एह जि. २ तोल. ३ सरीपा. ४ कहइ. ५ जिणंद, मे. जिणंद.

६ जि. परमप्पयणं. ७ अनइ बीजउं ते. ८ त्रीहुं. ९ आचार्य उपाध्याय.

[જિ.] અધાપિ આજ લાઈ તડયડા કડકડા શુદ્ધ નિર્દોષ
ગુણવંત કેઈએક ગુરુ દીસઈં । પર કેવલ પ્રમુ શ્રીજિનવલ્લભસૂરિ
સરીપડ વલી જિનવલ્લભસૂરિહ જિ । અનેરાના અમાવડતડ
અન્યોન્યોપમા છાજઈ ॥ ૧૦૭ ॥

૬ ગુરુ શ્રીજિનવલ્લભસૂરિનહ વચનહ કહીએકહૂં સમ્મં સમ્યક્ત્વ
નહ ડહસઈ ન પ્રકટ હુઈ । અથ પછઈ દિનમણિતેજ સૂર્યનાં કિરણ
ડહક ધૂયડ તેહનડં અંધત્વ અંધપણડં કિસડં હરઈ ! અપિ તુ ન હઈ ।
સૂર્યના તેજ સરીપડં વિશ્વપ્રકાસક શ્રીજિનવલ્લભસૂરિનડં વચન
અમાગિયા પુરુષરૂપિયા ધૂયડ તેહનડં અજ્ઞાનરૂપિડં અંધપણડં ન ફેડઈ
૧૦૮ તડ તે અમાગિયા ધૂયડના કર્મજિનડં વૂણ ॥ ૧૦૮ ॥

[મે.] અજી યવહઈ તીર્યકાલિ દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાલ માયનહ મેલિ
ગુરુ ગુણવંત સૂષા ક્રિયાવંત આકરા દીસઈં । પણિ શ્રીજિનવલ્લભસૂરિ
સરીપા વલી શ્રીજિનવલ્લભસૂરિ જિ ઈણં કાલિ દીસઈં ॥ ૧૦૭ ॥

શ્રીજિનવલ્લભસુગુરુને વચને કહિનઈં સમ્યક્ત્વ ડહસઈ નહીં !
૧૦૯ અપિ તુ મન્ય જીવ સેશકારક સઘલાઈનઈં સમ્યક્ત્વ ડહસઈ । અથવા
વલી સૂર્યનડં તેજ ધૂઝડનઈં અંધપણડં કિમઈં ફેડઈં ! અપિ તુ ન ફેડઈં ।
તિમ જે અમન્ય દુરમન્ય છઈં તે ગુરુને વચને સમ્યક્ત્વ ન ઓલસઈં ।
હસડ માવ ॥ ૧૦૮ ॥

[સો.] સંસારનડં મરણાદિક સ્વરૂપ દેસ્તીનહ કેતલાઈંહૂં
૧૧૦ વૈરાગ્ય ન ડપજઈં । ય વાત ફહઈ છઈ ।

[જિ.] અથ તેહ જ અમાગિયાનડં સ્વરૂપ કહઈ ।

તિહુઅણજણં મરંતં દટ્ટણ નિઅંતિ જે ન અપ્પાણં ।

વિરમંતિ ન પાવાઓ ધિદ્ધી ધિદ્ધત્તણં તાણં ॥ ૧૦૯ ॥

[सो.] तिहुअण० त्रिमुवननउ लोक एवडउ सघलउइ मरइ छइ । को रहित नहीं, रहिसिइ नही । एव्हउं स्वरूप देपीनइ आपणपउं न जोइ, 'अम्हहूई मरण आवइ छइ, धर्म करउं ।' विरमंति० पाप थिकउ विरमइं नहीं, उहटइ नहीं । धिद्धी० तेहना धीरघण्णा प्रतिइं धिग् पडउ, जेह भणी लगारइ मरणमय गणता नयी ॥ १०९ ॥

[जि.] जे पुरुष त्रिमुवननउ लोक मरतउ देखी आपणपउं न निअंति न चींतवइं, बैराम्य न पामइं अनइ पाप हंतउ विरमइं नही तेहां पुरुषां तणउं घेठपणउं तेहहूईं धिग् धिग् ॥ १०९ ॥

[मे.] त्रिमुवनना लोक मरता देपीनइ आपणपउं जोइं नहीं जि 'अम्हेई मरिस्थउं ।' एव्हउं देपी जे पाप हंता विरमइं नहीं तेहना० घेठपणानइं धिग् धिक्कार पडउ ॥ १०९ ॥

[सो.] वली एह जि घात कहइ छइ, विहु गाहे ।

[जि.] अथ कुत्तित स्नेहपणानउं फल विहुं गाथाइं कहइ ।

सोएण कंदिऊणं कुट्टेऊणं सिरं च उअरं च ।

अप्पं खिवंति नरए तं पि हु धिद्धी कुनेहत्तं ॥ ११० ॥

एगं पिअमरणदुहं अन्नं अप्पा वि खिप्पए नरए ।

एगं च मालपडणं अन्नं लउडेण सिरि घाओ' ॥ १११ ॥

[सो.] को सगउं मरइ तउ अजाण जि शोकिइं^१ करी आकंद करइ अनइ माथउं पेट कूटइ । तीणइं करी गाढउं मोहनीय फर्म उपाजीनइ आपणपउं नरमि^२ घातइं । तं पि० तेहइ कुस्नेह विरुआ^३ स्नेह प्रतिइं धिग पडउ ॥ ११० ॥

एगं० एक तां प्रिय अमीष्ट मूड ते दुःख । बीजउं वली शोक
करी पाप ऊपार्जी नरगि^१ जाइ । बीजउ ते दुःख । दृष्टांत कहइ छइ ।
एक तां ऊंचा माल्य थकउ पडिउ । बीजउ लडइ^२ करीइ माथइं
आहणिउ । ए लोकिक दृष्टांत ॥ १११ ॥

५ [जि.] अज्ञानी लोक शोक करी फंदी रोई सिर माथउं
उअर पेढइ पुण कूटीनइं आपणपउं नरगि क्षिपइं घालइं । तं पि०
ते कुत्सित-स्नेहपणाइइं भिकार पडउ ॥ ११० ॥

एक तउ प्रिय वाल्हउ तिहनउं मरणदुःख आगइ छइ अनइं
बीजउं आपणपउं नरगि क्षिपइ घालीइ । एक तउ माल हंतउ पडण
१० पडिषउं । अनेरउं वली ऊपरि माथइ लउडानउ घाउ । इणि फारणि
शोक न करिवउ, जिम नरगि न पीडाइं ॥ १११ ॥

[मे.] स्मजनादिकनइ मरणि शोक आक्रंद करीनइ, शिर
कूटीनइ, हीउं ताडीनइ आपणपउं नरगनइ विपइ क्षिपइं । तउ तेहर
कुस्नेहनइं धिग् धिकार हुउ ॥ ११० ॥

१५ एक तां प्रियतम वाल्हा तेहना मरणनउं दुःख । बीजउं आपणपउं
नरकनइ विपइ क्षेपइ । तउ ए घात साची हुई । एक माला हंतउं
पडिरउं । वली लकुटनउ घाउ माथइ बाजइ ॥ १११ ॥

[सो.] साचा धर्मना धणी गुरु^३ नइ थावकइ दुर्लभ । ए
घात कहइ छइ ।

२० [जि.] 'स्नेहमूलानि दुःखानि' इयुं स्थापी सांप्रत दुःखना
कालनउं स्वरूप कहइ ।

संपइं दुसमकाले धम्मत्थी सुगुरु सांवया दुलहा ।
नामगुरु नामसङ्गा सरागदोसा यह अत्थि ॥ ११२ ॥

[सो.] संपइं० हवडां दुसमा कालि पांचमइ आरइ वर्चइते
निष्केवल धर्माथी सुगुरु अनइ सुथावक दुर्लभ थिया, जे आपणउं
पिरायुं कोई न जोअइं । एकलउं धर्म जि जोइं एहवा अति थोडा ।^१
नामगुरु० नामिइं करी गुरु । नामिइं करी थावक । सराग०
जेहहूइं आपणा विरुजा उपरि राग, बीजा गुणवंतइ उपरि द्वेष,
यह अत्थि एहा घणा छइं ॥ ११२ ॥

[जि.] संप्रति हिवडां दुःखमाकालि धर्माथी धर्मेना करणहार
सुगुरु थावक दुर्लभ छइं । तिणि कारणि सरागदोसा रागद्वेषसहित^२
हुंता नामगुरु नामधारक घणाइ छइं । ते दुःखमा कालनउं प्रमाण
॥ ११२ ॥

[मे.] सांप्रत दुःखमा कालि धर्माथी सुगुरु नइ थावक दोहिल
पांमीइं । पणि नामि गुरु, नामि थावक रागद्वेषसहित घणाइ
दीसइं ॥ ११२ ॥

३५

[सो.] धर्म छइ भाग्याधीन । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] जय भन्य अनइ अधन्यनउं स्वरूप कहइ ।

कहिअं पि सुद्धधम्मं काहिं वि घच्चाण जणइ आणंदं ।
मिच्छत्तमोहिआणं होइ रहि मिच्छधम्मेषु ॥ ११३ ॥

[सो.] कहिअं पि० केतलाइ भन्य उत्तम जीवहूइं खरउं^३
धर्म कहिउ सांगलिउ हर्ष करइ । धर्म करतां देखी कहियुं किसिउं ?

१ जि. मे. साधगां. २ वर्चइते. ३ जोइउं. ४ 'जेहहूइं' मधी. ५ विरुजाइ.
६ घणाइ. ७ मे. काह. ८ मे. मिच्छत्त.

मिच्छत्त० ये निविड मिथ्यास्त्वि करी मोक्षा वाक्षा छदं तेहह्रं
साचउ धर्म साभलित दीठउ^१ हर्ष न करदं । तेहह्रं मननी रति
मिथ्यात्वधर्मइ बि ऊपरि हुइ । ते आपणा आपणा कर्मनउ विशेष ।
ते अभव्य दूरमव्य तीहनुं कारण^१ ॥ ११३ ॥

५ [जि.] केईएक धन्यहूँ सुद्ध निर्मल धर्म कथितमात्र हूँतउ
आणंद जणइ ऊपजावइ । अनइ अधन्यहूँ मिथ्यात्तवइ मोहित हूँ
मिथ्यात्तधर्मनइ विपइ रति सतोष हइ ॥ ११३ ॥

[मे.] कदिउं हंतउ सूपठ धर्म केनलाइं भान्यवंतनेइं आणइ
ऊजावइ अनइ मिथ्यात्वमोहित जीवनइं मिथ्यात्वधर्मनइ विषइ
॥ ११३ ॥

[सो.] केतलाह जीव धर्मनी बुद्धिहं पाप करहं छहं । ते आमी कहइ छह ।

[जि.] अयं जिनधर्मीनं स्वरूपं विद्मं गाथां करी कइह ।
इकं पि महादुखं जिणसमयविऊण सुद्धहिययाणं ।
जं मूढा पावाहं धम्मं भणिऊण सेवन्ति ॥ ११४ ॥

[સો.] **इकं पि०** जिनवचनना जाण निर्मल मनना धणी
 तेहनइ मनि एह जि एक महादुख, जं मूढा० जं मूढ मूर्ख पापडा
 मिथ्यास्त्री धर्म मणी^१ धर्मनी बुद्धिइ पाप सेवइ । यागादिक करइ ।
 पापइ पुण्य मणी मानइ । एन्हउं असमंजस देखी जिनधर्मना जाणनइ^२
^२भनि असमाधि उपजइ ॥ ११४ ॥

[જિ] નિર્મલહૃદય અનરૂ જિનસિદ્ધાંતના બાળ તેહાનૂં એક જ મોટા દુઃખ જે મૂઢા મિથ્યાત્ત્વ ધર્મ ગળી ધર્મવુદ્ધિં પાપહિંસાદિક

सेवई । एतलउं जि एकु दयाळपणई दुःख । धीजउं ज्यारई दुःख नही ।
जितेंद्रपणातउ ॥ ११४ ॥

[मे.] जिनसमयना चेत्ता सूधा हीयाना धणीनहं ए मोटउं दुःख ।
ए किसिउं ! जे मूर्ख लोक पापनह धर्म करीनह सेवई । मुखि फहइ
'अग्ने धर्म फरउं छउं' अनइ करइ पाप ॥ ११४ ॥

[सो.] सम्यक्त्वना पालण्हार थोडाइ जि हुइं । ए घात कहइ
छइ ।

थोवा महानुभाव जे जिजवचणे रमंति संविग्ना ।
तत्तो भवभयभीया सम्मं सत्तीइ पालंति ॥ ११५ ॥

[सो.] थोवा० ते महानुभाव गुरुया भाग्यवंत थोडा, जे^{१०}
जिनवचननइ^१ विपइ संवेग बैराम्यवंता हूता रमइं । रात्रिदिवस^२
श्रीसिद्धांतनी आस्था मनि आणइं । तत्तो० तेहइ पालइ जे संसार-
माहि पडियानह भय^३ बीहतां हुंता सम्यग् साचउं जिनवचन आपणी
शक्तिनहं मानिइं खरुं क्रियां करी पालइं । पद्दा ते अति थोडा ॥ ११५ ॥

[जि.] जे जिनधर्मी थोडा महानुभाव गरिष्ट हूता श्रीजिनवचन-^{२३}
नइ विपइ संविग्न सावधान थिका रमइं, स्नेह करइं । तिणि कारणि
जिनवचनकारक पुरुष संसारना भय हूता बीहता सक्तिइं करी सम्यक्त्व
पालइं ॥ ११५ ॥

[मे.] ते महानुभाव थोडिल, जे जिननां वचन तेहनह विपइ
संवेगी थका रमइं । तिवार पछ ते जव संसारना भय थका बीहता^{२०}
सम्यक्त्व यथाशक्ति करी पालइं ॥ ११५ ॥

अप्पा वि. जाण वइरी तेसिं कह होइ परजिए. करुणा ।
चोराण बंदिआण^१ य दिट्ठंतेणं मुणेअब्बं ॥ ११८ ॥

[सो.] अप्पा० जेहनइ आपणउ आत्माइ वइरी । आपणा जीवइनुं हित मयी करतां तेव्हा पापं करइं छइं । जेव्हा^२ आपणउ आत्माइ गाढउ संसारमाहि रुलइ । तेहहूइं अनीरा^३ जीवनइ विपइ करुणा किम हुइ ? चोराण० जिम चोर अथवा जे माणस बंदि धरइं तेहनइ दृष्टातिइं जाणिवुं । जिम ते चोरी करतां, बंदि धरतां, परहूइं अनर्थ करतां आपणउं न चींतवइं । ‘अम्हे घरीसिउं, मारीसिउं, अनर्थ प्रामिस्यउं’ ए बात कईं विमासइं नहीं । तिम तेहइ पाप करतां चींतवइं नहीं ॥ ११८ ॥

[जि.] जाण० जेहां पुरुषहूइं आपणपउ आत्मा वइरी, आपणा जीवइहूइं हित न करइं तेसिं तेहां पुरुषहूइं परजिए पारका जीव ऊपरि किमु करुणा दया हुइ ? अपि तु न हुइं । ए बात चोराण चोरनइ दृष्टाति, बंदिआण य बंदी बंदोर बादि शाल्या लोक^४ ते दिहुने दृष्टाति जाणिवी । जिम चोर आपणा जीवइ ऊपरि दया अणकरतउ हुंतउ पारका जीव ऊपरि दया न करइं । जइ चोर आपणाई जीवहूइं धिळउं चींतवी लोकइहूइं परद्रव्य लेता मारइ । अनइं जे जे आपणा जीवहूइं हित न करइं ते ते पारका जीव ऊपरि दयाई न करइं । जिम चोर । अनइं जे जे पारका जीव ऊपरि दया करइं ते ते आपणाई जीवहूइं हित करइं । जिम सुसाधु लोक । इमुं प्रमाणिकनउं बचनइं जाणिवउं ॥ ११८ ॥

[मे.] जेहनइ आपणउ आत्मा चयरी, आपणा आत्मा ऊपरि दया न ऊपजइं तेहनइ अनेरा जीव ऊपरि करुणा दया किम हुइ !

इहां चोर मइ धंदीना दृष्टांत जाणिवा । जिम चोर चोरीहं पइसइ अनइ
मरिवाइतउ बीहइ नहीं । धंदियाण बंदि झालिवा पइसइ तिम जाणिवउं
॥ ११८ ॥

[सो.] जीव उत्तम, मध्यम, अधम त्रिहु प्रकारे हुइ । ए पात
त्रिहु गाहे कहइ छइ ।

[जि.] अथ सुग्रावकि दयावन्ति मोटा पापव्यापार न करिया ।
इछु कहइ ।

जे राज्यघणार्हण कारणभूआ हवन्ति बाबारा ।
ते वि हु अइपाषण्डुआ धन्ता छइति भवभीषा ॥ ११९ ॥

[सो.] जे धन्य उत्तम छइ ते जेहे व्यापारे राज्य लाभइ, धनः
धान्य समृद्धि मान महत्त्व लाभइ ते वि हु० तेहइ व्यापार अति
पापमय जाणी छइइ । संसारना दुःखमए बीहते दीक्षी तैह आपणां
काज साधइ ॥ ११९ ॥

[जि.] जे व्यापार राज्यधनादिकहइ कारणभूत हुइ, जेह
व्यापार हुंता राज्य धन धान्य सुवर्ण रूप्य रत्नादिक ऊपार्जीहं ते वि
तेहइ व्यापार हु निश्चइ अतिपापसंयुक्त हुइ । तउ धन्य कृतपुण्य
संसार हुंता बीहता ते व्यापार छइइ ॥ ११९ ॥

[मे.] जे राज्यधनादिक उपाजितानइ कारणभूत व्यापार हुइ
तेहइ अतिपापयुक्त व्यापार भव संसार हुंता बीहता छइइ । तेही धन्य
जाणिवा ॥ ११९ ॥

धीहामणा अरण्यमाहि^१ भमइं । असंख्यातउ काल नवनवे भवांतरे रुइ ।
तेह भणी उत्सूत्रप्ररूपणा विरुई । यत उक्तं श्रीवीरस्तुतौ—

अहह सयलज्जपावेहिं वितहपन्नवणमणुमवि दुरंतं ।

जं मरिइभवअज्जिअदुक्कयअवसेसलेसवसा ॥

५ सुरधुयगुणो वि तित्थंरुो वि तिहुअणअतुल्लमल्लो वि ।

गोवाईहि वि बहुसो कयत्थिओ तिजयपहु ! तं सि ॥

थीगोवंमणभूणंतगा वि केवि इह दढपद्दाराई ।

बहुपावा वि पसिद्धा सिद्धा किर तम्मि चेव भवे ॥ १२२ ॥

[जि.] जं जिणि कारणि श्रीमहावीरदेवनउ जीव मरीचि-
१० नइ भवि, श्रीआदिनाथनउ पोत्रउ, श्रीभरतचक्रवर्तिनउ वेटउ
मरीचि उस्सुत्तलेसदेसणओ 'अन्हई कन्हई काई थोडउ धर्म
छइ' इसुं उत्सूत्रनउ लयलेसना कहिवातउ अइभीमभवगहणे
अतिरौद्र संसाररूपिउं गहन वन तेह माहि सागरोमनी कोडाकोडि
हिंडइ भमइ । ते उत्सूत्रनउं प्रमाण ॥ १२२ ॥

१५ [मे.] जे श्रीमहावीरदेव तणउ जीव मरीचि नामिइं
उत्सूत्रनउ लेस एक तेहनी देसनाइं करी एक कोडाकोडि सागरोम
भीम रौद्र संसाररूप वन गहनमाहि हींडिउ भमिउ ॥ १२२ ॥

[जि.] तेह जि उन्मूत्रभापक भारेकर्मउ । इसुं विहुं गाथाईं
प्रकासइ ।

२० ता जे' इमं पि वयणं वारंवारं सुणित्तु' समयम्मि ।
दोसेण अयगणित्ता उस्सुत्तपयाइं सेवन्ति ॥ १२३ ॥

ताण कहं जिणधम्मो' कह नाणं कह दुहाण वैरगं ।
कूडाभिमाणपंडियनडिया बुद्धंति नरयम्मि ॥ १२४ ॥

[सो.] ता० तु जइ एहं^१ मरीचिनउं उत्सूत्र वचननउं स्वरूप बली बली सांभली दोसेण० द्वेप लगइ ते अवगणीनइ^२ जे उत्सूत्रपद सेवइ, थीसर्वज्ञनी आज्ञा विरुद्ध बोल कहइं थापइं, जे ३ अभिमानना बाह्या एहं उत्सूत्र बोलइं तेहइइं 'जिनधर्म किहां' छइ ? अनइं^४ दुःखनउ वैराग्य किहां छइ ? जेह मणी संसारनउ दुःख आंगमी- नइ उत्सूत्र प्ररूपइं छइ । कूडाभिमाण० कूडा आपणा पंडितपणाना अभिमान तीणं करी नब्ब्या बाह्या नरगइ जि माहि बूडइं छइ ॥ १२३-२४ ॥

१०

[जि.] ता तउ पच्छइ जइ किमइ समयम्मि सिद्धांतमाहे इमं पि वयणं उत्सूत्रवर्जन पूर्वोक्त वचन धार धार सुणी सांभलीनइं पछइ कूडइ दोपि करी सिद्धांतनउं वचन अवगणीनइं ते अधम उत्सूत्रपद सेवइं । तेहां उत्सूत्रपदसेवणहारइं कहं किमु जिनधर्म हुइ ? अपि तु न हुइ । अनइं तेहांइं नाणं तत्त्वज्ञान किमु हुइ ? बली दुःखनउं^५ वैराग्य किमु हुइ ? अनइं ते अधम कूडउ अभिमान अहंकार तिणि करी पंडित तेहे नटित नचाव्या हंता नरफमाहे बूडइं । कूडी पंडिताई करी नरगि पडइं ॥ १२३-२४ ॥

[मे.] तउ जइ किमइ मरीचिनउं उत्सूत्रवचननउं स्वरूप धार धार सांभलीनइ सिद्धांतमाहे कहिउं हंतउं ते वचन द्वेप लगी^६ अवहेलीनइ उत्सूत्रनां पद स्थानक सेवइं, सिद्धांत विरुद्ध बोलइं, तीयांनइ जिनधर्म किहां, ज्ञान किहां ? तेहनइ दुःखनउ वैराग्य किहां ?

१ मे. जिणवम्मं. २ एहुं. ३ अवगुणीनइ. ४ किहां. ५ बीजी प्रतमां आटलुं वधारे जे—' अनइ ज्ञाननउं जाणवउं किहां छइ. '

જેહ મળી સસારના દુક્ષ આગમી કૂઢઈ અમિમાનિ, કૂડી પડિતાઈ
નહ્યા હતા નરગ માહિ વૂઢઈ ॥ ૧૨૩ ૨૪ ॥

[સો.] કર્મવહુલ જીવહૂઈ હિતોપદેશ દીધઝ કાઈ કાજ નાવડ ।
૯ યાત ફહઈ છડ ।

૭ [જિ.] એવહા નિકાચિતકર્મી જીવહૂઈ, ઉપદેસની અયોમ્યતા
કહઈ ।

મા મા જંપહ વહુઅં જે વહ્તા ચિક્ષણેહિં' કમ્મેહિં ।
સબ્બેન્નિં તેસિં જાયઢ હિઓવણસો મહાદોસો ॥ ૧૨૫ ॥

[સો.] મા મા૦ ઘણઝ કાઈ મ બોલિમ્યઝ । બીના કાઈ
૧૦ કારણ મ કહિમ્યઝ । જ કેતલાઈ જીવહૂઈ હિતોપદેશ કાઈ ન લાગડ ।
જે જીવ ચીરુણે પર્મે ફરી વાધા છડ ગાઢા કર્મવહુલ છડ, તેહ સબિહુ
જીવહૂઈ' હિતોપદેશ દીધઝ મહાદોષહેતુહ જિ થાઈ । કાઈ ગુણિ ન
આવઢ । યત ઉત્ત—

અપ્રશાન્તગતો શાસનદ્રાવપ્રતિષાદનમ્ ।

૧૧ ટોપાયામિનવોર્દાણે શમનીયમિવ ઝરે ॥ ૧૨૫ ॥

[જિ.] ઝહો ઉપદેશના વેણહારો પુરુષો ! ઘહુઅં ઘણઝ મતિ
બોન્ઝ । જે જીવ ચિક્ષણ ચીરુણા અપ્રશ્યમોક્ત્ય કર્મ તેદે વાધા
વ્યાપ્યા હુઢ તે સઘલાઈ જીવહૂઈ હિતોપદેસ ધર્મનઝ કહિવઝ મહાદોષ
૨૨, મુસહૂઈ થૂક સોમ જિ મળી હુઢ । ફર્ડિ લાગડ નહી । તિ નિકાચિત
૨૦ કર્મનઝ પ્રમાણ । જીવનાં ચતુર્વિધ કર્મ છડ । ૧૬ મૃષ્ટ કર્મ । બીજઝ
ચદ્ધ કર્મ । પ્રીતઝ નિષત્ત કર્મ । ચઝથઝ નિકાચિત । જિમ છોહિ દીર્ધ
મીતિહ સાંમુદી પૂનાની ટલી મૂડી લાસીહ । આઢ ત્યા પૂનાની મૂડી

डली भीतिइं लागी पाछी पडइ । भीतिमाहि काई न रहइं । तिम स्पृष्ट
 कर्मनउं स्वरूप जाणिवउं । लगारएक लागइ ते तत्काल विलइ जाइ ते
 स्पृष्ट कर्म । वली जिम सूकी छोहपंकित भीति । तेहं उपरि नीली
 चूनानी डली लांखीइ । पछइ कोईएक सूकी पूठइं भीति हुंती उखेली
 लांखइ । भीतिइं सूकी भणी लगारइं न रहइं । तिम बद्धकर्म जीवहइं कर्म
 लागइ, केतलीएक वेला रहइ । पछइ उपक्रमि करी फीटइ । ते बद्धकर्म ।
 वली जिम नीली भीतिनी छोइ माहे सूकळ चूनानउ संड घालीयइ ।
 पछइ कालांतरि दोहिलउ नीकलइ । तिम निधत्त कर्म । जीवहइं कर्म
 लागइ । जीव भोगवइ । कालांतरि गाढइ उपक्रमि जे कर्म फीटइ ते
 कर्म निधत्त नाम जाणिवउं । अनइ जिम नीली छोहि सउं भीति चिणी
 हुइ अनइ भीतिनी छोहि सूकी पूठइं वज्र एकपणउं हुइ तिम
 निकाचित कर्म । जीव नइं कर्म एक ह्यां । जूजूयां न थाइं । जां जीवइ
 जीव तां ते कर्म भोगवइ । गाढ अनंते उपक्रमे कीये न जाइं । संपूर्ण
 कर्म भोगवीइ ते निकाचित कर्म । तथा चोक्तं—

कृतकर्मक्षयो नास्ति करुणकोटिशतैरपि ।

२५

अवश्यमेव हि भोक्तव्यं कृतं कर्म शुभाशुभम् ॥

इत्यादि कर्मस्वरूप कर्मग्रंथशास्त्रतउ जाणिवउं । एतलइं जे चीकणे
 कर्म लीप्या तेहां जीवांहइं उपदेश न लागइं । यदुक्तं श्रीउपदेश-
 मालायां—

उचएससहस्तेहि वि बोहिज्जंतो न युज्जई कोई ।

२०

जह बंभदत्तराया उदायिनिवमारजो चेव ॥ १२५ ॥ (गा. ३१)

[मे.] मा मा० घणउं घणउं घणउं म बोलउ । जे जीव
 चीकणे कर्म बांध्या छइं तीयां सघलांनइ विपइ हितोपदेश महादोष
 समान हुइ ॥ १२५ ॥

[सो.] बली एह जि बात कहइ छइ ।

[जि.] एह जि बात प्रकारांतरि करी बली कहइ ।

हिअयम्मि जे कुसुद्धा ते किं बुज्झंति^१ धम्मवयणेहिं ।
ता ताण कए गुणिणो निरत्थयं दमहिं^२ अप्पाणं ॥ १२६ ॥

३) [सो.] हिअयम्मि० जे जीव हिअइ कुसूधा अधर्म
मायाविया हुइं ते धर्मेने वचने किम बूझइं ? घणाइ धर्मोपदेश दिउ,
पणि ते न^३ बूझइं । ता० तेह भणी तेहहूइ बूझववानइ कारणि जे^४
खप करइ ते आपणपउं निरर्थक दामइं^५, झेस करइं । तेह^६ अयोम्यहूइ
खप कीधी निरर्थक थाइं । कई गुण न करइ । यत उक्त—

१० । ये वैनेया विनयनिपुणैस्ते क्रियन्ते विनीता
नावैनेया विनयनिपुणैः शक्यते सविनेतुम् ।
दाहादिभ्यः समलममलं स्यात्सुवर्णं सुवर्णं
नायस्पिण्डो भवति कनकं छेददाहक्रमेण ॥ १२६ ॥

[जि.] जे पुरुष हियामाहे कुसुद्ध दुष्ट हुइं ते किम धर्मेने
१५ वचने करी प्रतिबूझइं ? सरलचित्तइं ज धर्माक्षरे करी प्रतिबूझइं । ता
तउ पछइ गुणवंत परोपकारी पुरुष ताण कए तेहां दुष्टाने कीधइ
निरर्थक आपणपउं दमइं खेदावइं ॥ १२६ ॥

[मे.] जे मनुज हीयामाहि कुसूधा छइं ते धर्मेने वचने किम
प्रतिबूझइं ? ते ते जीव प्रतिबूझमानइ कारणि गुणवंत निरर्थक आपणपउं
२० दमइं, झेस करइं । तिहा खप कीधी बृथा थाड ॥ १२६ ॥

१ जि. बुज्झति. २ दमइ ३ 'न बूझइं.....तेहइइं' एटलो पाठ भीजी
प्रतमाधी पडी गयो छे ४ जि. ५ दमइ. ६ तेह

[સો.] ધર્મની આસ્થા^૧ જીવદૂર પાપ ફેડઈ^૨ । એ વાત કહઈ
છઈ ।

[જિ.] અહીં દુષ્ટ ભારેકર્મા જીવને હિયયઈ જિનધર્મોપદેશ ન
લાગઈ તડ પછઈ કિમું જિનધર્મ પ્રમાણ ? इसी शंका फेडिवा भणी
जिनधर्मनउं प्रमाण बोलइ ।

5

દૂરે કરણં દૂરમ્મિ સાહણં તહ પમાવણા દૂરે ।
जिणधम्मसद्वहणं पि तित्खलदुक्खाइं निट्ठवइ ॥ १२७ ॥

[સો.] દૂરે^૦ શ્રીજિનધર્મનં કરિવં આરાધિવં તે દૂરિ
પરહં છઈ અનઈ જિનધર્મનું સાહણં કહિવં, આપિવં, અનેરાનઈ
હિઅઈ આણિવં તેહ પરહં છઈ । તથા શ્રીજિનશાસનની પ્રમાવના^{૧૦}
લોકમાહિ રૂઢં મચાડિવં, યાજ્ઞ લોકઈ પાહિં વક્ષણાવિવું તેહ પરહં
છઈ । તેહ એકે જીવ તીર્થકરપદવી ગણધરપદવી કેવલજ્ઞાન મોક્ષ
લગઈ ઝપાઈઈ । જિણધર્મ^૦ ધીજં કાઈ મ કરિસ્યઈ । જિનધર્મનં
સદ્વહણ માત્ર કરઈ, આસ્થાઈ જિ મનિ આણઈ તેડ તિત્તલદુક્ખાઈં
તીક્ષ્ણ ગાઢાં પોતનાં પાપ નીઠવઈ ક્ષપઈ, હલ્લઅકર્મડ થાઈ ॥ ૧૨૭ ॥ 15

[જિ.] જિનધર્મનં કરણં કરિવં દૂરિ વેગલં હુડ અનઈ
જિનધર્મનં સાધન તપશ્ચરણાદિ પ્રમાણિ ચઢાવણ પુણ દૂરિ હુડ ।
તહ તથા જિનધર્મની પ્રમાવના દ્રવ્ય વેલી જિનશાસનિ પ્રોત્સર્પણા તેહીઈ
વેગલી છઈ । શ્રીજિનધર્મ સાચડ રૂઢં સરડ । હમું જિનધર્મનં
શ્રદ્ધાનઈ તીક્ષ્ણ તીવ્ર દુક્ષહૂં નિરાકરઈ નિટ્ઠવઈ ફેડઈ ॥ ૧૨૭ ॥ 20

૧ આસ્થાઈ. ૨ આ 'ફેડઈ' શબ્દથી માઠી બાકીનો બાલચર્યોપ કે ૧૨૭ મી
ગાથા સો.ની ચીત્રી પ્રતમાં નથી. માત્ર આ ગાથા ઉપરના બાલચર્યોપના છેલ્લા એ
શબ્દો 'હલ્લઅકર્મડ થાઈ' તેમાં છે. અર્થાત્ ૧૨૭ મી ગાથા અને તે ઉપરના બાલચ-
ર્યોપને સ્થાને સો.ની ચીત્રી પ્રતમાં માત્ર આટલું છે—'ધર્મની આસ્થાઈ જીવદૂર પાપ
[વચેનો વધો પાઠ પડી ગયો છે] હલ્લઅકર્મડ થાઈ.'

[मे.] वीतरागना धर्मनउं करिवउं दूरि रहउ । क्रियानउं साधियउं दूरि रहउ । तिम शासननी प्रभावना पणि दूरि रहउ । एक जे जिनधर्मनउं सदहिवउं ते तीक्ष्ण गाढा पोतना पाप थकी जे दुस्स तेहनइं नींठवइं ॥ १२७ ॥

५ [सो.] धर्म सामलियाना मनोरथ कहइ छइ ।

[जि.] अथ सुश्रावकनी धर्मचिन्ता कहइ ।

कइया होहि दिवसो जइया सुगुरुण पायमूलम्मि ।
उत्सुत्तलेसविसलवरहिओ' निसुणेमि' जिणधम्मं ॥ १२८ ॥

[सो.] कइया० ते दिहाडउ मझइइं कहिइं हुसिइ, जहीइं
१०हुं उत्तम चारिन्निया सुगुरुनइ पदमूलि उत्सूत्रलेश लगाइ उत्सूत्ररूपिउ
विपलय विसनउ लेस तीणं करी रहित खरउ श्रीजिनधर्म सामलिसु'
जेह भणी जिनवचननइं सामलिइं जीयइं मोटउ गुण ऊपजइ । यत
उक्त—

नवि तं करेइ देहो न य समयणा नेव वित्तसंघाओ ।

१५ जिणवयणसवणजणिया अं संवेगाइया लोए ॥ १२८ ॥

[जि.] कइया कदा कियारइ दिवसो दिहाडउ होहि
होसिइ, जइया यदा जिवारइं सद्गुरुनइ पादमूलि चरणकमलि
जिनधर्म निसुणिसु सांगलिसु ? निसुउ हंतउ ? उत्सूत्रनउ लेस तेह
रूपिउ विपलय तिणि करी रहित हंतउ । एतलइ ते दिहाडउ किहीइं
२०होसिइ ! जिणि दिहाडइ गुरुनइ पदकमलसमीपि जिनधर्म सामलिसु ते
दिन कृतार्थ ॥ १२८ ॥

[मे.] कहीइं ते दिहाडउ गुञ्जनइं होइसिइ, जहीइं सुगुरु सुद्ध
प्ररूपकनइं पादमूलि उत्सूत्रलेसरूप विपलव तिणि करी रहित हुंतउ
जिनधर्म सांगलिसु ? ॥ १२८ ॥

[सो.] बली गुरु आश्री^१ कहइ छइ ।

[जि.] अथ गुरुचिन्ता आश्री कहइ छइ ।

दिट्ठा वि केवि गुरुणो हिअए न रमंति सुणिअतत्ताणं ।
केवि पुण अदिट्ठ चिय रमंति जिणवल्लहो जेम ॥ १२९ ॥

[सो.] दिट्ठा^० केतलाइ गुरु साक्षात् दीठाइ हुंता तत्त्वना
जाणनइ मनि रमइ नही । हीयइ हर्ष न करइ । केवि^० अनइ .
केतलाइ पुण गुरु अणदीठाइ हुंता हीइ रमइं वसइं^१ । तेहना^१ गुण^१ १०
सांभलीनइ हीइ हर्ष ऊपजइ । जिम श्रीजिनवल्लभसूरि । ते
जिनवल्लभसूरि नेमिचंद्र भंडारीथा पहिला हुआ भणी अदृष्टइ
हुंता नेमिचंद्र भंडारीनइ मनि तेहना कीथां पिण्डविशुद्धि
आदिक प्रकरण देपतां वस्या । इसिउ भाव ॥ १२८ ॥

[जि.] सुणिअतत्ताणं ज्ञाततत्त्वाने हियइ केईएक गुरु^{१५}
दीट्ठाई हुंता न रमइं, न वसइं, न गमइं । अनइ बली केईएक अदीठाई
गुरु हीयइ रमइ । किहनी परि ? श्रीजिनवल्लभसूरिनी परि । जिम
श्रीजिनवल्लभसूरि अणदीठाई हुंता श्रीनेमिचंद्र भंडारी प्रमुख
ज्ञाततत्त्व थावकने हीए सुगुरुपणइ करी वस्या तिम केईएक सुगुरु
हीइ अणदीठाई वसइं । एतावता श्रीजिनवल्लभसूरि पहिलु हूउ ।^{२०}
तिणि कारणि श्रीनेमिचंद्र भंडारीइ न दीठा । पुण तउ हीइ जाणे
किरि दीठाई ज छइ । जइ हियामाहे वसइ छइ ।

१ आधिय. २ 'वसइं' नथी. ३ तेहना. ४ गुणइ.

दूरस्थोऽपि समीरस्थो यो यस्य हृदि वर्तते ।

चन्द्रः कुमुदखण्डानां दूरस्थोऽपि प्रनोषकः ॥ १२९ ॥

[मे.] दीठाइ हूँता केतला गुरु धर्मतत्त्वना जाण छई तेहनइ
हीयइ रमइ नहीं, गमइ नहीं । अनइ केतलाइ गुरु अणदीठाइ हूँता
जाणना हीशानइ रुचइ । श्रीजिनवल्लभसूरिनी परिइ । किम !
श्रीजिनवल्लभसूरिनां कीर्थां पिंडविशुद्धिप्रमुख प्रकरण देपीनइ
जिम नेमि वंद्र भंडारीनइ मनि अद्यए हर्ष ऊपनउ ॥ १२९ ॥

[सो.] हव कुगुरु ऊपरि वात कहइ छइ ।

[जि.] अथ धर्मबाह्य पुरुषनी वात कहइ छइ ।

अजया अइपाविट्ठा सुद्धगुरू जिणवरिंदतुल्लु त्ति ।
जो इह एवं मज्झइ सो विमुहो सुद्धधम्मस्स ॥ १३० ॥

[सो.] अजया० जे गुरु अजयणावंत छइ, जीवनी विराधना
करइ छइ ।

दरापाणं पुष्पफले अणेषणिज्जं गिइत्यकिच्चाइं ।

अजया पडिसेवन्ति जद्वेसविडंगगा नवरं ॥

(उपदेशमाला, गा. ३४९)

ईणं श्रीउपदेशमालानी गाहां जे कहिया छइ, अइपाविट्ठा
अतिपापिष्ठ पाप चोल्तां करताइं जेहहूईं संका नयी पब्बाइ गुरु शुद्ध-
चारित्रिया गुरु मणी मानइ, 'ए अम्हारइ जिनवरेंद्र तीर्थकर समान ।'
जो इह० जे अजाणइ इम मानइ ते सूचा धर्महूईं विमुक्त ऊपराठउ
जाणिरउ । तेहहूईं धर्म केहांइ दूकडउ नयी ॥ १३० ॥

[जि.] अजया इन्द्रियजयरहित अनइ पापिष्ठ आरंभना
करणहार हुइ एवहा अनइ एवहा जाणइ जु 'ए गुरु शुद्धचारित्री

हंता जिनबरेन्द्र तुल्य श्रीजिनबरेन्द्र सरीपा ' इति । जे थावक अथवा जे महात्मा अथवा अनेरउई कोई इह संसारमाहे एवं इसुं पूर्वोक्त मानइ ते पुरुष सुद्ध धर्महूई विमुख ऊपराठउ बाह्य ॥ १३० ॥

[मे.] जयणारहित, अति पापिष्ट, पापमइ वचन बोल्तां संकाई नहीं एवहाइ गुरु सुद्धचारित्रिया कही मानइं । कहइं ' अम्हारइ ए ५ तीर्थकर समान । ' जे अजाण इम मानइं ते सुधा धर्मनइ सर्वज्ञना यचननइ बिपइ विमुख ऊपराठउ जाणिवउ ॥ १३० ॥

[सो.] एह जि घात ऊपरि कहइ छइ ।

[जि.] तेही ज धर्मबाह्य अजाण थावकनइ उपदेश दिइ छइ ।

जइ' तं वंदसि पुज्जसि वयणं हीलेसि तस्स रागेण । २०
ता कह वंदसि पुज्जसि जणवायठिइं' पि न सुणेसि ॥ १३१ ॥

[सो.] जइ तं० रे बापडा जीव । जइ' तूं तीर्थकर देव वांदइ छइ, पूजइ छइ, स्तवइ छइ, तु तूं ते परमेश्वरनउं यचन ' सुसाहुणो गुरुणो पांचिदिअसंवरणो० पंचमहुव्वयजुचो'० ' इत्यादिक काइं अवगणइं ? दट्टिरागि' बाहिउ तेहतेहवा आपणा गुरुनइ अनुरागि २५ बाहिउ हंतउ । परमेश्वरि कहिउ छइ । ' एहवा अष्टाचारनु आलावो संवालो वीसंभो संयवो पसंगो य० एतलं वानां न करिवां ' इसिउं परमेश्वरनुं यचन' जइ हीलइ छइ, अवगणइ छइ, मानतु नथी ता कह० तू परमेश्वरहूई वांदइ काइं, पूजइं काइं ? जणवाय लोक-व्यवहारइनी स्थिति न जाणइं छइ ॥ १३१ ॥ ३०

१ जि. जा, मे. जो. २ जि. मे. जिणवायठियं पि. ३ जउ. ४ पंचमहुव्वय'.

५ अवगुणइ. ६ दट्टिरागि. ७ ' यचन ' नथी.

[जि.] अहो श्रावक अजाण ! जइ किमइ तूं जिनहूइं वांदइ नमस्करि घरि पूजइं अनइं वली मिथ्यात्वीनि रागिइं करी तस्स तेह जिननउं वचन अवहेलिसि अवगणिसि न मानइं ता तउ अहो श्रावक मुग्ध ! तउ तूं जिनहूइं काइं वांदइ ? काइं पूजइ ? जिनवा
5 जिनवचन तेहनी स्थिति आचारइं किमुं न जाणइं ? सिद्धातमाहे इसुं कहिउं, ' श्रावकि जिनवचन मानिवउं, अवहेलिवउं नही । ' इसुं जिन-
वचनइं न जाणइं तूं ॥ १३१ ॥

[मे.] जइ तउं देवनइं वांदइ पूजइ अनइ वली तेहइ जि तीर्थकरना वचननइं हीलइ राग लगी तउ तउं तेह परमेश्वरनइं काइ
10 वांदइ, काइ पूजइ ? किसउं लोकव्यवहारनी स्थिति न जाणइं ? ॥ १३१ ॥

[जि.] सिद्धातरीतिइं अजाण श्रावकहूइं उपदेश देई वली लोकरीतिइं उपदिसइ ।

लोए वि इमं ' भणिअं' जो आराहिज्ज' सो न कोविज्जा' ।
मसिज्ज तस्स वयणं जइ इच्छसि इच्छिअं' काउं ॥ १३२ ॥

25 [सो.] लोए० लोकइमाहि इसिउं कहीइ । जे आराधीइ ते कोविद्यु नही, अवगणिउ नही । तेह मणी मन्निज्ज० तेहुनुं वचन मानिवउं, जउ तेहना मननउं गमतुं करिया वांछइ । जउ तेहुनुं वचन आराधिवउं, हु ते मानिउ पूजिउ । जउ तेहुनुं वचन न मानीइं तउ वाद पूजिइ काई न तूसइ । सामहु' कूपइ । लोकइ ए घात
20 कहइ ॥ १३२ ॥

१ जि. मुण्डिउं, मे. मुण्डिअं २ आराहिज्जइ. ३ पुनिज्जा. ४ इच्छिउं.

५ ' मानिवउं...तेहुनुं वचन न ' एउलो पाठ सो.जी बीजी प्रनमायी पढी गयो छे

६ सामहु.

[जि.] अहो भोला थावक ! लोकइमाहे इसुं 'न सांभलिउं—
जो आराहिज्ज सो न कोविज्जा ? जे आराधीइ ते न कोपवीइ ।
लोकई इसुं कहइ । तिणि कारणि मन्निज्ज तस्स वयणं तेह
आराध्यनउं वचन मानीइ मानिवउं, जइ किमइ वांछित करिवा लहिवा
वांछइ ॥ १३३ ॥

३

[मे.] लोकमाहि इसउं सांभलीइ । जे आराधीयइ ते विराधीयइ
नहीं, कोपवियइ नही । केवलउं तेहनउं वचन मानिवउं । जउ किमइ
आत्मानइ ईप्सित वांछित करिवा वांछइ ॥ १३३ ॥

[सो.] बली सम्यक्त्तनी^१ द्ढाई ऊपरि कहइ छइ ।

[जि.] अथ सम्यक्त्तनीनी सम्यक्त्तनिश्चलता बोलइ ।

१०

दूसमदंडे^२ लोए सुदुक्खसिद्धम्मि^३ दुट्ठउदयम्मि ।

घन्नाण^४ जाण न चलइ सम्मत्तं ताण पणमामि ॥ १३३ ॥

[सो.] दूसम० ईणइ दुःखमाकालि पांचमा आरारूपिइ वंडि
पडीइ हुंतइ सुदुक्ख० शिष्ट उत्तम धर्मवंत गाढा दुःखिया थिया^५ ।
दुट्ठ० दुष्ट पापी अधमी चाढादिक तेह रहइ^६ उदय मान महत्त्यः^७
लक्ष्मी हुई । एहवइ विरुअइ ऊपराठइ कालि । अथवा सुदुक्ख-
सिद्धम्मि दुक्खउदयम्मि इसिइ पाठि सु अतिशयइ दुःखिइ
पूर्वभव ऊपार्जीइ सीधउं नीपनउं जे दुःखनउ उदय तीणइ छतइ जे
धन्य भाग्यवंतनुं सम्यक्त्व चलइ नही, धर्म ऊपरि लगाइ अभावडि
न थाइ, धर्मतु मन ढोलइ नहीं, ए^८ तेहवा उत्तम रहइ पणमउं^९
नमस्करउं ॥ १३३ ॥

१ सम्यक्त्वराजइ. २ जि. दूसमदंडे, मे. दूसमदंडिय. ३ जि. मे. सदुःख^०.
४ जि. धम्माण. ५ याव. ६ रहइ. ७ ते.

[जि.] दूसमि दुःखमाकालि दंडे दंडिइ लोकि हूंतइ । वली स्वदुःखसिद्ध आपणा दुःखइ भीषनउ दुःखनउ उदय तिणि हूंतइ । एतलइ एकतउ दुपमाकालि लोक दंडिउ । वली दुःखइ ऊपरि दुःख एहे विहुं हूते जेहां पुरुषांनउ धर्म हूंतउ सम्यक्त्व न चालइ तेहां १ भाग्ययंता पुरुषांनउ हउं नेमिचंद्र भंडारी सम्यक्त्व प्रणमउं नन-स्करउं ॥ १३३ ॥

[मे.] ईणइ दुःखमाकालि लोक दंडिइ हूंतइ शिष्ट उत्तम लोके गाढे दुःखीए हूते अनइ दुष्टनइ उदइ हूइ हूंतइ । एवहइ छतइ धन्य ते जेहनां चित्त हूंतउं सम्यक्त्व न चालइ तेहनइ हउं प्रणाम १० करउं ॥ १३३ ॥

[सो.] वली गुरु आथी बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ गुरुपरीक्षारूप कहइ ।

निअमइअणुसारेणं व्यवहारनएण समयसुद्धीए^१ ।

कालखित्ताणुमाणेण परिक्षिओ जाणिओ सुगुरु ॥ १३४ ॥

१३ [सो.] कवि कहइ छइ । आपणी बुद्धिनइ अनुसारि, व्यवहार-नयइ करी, सिद्धांतना वचननइ अनुसारि, कालक्षेत्रनइ अनुमानि, कालक्षेत्र संवयणादि जिह्वां छइं तेहनइं मानिइं चारित्र क्रियानी सर्व शक्ति^२ खप करइ छइ । तेहनइं अनुमानिइं परीपी गुरु लीखउ अनइ मानिउ छइ ॥ १३४ ॥

२० [जि.] निजमतिनइ अनुसारि करी आपणाइ बुद्धिप्रागल्भ्यनइ प्रमाणि करी, वली व्यवहार लोकाचार तेहनउ नय न्यायरीति तिणि करी अनइ वली ग्रीजउं समयबुद्धीए सिद्धांतनी बुद्धिइं करी

सिद्धांतनी रीतिइं करी, चली चउथउं कालनइ अनुमानि करी, वर्षाकाल
टाली अनेरइ सीयालइ उन्हालइ कालि विहार करिवानइ अनुमानि करी,
चली पांचमइ क्षेत्रनइ अनुमानि करी, जिणइं क्षेत्रिइं वइतालीस
दोषविवाजित शुद्ध आहार लाभइ तिणइं क्षेत्रि विहार करिवानइ
देपियइ करी एह पांच परीक्षाइं करी परीक्षित हंतउ सुगुरु जाणित
मानित ॥ १३४ ॥

[मे.] निज आपणी मतिनइ अनुसारि, व्यवहारनइं शाहं करी,
सिद्धांतना वचननइ अनुसारि, द्रव्य क्षेत्र काल भावनइ अनुमानि परीपीनइ
सुगुरु जाणियउ ॥ १३४ ॥

[जि.] तउहीइ गुरु मोटइ पुण्यइं लाभइं । इसी बात कहइ । २०
तह बि हुं नियजडयाए कम्मगुरुत्तस्स नेव वीससिमो ।
धन्नाण कयत्थाणं सुद्धगुरु मिलइ पुण्णेहिं ॥ १३५ ॥

[सो.] तह० तऊ आपणउं जडता मूर्खपणउं । कम्मगुरु०
अनइ आपणा भारेकर्मीणानु वीसास न कराइं । कुण जाणइ केतीवारइं
गुरुइ परीपतउ बरासित हउं । जेह भणी सुद्ध० सुद्ध खरउ२५
गुरु धन्य धन्य कृतार्थ भाग्यवंतइ जि रहइं, मोटा पुण्यनइ उवइ
मिलइ ॥ १३५ ॥

[जि०] तथापि हिं नियजडयाए निज आपणी जडता मूर्ख-
पणउं तिणि करी कर्मगुरुत्त्वहइं भारेकर्मी जीवहइं सुगुरु जाणिवानउ
विश्वास नही । पुण धन्य भाग्यवंत अनइ कृतार्थ कृतपुण्य पुरुषहइं पुण्य२०
करी सुद्ध गुरु चारित्री आचार्य मिलइं ॥ १३५ ॥

[मे०] तथापि हि आपणी जडता मूर्खार्दि तिणि करी अनइ कर्मनउं गुरु भारीपणउं तिणि करी वेसास न करिवउं । पणि ते धन्य कृतार्थ जेह रहइं पुण्यनइ योगि सूधउ गुरु मिलइ ॥ १३५ ॥

[जि०] इणी जि कारणि सुगुरुप्राप्ति दुर्लभ कहइ ।

५ अहयं पुणो अहन्नो ता जइ पत्तो अह न पत्तो य ।
तह बि हु सो मह सरणं संपइ सो जुगप्पहाण^१ गुरु ॥ १३६ ॥

[सो०] अहयं० हूं पुण अपुण्य अभागीउ छउं । ता जइ० तु जइ मइं गुरु प्रामिउ छइ अथवा नथी प्रामिउ, तउ नश्चिइं^२ मू रहइ तेह जि प्रमाण ॥ १३६ ॥

१० [जि०] श्रीनेमिचंद्र भंडारी गामि गामि नगरि नगरि गुरुपरीक्षा करतउ हूंतउ फिरइ, पुण सुगुरु न लहइं । तिवारइं सुं कहइ ! अहयं पुणो अहन्नो० । अहयं हउं पुण अधन्यपुण्य छउं । ता तउ पछइ जइ किमइ सुगुरु पामिउ तउ पामिउ । अह न पत्तो य अथवा न पामिउ । तह बि तथापि तउहीइ हु निश्चइं मह १५ मूहइं सो तेह जि सुगुरु शरण आराध्यपणइ आधार । जे गुरु संप्रति हिवदानइ कालि जुगप्रधान श्रीजिनदत्तसूरि युगप्रधान गुरुना पण शरण । इति भावः ॥ १३६ ॥

[मे०] हउं तउ अकृतपुण्णीयउ । जउ मइं ते सूधउ गुरु पामिउ छइ अथवा नहि पामिउ । तथापि जे युगप्रधान गुरु छइ ते २० मुशनइ शरणि ॥ १३६ ॥

[जि.] अथ जिनधर्म तणउ जाणिवानउ प्रकार कहइ ।

जिणधम्मं दुन्नेअं अइसयणाणीहि नज्जए^१ सम्मं ।
तह वि हुं समयट्ठिइए^२ ववहारनएण नायव्वं ॥ १३७ ॥

[सो.] जिण० जिनधर्म जाणतां गाढइउं दोहिलउ छइ ।

अइसय० अतिशयज्ञानी जे मनोगत भाव जाणइ, सम्यग् एहे^३ जि ५
जाणइ जं, 'एहमाहि धर्म छइ ।' तह वि हु० तऊ बीजे छबस्थे
सिद्धांतमाहि जिसी परीक्षा कही छइ तिसी स्थितिइं करी व्यवहारनयइं^४
धर्म जाणी लेवउ । सर्वथा अनास्था न करिवी ॥ १३७ ॥ . . .

[जि.] जिनधर्म दुर्लभ जाणतां दुहेलउ, पुण अतिशय ज्ञानवंत

पुरुषे सम्मं, सम्यक् प्रकारि साचउं जाणीइ । तह वि तजहीइः०
निश्चयं समयट्ठिइए सिद्धांतनी स्थितिइं अनइं ववहारनएण
लोकव्यवहारनइ न्यायि करी लोके जिनधर्म जाणियउ । 'अहो सिद्धांतनी
रीतिइं धर्म जाणीइ ते प्रमाण, पुण लोकव्यवहारइं धर्म जाणीइ ते किम
प्रमाण ?' इसुं म कहे । 'लोगविरुद्धचाओ' इसा सिद्धांतना बचन-
इतउ । जिम सिद्धांतस्थिति प्रमाण तिम लोकव्यवहारइं प्रमाण । तथाः५
चोक्तं—

लोक म रुसउ, लोक जि तूसउ, लोक लेई परमारथि पइसउ ।-

जइ तूं जोगी त्रिशुवनसार, तइ तू न भेल्ले लोकाचार ॥ १३७ ॥

[मे.] जिनधर्म जाणतां गाढउं दोहिलउं । जे अतिशयवंत

ज्ञानी हुइं तेह जि सम्यक्त्व जाणीइं जु 'एह माहि धर्म छइ ।'^६
तथापि व्यवहारनइ ज्ञाइ सिद्धांतनी परीक्षाइ सम्यग् करी जाणी लेवउ ।
अनास्था न करिवी ॥ १३७ ॥

१ मे. निजए. २ मे. ह. ३ समयठिईए, जि. मे. समयठिईए, ४ गाढउं.

५ एह. ६ नयई करी.

[जि.] अथ जिनेन्द्रनद वचनि जिनधर्म जाणिवानउं फल कहइ ।

जम्हा जिणेहिं भणिअं सुअववहारं विसोहयंतस्स^१ ।

जायइ विसुद्धबोही जिणआणाराहगत्ताओ^२ ॥ १३८ ॥

५ [सो.] जम्हा० जेह भणी जिन श्रीसर्वज्ञइ इम कहिउं छइ । श्रुतव्यवहार सिद्धातनउ मार्ग जोईनइ देवगुरुधर्म^३ लिइं, जायइ० तु विशुद्ध बोधि निर्मल सम्यक्त्वनी प्राप्ति हुइ । जिण० जिननी आज्ञाना आराधक भणी । यदुक्तं श्रीआचर्यके सामाचार्या—

निच्छयओ दुन्नेअं वो भावे कम्मि वट्ठए समणो ।

ववहारओ उ कीरइ जो पुग्गट्टिउ चरित्तम्मि ॥

ववहारो वि हु बलवं जं छउमत्थं पि वंदई अरहा ।

जा होइ अणामित्तो जाणंतो धम्मयं एयं ॥ (गा. ७१६-७१७)

सिद्धांतनउ व्यवहार 'प्रमाण करतउ केनलई जे छद्मस्थि सिद्धातनइ व्यवहारि जोई चाही खरउ निर्दोष भणी आणिउ हुइ, पुण ते आहार^४ छइ आधार्मी । तउ ते जिमइ । केवली इम न कहइ, 'ए आधार्मी छइ' । इम कहितां सिद्धातना व्यवहार ऊपरि अनास्था थाइ । तेह भणी न कहइ ॥ १३८ ॥

[जि.] जम्हा यस्मात् जिणि कारणि जिने इसुं कहिउं ।

सुअववहारं श्रुतव्यवहार सिद्धातनी स्थिति विशोषता समाचरता^५ पुरुषहइं निशुद्ध निर्मली बोधि जिनसम्यक्त्वप्राप्ति जायइ हुइ । किंसा हेतुइतउ^६ जिनाज्ञाराधकत्वात् । जिननी आज्ञानउ आराधकरुणातउ । कोई जिनाज्ञाप्रतिपालक पुरुष देपी बोधिफल प्रतिइं सदेह करइ । तेह पुरुष प्रतिइं जिणआणाराहगत्ताओ इसुं पद हेतुरूप थाइ ।

किमु ? श्रुतव्यवहार समाचरता पुरुषहूँ विमुद्ध बोधि हुइ । इसी प्रतिज्ञा
 किंसांतउ-? जिननी आज्ञानेउ आराधकपणातउ । एहे तु जे जे जिननी
 आज्ञाना आराधक हुइ तेहां तेहां पुरुषहूँ विमुद्ध बोधि हुइ । इसी
 अन्वयव्याप्ति । जिम श्रीश्रेणिक महाराजहूँ । इसु दृष्टांत । तिम एही
 जिनाज्ञाराधक । ए उपनय । तिणि कारणि विमुद्ध बोधि हुई ज । बली ५,
 अग्रत्यक्ष बोधिफल प्रतिहं संदेहकारक पुरुष वादी इसु कहइ, 'अहो !
 प्रतिवादिन् ! हेतु हुउ, साध्य न हुउ । विपक्षि किंसु बोध ?' इसिइ
 कहिइ हंतइ । प्रतिवादी उत्तर दिइ, 'अहो यादिन् ! जेहांहूँ विमुद्ध बोधि
 न हुइ तेहांहूँ जिनाज्ञाराधकपणउई न हुइ, जिम मिथ्यात्वीहूँ ।
 तेहनी परि, ए नही । तिणि कारणि श्रुतव्यवहार समाचरता पुरुषहूँ^{१०},
 विमुद्ध बोधिफल हुइ जि ।' इसिइ पंचावयवरूप अन्वय-व्यतिरेकी
 अनुमानप्रमाणि करी जिनमार्गप्रवर्त्तक जीवहूँ बोधिफल स्थापइ ॥ १३८ ॥
 [मे.] जेह भणी वीतरागदेवे कहिउ श्रुतसिद्धांत तेहनउ
 व्यवहारमार्ग साधतां हूतां विमुद्ध सूषी जिनधर्मनी प्राप्ति हुइ । तउ जइ
 जिननी आज्ञाना आराधकपणातउ ॥ १३८ ॥

१३

[सो.] श्रीगुरु आथी वीतरागनी आज्ञा कहइ छइ ।

[जि.] अथ सुगुरु-दुर्लभता कहइ ।

जे जे दीसंति गुरु समयपरिचखाइ ते न पुजंति ।

पुणमेगं सदहणं दुष्पसहो जाव जं चरणं ॥ १३९ ॥

[सो.] जे जे० कवि कहइ छइ । हिवडांनइ कालि जे जे^{२०}
 गुरु देखीइ ते ते सिद्धांतनी परीक्षाइ न पहुचइ । कहिमाहि सफलइ
 गुरुना गुण देखीइ नही । पुणमेगं० पुण एक वातनुं निश्चिइ
 सदहिवुं जाणिवुं जं परमेश्वरि इम कहिउं छइ । पांचमा आरानइ

छेडहइ^१ श्रीदुष्पसह आचार्य युगप्रधान हुसिइं । तेह ठगइ भरतक्षेत्री
चारित्र वर्त्तसिइ । तीणइ सिउं^२ जाणीइ^३ निश्चिइं कौ को चारित्रीउ
गुरु भरतक्षेत्रमाहि^४ छइ, जि हुं उल्लसतउ नथी ॥ १३९ ॥

[जि.] जे जे गुरु दीसइं ते ते समय सिद्धांत तेहनी परीक्षाईं
न पूजइं न पुहचइं । पुण एक श्रद्धधान आस्ता छइ । किंसुं श्रद्धधान
ते ! दुष्पसहो जांब अं चरणं । जं जउ दुःप्रसहाचार्य
लगइ चरण चारित्र थोडउं थोडेरउं होसिइ जि । इसी आस्ता छइ । पुण
जुगप्रधान गुरु टाली बीजउ कोई गाढउ सुगुरु दीसइ नही । इति
भाव ॥ १३९ ॥

१० [मे.] कवि कहइ । हिवडांनइ कालि जे जे गुरु दीसइं ते ते
सिद्धांतनी परीक्षाईं न पहुचइं । काई^५ आपणपानइं सूधा ज्ञाननउ
अवबोध नही । अनइ असूधा घणा, सूधा थोडा ते भणी जाणी न
सकीइं । पणि एक बातनी सदहणा करिवी । जा दुष्पसहसूरि तां
सीम चारित्र छइ ॥ १३९ ॥

११ [जि०] तिणि कारणि ते जुगप्रधान गुरु जाणिवानउ उपाय
कहइ ।

ता एगो जुगपवरो मज्झत्थपणेहिं समयदिट्ठीए ।

सम्भं परिकित्थयन्वो मुत्तूण पवाहहल्लयोलं ॥ १४० ॥

[सो.] ता एगो० तेह भणी गइ भरतक्षेत्रमाहि एक को
१० जुगप्रवद युगमाहि उल्लसत चारित्रीउ मध्यस्व मन थईनइ परीक्षिवउ ।
समय० सिद्धांतनी रीतिइं मध्यम् जोई लेउ । मुत्तूण० लोकनउ
प्रवाह फलकल^६ आ माहरउ, आ ताहरउ गुरु^७ श्म्यउ लोकनउ प्रवाह

तेहरूपिआ हल्यबोल द्रहबोल मेल्ली करी । जिम द्रहबोलमाहि वस्तु पडी न लाभई, तिम लोकप्रवाहि तत्त्वातत्त्वविचार न लाभई । तेह भणी ते छांडीनइ तत्त्ववृत्तिई गुरु जोईनइ लेवु ॥ १४० ॥

[जि.] ता तउ पळइ एक अद्वितीय युगप्रवर युगप्रधान गुरु मध्यस्थमनोभिः मध्यस्थ उदासन पुरुषे समय सिद्धांत तेहनी दृष्टि जोइवडं तिणि करी । अथवा सिद्धांतरूपिणी दृष्टि लोचन तिणि करी सम्यक् सम्यक् साचउ परिस्वित्त्ववृत्ति, परीस्वित्त्व । किंतु करी । प्रवाह लोकप्रवाह तेहरूपिउ द्रहबोल मेल्ली करीनइ । जिम द्रहबोलमाहि वस्तु पडी न लाभई तिम लोकप्रवाहि तत्त्वातत्त्वविचार न लाभई । तिणि कारणि लोकप्रवाह मेल्ली मध्यस्थेई जि पुरुषे सुगुरु परीस्वित्त्व, न तु ओग्रहवन्ते पुरुषे । मदुक्तं—

आग्रही बत निनीपति युक्तिं तत्र यत्र मतिरस्य निविष्टा ।

× × × युक्तिर्यत्र यत्र मतिरेति निवेशः ॥

सिद्धांतनी दृष्टि किसी :

पडिरुवो तेयस्सी जुगप्पहाणागमो महुववको ।

गंभीरो धीमंतो उवएसपरो य आयरिओ ॥

अप्परिस्सायी सोमो संगहसीलो अभिग्गहमई य ।

अनिकत्थणो अचवलो पसंतदियओ गुरु होइ ॥

(उपदेशमाला, गा. १०-११)

इत्यादि सिद्धांतदृष्टिई जुगप्रधान उल्लेखी आदरिवड ॥ १४० ॥

[मे.] तेह भणी एह भरतक्षेत्रमाहि एकेकउ युगप्रधान अनुक्रमई दुप्पहस्तूरिसीम विसहस्र चडोउर होसिई । एह भणी

११ आ ओकळुं श्रीं चरण मूलमां आम नृष्टित के.

रागद्वेष मूकी मध्यस्थपणइ संगय सिद्धांतनी दृष्टि संयग् प्रकारि गुरु
परीषी लेवउ, पणि लोकरुनउ प्रवाह कलकल 'ए माहरउ, ए ताहरउ'
एवहउ हलबोल मूकीनइ ॥ १४० ॥

[सो.] ईणइ लोकप्रवाहिइं हिवडां जाणइ सुभइं छइं । ए वात
कहइ छइं ।

[जि.] अथ पूर्वोक्त लोकप्रवाहनउं स्वरूप कहइ ।

संपइं दसमच्छेरयनामायरिएहिं जणिअजणमोहा ।
सुयधम्माओ^१ निउण^२ वि चलंति बहुजणपवाहाओ ॥ १४१ ॥

[सो.] संपइं० हिवडां अस्संजयाण पूआ इसिउं दसमुं अछेउं
प्रवर्त्तइं छइं । ईणं करी गुणरहित नामिइं आचार्य घणां थिया । तीणइं
करी जणिअजण० लोक रहइं मोह कहीइ अम बरांसउ पडिउं । न
जाणीइ केहउ गुरु । इसिइं छतइं जे निपुण डाहा चतुर तेहइ घणा
लोकना प्रवाहमाहि पडिआ हुंता साचा धर्मतउ, चूकइं चलइं छइं
साचा गुरुनइ अणलहिवइं ॥ १४१ ॥

[जि.] संप्रति हिवडां दसमइ आश्वर्यि ऊपना नामायरिएहिं
नामधारक आचार्य तेहे जनित ऊपजाविउ जन अज्ञाततत्त्व लोक तेहना
सरीपउ मोह अज्ञानपणउं जेहां निपुणांहइं छइं, ते जनितजनमोह ।
एवहा हुंता निउण वि निपुणइ ज्ञाततत्त्वइ सुभधर्म हुंता चालइं ।
किसा प्रमाणइतउ ? बहुजणपवाहाओ बहु घणा जण लोक तेहना
प्रवाहइतउ । एक नामधार आचार्य मोह ऊपजावइ । लोकप्रवाह
पुणं सुभधर्म हुंतउ डाहाइ मोलइ । तिणि फारणि लोकप्रवाह
मेहिद्वयउ ॥ १४१ ॥

[मे.] सांप्रत दसमा अच्छेरा जे कथा तेहमाहि दसमा अच्छेरा-
नइ प्रस्तावि नामाचार्ये लोकनइ जे व्यामोइ ऊमजाविउ तेह लगी घणा
लोकना प्रवाहमाहि पड्या हुंता निपुण डाहांइ लोक सूषा धर्म हुंता
चालइ अष्ट हुइ, साचा गुरु अणलहता थका ॥ १४१ ॥

[सो.] जे लोकनइ प्रवाहि पडिआ तेहनं आलंबन लेई कुंगुरु
कुधर्म सेवइ । तेह आशी कहइ छइ ।

[जि.] अथ मिथ्यात्वी सम्यक्त्वी विहुंना लक्षण कहइ ।
जाणिज्ज मिच्छदिट्ठी जे पडणालंबणाइं गिण्हंति^१ ।
जे पुण सम्मदिट्ठी तेसि मणों चडणपयडीए^२ ॥ १४२ ॥

[सो.] जाणिज्ज० निश्चयनयनी अपेक्षाइं ते मिथ्यात्वीइ जि^३
कहीइं, जे पडवाना आलंबन लिइं । 'अमुकउ प्रमाद कुमार्गादिक करइ
छइ, हुइ करु' इम तेहनां आलंबन लिइं । जे^४ साचा सम्यग्दृष्टि
साचा सम्यक्त्वेना धणी तेहनं मन चडवाइजिनी पगथीइं हुइ । जे खरउ
धर्म करता हुइ तेहनं आलंबन लेईनइ आपणपदं खरुइ जि करइ ।
यदुक्तं श्रीआवश्यकं वंदनकर्निर्युक्तौ—

आलंबणाण लोओ भरिओ जीवस्स अजउकामस्स ।

जं जं पिच्छइ लोए तं तं आलंबणं कुणइ ॥

जे जत्थ जयाजईआ बहुस्सुआ चरणकरणपढभट्ठा ।

जं ते समायरंति आलंबण मंदसइदाणं ॥

जे जत्थ जयाजईया बहुस्सुआ चरणकरणसंपत्ता ।

जं ते समायरंति आलंबण तिब्बसइदाणं ॥ १४२ ॥

(गा. ११८८-८९-९०)

१ विपत्ति. २ जि. चेव पडणीए. ३ 'जे साचा सम्यग्दृष्टि...तेह
आलंबन' एटलो पाठ सो.नी बीजी प्रतमांची पढी गयो छे.

[जि.] ते मिच्छदिट्ठी मिथ्यात्वीदृष्टि जाणिज्ज जाणियउ,
 जे पतित धर्म हुंता अष्ट ह्या तेहना आलंबन ओठंभ लिइं,
 अष्टनी विसमसि करइं । 'एहइ तप नयी करतउ, हउंइ नटी
 करउं' इत्यादि आलंबन लिइं । अथ सम्यक्त्वी लक्षण । जे पुण
 ५ सम्मदिट्ठी जे बली सम्यग्दृष्टि हुइं तेसि मणो तेहना मन
 चडते पावडीया लेहु । मोटा तपस्वी प्रमुख पुरुष तेहना अवष्टंभ
 आदरइं ॥ १४२ ॥

[मे.] ते जाणिमा मिथ्यादृष्टि जे पडियालंबण पतितनउं
 आलंबन लिइं । जे बली जीव सम्यग्दृष्टि छइं ते चडियालंबननी पावडी
 १० चडइं । जे रूडी क्रिया करइं तेहनी पयडीइ चडइं ॥ १४२ ॥

[सो.] उत्तम सयोग दुर्लभ ए वात कहइ छइ ।

सर्वं^१ पि जए सुलहं सुवन्नरयणाइवत्थुवित्थारं ।

निचं चिय मेलावं सुमग्गनिरयाणं^२ अइदुलहं ॥ १४३ ॥

[सो.] सर्वं पि० बीजउं सह सुवर्ण रत्न आभरणादिक
 १५ नस्तु अद्विनउ विस्तार सुलभ । यत उक्तं—

सर्वे भावा सर्वजीवै प्राप्तपूर्वा अनंतश ।

बोधिर्न जातुचित्पाप्मो भवग्रमणदर्शनात् ॥

राज्यराद्धि धनकनकादिक घणीइ चार अंगंते भवे लभइ, पुण सन्मार्ग-
 निरत खरा उत्तम धर्मेना आराधक उत्तम पुरुष तेहनउ सदैव मेलावउ
 २० ते अतिदुर्लभ । तेहइ जि गणी सदैव जयवीअरायमाहि प्रार्थीइ
 छइ, 'सुदगुरुजोगो तन्वयणसेरणा आमवमखंडा' ॥ १४३ ॥

[મે.] સપલીઈ વસ્તુ પૃથ્વીમાહિ સુવર્ણેરલાદિક વસ્તુનહ વિસ્તાર સોહિલહ । પણિ નિત્ય સર્વદા સન્માર્ગનહ વિપઈ નિરત, સ્વરા ધર્મના પ્રરૂપક તેહનહ મેલાવહ અતિ દુર્લભ । જયવીઅરાયમાહિ ‘સુદગુરુજોગો તન્મયણસેવણા’ एह जि वस्तुनी प्रार्थना मागी ॥ ૧૪૩ ॥

[સો.] કેતલાઈ ‘આ’ માહરહ દેવ, આ માહરહ ગુરુ । એ ટાલી ૩ બીજા ગુણવંતહ ફાંઈ નહી । હું एह जि मानડં ।’ इसिउं अभिमान वहइ । तेह आश्री कहइ छइ ।

[જિ.] અથ દેવાં ગુરાંહૂં સર્ગવર્ણન કરી કર્મવહુલતા બોલહ ।
‘अहिमाणविसोषसमत्थयं च युज्वंति देवगुरुणो अ ।
तेहिं पि जओ’ माणो ही ही तं पुज्वदुच्चरिअं’ ॥ ૧૪૪ ॥ ૨૦

[સો.] અહિમાણ૦ અહંકારરૂપિઆ^૧ વિસના વિકાર ઉપ-
સમાવવા દેવગુરુ કહીહ । દેવગુરુ સેવતાં અહંકારાદિક વિકાર જાહં ।
तेहिं पि० तेहे जि देवगुरे करी केतलंहूँ’ मान अहंकार आवइ ।
ही ही० आहा ! ते पूर्वदुश्चरित पाछिल भवना पाप तेहनूं प्रमाण, जं
गुणागुण फांई जोतउ नथी । दष्टिरागिइं चाहिउ ‘आपणाइ जि देवगुरुः३
रूढा’ इसिइं गर्विइं गर्व्यु हींइइ छइ ॥ ૧૪૪ ॥

[જિ.] લોક પરમાર્થવૃત્તિં ચ વલી બાહ્યવૃત્તિં પુણ અભિમાન
અહંકાર તેહનહ વશિ દેવાં ગુર્હૂંહૂં વર્ણવહં । જહ દેવગુર્હૂં
અહંકારી છહં इसिइं स्तवइं । स्तवितां छतउई गुण, अछतई गुण
वर्णवइ । पुण तेहां देवांगुरांहूँ जउ माण अहंकार हूउ साचउ, तउ२०
तेहां देवगुरुनां पूर्वकृत दुश्चरित जाणिवउं ॥ ૧૪૪ ॥

૧ ‘આ માહરહ દેવ’ સો.ની બીજી પ્રતમાં નથી. ૨ આ ગાથા જિ.માં નથી, પણ તે ઉપરનો ચાલાવબોધ છે. ૩ મે. જાઓ. ૪ ‘યુજિવરિઅં. ૫ અભિમાન અહંકાર’. ૬ કેતલાઈ.

[મે.] અહંકાર રૂપીયા વિસના વિકાર તેહનહં ઉપશમાવિવાનહં
કાજિ દેવગુરુની સ્તુતિ કીજહ. કાંઈં ? તે સ્તવતાં અહંકાર જાહ.
અનહ તેહી જિ દેવગુરુ હંતહ જે અભિમાન ઝપજહ તહ હી શસિહં સેદિ
તે પૂર્વદુશ્ચરિત્ર પાપનહં પ્રમાણ જાણિયહં ॥ ૧૪૪ ॥

૬ [સો.] લોકના આચાર કરતહ જે આપણપહં જિનમક્ત
ફહાવહ તે આશ્રી વાત ફહહ છહ.
[જિ.] અથ જે જૈન આચારિ કરી વીંજા જૈનહૂં ન મિલહં તેહ
જૈનહૂં ઓલંમહ દિહ.
જો જિણઆચરણાણ લોઓ ન મિલેહ તસ્સ આચારે.
૧૦ હા હા મૂઢ કરંતો ફહ અપ્પં મળાસિ જિણપણયં ॥ ૧૪૫ ॥

[સો.] જો જિણ૦ જિન શ્રીવીતરાગની આચરણાણિહં જે
લોકનહ આચાર ન મિલહં. મૂઢ મૂર્ખ ! તે આચાર સમાચરતહ હંતહ
આપણપૂં જિનમક્ત કિમ જિનમક્ત ફહં છં ? ‘અન્નસ્સ કઢિ ચ્ઢિઓ,
અન્નસ્સ વિ હોહ થળપાણં’ એ લોકનહ ઉપાણહ સાચહ કરં
૨૭ છં ॥ ૧૪૫ ॥

[જિ.] અથ જે લોક જિનની આચરણાહં કરી તસ્સ તેહ
જિનનહ આચારિ ન મિલહં, જિનની આચરણા અનહં જિનનહ આચાર
તેહ વિહંહૂં મિચ્છતા જાણહં. અનહં જિનાચરણ-જિનાચારહૂં મેદ નહી.
હે મૂઢ ! હા હા સેદે. મેદ કરતહ, લોકાચાર કરતહ હંતહ આપણપહં
૩૦ જિનપ્રણત જિનમક્ત કિમુ મળહ, કાંઈં ફહહ ? ॥ ૧૪૫ ॥

[મે.] જે જિનની આચરણાહં લોક ન મિલહં તે લોકનહ

आचार जे लोक करइं । हा हा इसिइ खेदि । ते मूढं मूर्ख ते आचार करतउ आपणपउं जिनमक्तवणउं किम कहइ ? ॥ १४५ ॥

[सो.] वीतरागहजिनुं वचन मानइ ते थोडा । ए वात कहइ छइ ।

[जि.] एवढउ जैनमेद कांइं ? तेहनउं कारण कहइ । 5
जं चिअ लोओ मन्नइ तं चिअ मन्नंति सयल लोआ वि ।
जं मन्नइ जिणणाहो तं चिअ मन्नंति किबिं विरला ॥ १४६ ॥

[सो.] जं चिअ० एक लोक जे बोल मानइं तेइ जि बोल सयलाइ लोक मानइं । प्रवाहि पढ्या प्राहिं संसारामिलापी सविहुं, जीवनां मन सरीपांइ जि हुइं । जं मन्नइ० जे जिननाथ तीर्थकरदेवः० जे बोल मानइं कहइं, केवलज्ञानिं फरी जाणीनइ, तेइ जि श्रीसर्वज्ञां वचन जे मानइं, लोकनउ प्रवाह काइं न मानइ ते केतलाइ विरलाइ जि थोडाइ आसन्नसिद्धिक हुइं ॥ १४६ ॥

[जि.] जे आचार लोक मानइ तेही ज आचार सयलाई लोक मानइं । पुण जे आचार जिननाथ मानइ ते आचार विरला थोडा 15
केईएक भाग्यवंत मानइं ॥ १४६ ॥

[मे.] जे वस्तु मिथ्यात्वादिक प्रवाहि लोक मानइं ते सफल लोकमाहि मानीइ । अनइ जे जिननाथ मानइ कहइ ते जइ विरलउ कोईएक भव्य जीव मानइ ॥ १४६ ॥

[सो.] निश्चय नय आथी श्रीसम्यक्त्वनूं स्वरूप कहइं । 20

[जि.] अथ जे साहम्मी उपरि गाढउ स्नेह न करइं तेइ उद्दिशी कहइ ।

साहम्मिआओ अहिओ बंधुसुआईसु जाण अणुराओ ।
तेसिं न हु सम्मत्तं विज्ञेयं समयनीईए ॥ १४७ ॥

[सो.] साहम्मि० जेहहई साहम्मी पाहिं बांधव पुत्र कलत्र मित्रादिक स्वजन ऊपरि अनुराग घणउ अधिकउ हुइ । साहम्मी उपरि स्नेह थोडउ अनइ आपणां सगा कुटुंब ऊपरि घणउ स्नेह हुइ, मोह लगइ । तेसिं० सिद्धांतनी रीतिइ जोतां निश्चयइ तेहहई सम्यक्त्व नथी इसिउं मानउं । जउं सम्यक्त्व इह हुइ तउ धर्मवंत ऊपरि अनुराग गाढउ जोईइ । इह लोकना संगपण ऊपरि थोडउ जोईइ । इसिउं माव ॥ १४७ ॥

१० [जि.] जेहां पुरुषहई साहम्मी पाहई बंधु स्वजनादिक ऊपरि अधिकउ अनुराग स्नेह हुइ तेहं पुरुषहई सम्यक्त्व नही । इसुं सिद्धांतनी नीतिइ विज्ञेयं जाणियउं ॥ १४७ ॥

[मे.] जेह जीवनइ साधमीं पाहति बांधव पुत्र कलत्र मित्र ऊपरि अधिक अनुराग हुइ ते जीवनइ सिद्धांतनी रीतिइ जोतां सम्यक्त्व नथी । १५ काइं ? जु सम्यक्त्व इह हुइ तउ साहम्मीनउ अनुराग गाढउ हुइ ॥ १४७ ॥

[सो.] शुद्ध सम्यक्त्वनउ धनी लोकाचारनउ धर्म काई न गणइ । ए बात कहइ छइ ।

[जि.] अथ मिथ्यात्वीनइ पक्षि हउ जि मानइ तिहहई ओलंभउ दिइ ।

२० जइ जाणसि जिणेंणाहो लोआयारा विपक्खए हओ ।
तां तं तं मन्नंतो कह मन्नसि लोअआयारं ॥ १४८ ॥

१ जि. मे. 'सयाईसु. २ मन्ने. ३ सिद्धांतनीईए. ४ साहम्म. ५ निश्चयनई.
६ जि. मे. लोआयाराण पक्खए ७ मे ता तव न ८ मे. 'आयारे

[सो.] जइ० अहो मन्थ जीव ! तूं जउं इसिउं जाणं छं—
 'जिननाथ श्रीसर्वज्ञ लोकिक आचार यिकउ विपक्षभूत अलगउ छइ ।
 लोकाचार जूउ अनइ श्रीसर्वज्ञनउ' आचार जूउ छइ ।' ता तं तं०
 तेह भणी तुं ते श्रीवीतरागनइ मानतउ हूंतउ लोकनउ आचार धर्म
 भणी काई मानअं छअं ? जे 'लोगविरुद्धआओ' इसिउं कहिउं छइ ५
 ते प्रसिद्ध लोकनउ आचार धर्म सिउं अविरुद्ध अणकरतां लोक पाप
 ऊपार्जइ । ते छाटा' आभोपादिक करिबुं । पणि तेहइ धर्म भणी काई
 न मानिबउं ॥ १४८ ॥

[जि.] लोकाचारनइ पक्खइ हूउ हूंतउ मानतउ जइ जिननाथं
 जाणइ, मनमादि धरइ, तउ पछइ तूं ते जिन मानतउ हूंतउ लोकाचारः१०
 काई मानइ ? ॥ १४८ ॥

[मे.] अरे जीव ! जउ तउं इम जाणइ छइ जि 'जगन्नाथ
 वीतराग लोकना आचारनइ विपक्षभूत अलगउ छइ । लोकाचार जूउ,
 वीतरागनउ आचार जूउ ।' तउ तउं वीतरागनइ मानतुइ हूंतउ
 लोकनउ आचार धर्म भणी काई मानइ ? ॥ १४८ ॥ १५

[सो.] वली सम्यक्त्वइ जि ऊपरि ४^१ गाह कहइ छइ ।

[जि.] अथ जिन मानीनइ पछइ अन्य देव मानइ तेह उद्दिशी
 कहइ ।

जे मन्नेवि जिणंवं पुणो वि यणमंति इअरदेवाणं ।

मिच्छत्तसन्निवायगघत्थाणं ताण को विज्जो ॥ १४९ ॥^{२०}

[सो.] जे मन्नेवि० जे जिनेन्द्र श्रीसर्वज्ञ साचउ देव

१ श्रीसर्वज्ञआचार. २ मानइ छइ. ३ छाटा. ४ आर्था. ५ जि. 'सन्निवायग',
 मे. 'संनिवाय'.

वीतराग मानी तेहनी आज्ञा पडिबजीनइ पुणो वि० बली इतर देव
बीजा संसारिक देव नमइ मिथ्यात्वरूपिइ संनिपात^१ रोगिइं करी
प्रसिया अचेत जाणिवा । तेहहूइं कुण वैद्य हुइं ? तेहहूइं कुण
साजा करइं ? जे अमृत पीईनइं विस पीइं तेहहूइं सिउं प्रतिकार
हुइं ? ॥ १४९ ॥

[जि.] जे पुरुष जिनेन्द्र मानी पठइ इतर देव हरिहरादिक
प्रणमइं तउ मिथ्यात्वरूपिउ संनिपातक रोग तिणिइं घट्य प्रस्या
व्याप्या हंता ताण तेहां पुरुषहंइं कुउण वैद्य ह ? अपि तु न
कोई ॥ १४९ ॥

१० [मे.] जे सर्वज्ञ साचउ देव मानी तेहनी आज्ञा पडिबजीनइ
इतर बीजा संसारिक देवनइं मानइं ते मिथ्यात्वरूपीइं संनिपाति रोगि
प्रस्या हंता अचेत हुइं । तेहनइं कउण वैद्य साजा करइ ? ॥ १४९ ॥

[सो.] बली सम्यक्त्वइ जि ऊपरि कहइ छइ ।

[जि.] एक श्रावक गुरु नानाविध चैत्यद्रव्य माहोमाहि न
१५वेचावइं ।

एगो^१ सुगुरु एगा वि सावगा चेईयाणि विविहाणि ।
तत्थ य जं जिणदब्बं परुप्परं तं न विचंति ॥ १५० ॥

[सो.] एगो० गुरु एकइ जि अनइ श्रावक एकइ जिं छइं ।
पुण चैत्य देहरां जूआं जूआ अनेरा अनेरा^२ कराव्यां छइ । तिहां जे
२०द्रव्य छइ ते परस्परिइं न वेचइं । पेला^३ देहरानु उलिइ देहरइ, ओल्या
देहरानु पेलाइ देहरइ न वेचइ । मनि भेद आणइ ॥ १५० ॥

१ संनिपाति. २ आ गायानी प्रथम पक्षि जि. यां नथी. ३ अनेरा.
४ 'पेला देहरानु...न वेचइ' एटले पाठ सो.भी भीमी प्रतमांभी पढी गयो छे.

[जि.] एक जि सुगुरु । एकइ जि सघल श्रावक । चैत्य जिनदेवगृह विविध नानाप्रकार छइ । तत्थ तेहे विविध चैत्ये जं जे जिनद्रव्य ऊपजइ ते जिनद्रव्य देवद्रव्य परस्परइं एक चैत्यनउं द्रव्य बीजइ चैत्यि जे सुगुरु श्रावक न वेचावइं ॥ १५० ॥

[मे.] एक सुगुरु, एक श्रावक छइ अनइ देहरां जूजूआं ३ छइ । अनइ तिहां जे द्रव्य छइ ते परस्परइं न वेचइं । मनि भेद आणइ ॥ १५० ॥

ते न गुरु नबि सङ्गा न पूइओ तेहिं होइ' जिणनाहो ।
सूठाणं मोहठिई सा नज्जइ' समयनिउणेहिं ॥ १५१ ॥

[सो.] ते न० ते गुरु नहीं, ते श्रावक नहीं, जे इम देहरानी १० जूजूआईं करइं । एक ना' गणइं तेहे बीतराग देवइ' पूजिउ नही । साचउ बीतराग पूजिउ तु कहीइ, जउ बीतरागना प्रासादविष एकइ जि देपइ । जे जूजूउं देखिबुं ते मूढनी मोहस्थिति अजाणिबुं जि जाणीइ ॥ १५१ ॥

[जि.] ते गुरु नही । ते श्रावक नही । तेहे गुरु-श्रावके १५ जिननाथ बीतराग देव किवारइं न पूजिउ । कांइ ? तेहे गुरु-श्रावक समयनिउणेहिं समय सिद्धांत तेहना निपुण जाण एवहई सा ते चैत्यद्रव्यनी परस्परइं अणवेचिवानी रीति ते मूढ मूर्खनी मोहस्थिति नज्जइ जाणीइ । नाना चैत्यपदनउ द्रव्य भावइ तिमइ जिनचैत्य वेचिवउं । दूषण नही, सामुह महाधर्म । इसी सिद्धांतरीति न जाणइं, २० किंतु पूर्वोक्त मूर्खस्थिति जाणइं तेह मणी ते अजाण ॥ १५१ ॥

[मे.] ते गुरु नहीं, ते श्रावक नहीं, जे देहरां एक न गिणइं ।

तेहे वीतराग पूजिउ नहीं । जे प्रासादमि आपणा पारका करी देषइ ते
मृदनी मोहस्थिति अजाणिउउ समय सिद्धातने निपुणे ॥ १५१ ॥

[सो.] बली एह जि यात कहइ छइ ।

[जि.] एह ज यात प्रकारातरि बली कहइ ।

५ सो न गुरु जुगपवरो जस्स य वयणम्मि वट्टए भेओ ।
चिअभवणसट्ठगाणं^१ साहारणदब्बमाईणं ॥ १५२ ॥

[सो.] सो न० ते गुरु युगप्रधान न कहीइ, जेहनइ वचनि
उपदेशि एतलानु भेद थाइ । चेत्यमवन देहरा अनइ श्रावक तथा
साधारण द्रव्य देवद्रव्यादिकनी जूजूआई थाइ, माहिमाहि विरोध
२० पडइ ॥ १५२ ॥

[जि.] जे गुरु जुगप्रवर नहीं, जस्स य जेह गुरुनइ वचनि
चैत्यमवन देवगृह तेहना द्रव्यहूइ अनइ श्रावकना द्रव्यहूइ बली
साधारण द्रव्यहूइ भेद मिश्रता वर्तइ ॥ १५२ ॥

[मे.] ते गुरु युगप्रधान न कहीइ, जेहनइ वचनि एतलानउ
२५ भेद थाइ । चेत्य देहरा, श्रावक तिम साधारण द्रव्य देवद्रव्यादिकनी
जूजूआई थाइ, माहोमाहि विरोध पडइ ॥ १५२ ॥

[सो.] बली कवि गुरुनी भक्तिइ कहइ छइ ।

[जि.] अथ मिथ्यात्वनउ माहात्म्य बोल्इ ।

संपइ पहुवयणेण^२ वि जाव न उल्लसइ विहिविवेअत्तं^३ ।
२० ता निविडमोहमिच्छत्तगंठिआवुट्टमाहस्पं ॥ १५३ ॥

[સો.] સંપદ્ ૦ હિવડા પ્રમુ શ્રીજિનવલ્લભસૂરિનં
વચનિં જા ધર્મની પરી વિધિ અનદ સાચા વિવેકનં^૧ જાણિવં^૨ ન
ઉલ્લસદં ન ડપજદ તા નિવિદ્ ૦ તે નિવિદ્ મોહ અજાણિવં અનદ
મિથ્યાત્વની ગ્રંથિ તેહનં ગાઢં માહાત્મ્ય ગાઢં મહિમા । તે ગાઢા
અજાણ અનદ ગાઢા મિથ્યાત્વી કહીં ॥ ૧૫૩ ॥

[જિ.] સપ્રતિ હિવડા પ્રમુ શ્રીજિનવલ્લભસૂરિ તેહનદ
વચનિં જડ વિધિવિવેકપણં ન ઉલ્લસદ, વિધિ જિનસિદ્ધાત કર્તવ્ય
તેહનં વિવેકપણં, પાપપુણ્યનં જાણિવાપણં જડ ન ડપજદ તા
સડ પછદ નિવિદ્. મોહ અજાણ તદ્રૂપ મિથ્યાત્વમથિકા મિથ્યાત્વની
ગાઢી તેહનડ માહાત્મ્ય પ્રભાવ જાણિડ ॥ ૧૫૩ ॥

[મે.] સાપ્રત પ્રમુ શ્રીજિનવલ્લભસૂરિનં વચનિં જેહનડ
ચિત્ત સરી વિધિ ડપરિ અનદ સાચડ વિવેક તેહનં જાણિવં
તેહ ડપરિ ચિત્ત ઉલ્લસદ નહી, તેહનં નિવિદ્ મોહ અજાણિવં
વલી મિથ્યાત્વની ગ્રંથિ તેહનડ ગાઢં મહાબુદ્ધ મોહનં માહાત્મ્ય
જાણિવં ॥ ૧૫૩ ॥

[સો.] પરમેશ્વરના વચનની આશાતનાનું કરિવું તે ગાઢ
વિરુદ્ધ ।

[જિ.] અથ જિનની આશાતના કરિવાનં ફલ કહદ ।
બંધનમરણભયાઈ^૧ દુહાઈ^૨ તિલ્લખાઈ^૩ નેવ દુલ્લખાઈ^૪ ।
દુલ્લખાણ^૫ દુહનિહાણ^૬ પહુચયણાસાયણાકરણ^૭ ॥ ૧૫૪ ॥

[સો.] બંધન^૦ બાધિવં^૧, મારિવં^૨ અનેરાઈ મય પહુવા
જિ^૩ તીવ્ર દુલ્લ તે દુલ્લ ન કહીં । તે થોડેસી^૪ વેલા^૫ સહિયા અનદ

૧ વિવેકનું ૨ જાણિવું ૩ ભયાઈ ૪ મે દુલ્લખાઈ ૫ જિ. મે. પહુચયણા-
સાયણ કરણ ૬ બાધિવું ૭ 'મારિવં' નથી. ૮ જે. ૯ થોડેસી. ૧૦ વેલો.

फीटी' जाइं । दुक्खाण० पुण प्रमु तीर्थकरदेवना वचननी आशातनानु
 फखिं ते सर्व दु खनउं निधान । अनंता संसारमाहि अनंते भवे अनता
 दु ख दिइ । वीतरागना वचन जे ऊथापइं ते घणुं आगलि दु खिया
 थाइं ॥ १५४ ॥

१ [जि.] बंधनमरणभयप्रमुख दु ख तीत्रई हंता पुण दु ख न
 थहीइं । स्वल्प नान्दपणातउ । जइ बंधनमरणादिक दु ख नही, जिन
 वचन आशातना करिवउं किसउं दु ख ? पहुवयणा० प्रमु स्वामी
 जिन तेहनी आशातनानउं दु खनिधान दु खस्थानक । अतिउत्कृष्ट-
 पणातउ । जिनवचन आशातना करिवउ तउ अणंता मोटा गाढा दु ख
 २० ऊपजइ । तेह भणी जिनवचन आशातना न करिवी । किन्तु मानियउं
 करिवउ पुण जिनवचन, जिम नानाविध मनोज्ञ सुख हुइं ॥ १५४ ॥

[मे.] बंधनमरणभयादिक जे दु ख ते तीत्र' दु ख कहीइं
 ते थोडीसी बेला सहा पठी बिलइ जाइं । पणि प्रमु तीर्थकरदेवना
 वचननी आशातनानउं करिवउं ते सर्व दु खनउं निधान, जेह लगी
 २५ अनता दु ख पामीइ ॥ १५४ ॥

[सो.] हिय कवि आपणी निन्दा करइ छइ ।

[जि.] अथ सुथावकत्व आजन्म पालियउं । इसुं कहइ ।

पहुवयणविहिरहस्सं नाऊणं जाव दीसए अप्पा ।

ता कह सुसावगत्तं जं चित्तं धीरपुरिसेहिं ॥ १५५ ॥

२० [सो०] पहु० प्रमु तीर्थकरदेव तेहने वचने,

सुनिणिच्छिअएगमई धम्ममि अनत्तदेवओ अ पुणो ।

न य कुसमए सु रज्जइ पुब्बावरवाहयत्येसु ॥

दट्ठण कुलिंगीण तसथावरभूअमइणं विविह ।

धम्माओ न चारिज्जइ देवेहिं सइंदएहि पि ॥

२५

(उपदेशमाला, गा. २३१-३२)

१ फीटी २ जि मे नाऊण वि ३ मे सुसावयत्ता.

ददसीलज्वयनियमो पोसहआवस्सएसु अक्खलिओ० ।

(उपदेशमाला, गा. २३४)

इत्यादिके जे श्रावकनउं रहस्य बोलिउं छइ ते जाणीनइ जेती वारइं आपणपउं जोईइ ता कह० तु किहा आपणपामाहि सुश्रावकपणुं ? जं चिन्नं० जे आगलि घीर पुरिपे आनंद कामदेवादिके समाचरिउं तेहनउ लवलेश आपणपामाहि नयी ॥ १५५ ॥

[जि.] प्रभु परमेश्वर तेहनउं वचन विधि रहस्य नाऊण विजाणई अनइ जाव जां लगइ आत्मा ब्रह्मस्वरूप दीसइं ता लगइ किमु सुश्रावकपणउं ? जे सुश्रावकपणउं घीरपुरे आचीर्ण आचरिउं ॥ १५५ ॥

[मे०] प्रभुरतन वीतरागदेव तेहनी मापी विधि तेहनउं रहस्य० जाणीनइ जउ आपणउं आत्मानउं स्वरूप जोईइ तउ किहां सुश्रावकपणउं ? काइं ? आगइ जे आनंद कामदेवादिक घीर पुरुष श्रावक हआ तेहनउ तउ लवलेश मात्र आपणपामाहि नहीं दीसता ॥ १५५ ॥

[सो.] हिव आपणु मनोरथ चिहुं गाहे कविं कहइ छइ ।

[जि०] अथ श्रीनेमिचंद्र भंडारी पावे गाथाइं आपणा० मनोरथ प्रकासइ ।

जइवि हु उत्तमसावयपयडीए चडणकरणअसमर्थो ।
तह वि पडुवयणकरणे मणोरहो मज्झ हिअअम्मि ॥ १५६ ॥

[सो.] जइ वि० यद्यपि उत्तम श्रावकनी पगयीइं चडहूं फरी न सकुं, तीणइं बहिरइं असमर्थ छउं तह वि० तउ प्रभु० तीर्थकरना वचन आराधियानइ विपइं माहरइ हिअअ मनोरथइं छइ । किमइं वीतरागनी आज्ञा आराधाइ तु रूडउं ॥ १५६ ॥

१ विहु २ 'कवि' नयी ३ यद्यपि ४ बहिरइ. ५ विषय ६ मनोरथ.
७ निमहइ.

[जि०] जइवि यद्यपि हु निश्चहं उत्तमसावयपयडीए
 सुजाण श्रावकनइ पावडियालइ हतउ चरणकरणि चारित्रपालनइ
 विपइ असमर्थ, दीक्षा पाली न सकउं तह वि तथापिहिं मज्झ
 हिअअम्मि माहरा हियामाहे प्रमुवचन करिवानइ विपइ यतिधर्म
 १ पालिवानइ विपइ मनोरथ होज्यो ॥ १५६ ॥

[मे०] जउ किमइ उत्तम श्रावकनी पगयीहं चडियानइ विपइ
 असमर्थ छउं, पणि तउ ही प्रभु वीतराग तेहना वचननउं करिवउ तेहनइ
 विपइ मनोरथ माहरइ हियइ छइ ॥ १५६ ॥

ता पहु पणमिअ चलणे इकं पत्थेमि' परमभावेणं ।
 १० तुह वयणरयणगहणे अइलोहो मज्झ हुज्ज' सया ॥ १५७ ॥

[सो.] ता पहु० तेह भणी प्रभु परमेश्वर वीतरागना चलण'
 नमस्कारीनइ एक वानउं प्रार्थउं मागउं साचहं भाविइं । तुह० हे
 स्वामी ! ताहरा वचन रूपिया रत्न लेवानइ विपइ मूरहइ सदैव
 अतिलोभ हुज्यो । श्रीसिद्धातवचन उपरि आम्हा आदर आवियो ।
 १५ एतलइ काज सरइसिं ॥ १५७ ॥

[जि.] ता तउ पठइ पहु प्रभु जिन तेहना प्रणमित
 नमस्करिया चरण पदकमलि जिणइ मइ एतावता प्रभु तणा चरणकमल
 नमस्करी प्रभु कन्हा परम भावि मोटी भक्तिइ करी एक वस्तु प्रार्थउ ।
 हे प्रभो ! ताहरा वचनरूपिया रत्न तेह लेया सर्वदैव मूरहइ अतिलोभ
 २० होज्ज हुउ ॥ १५७ ॥

[मे.] तउ तेह भणी प्रभु वीतरागना चरण नमीनइ परम भावि
 करीनइ एक वानू मागउ । ताहरा वचनरूपीया रत्न लेवानइ विपइ
 मूरहइ सदैव अतिलोभ हुज्यउ ॥ १५७ ॥

[जि.] 'इसुं प्रभु आगलि' प्रार्थी आपणी मनोगतं चिंती कहइ ।
अइमिच्छंवांस' निक्किट्ट' भावओ गलिअगुरुविवेआणें ।
अम्हाण कह सुहाइं संभाविज्जंति सुविणे' वि ॥ १५८ ॥

[सो.] अति गाढउं घणा कालनु मिथ्यात्वनु वास' संस्कार
तीणइं करी जे उपनु निरुष्ट भाव' मदल्ल परिमाण तीण' करी गलिउ ५
गिउ गुरु विवेक छइ अम्हारउ एहया अम्ह रहइ सुहणाइमाहि शुभ
पुण्य किहां संभावीइ ? अथवा सुख मोक्षसुख किहां संभावीइ ? ते
गाढउं दुर्लभ ॥ १५८ ॥

[जि.] इह संसारमाहे एवहां अम्हइइं सुमिणे यि सुहणाइ-
माहि किंसु सुख संभावीइ ? अपि तु न संभावीइ । अम्हे किंसा छां ? १०
मिच्छंवांस' मिथ्यात्वनउ संस्कार तिणिं करी निरुष्ट विरंउ भाव
'तेहनउ' गलिउ गुरुं गुरुउ विवेक तत्त्वातत्त्वविचार जेहनउ छइ ॥ १५८ ॥

[मे.] इहां घणा कालनउ मिथ्यात्ववासनउ जे निरुष्टभाव
तीणइ गलिउ गरुउ विवेक एवहा अम्हे तेहनइ सुहणाइमाहि परम
सुख मोक्षसुख किम संभावीयइं ? ॥ १५८ ॥

२३

[सो.] बली कवि कहइ छइ ।

[जि०] बली काई मनोगत कहइ ।

जं जीविअमित्तं पि हु धरेमि नामं च सावयाणं पि ।
तं पि पट्टु महाचुजं अइविसमे दूसमे काले ॥ १५९ ॥

[सो.] जं इसिइ अतिविषमि दुःखमाकालि वर्ततइ जीवितज्य २०
मात्रइ धरीइ अनइ श्रावकनुं नामइ जं धरीइ तेहइ हे प्रभु ! महा
आश्चर्य । जेह भणी ए काल अपार अनर्थबहुल अतिधर्मरहित तेह
भणी ॥ १५९ ॥

१ जि. मे. इह मिच्छंवांस'. २ जि. 'निक्किट्ट'. ३ जि. मे. सुमिणे. ४ गाढ.
५ 'वास संस्कार...अम्हारउ एहया' एटलो पाठ सो. नी बीजी प्रतमांधी परी गयो छे.

१ [जि.] हुं निश्चइं जे जीवितव्य मात्रई धरेमि धरउं, च वली एहि विपमि दुःखदायकि दुःपमाकालि सावयाणं पि आवई नाम धरउं, हे प्रमो जिन ! तं..पि तेइइ महाबुज्जं महा आश्चर्य ॥ १५९ ॥

३ [मे.] ईणइं कालि जे जीवितव्यमात्र धरउं अनइ हउं वली आवकणउं नाममात्रइ बहउं, हे प्रमो ! हे स्वामी ! ते महाआश्चर्य जे अतिविपम दुःखमाकालि ॥ १५९ ॥

[सो.] वली गुरु प्रति कवि कहइ छइ ।

[जि.] अथ तात्त्विकार्थिता कहइ ।

१० परिभाविऊण एवं तह गुरु करिज्ज अम्ह सामित्तं ।
जह' सामग्गिसुजोगो' जह सुलहं' होइ मणुअत्तं' ॥ १६० ॥

[सो.] परिभाविऊण० इसिउं विमासीनइ सद्गुरु !
अम्हारउ स्वामीपणउं तिम अम्हारी सार करिजो, जिम आगलि अग्हे धर्मसामग्गीनु' रूढउ योग प्राप्तुं अनइ विम मनुष्यपणउं सुलभ थाइ ।
१५ जेइ भणी सिद्धांतमाहे एह जि बोल गाढा दुर्लभ कहिया छइ—

चत्तारि परमंगाणि दुल्लहाणि अ जंतुणो ।

माणुसत्तं सुई सद्धा संजममि अ वीरिअं ॥

(उचराध्ययन, अध्ययन ३, गा. १)

तथा—

२० धन्नाणं विहिजोगो विहिप्पसाराहगा सया धन्ना ।

विहिबहुमाणी धन्ना विहिप्पसअदूसगा धन्ना ॥ १६० ॥

[जि.] देव आगलि वीनती करी गुरु आगलि वीनती करइ ।
हे गुरो ! इहुं पूर्वोक्त गाथास्वरूप परिभाविऊण परिभावी विमासी-
नइ तह तिम अम्ह सामित्तं अम्हारी धर्माप करिज्ज करिजो ।

१ पहु २ जि 'सुजोगे, मे. 'सजोगे. ३ जि. सरहं, मे. सहलं ४ जि. सम्मत ५ धर्मसामग्गी

जह जिम पहुसामग्गि जैन सामग्री तेहनइ संयोगि हूंतइ अम्हा रहइ सम्यक्त्व सुलभ हुइ ॥ १६० ॥

[मे.] इसिउं विमासीनइ हे सुगुरु ! अम्हारउं स्वामीपणउं तिम करउ, जिम स्वामीनी सामग्रीनइ जोगिइं अम्हारउं मनुष्यपणउं सफल सुलभ थाइ ॥ १६० ॥

[जि.] अथ श्रीनेमिचंद्र भंडारी स्वनामांकित गाथा कहइ । एवं भंडारिअनेमिचंद्रइयाओ कहवि' गाहाओ । विहिमग्गरया भव्या पढंतु जाणंतु जंतु सिबं ॥ १६१ ॥

[सो.] एवं० हम इसी रहिइं नेमिचंद्र भंडारीरची कीधी ए केतलीइ १६० गाथा जे भव्य जीव खर विधिमार्गनइ बिपइ तत्पर छइं ते ए पढउ । एहनउ अर्थ जाणउ । सम्यग् आराधीनइ मोक्षपदि जाउ । अनंत सुख लहउ ॥ १६१ ॥

[जि०] एवं इणि प्रकारि भांडागारिक श्रीनेमिचंद्रइं रचित कीधी केतलीएक गाथा विधिमार्गरत भव्य जीव पढउ । तेह गाथानउ अर्थ जाणउ । किम शिव मोक्षि निरुपद्रवि स्थानकि जंतु जाउ । भणहार जाणहार पुरुषइं महापुण्यफलप्राप्ति हुइ ॥ १६१ ॥

[मे.] इसी परिइं भंडारी श्रीनेमिचंद्रइं केतलीएक गाथा रची । अनइ जे विधिमार्ग खरी विधि तेहनइ बिपइ रत जे भव्य जीव छइं ते ए पढउ । एहनउ अर्थ जाणउ । अनइ आराधतां भणता जाणता शिवपद पामउ । अनंत सुख लहउ ॥ १६१ ॥

[सो.] इति पष्टिशतकबालावबोधः समाप्तो विरचितः श्रीसोमसुन्दरसूरिपादैः सर्वजनोपकाराय ।

१ जि. मे. कहवि. २ रहणइ. ३ 'ते' नथी. ४ सो. नी धीजी प्रतमां मात्र आटली ज पुष्पिका छे—“इति पष्टिशतकबालावबोध सम्यक्ता ॥ छ ॥ श्रीः ॥ गायम १०९६ श्लोकाः ॥ श्री ॥ श्री ॥ ॥ ”

क्ष्मासंतामृतकुण्डलिपिमिते १४९६ संतसरे श्रीतपा-
गच्छेन्द्रैर्गुरुसोमसुन्दरवैराचार्यधुर्यैरियम् ।

वार्त्तामिर्विहिता हिताय कृतिना सम्यक्त्वबीजे सुधा-
वृष्टि पट्टिशताह्वयप्रकरणव्याख्या चिरं नन्दतु ॥

५ ए प्रशस्तिनडं काव्य महात्मानडं कीधडं । सबत्ता[र] १५१३ वर्षे ॥
ग्रन्थाय ९९८ श्लोका ॥ ७ ॥ मंडपदुर्गे

[जि.] इति श्रीपट्टिशतकप्रकरणवार्त्तारूपवृत्ति ॥ छ ॥
सन्त् १५०१ वर्षे श्रावण वदि १० भौमदिने श्रीखरतरगच्छे
श्रीजिनराजसूरिपट्टे श्रीजिनचर्द्धनसूरिस्तपट्टे श्रीजिनचन्द्र-
१०सूरिपट्टे भव्याम्भोजदिवामणिना सविम्वचूडामणिना धावाच्यार्थ (१)
वानचिन्तामणिना सुविहितगुरुचक्रवर्तिना महापरोपकारिणा श्रीजिन-
सागरसूरिणा बालानामवधोधाय श्रीनेमिचन्द्रभांडागारिककृतस्य
पट्टिशतकप्रकरणस्य स्वरूपा वार्त्तारूपा वृत्ति कृता । सा च
श्रीसत्त्वेन वाच्यमाना चिरं नन्वात् ॥ छ ॥ शुभं भवतु ॥ कल्याणमस्तु ॥
१५लिपितं ॥ छ ॥ श्री ॥ श्री ॥ छ ॥

[मे.] इति श्रीनेमिचन्द्रभंडारीविरचितपट्टिशतक-
विचरणं । कृतिरियं श्रीवृद्धतरतरगच्छीय धाचकेन श्रीमेरु-
सुन्दरेण ॥ छ ॥

शास्त्रं बालावगोधाख्यममरप्रभसूरिभि ।

१० लिखितं निजपुण्याय शोध्यसाहाय्यहेतवे ॥

यदत्र विहितं कर्त्ता भवदुद्धार्यनिरूपणम् ।

प्राय प्राकृतनाहुल्यान्न दोषोऽस्माकमत्र च ॥

शुभ भूयात् श्रीसंप्रम्य ॥ छ ॥ ६० ॥ अथसख्या श्लोकशत ६०० ॥ छ ॥

छ ॥ श्रीजन.....

परिशिष्ट १

नेमिचन्द्र भंडारी-विरचित

जिनवल्लभसूरि गुरुगुणवर्णन

पणमवि सामिय^१ थीर जिण,^२ गणहर गोयम सामि ।
 सुधर्म^३ सामिअ न^४ लुगि सरणि^५ जुगप्रधान सिक्कामि ॥ १ ॥
 तित्थुधरणु^६ सु मुणिरयण,^७ जुगप्रधान कमि पत्तु ।
 जिणवल्लहसूरि जुगपवरो,^८ जसु निम्मलउं चरित्तु ॥ २ ॥
 तसु सुहगुरुं^९ गुणकित्तणइ, सुरराउं^{१०} वि असमत्थु^{११} ।
 तो भत्तिव्वभरं^{१२} तरलियउं^{१३} कह^{१४} हंउ कहि^{१५} सकयत्थो^{१६} ॥ ३ ॥
 कह भवसायर दुहपवर,^{१७} कह पत्तउ मणयत्तु ।
 किह जिणवल्लहसूरि वयणु, जाणउं^{१८} समय पवित्तु^{१९} ॥ ४ ॥
 कह सवोहि^{२०} मणु^{२१} उल्लसिउ,^{२२} कह सुद्धउं संमत्तु^{२३} ।
 जुगसमल^{२४} नाएण मई, पत्तउ जिणविह^{२५} तत्तु ॥ ५ ॥
 जिणवल्लभसूरि सुहगुरह,^{२६} बलि किजिसु^{२७} गुरराय^{२८} ।
 जसु वयणेण^{२९} विजाणीयण,^{३०} तुइइ कमय^{३१} कसाय ॥ ६ ॥
 मूढा मिल्हहु मूढ पहु, लागहु^{३२} सुद्धइ धम्मि ।
 जो जिणवल्लहसूरि कहिउ,^{३३} गच्छउं^{३४} जिम सिवरंमि^{३५} ॥ ७ ॥

१ सामि. २ जिण ३ सुधर्म. ४ तुलवि ५ सरण ६ तित्थु रणहु.
 ७ रयण. ८ जुगपवर. ९ सुहगुरु १० सुरराओ. ११ असमत्थो. १२ भत्तिवर.
 १३ तरलियो. १४ कहिउ. १५ कहिसुं १६ हियत्थु. १७ पवर. १८ जाणिउं.
 १९ पवित्तो. २० सुबोह. २१ मण. २२ उल्लसिय. २३ सामत्तु. २४ समिला.
 २५ विहि. २६ गुरुह. २७ किज्जउ. २८ सुरगुराय. २९ वयणे. ३० विजा-
 णियइ. ३१ कमय. ३२ लागहु. ३३ कहिओ. ३४ गच्छहुं. ३५ सिवपरमि.
 २१

अथिर^१ माइ पिय बंधवद^२, अथीर^३ रिद्धि गिहवासु ।

जिणवल्लइसूरि पय नमउं^४, तोडउं^५, भवदुह पासु ॥ ८ ॥

परमपणाइ^६ न के वि गुरु निम्मल धम्मह हुंति ।

सव्वि^७ ति सुहगुरु^८ मत्तियहि^९, जे जिणवयण मिलंति ॥ ९ ॥

५ 'गुरु गुरु' गायवि^{१०}, रंजियहि^{११}, भूदउं^{१२} लोउ अयाणु ।

न मुणइ जं जिण आण विणु, गुरु हुइ^{१३} सत्तु समाणु ॥ १० ॥

जिम सरणाइय^{१४} भाणुसहं, कोइ करइ सिरछेउ^{१५} ।

न मुणइ जं जिणभासियउ^{१६}, तिम कुगुरह संजोउ^{१७} ॥ ११ ॥

हुंड^{१८} 'विसप्पिणि' भसम गुरु^{१९}, दूसम कालु कलिट्ठ^{२०} ।

१० जिणवल्लइसूरि भडु नमहु, जिणउ^{२१} सत्तु^{२२} निसिट्ठ^{२३} ॥ १२ ॥

जा^{२४} जहि^{२५} कुलगुरु आवियउ^{२६}, ते तहि भक्ति^{२७} करंत^{२८} ।

विरला जोइवि जिणवयण^{२९}, जहि^{३०} गुण तहि^{३१} रचंति^{३२} ॥ १३ ॥

हा हा दसम^{३३} कालप्रलु, खलवक्कत्तण जोइ ।

नामेणिइ^{३४} सुमिहिय तणइ, मित्तु वि वयरीय^{३५} होइ ॥ १४ ॥

१५ तहि^{३६} चेडाहिव^{३७} हउं नमउ^{३८}, सुमणिय^{३९} परमत्थाह^{४०} ।

हीयडइ^{४१} जिणवर^{४२} इक्कपर, अनु सुदउ गुरु^{४३} जाह^{४४} ॥ १५ ॥

१ अथीर. २ बंधवद ३ अथिर ४ नमओ ५ तोडइ ६ परमपणय

७ सव्व ८ दसपुर ९ मत्तियइ १० गाइवि ११ रंजियइ १२ गूढा

१३ होइ १४ सरणाइय १५ सिरछेओ १६ जिणभासियओ १७ संजोओ

१८ हुंडा. १९ अवसत्तणणि २० गुरु. २१ फिलिट्ठ २२ जेणउ २३ मुणु

२४ नसिट्ठ २५ जो २६ जिह २७ आवियउ २८ भक्ति २९ करंति

३० जिणवयण. ३१ जहि. ३२ तहि ३३ रच्यति ३४ दसम ३५ नामेणइ

३६ भयिओ ३७ तिहि ३८ चेडाहिवि ३९ नमओ ४० सुमणिय

४१ परम उदाह ४२ हियडइ ४३ भाइटाजीनी प्रतमां 'जिण विह्वक्क पर'

एओ पाठ छे, पण ए रूहिआनी भूल ज लागे छे ४४ गुण. ४५ जाह

जिणि^१ जिणवर^२ पहु हीलियइ, जणु रंजियइ सहासु^३ ।
 सो वि सुगुरु, पणमंतयह,^४ फूटि^५ न हिया^६ हयासु ॥ १६ ॥
 मिरियमवे^७ जिउ^८ धीर जिण^९ इक्^{१०} उसच^{११} लवेण ।
 कोटाकोडि सागर भमिउ,^{१२} किं न मणह^{१३} मोहेण ॥ १७ ॥
 तव संजम सुत्तेण सह,^{१४} सञ्जु^{१५} वि सहलउ होइ ।
 सो वि उमुचलवेण सह,^{१६} भवदुह-लखसइ^{१७} देइ ॥ १८ ॥
 माया मोह चएह^{१८} जण, दुलहउ^{१९} जिणविह^{२०} धम्म^{२१} ।
 जो जिणवल्लहसूरि-कहिउ,^{२२} सिग्घ^{२३} देउ^{२४} सिक्संसु^{२५} ॥ १९ ॥
 संसउ^{२६} कोइ म करहु मणि, संसइ होइ^{२७} मिच्छणु ।
 जिगवल्लहसूरि जुगपवर,^{२८} नमहु सु तिनग-पविचु^{२९} ॥ २० ॥
 जइ^{३०} जिगवल्लहसूरि गुरु, नह^{३१} दिठउ^{३२} नयणेहिं ।
 जुगपहाण तउ^{३३} जाणीयइ,^{३४} निच्छइ^{३५} गुण-चरिणहिं ॥ २१ ॥
 ते धम्मा मुक्कयत्थ नर,^{३६} ते संसारु^{३७} तरंति ।
 जे जिगवल्लहसूरि तणीए,^{३८} आण^{३९} सिरेण^{४०} धरंति^{४१} ॥ २२ ॥
 तह^{४२} न रोगु,^{४३} दोहगु नह,^{४४} तह मंगल कखाण^{४५} ।
 जे जिगवल्लह गुरु^{४६} नमइ,^{४७} तिजि संस मुविहाण^{४८} ॥ २३ ॥

१ जे. २ जिणवर. ३ हयासु ४ पणमंतह ५ फूटि. ६ हियाइ. ७ मरिय.
 जिओ. ८ जिण. ९ इक्कि. १० उमुचलवेण. ११ भमिओ. १२ सुगुरु.
 १३ सह १४ सञ्ज. १५ सह. १६ लखसइ. १७ चएउ. १८ दुलहउ.
 १९ जिणविहि. २० धम्मं २१ कहिओ. २२ सिग्घ. २३ देइ. २४ सिक्संसु.
 २५ संसओ. २६ हुइ. २७ जुगपवर. २८ तिनग पविच. २९ जइ. ३० नय.
 ३१ दिठओ ३२ जुगपहाणउ. ३३ विजाणियए. ३४ निच्छइ. ३५ नरा. ३६ संसार.
 ३७ तणिय. ३८ आणा. ३९ सिरेण. ४० धरंति. ४१ तेहिं. ४२ रोगो. ४३ तहु.
 ४४ कखाण. ४५ सूरि. ४६ गुणिहि. ४७ मुविहाण

सुविहिय मुणिचूडास्यण,^१ जिणवल्लह बहु^२ राउ^३ ।
इक्क जीह किम संपुणउ,^४ भोलउ^५ भत्तिसहाउ^६ ॥ २४ ॥

संपइ ते मन्नावि, गुरु, उगाइ उगाइ, सुरि^७ ।
जो जिणवल्लह पहु^८ कहइ,^९ गमइ उमग्गु^{१०} सुदुरि^{११} ॥ २५ ॥

१ इकि^{१२} जिणवल्लह जाणीयइ, सन्नु^{१३} मुणियइ धम्म^{१४} ।
अनु^{१५} सुहगुरु^{१६} सवि मंनियइ,^{१७} तित्थ^{१८} जि^{१९} परहि^{२०} सुहम्भ^{२१} ॥ २६ ॥

इय जिणवल्लह-थुइ भणिय, सुणियइ करइ कलाणु ।
देउ^{२२} बोहि चउवीस जिण, सासइ^{२३} सखनिहाणु^{२४} ॥ २७ ॥

जिणवल्लह^{२५} क्कमि जाणियउ,^{२६} हिं वइ तासु^{२७} मुत्तीसु^{२८} ।
१० जिणदत्तसुरि जुगपवरो, उदरियउ गुरुवसो ॥ २८ ॥

तिणि निय पइ पुण ठावियउ,^{२९} बालउ^{३०} सीहकिसोर^{३१} ।
परमइ^{३२} भइगल^{३३} बलदलणु, जिणचंदसुरि मुणि सार^{३४} ॥ २९ ॥

तसु^{३५} सुपट्टि हिं गुरु जयउ,^{३६} जिणपत्तिसुरि^{३७} मुणिराउ^{३८} ।
जिणमय-विहि-उज्जोयकठ, दिणयर जिम विक्खाउ^{३९} ॥ ३० ॥

११ पारतंतु विहि विसयसुहु, वीरजिणेसर वयणु ।
जिणवइसुरि गुरु हिं कहइ,^{४०} निच्छइ^{४१} अनु^{४२} न कवणु ॥ ३१ ॥

१ चूडास्यण. २ बहु. ३ गुणराओ. ४ संपुणेत. ५ भोलओ. ६ भत्तिसहाओ.
७ मन्नामि. ८ सुर. ९ पठ. १० कहहि. ११ उमग्गउ. १२ इरि. १३ इक्क.
१४ सन्नु वि. १५ धम्म. १६ अनु. १७ सुहगुरु. १८ मणियइ. १९ तित्थ.
२० जिम. २१ परइ. २२ सुइसु. २३ देओ. २४ सासय. २५ सीहसु.
२६ अ नाहटाजीनी घाचनामां 'जिणवल्लह' पद्यी 'मुह' शब्द वधारानो धे.
२७ जाणियइ. २८ तसु. २९ मुत्तीसु. ३० ठावियओ. ३१ बालओ. ३२ सीह-
किसोर. ३३ पर. ३४ मयगल. ३५ मुणीसह. ३६ तस. ३७ जयओ.
३८ जिणपत्तिसुरि. ३९ मुणिराओ. ४० विक्खाओ. ४१ कहओ. ४२ निच्छइ.
४३ अन्नम.

धन ति' पुरवरपट्टणइं, धन ति देस' विचित्त ।

जिहि' विहरइ जिणवइ सुगुरु, देसण करइ पविच ॥ ३२ ॥

कवणु' सु होसइ दिवसठउ, कवणु' सु तिहि सुमुहुत्तु' ।

जिहि' वंदिसु जिणवइ सुगुरु, निसुणिसु' धम्मह तत्तु' ॥ ३३ ॥

सहुद्धारु' करेसु हउ; पालिसु' दिहु समत्तु' ।

नेमिचंदु' इम वीनवइ, सुहगुरु-गुणगण-रत्तु' ॥ ३४ ॥

नंदउ विहि जिणमंदिरइं, नंदउ विहिसमुदाउ' ।

नंदउ जिणपत्तिसूरि-गुरु, विहि जिणधम्म पसाउ' ॥ ३५ ॥

जिनेश्वरसूरि, जिनप्रबोधसूरि, जिनचन्द्रसूरि, जिनकुशलसूरि, जिन-
पद्मसूरि, जिनलब्धिसूरि, जिनचन्द्रसूरि, जिनोदयसूरि, जिनराजसूरि, १०
जिनवर्द्धनसूरि, श्रीसागरचन्द्रसूरि । शुभमस्तु ॥ छ ॥

१ तई २ देश ३ जहि ४ कवण ५ देसउओ ६ कवण. ७ समुहुत्त
८ जही ९ निसुणि १० तत्त. ११ सहुद्धार. १२ सुहहद. १३ सम्मतो
१४ नेमिचंद १५ विनवइ १६ रत्त (रत्तो) १७ मंदिरहि १८ समुदाओ
१९ पसाओ

परिशिष्ट २

नेमिचन्द्र भंडारी-विरचित

पार्श्वनाथ स्तोत्र

भवभयवणगणदहणं दरिद्रोगारिदुरियनिदलणं ।

सिद्धिपुरकयनिगास सया वि सुमरामि जिणपासं ॥ १ ॥

इह संसारअरत्ने भीमे पडियाण मुद्धजंतूणं ।

तुज्झ विणा जयनंघर सरणं न हु को वि दुहियाणं ॥ २ ॥

तं माया तं च पिया तं सामी बंधवो गुरु देवो ।

तं चिय परमनिहाणं किं बहुणा मज्झ तं इको ॥ ३ ॥

न सरामि देवयाओ नो विज्जाओ न मंतमूलीओ ।

जं सामिय तं पत्तो अउवविण्फुरियमाहप्पो ॥ ४ ॥

तुह आणाभंगाओ दुहाइं बहुयाइं जाइं जायाइं ।

ताइं तुमं चिय निहणसु अब्बो कइया वि न समत्थो ॥ ५ ॥

जइ वि परामनठाणं जइ दीणो दुत्थिओ अहं देव ।

तह वि तुह पय सरंतो मन्नामि न को वि अप्प समो ॥ ६ ॥

उल्लासियाइं सुहाइं दुहाइं खीणाइं ताण निब्भंतं ।

जाण मणम्मि विवसिओ बिहिणा तं पासजिणनाह ॥ ७ ॥

ता हरसु मज्झ चिंता सतावं माणमम्मि संकतं ।

बिहिजिणसुहगुरुजोगं सिवमुद्दयं देहि अणवरयं ॥ ८ ॥

इय पामनाहदेवं सरियं सज्जनसुएण अप्पहियं ।

जो तं सरइ तिससं सो पावइ बंठियमुडाइं ॥ ९ ॥

भा० नेमिचन्द्रमुद्रावकृतं श्रीपार्श्वनाथस्तोत्रं ॥

‘पट्टिशतक’नी प्राकृत गाथाओनी सूचि

[गाथाओनां प्रतीको सामेनो अंकः पृष्ठांक सूचये छे.]

अश्मिच्छवातमिच्छिद्ध	१५७	कइया होहि दिवसो जइया	१२८
अइसयपाधियपावा	३४	कट्टं करति अप्पं दमंति	५०
अजया अइपाविद्धा सुद्धगुरु	१३०	कहिअं पि सुद्धधम्मं पाहि	११३
अज वि गुरुणो गुणिणो	१०९	किअं पि धम्मकिअं	४९
अज्जा वि जाण घइरी	११८	किरियाइकज्जाडोवं अहियं	१०२
अन्हाण रायरोसो कस्सुवरि	१०६	कियि कुलकमम्मि रत्ता	७६
अरिहं देवो सुगुरु सुद्धं	३	किं भणिसो किं करिसो	४४
अइयं पुणो अइजो ता	१३६	किं सो वि जणणिज्जाओ	८३
अइवा सरलसहाया सुअणा	६६	कुलगहगहगहियाणं मूढो	१७
अहिमाणविसोवत्तमरपर्यं च	१४५	सुगुरु वि संसिमो इ	४५
आणारहिअं कोहाइसंजुअं	५९	सुद्धचरयी नयमी बारसी	७९
आरंभजन्मि पाये जीवा	१३	को असुआणं दोसो जे	६४
इअरजणसंसंगाए विद्धा	६०	गयविहवा वि सविहवा सहिआ	९६
इअराण वि उवहासं तमजुसं	६५	निहवावारपरिस्समसिन्नाण	२५
इओ वि न संदेहो जं	२०	निहवावारचिमुके बहुमुणिलोए	६७
इअं पि महादुक्खं	११४	गुरुणो भइ जाया सद्धे	३६
इयरारं ठक्कुरारं आणाभेण	१००	छट्ठि निययजीअं तणं व	८९
ईदो वि ताण पणमहं हीलंखो	८८	जइ जाणसि जिण्णाहो	१४८
उस्सुत्तभासगाणं बोहीनासो	६१	जइ त वंदसि पुज्जसि धयण	१३१
उस्सुत्तमायरंत वि ठवंति	७६	जइ न पुणति तनजरं	५
एयो सुगुरु एणा वि सावगा	१५०	जइवि हु उतमसावयपयदीए	१५५
एणं पिअमरणदुद्धं	१११	जइ सव्वसावयाणं एणं	५५
एवं भंजारिअनेमिचंदरइयाओ	१५९	जगसुखजिणरत्त वसणं सयलण	१०१

जत्थ पमुमहिस्सलक्खा	७८	जो गिह्वुडुंमामी सतो	७९
जम्हा जिणेहि भणिअं	१३८	जो जिणआयरणाए लोओ	१४६
जयजंतुजणित्तुसे अइउदओ	४७	जो देइ सुदधम्मं सो परमप्पा	१०३
जह अइयुलम्मि खुत्त	८०	जो सेवइ सुदगुरु	५२
जह खुचि वेसारत्तो	८		
जह केइ सुकुलवहुणो सीले	७५	सईया अहमाण अहमा	१२०
जह जह जिगंदवयणं सम्म	६९	तह वि हु नियनडयाए	१३५
जह जह तुइइ धम्मो	४६	त चेव केवि अहमा छलिया	१९
जह वल्लेग सूरं महियलपयड	८१	त जयइ पुरिसरवण	५६
ज विअ लोओ मजइ तं	१४७	ता एणो जुगपवरो	१४०
अ जीविअमिअ पि हु भरेमि	१५७	ता जिणभाणपरेण धम्मो	२८
अ जे जिणआणाए त निय	९३	ता जे इमं पि वयणं	१२२
अ न करइ अइभावे	५४	ताण कई जिणधम्मो	१२३
अं वीरजिणस्स जीओ मरिइ	१२१	ता पहु पणमिअ चल्ली	१५६
आण जिणिदो निवसइ सम्मं	७०	तित्तयराण पूआ	९१
आणिज मिच्छदिट्ठी जे	१४३	तिहुअणजण मरंत दहुण	११०
जिणभाणाए धम्मो आणारहिआण	९४	तुळे वि उअरभरणे	२६
जिणआणाभंगभय	६३	ते न गुरु नवि सट्ठा न	१५१
जिणआणा वि धयता गुरुणो	४३		
जिणगुणरयणमहानिहि	३०	थोवा महानुभावा जे	११५
जिणधम्म दुजेअ	१३७		
जिणपूअणपत्थावे जइ को	९१	दिट्ठा वि केवि गुरुणो हिआए	१२९
जिणमयअयहीलाए ज दुक्ख	७२	सूरं करणं दूरम्मि सादणे	१२७
जिणमयकहापवंधो सवेगकरो	२८	दुसमदडे लोए सुदुक्खपटिदुम्मि	१३३
जिणवयणवियन्नूण वि जीवाण	११	देवेहिं दाणवेहिं य सुओ	७
जिणवरआणाभंग	१४	दोसो जिणिदवयणे संतोसो	६६
जिणवरआणारहिअ वदार्ता	१६		
जे अमुणिअगुणदोसा ते	१०४	धम्मम्मि जस्स माया	४८
जे जे दीसंति गुरु	१३९		
जे मजेवि जिणदं	१४९	न मुणंति धम्मत्ता सत्थं	११६
जे रज्जपण्णिण कारणभूआ	११९	न तप न परं श्रोता जइ	६८

नामं पि तस्स असुहं	३२	वणेमि नारयाओ जेसि	९७
निभमइअणुसारेणं	१३४	ययणे वि सुगुरुजिणवल्लहस्स	१०९
निइक्खिण्णो लोओ जइ कुवि	४४	विरयाणं अक्खिरए जीवे	१२
नो अप्पणा पराया शुक्खो	१०७	वेसाण वदियाण य	८३
परिभाविऊण एवं तहं गुरु	१५८	स कहा सो उवएसो स	२९
पहुवयणाविहिरहस्स नाऊणं	१५४	सप्पे दिट्ठइ नासाइ लोओ	४१
यलि किज्जामो राज्जणअणरस	१०८	सप्पो इकं मरणं पुगुरु	४२
बहुगुणविज्जानिलओ	२३	समयविक्रं असमत्था	५३
वंधणमरणभयाइ दुहाइ	१५३	सम्मत्तसंजुआणं विगयं	८७
वीया य सत्तरहिवा	१२०	सयणाण ना मोहे लोओ	२४
मज्झठिइ पुण एसा	३३	सव्वंग पि हु सगळं	११६
मा गा ऊपह बहुअं	१२४	सव्वं पि जए सुल्लह	१४४
मिच्छत्तबहुलयाए	२२	सग्य पि वियाणिज्जइ	२१
मिच्छत्तमायरंत वि	७४	सग्गो वि अरिहं देवो	३८
मिच्छत्तसेवगाणं विग्गसयाइ	८५	सगो वि जाण अहिओ	७७
मिच्छपवाहे रत्तो लोओ	३७	सपइ दसमच्छेरयनामावरिएहि	१४२
मुदाण रज्जणयं अपिहिपसंस	६२	सपइ दसमकाले यम्मरथी	११३
मूलं जिणिवदेवो तव्वयणं	१०५	सपइ पहुवयणेण वि जाव	१५२
रे जीव अनाणीणं	७३	साहम्मिआओ अहिओ	१४८
रे जीव ! भवदुहाइ इक्क	६	साहीणे गुरुजौगे जे न हु	९५
रोसो वि खमाकोसो सुत्तं	१८	तिरिधम्मदासयणिणा रइय	९८
कच्छी वि हवइ दुविहा	३५	सुद्धलुधम्मजा अवि	९६
लज्जति जाणिमो ह	५८	सुद्धविहिधम्मराओ वड्डइ	५१
लोअपवाइसनीरणउट्टपयकवंध-		सुद्धा जिणआणरया केसिं	३९
लहरीए	७१	सुद्धे मग्गो जाया सुद्धेण	८४
लोअपवाइ सकुलकमम्मि	९	सुरतरुत्तितामणिणो अग्ग	५७
लोए वि इमं भणिअं	१३२	सोएण कंदिकणं बुद्धेअणं	१११
लोयम्मि रायनीइनाय न	१०	सो जयउ जेय विहिया	३१
		सो न गुरु जुगपवरो	१५२
		हा हा गुरुअ अकज्ज सामी	४०
		हियम्मि जे कुसुद्धा	१३६

શબ્દકોશ

શબ્દના અર્થે ક્યાદિની પછી મેળેલા અંકો અનુક્રમે શુદ્ધ અને પક્તિ સૂચવે છે. ઉદાહરણ તરીકે, અણલહત્ત શબ્દ પછી ૨-૧૭ એ પ્રમાણે અંકનિર્દેશ છે. અર્થાત્ એ શબ્દ શુદ્ધ ૨ ઉપર ૧૭મી પંક્તિમાં છે. ૧૫૩-૩-૧૩ એ પ્રકારે એક કરતા વધુ અંકનો નિર્દેશ હોય ત્યાં પહેલો અંક પુષ્પનો અને બીજા ધ્યા અંક પક્તિઓના સમજવાના છે. એક જ શુદ્ધ ઉપર કોઈ શબ્દ એક કરતાં વધુ વાર પ્રયોજવાનો નિર્દેશ એ રીતે કરેલો છે.

સંક્ષેપસૂચિ નીચે મુજબ છે:—

અ.	અભ્યય
અનુ.	અનુય
અપ.	અપભ્રંશ
એ. વ.	એકવચન
અં. વિ.	અંગાભિમત્તિ
કા.	કાઠિયાવાડી (બોલી)
કુ.	કુદન્ત
ક્રિ. વિ.	ક્રિયાચિરોપણ
ગ્રા. ગુજ.	ગ્રામ્ય ગુજરાતી
વ.	ચતુર્થી વિભક્તિ
ગુ. ગુજ.	ગુરૂતી ગુજરાતી
તૃ.	તૃતીયા વિભક્તિ
દે.	દેશ્ય
દ્વિ.	દ્વિતીયા વિભક્તિ
ન.	નપુંસક લિંગ
પા	પાલિ
પુ.	પુષ્ય
પું.	પુંલિંગ
પં.	પંચમી વિભક્તિ
પ્ર	પ્રથમા વિભક્તિ

प्रा.	प्राकृत
फा.	फारसी
ब. व.	बहुवचन
भू. कृ.	भूत कृदन्त
म.	मराठी
मा.	मारवाडी
व. कृ.	वर्तमान कृदन्त
प्रि.	प्रिथोपण
प.	पष्ठी विभक्ति
स.	सप्तमी विभक्ति
सर्व.	सर्वनाम
सं.	संस्कृत
सं. कृ.	संबंधक कृदन्त
स्त्री.	स्त्री लिंग
हि.	हिन्दी
है. कृ.	हैतव्य कृदन्त

अ निश्चयार्थे अव्यय. ७-३. [सं. च > प्रा. य > अप., जू. शुन. इ]
 जुओ आ शब्दकोशमां ह तथा ई. केटलीक बार बादपूरक तरीके पण प्रयोजाय छे.
 उदाहरण तरीके—' नयणडां विधि बिहु नीली अ टीली अ करी अ कस्तुरि,
 आपु पान संयोगहुं सूटी अ फोफलचूरि; नैवेद्य आगलि नव करी पुत्री अ लागी अ
 पाइ, अदला आयस मागि अ गया म छेवेसि माई ' (बीरसिंहकृत ' उपाहरण, '
 पं. २१०-२४); बहिली अ करी अ सगाई अ माइ अ धू खिणगारी .(ए ज, पं.
 १७०), इत्यादि.

अकखइ ' कहे छे. ' वर्तमान प्रीजो पु. ए. व. ४-११. [सं. आख्याति >
 प्रा. अक्खइ]

अकखर ' अक्षर '. द्वि. ए. व. पुं. ४-११. [सं. अक्षर > प्रा. अक्खर]

अछेहं ' अचरज. ' प्र. ए. व. नं. १४२-९. अंगरूप अछेरा १४३-१.
 [सं. आश्चर्य > प्रा. अछेरय]

अजयणावंत ' जयणा विनाना. ' वि. प्र. व. व. पुं. १३०-१२. जुओ
 जयणारदित.

अजाणिवडं 'अज्ञान.' प्र. व. व. न. १५२-२, १५३-३-१३. जुओ जाणं.

अजुमालं 'अजवाळुं.' प्र. ए. व. न. १०४-२१. [सं. उज्ज्वलायितम् > प्रा. उज्जलाइयं > अप. उज्जलाइठं > *उज्जुलाइठं > जू. गुज. उजुयालठं, अजुयालठं. सर० गुज. 'ऊजळुं.']

अणलहतड 'नहि मेळवतो.' व. क. प्र. ए. व. पुं. २-१७. अंगरूप
अणलहता १४३-४ [सं. अन + लम् > प्रा. अणलह]

अणलहिवडं 'नहि मेळवतुं ते, अप्राप्ति.' प्र. ए. व. न. १३-१५, १४-९.

अणलाघड 'अणलाप्यो.' ६५-२. वि. प्र. ए. व. पुं. जुओ लाघड.

अनइ उभयान्वयी. १-६ [सं. अग्न्यानि > प्रा. अणई > जू. गुज. अनई,
अस्वरित प्रथमधुतिलोपयी नई, अर्वाचीन गु. अनेने.]

अनीरा ११८-५. जुओ अनेरा

अनेधि 'वीजे.' अ. ९-२०. [सं. अन्यत्र > प्रा. अणत्थ].

अनेरड 'वीजो.' वि. प्र. ए. व. पुं. १४-५, ४१-१६, ६०-१३-२०,
६९-७, १०३-१५-२१, १३१-२. अनेरडं द्वि. ए. व. न. ४८-१४, ५०-२.
वळी जुओ अनेरइं ए. ए. व. ६८-२१; अनेरइ स. ए. व. ४३-२२, ७५-११.
[सं. अन्यतर > प्रा. अणवर] अनेरडंनु उत्तरकालीन अनेरं रुप पण छे.
प्र. ए. व. न. ४८-१३, अनेर स. ए. व. न. २८-७. वळी जुओ अनेरा १६-१०,
२६-६-११, ४०-१, ९७-१३, १०६-११, १०७-४, ११८-२३, १५०-११,
१५३-२१; अनेरानइ १२७-९; अनेराना ११०-३. अर्वाचीन गुजरातीमां
'अनेरो' शब्दमा 'अनन्य,' 'असाधारण' एवो अर्थ विकस्यो छे ए नोधपान छे.

अभव्य 'मोक्षनो अनधिकारी.' वि. प्र. व. व. पुं. ११०-१७. आ जैन
धार्मिक परिभाषानो शब्द छे.

अभावटि 'अभाव, अणगमो.' द्वि. ए. व. ली. १३३-१९ [सं अभाव +
अप. स्वार्थिक प्रत्यय टि].

अमकड 'अमुक्यां.' वि. स. ए. व. न. ९१-११. [सं. अमुके, अप.
अमुकई]

अमुनित 'अज्ञात'. म. क. द्वि. व. व. पुं १०५-४. [प्रा. मुण
'जाणवुं'].

અજાણ 'અજાણ.' વિ. પ્ર. એ. વ. પું. ૧૬૨-૫. [સં. અજ્ઞાનિત્ર > પ્રા. અજાણિ, અજાણ].

અલગઠ 'અલગ, અલગો.' વિ. પ્ર. એ. વ. પું. ૧૪૧-૨-૧૩. [સં. અલગઠઃ > પ્રા. અલગઠો].

અસમત્યુ 'અસમર્થ.' વિ. પ્ર. એ. વ. પું. ૧૬૧-૫. [સં. અસમર્થ > પ્રા. અસમત્યુ].

અસમાધિ 'અસાન્નિતિ, અસ્વસ્થતા.' પ્ર. એ. વ. સ્ત્રી. ૧૧૪-૨૦.

અહિનાણ 'અંધાણ.' દ્વિ. એ. વ. ન. ૧૩-૨૩. અહિનાણિ તૃ. એ. વ. ન. ૧૩-૪. [સં. અભિજ્ઞાન > પ્રા. અહિણાણ].

અંધણ 'અંધાણો.' દ્વિ. એ. વ. ન. ૧૦૧-૧૧. 'અંધણ'નું પાઠાન્તર 'અંધપણડ' મળે છે, એટલે એના અર્થ વિષે સંવેદ રહેતો નથી.

આગિ 'આગ.' પ્ર. એ. વ. પું. ૬૫-૧૨. [સં. અગ્નિ > પ્રા. અગિ > જુ. ગુજ. આગિ, એકું લ્યુ પ્રચ્ચન 'ય'કારવાળું રૂપ 'આગ્ય' થયા પછી અર્વાચીન ગુજરાતી 'આગ' થાય છે.]

આચામ્હ 'મત વિશેષ, જેમાં છૂટું છૂટું સાચાનું હોય છે,' ગુજ. 'આંબેલ.' દ્વિ. એ. વ. ન. ૫-૮. [પ્રા. આચંચિત]. આ જૈન ધાર્મિક પરિભાષાનો શબ્દ છે.

આણિઠ 'લાલેલો, ગુજ. 'આપ્પો.' મૂ. કુ. દ્વિ. એ. વ. પું. ૧૩૮-૧૪. [સં. આનીતઃ > પ્રા. આણિજો].

આધાકર્મી 'સાધુ માટે સાસ તૈયાર કરેલું મોતન, જે જૈન સાધુ માટે લેવાનું નિષિદ્ધ છે.' ૧૩૮-૧૫. વિ. પ્ર. એ. વ. પું. [આ શબ્દનું પ્રાકૃત રૂપ આદાકર્મિય. એ જૈન ધાર્મિક પરિભાષાનો શબ્દ છે.]

આવંદ સગવાન મહાવીરના દસ સુપ્રસિદ્ધ હયાસક ધાતકોમાનો એક. પ્ર. એ. વ. પું. ૧૫૫-૫-૧૨.

આપણ 'પોતાનું.' સર્વ. દ્વિ. એ. વ. ન. ૮૧-૨. આપણઈ તૃ. એ. વ. ન., ૭૫-૪, ૭૮-૮. વલી જુઓ આપણઠ ૬૯-૭, ૧૧૮-૩-૪. આપણં ૭૫-૩, ૮૧-૧૫, ૧૦૫-૨૧, ૧૧૭-૧૬, ૧૧૮-૮; આપણા ૭૦-૩, ૧૧૩-૭, ૧૧૪-૩, ૧૧૮-૧૬-૧૧, ૧૫૨-૧, ૧૫૫-૧૫; આપણાં ૧૧૯-૧૨; આપણી ૧૩૫-૧૮, ૧૩૬-૧, ૧૫૪-૧૬; આપણી ૭૩-૧૩-૧૪, ૭૮-૬; આ છેજા શબ્દ સાથે ગુજ.

‘આફળી,’ ‘આફળિયે’ (‘પોતે’) શબ્દ-સરસ્થાવો. [સં. આત્મનઃ > પ્રા. અપ્પળો. અર્વાચીન ગુજરાતીમાં થયેલો આ શબ્દનો અર્થવિસ્તાર નોંધપાત્ર છે, કેમ કે ‘આપગું’ એટલે ‘પોતાનું’ તેમ જ વક્ષા સમેત મીઝાં અનેકનું.]

આપણપડ ‘પોતાનો.’ સર્વે. દ્વિ. ઇ. વ. પું. ૧૧૮-૧૧. આપણપડે ‘પોતાની જાત.’ દ્વિ. ઇ. વ. ન. ૫૧-૧-૫, ૬૦-૧૬, ૭૬-૧-૧૧, ૧૦૬-૧૦, ૧૧૧-૨-૯, ૧૧૨-૯, ૧૨૬-૧૭, ૧૪૬-૫-૧૯, ૧૪૭-૨, ૧૫૫-૪. આપણપડે તૂ. ઇ. વ. ન. ૬૧-૧૨, ૭૩-૧૭, ૭૮-૧-૨. વઢી જુઓ આપણપા ૧૭-૧૨, ૧૯-૧૨; આપણપાનહં ૧૪૦-૧૧; આપણપામાહિ ૧૫૫-૪-૬-૧૩; આપણપૂ ૧૪૬-૧૩; આપણપૂં ૭૩-૭ [સં. આત્મન્ + આત્મન્ > પ્રા. અપ્પણ + અપ્પ. અથવા સં. આત્મત્વ > પ્રા. અપ્પપ્પ]

આરાધણહાર ‘આરાધના કરનાર.’ દ્વિ. ઇ. વ. પું. ૫૭-૧૯. [સં. આરાધન + હાર > પ્રા. આરાધ્ન + આર > ‘હ’ના પ્રક્ષેપથી આરાધણહાર, સર. સરજન-હાર, સેવનહાર, તારણહાર, इत्यादि. ‘હ’નો લોપ, યતાં ‘આરાધનાર,’ इत्यादि. આ જ પ્રત્યયા મૂલ પાઠમાં જુઓ કરણહાર ૬-૧૦, ૧-૧૪, ૬૫-૪, ૮૨-૧૬, ૯૨-૧૬, ૧૧૩-૯, ૧૩૦-૨૩, इत्यादि. વઢી કરન્દાર એવું એમાંથી વ્યુત્પન્ન થયેલું રૂપ પણ છે (૮૫-૨૦), જેનાથી અર્વાચીન ગુજરાતી ‘કરનાર’ આવે. વઢી જુઓ ‘કહણહાર’ (= કહેનાર) ૪-૮, ૨૧-૪, ૮૪-૯; કહિણહાર ૩૭-૧૨, ૨૨-૧૨. જાણહાર (= જાનાર < પ્રા. જામણઆર < સં. જ્ઞાનકાર) ૧૮-૭; એમાંથી જ વ્યુત્પન્ન થયેલ જાણહાર ૧૭-૧૭. ચાલણહાર (= ચાલનાર) ૧-૧૫. જાણણહાર (= જાણનાર) ૧૩-૧૦. જાણહાર (= જાનાર) ૪૭-૨૦, ૧૫૯-૧૬. વિણહાર (= દેનાર) ૧૦૩-૧૭, દેણહાર ૩૭-૬, ૮૪-૯, ૧૦૩-૯; દેનહાર ૫૭-૧૩; દેન્દાર ૨૪-૪. નાસણહાર (= નાસનાર) ૪૧-૧૭. પ્રકાસણહાર (= પ્રકાશનાર) ૧૦૫-૨૦. પાલણહાર (= પાલનાર) ૧૧૫-૬. પૂરણહાર (= પૂરનાર) ૧૦૩-૧૩. પ્રેરણહાર (= પ્રેરણ કરનાર) ૧૦૩-૧૮. ચોલણહાર (= ચોલનાર) ૨૪-૧૧, ૬૧-૮. મણહાર (= મણનાર) ૧૫૯-૧૬. લેણહાર (= લેનાર) ૩૭-૫. સાંમલણહાર (= સામઠનાર) ૩૭-૧૧, ૨૯-૧૬. સેવણહાર (= સેવનાર) ૮૬-૧૯. હઝણહાર (= હોનાર, યનાર) ૬૦-૧૯.

આલોહ ‘આલોચના કરે છે’ વર્તમાન ત્રીજો પુ. ઇ. વ. ૬૧-૪. [સં. આલોચ > પ્રા. આસ્ત્રોઝ પ્રાયશ્ચિત્ત કરવા માટે પોતાના અપરાધ ગુણને કહેવા ઠે, આલોચના] આ સૈન પારિભાષિક શબ્દ છે

જાસોજી 'આસો માસની.' ધ. એ. વ. સ્ત્રી. ૭૧-૪. [સં. અશ્વયુજ > પ્રા. અસ્સોઝ > ગુજ. આસો.] 'જી' અહીં, કચ્છી અને સિન્ધીની જેમ, પછીના પ્રત્યય સ્તરીકે છે એ નોંધપાત્ર છે.

આસ્તા - 'આસ્થા, શ્રદ્ધા.' પ્ર. એ. વ. સ્ત્રી. ૧૪૦-૫-૭, ૩૮-૮. દ્વિ. એ. વ. સ્ત્રી. ૩૮-૮. [સં. આસ્થા]

આહણત્તઢ 'ધા કરસો.' ધ. કુ. પ્ર. એ. ધ. પું. ૧૦૦-૧. [સં. આહન > પ્રા. આહણ]

આહણિઢ 'ધા કરવામાં આવેલો.' મૂ. કુ. પ્ર. એ. ધ. પું. ૧૧૨-૪ [સં. આહન > પ્રા. આહણ]

આંગ 'અંગ, જૈન આગમસાહિત્યનો એક વિભાગ.' દ્વિ. એ. વ. ન. ૫-૧-૧૧. [સં. આઠ > (અનુનાસિક કોમલ થવાથી) આંગ]. આગમસાહિત્યમાં 'આંગ' સ્તરીકે ઓછાસાતા ચાર પ્રયો હતા, પણ પૂર્ણાંત ચારમાં આંગ 'રુદ્ધિવાદ' હોત થયું છે; અગિયાર આંગો વિદ્યમાન છે.

આંગમહ 'સ્વીકારે છે, ભોગવે છે.' વર્તમાન ગ્રીષ્મો પુ. એ. વ. ૮૯-૪. આંગમી સં. કુ. ૧૨૪-૧. આંગમીમહ સં. કુ. ૧૨૩-૭-૮. [સં. અઙ + √ ગમ્ ઉપરથી, જુઓ આંગીમમહ.]

આંગીમમહ 'સ્વીકારે છે, ભોગવે છે.' વર્તમાન ગ્રીષ્મો પુ. એ. વ. ૮૯-૧૬. આ રૂપ 'આંગી' (અંગમાં) અને 'મમહ' (જાય છે) એવા બે શબ્દોનું ઘનું છે, અને તે ઉપર સૂચવેલી વ્યુત્પત્તિનું સમર્થન કરે છે. જુઓ આંગમહ.

આંગો 'અંગો વહે.' તુ. ધ. વ. ન. ૧૧૬-૬. [સં. અઙ > પ્રા. આંગ].

હ નિશ્ચયાર્થ અભ્યય. કેટલીક વાર પાદપૂરક સ્તરીકે પણ પ્રયોજાય છે. ૬-૭, ૭-૧૬, ૮-૧૨-૧૩-૧૫, ૯-૧૧-૧૭, ૧૦-૯-૧૫-૧૮-૧૯-૨૧, ૧૫-૯, ૧૬-૫, ૧૭-૨, ૧૮-૧૦-૨૯, ૧૯-૧૫-૧૭-૧૮, ૨૦-૫, ૨૧-૧-૫-૧૯, ૨૨-૩-૫-૧-૧૩-૨૦, ૨૩-૨-૫-૮, ૨૪-૧-૭-૧૨, ૨૬-૧૨, ૨૭-૧-૪-૯-૧૮, ૨૮-૬, ૨૯-૬, ૩૩-૩, ૩૯-૧, ૪૩-૧૭, ૪૬-૧૮, ૪૯-૧૯-૨૧, ૫૭-૭-૨૦, ૫૯-૮, ૬૪-૧૨, ૬૫-૨-૧૨-૧૯, ૬૭-૪, ૬૮-૮, ૭૧-૮-૧૦, ૭૪-૫-૨૦, ૭૭-૧૨, ૮૧-૧-૧૩-૨૦, ૮૨-૧૬, ૮૪-૩-૭, ૮૫-૪, ૮૭-૧, ૮૯-૧૧, ૯૦-૬-૭-૮-૧૫-૨૦, ૯૧-૧-૩-૪-૧૩-૧૪, ૯૨-૧, ૯૩-૯, ૯૫-૫-૮, ૯૬-૧૮-૨૩, ૯૮-૩, ૧૦૨-૧૧, ૧૦૪-૧૭, ૧૦૭-૭, ૧૦૮-૭-૮, ૧૦૯-૧-૬, ૧૧૧-૫, ૧૧૨-૧૮, ૧૧૩-૭,

११४-३, ११५-६, ११७-६-१२, १२९-१०, १४२-४, १४३-१२-१४, १४४-३, १४५-१५, १४७-१२, १४९-१४, १५५-२१, १५७-२१, इत्यादि. जुओ भ.

इकि 'एक.' वि. प्र. ए. व. पुं. १६४-५. [सं. एक]

इळ 'एक.' वि. तृ. ए. व. पुं. १६३-३, १६४-२. [सं. एक]

इत्यड 'आ प्रसारणो.' वि. प्र. ए. व. पुं. ७३-१०. द्वि. ए. व. १४०-२२. वळी जुओ इसी २४-६; इसुं ६५-६, ६६-३, १५७-१. [सं. ईदशिक > पा. ईदिस > प्रा. ईदिस > जू. गुज. इसिड]

ई निधयार्थ अव्यय. केंद्रीक वार पादपूरक तरीके पण प्रयोजाय छे ५०-१२, १८-१४-१५, ७६-४, ८१-२२, ८४-४, ८६-१२, ८७-६. जुओ भ.

ई निधयार्थ अव्यय. केंद्रीक वार पादपूरक तरीके पण प्रयोजाय छे. ८-२-२०, १९-८-९-११, २३-५-७-१६, २४-८, २८-१८, ३४-२२, ५०-५, ६४-१७-१८, ६६-१३, ६७-१७, ६९-७, ७४-११, ७५-१३, ७६-८-११, ८७-१६, ८८-१६, ९०-१५-१७-१९, ९७-९, ९८-१०-१४, ९९-१६, १०१-१६, १०३-१, १०७-२-४, १०८-२, ११५-१, ११७-१६, ११८-१८, १२६-१६-१८-२०, १२३-३, १२७-१५, १२९-५, १४१-१०, १४२-१८-२१, १४५-१६, १४७-१४, १५४-५, १५७-२१, १५८-१-२, इत्यादि. जुओ भ.

ईण 'एनायी.' सर्व. तृ. ए. व. न. ९१-१४, ९९-१३, १३०-१७ [सं. एतेन > प्रा. एण > जू. ईण. वळी जू. गुज. मां 'ईणई' एण रूप पण मळे छे, जेनो आ 'ईण' संक्षेप छे. अर्वाचीन. 'गुज. ' एणे, ' लोकबोलीमां (सास करी उत्तर गुजरातमां) ' एण. ' आ छेछा शब्दनां अंतिम 'ण' नो अकार प्त छे.]

ईइ 'इछे छे.' वर्तमान औजो पु. ए. व. ४-११. [सं. ✓ ईइ]

उषाणउ 'कहेवत.' द्वि. ए. व. पुं. १४६-१४. धीर्य 'ऊ' वाळु रूप ऊषाणउ पण मळे छे-प्र. ए. व. १०३-१०. [सं. उषाण्यन > प्रा. उषाण्यन. अर्वाचीन गुज. 'उषाणु', 'म. 'उषाणा.' सोढमा शतकमा गेल्लो गुजराती कवि मांडण पोतानी 'प्रबोधव्रीही' मां प्रबोधिली बहुसंख्य कहेवतोने 'उषाणा' कहे छे. जेमके- 'उषाणा बहु आदर करी, जोयो अर्थ विधि विस्तरी' (पं. ६४१). वळी हायप्रतमा ए काव्यनो 'मांडण बंधाराया उषाणा' तरीके निर्देश छे. अर्वाचीन गुज. मां 'उषाणु' नो 'समरवा' एवो अर्थ धरारे प्रचलित छे.]

અંગ્રજીયકર 'પ્રકાશ કરનાર.' વિ. પ્ર. એ. વ. પું. ૧૬૪-૧૪. [સં. સ્થોતકર]

અદાસન 'તટસ્થ.' વિ. પ્ર. એ. વ. પું. ૧૪૧-૫. [સં. અદાસીન]

અપાયનાં 'માનતા, આશ્ચર્ય.' પ્ર. ચ. વ. ન. ૬૦૧૭. [સં. અપાયન]

અમગ્નુ 'આહો માર્ગ.' દ્વિ. એ. વ. પું. ૧૬૪-૪. [સં. અન્માર્ગ > પ્રા. અમ્માર્ગ]

અલપી 'ઓલ્લખીને.' સં. કુ. ૧૪૧-૨૦. [સં. અપલક્ષયતિ > પ્રા. અવલક્ષ્યહ અપરમી]

અલિહ 'પેલામાં,' કા. 'ઓલ્યામાં.' સર્વ. સ. એ. વ. ૧૫૦-૨૦. [અપુત્તિ નિશ્ચિત થઈ શકી નથી.] જુઓ બોલ્યા.

અકાંડર 'રોમાંચ.' દ્વિ. એ. વ. પું. ૬૮-૪-૬૮. [સં. અકાંટક > પ્રા. અકાંડર]

અલેલી 'અલેલીને.' સં. કુ. ૧૨૫-૪. [પ્રા. અલ્લાલ < સં. અલ્યાલ]

અતારણં 'અતારણું, અતારીને કેંકી લેવું તે.' દ્વિ. એ. વ. ન. ૧૦૮-૧૪. અતારણં તુ. એ. વ. ૧૦૮-૨૨. [સં. અતારણકમ્].

અપહરં 'અપહર,' ગુજ. 'અપહર.' અનુગ. ૬-૧૮. [જુ. ગુજ. અપર + હરં? જો એમ હોય તો આ 'હરં' ને ચતુર્થી અને પછીના અનુગ 'રહઈ' નું સ્વાન્તર ગણવું જોઈએ.]

અમતિ 'અરાવ માત-ચિત્રામણ.' સ. એ. વ. ઓ. ૪૬-૨. [સં. અદ + મતિ > પ્રા. અમતિ. સર. ગુજ. 'માત્ય,' 'માત.']

અલ્લસતલ 'ઓલ્લસતો.' વ. કુ. પ્ર. એ. વ. પું. ૧૪૦-૨. જુઓ અલપી.

અલંબ 'આલંબન.' દ્વિ. એ. વ. ન. ૧૪૪-૨. [સં. અલંબન > પ્રા. અલંબ]

અલંબં 'અપાલંબ,' ગુજ. 'ઓલંબો.' દ્વિ. એ. વ. પું. ૧૪૬-૮, ૧૪૮-૧૧. [સં. અપાલમ્બ > પ્રા. અવાલંબ]

બોલ્યા 'પેલા.' અંગ્રહ. ૧૫૦-૨૦. જુઓ અલિહ.

‘કહ્જિનહ’ ‘કોહ્કના જ.’ સર્વ. સ. એ. વ. ન. ૪-૧. નિશ્ચયાર્થ અવ્યય
‘જિ’ અહીં ‘કહ’ સર્વનામ અને ‘નહ’ પ્રત્યયની વચમાં આવેલો છે એ નોંધપાત્ર
છે. સાસ ફરી જૂના ગુજરાતી ગદ્યમાં આ પ્રકારના સંખ્યાબંધ પ્રયોગો મળે છે

કઠતિગ ‘આધર્ય.’ પ્ર. એ. વ. ન. ૮૫-૧૪. [સં. કૌતુક]

કહ્કહ્કતા ‘શુદ્ધ, નિર્દોષ.’ વ. કૃ પ્ર. વ. વ. પું. ૧૦૬-૧૪. આ જ અર્થમાં
જુઓ કહ્કહ્કા ૧૦૬-૧૪.

કન્હ ‘પાસે,’ ગુજ. ‘કને.’ સપ્તમીનો અનુગ. ૨૭-૧૫, ૨૮-૧૨-૧૩,
૫૨-૨૨, ૫૩-૬, ૬૫-૧૮. કન્હહ ૨૬-૧૫, ૩૦-૧૨, ૧૨૨-૧૧. કન્હલિ
૧૧-૧૫, ૨૮-૧૪-૧૭, ૨૬-૧૧. કન્હાં ૧૫૬-૧૮. [સં. *કર્ણસ્મિન્ > અંપ.
વળ્ણહિ > કન્હહ. કન્હ + લ (સ્વાર્થિક પ્રત્યય) + હ = કન્હલિ. ‘કન્હા’માં
સપ્તમીનો ‘આ’ પ્રત્યય છે. અર્વાચીન ગુજરાતી ‘કને’ અથવા ‘કને’ = પાસે
સં. કર્ણે > પ્રા. વળ્ણે ઉપરથી છે.]

કર્મહ્જિનહ ‘કર્મને જ.’ દ્વિ. એ. વ. ન. ૬૫-૧. કર્મહ્જિનહં ‘કર્મનું જ.’
પ એ. વ. ન. ૧૧૦-૧૦. ‘કર્મ’ નામ અને એના પ્રત્યયની વચમાં ‘હ’ અને
‘જિ’ એવા બે અવ્યયો આવે છે એ નોંધપાત્ર છે. જુઓ કહ્જિનહ.

કલિહ્ ‘કિલટ, હલકો.’ વિ. પ્ર. એ. વ. પું. ૧૬૨-૧. [સં. ક્લિહ્ > પ્રા.
કિલિહ્]

કહં ‘તું કહે (છે).’ વર્તમાન બીજો. પુ. એ. વ. ૧૪૬-૧૨.

કાદમ ‘કાદવ’ સ. એ. વ. પું. ૮૧-૨. [સં. કર્દમ > પ્રા. કર્મ.
ગુજરાતીની કેટલીક બોલીઓમાં હજી ‘કાદમ’ બોલાય છે.]

કઢળ ‘કોળ,’ પ્રા. ગુજ. ‘કુળ.’ સર્વ. પ્ર. એ. વ. પું. ૧૫૦-૮. [સં. કઠ
પુનઃ > પ્રા. કઢળ > અર્વાચીન ગુજ. ‘કોળ.’] ‘કઢળ’ એવું જ. ગુજ.માં
વ્યાપક રીતે પ્રચલિત રૂપ પણ વારંવાર મળે છે—૪૫-૭, ૫૬-૫-૯, ૫૭-૪,
૬૪-૭-૨૧, ૧૫૦-૧૨, इत्यादि. કુળ પણ છે—૧૦૮-૨, ૧૧૫-૧૪, ૧૫૦-૨,
इत्यादि.

કૃતિરહ ‘કૃતરો.’ દ્વિ. એ. વ. પું. ૧૮-૭. કૃતિરહ ‘કૃતરાને (મુલે).’
સ એ. વ. પું. ૧૮-૨. [સં કૃકુર > પ્રા. *કૃતુર. જો કે કૃકુર શબ્દ જ આર્યેતર
મૂળનો હોય એ સંભવે છે. અહીં ‘ક’ નું ‘ત’ માં પરિવર્તન થાય છે એ સાથે સરસાનો
‘કુક,’ ‘તુત’ જેવા ગુજ. શબ્દો. સાહિત્યિક પ્રાકૃતમાં પણ ‘કૃત’ શબ્દ છે.]

‘કુમતિ’ ‘સરાવ માત-ચિત્રામણ.’ દિ. એ. વ. સ્ત્રી. ૪૫-૧૮. [સં. કુમતિ > પ્રા. કુમતિ] જુઓ કુમતિ.

‘કુકર’ ‘કુતરો.’ દિ. એ. વ. પુ. ૧૭-૧૭. [સં. કુકુર] સોમસુન્દરસૂરિ આ શબ્દનો ‘ખુંદીડ’ (ખુંડ) એવો અર્થ કરે છે, એટલે એ અર્થ પણ પ્રચલિત હશે. એમ ગણવું જોઈએ.

કેઢાહતપણડં ‘અનુયાયીપણું.’ દિ. એ. વ. ન. ૭૫-૧૩. બહી જુઓ કેઢિલુ ‘પાદ્મલનો,’ દિ. એ. વ. પુ. ૭૯-૧૨. [‘કેઢ,’ ‘કેઢી,’ ‘કેઢો,’ વગેરે શબ્દોની વ્યુત્પત્તિને સં. કટિ સાથે સંબંધ હશે ?]

‘કોઢિ’ ‘કરોઢ.’ દિ. એ. વ. સ્ત્રી. ૯૧-૧૦. [સં. કોટિ > પ્રા. કોઢિ, એમાં ‘ર’નો પ્રક્ષેપ થતાં જૂ. ગુજ. ‘ઝોઢિ’ અને અર્વાચીન ગુજ. ‘ઝોઢ’ અને ‘કરોઢ.’] બહી જુઓ કોઢાકોઢિ ‘એક કરોઢને એક કરોઢે ગુણવાયી ધાય એહી સંહ્યા.’ દિ. એ. વ. સ્ત્રી. ૧૨૧-૨૧, ૧૨૨, ૧૩-૧૬, ૧૬૩-૪.

ક્ષપ ‘શ્રમ.’ દિ. એ. વ. સ્ત્રી. ૧૨૬-૨૦. ક્ષપડ ‘ખપાવે છે, દૂર કરે છે.’ વર્તમાન ગ્રીજો પુ. એ. વ. ૧૨૭-૧૫. ક્ષપીનડ ‘ખપાવીને.’ સં. ક. ૮૭-૯. [સં. ✓ ક્ષપ ઉપરથી] જુઓ ક્ષપ.

ક્ષર ‘ચોરણું ક્ષાઢ.’ પ્ર. એ. વ. પુ. ૧૦૩-૧૫. [સં. ક્ષરિર > પ્રા. ક્ષર.]

ક્ષપ ‘શ્રમ, પ્રયત્ન.’ દિ. એ. વ. સ્ત્રી. ૧૨૬-૮-૯, ૧૩૪-૧૮. ‘ખપ’નો ‘ઉપયોગ, જરૂર’ એવો તુલનાએ અર્વાચીન અર્થ આમાંથી નિષ્પન્ન થયેલો છે. જુઓ ક્ષપ.

ક્ષરઢ ‘તુ. એ. વ. પુ. ૫૪-૧૪. [માત્ર એક જ પ્રયોગ ઉપરથી આ શબ્દનો સ્પષ્ટ અર્થ સમજાતો નથી, પણ સન્દર્ભે જોતાં ‘ક્ષરઢ’માં નિષ્કણ કોટિની શક્તિનો ભાવ રહેલો છે.]

ક્ષાણહાર ‘ક્ષાનાર.’ પ્ર. એ. વ. પુ. ૧૮-૭. [સં. ક્ષાદન + કાર > પ્રા. ક્ષાજનઆર.] આ પ્રકારના અન્ય પ્રયોગો માટે જુઓ આરાધણહાર શબ્દ નીચે.

ક્ષંટ ‘નિરંકુશ માણસ.’ તુ. એ. વ. પુ. ૫૪-૧૩. [‘ક્ષાંટ’ એ અર્વાચીન અર્થ લક્ષણથી આવ્યો જણાય છે.]

ક્ષેપ ‘ફેકે છે.’ વર્તમાન ગ્રીજો પુ. વ. વ. ૪૫-૯. [સં. ક્ષેપ > ક્ષેપ. જૂની દાપપ્રતોમાં લખેલા ‘પ’નો સ્થાન ધણું સ્વં ‘ક્ષ’ કરવાનો હોય છે.]

‘ગણધર’ ‘ગણધર, મહાવીરના પ્રદક્ષિણ.’ દિ. ઇ. વ. પું. ૧૬૧-૧.
[સં. ગણધર]

ગરુડ ‘મોટો,’ ગુજ. ‘ગરવો.’ વિ. પ્ર. ઇ. વ. પું. ૧૫૭-૧૪. ગુરુડ પ્ર.
ઇ. વ. પું. ૧૫૭-૧૨. ગુરુયા પ્ર. વ. વ. પું. ૭૧-૨૨. ગરુયાઈના ‘મોઢાઓના
પળ.’ ઇ. વ. વ. પું. ૭૨-૬. [સં. ગુરુક: > પ્રા. ગુરુઓ, ગરુઓ]

ગરુચકિ ‘મોટાઈ.’ દિ. ઇ. વ. સ્ત્રી. ૫૬-૧૨. [સં. ગુરુક > પ્રા. ગરમ +
(અપ. સ્વાર્થિક પ્રત્યય) ‘કિ’]

ગાહ ‘ગાયા.’ દિ. વ. વ. સ્ત્રી. ૬-૨૫. ગાહઈ ‘ગાયમાં’ સ. ઇ. વ.
સ્ત્રી. ૧-૧૦. ગાહે ‘ગાયાઓ ત્રહે’ તુ. વ. વ. સ્ત્રી. ૫૨-૧૩-૧૯, ૧૫૫-૧૪.
ગાહા ‘ગાયમાં.’ સ. ઇ. વ. સ્ત્રી. ૧૩૦-૧૭. [સં. ગાયા > પ્રા. ગાહા]

ગુણતા ‘પુનરાવૃત્તિ કરતા, મળતા,’ અર્વાચીન ગુજ. ‘ગણતા.’ વ. કુ.
પ્ર. વ. વ. પું. ૫-૧૨. ગુણતાં વ. કુ. પ્ર. ઇ. વ. પું. ૩-૧. ગુણિવડં ‘ગણઈ-
મળવું.’ દિ. ઇ. વ. ન. ૫-૨૦.

ગુરાં ‘ગુરુઓને.’ દિ. ઇ. વ. પું. ૧૪૫-૮-૨૦.

ગ્યહ ‘ગયેલો.’ મૂ. કુ. પ્ર. ઇ. વ. પું. ૧૦-૧૧. [સં. ગત: > પ્રા. ગમો >
અપ. ગિહ. કા. ‘ગિયો,’ અર્વાચીન ગુજ. ‘ગ્યો.’] વઢી જુઓ ગમો ‘ગમો.’
મૂ. કુ. પ્ર. ઇ. વ. પું. ૮૦-૧૧. ગિહ ‘ગયો.’ પ્ર. ઇ. વ. પું. ૮૨-૧૩. દિ. ઇ.
વ. પું. ૮-૧૫.

પ્રહણા ‘ધરાણું, અઢાણું.’ ં. વિ. ઇ. વ. ન. ૧૬-૧૨. [સં. પ્રહણક્રમ]

ધાવહં ‘નાથે છે.’ ગુજ. ‘ધાહે છે’ વર્તમાન ત્રીઓ પુ. વ. વ. ૧૫-૧૮,
૧૮૦-૮, ૨૫-૭-૮, ૪૫-૫, ૧૧૧-૨૦. ધાતિહ ‘નાથ્યો, ધાત્યો.’ મૂ. કુ. પ્ર. ઇ.
વ. પું. ૭૧-૧૩-૧૧. [પ્રા. ધત ‘કેકવું’]

ચતુર્ગગઈ ‘દેવ, માનવ, નારક અને તિર્યંચ એ પ્રમાણે ત્રાર પ્રકારની ગતિ.’
ઇ. વ. સ્ત્રી. ૪-૧૧. [સં. ચતુર્વૃત્તિ > પ્રા. ચતુર્ગગઈ]

ચઢવાઈજિની ‘ચઢવાની.’ ઇ. વ. સ્ત્રી. ૧૪૩-૧૩. ‘ઈ’ અને ‘ત્રિ’ એ
બે અવ્યયો નામ અને પ્રત્યયની વચ્ચે આવી ગયા છે. એ જોષપાત્ર છે [પ્રા. ✓ ચઢ.
સંસ્કૃતમાં એક વદ્ ક્રિયાપદનો પ્રયોગ છે. છરો, પળ ■ પ્રાકૃત ડપરથી લેવાયું
હોવાનો સંભવ સ્થાપિત છે.]

चलद् 'चांगळाची.' त्र. ए. व. न. ४६-६. [सं. चुलुकेन > अप. चुलभद्.]

चाढ 'दुर्जत, कपटी.' प्र. ए. व. पु. ६७-१३. [दे. चाढ]

चाही 'जोईने.' सं. कृ. १३८-१४. [श्रा. चाह 'इच्छयुं.' जूनी गुजरातीमां 'चाह'नो प्रयोग 'जोवा'ना अर्थमां छे—'अखा आणी मंदिरमाहि, चित्रसाति परि परिनि चाहि' (वीरसिंहकृत 'उपाहरण,' पंक्ति ३३८); चतुरपणूं अति चाहवा नारि जेपिइ-नाह' (ए. ज. पंक्ति ६००). सुरखावो अर्वाचीन गुजराती 'चाहन' (सौ जुए तेम, खुली रीते), 'चाहीने' (जाणी जोईने), इत्यादि. अलवत्, 'चाहयुं'नो 'इच्छयुं' ए अर्थ पण जूनी गुजरातीमां छे ('सम चाहु सारं ए हाय, बीह न जां को दूजण काय'—वीरसिंहकृत 'उपाहरण,' पंक्ति १०५), अने अर्वाचीन गुजरातीमां तो ए अर्थ सामान्य छे.]

चिणी 'चणेली' (भीत.) भू. कृ. प्र. ए. व. ली. १२५-१०. [सं. चिनोति > प्रा. चिणह द्वपरची चिण > चण क्तिपापद व्युत्पन्न बयेल छे.]

छप्पस्थ 'अ-सर्वह.' प्र. ए. व. पु. ९०-२१. [सं. छप्पस्थ. कैवली-सर्वह न होय ते बधा छप्पस्थ कहैवाम. आ जैन पारिभाषिक शब्द छे.]

छाला 'बकरा.' अं. वि. व. व. पु. ४८-२०, ७९-४. [सं. छागल > प्रा. छाभल.]

छेहद्द 'छेहे.' सं. ए. व. पु. १४०-१. [सं. छेद > प्रा. छेम > अप. छेह. स्वार्थिक प्रत्यय 'ह' तथा सप्तमी प्रत्यय 'इ' लागतां छेहद्द, व्यत्ययची छेहद्द. पुनं पाठान्तर 'छेहद्द' मळे छे ए नोंधपात्र छे.]

छेहनडं 'तुक्कसागनुं.' प्र. ए. व. न. ३१-१८. [व्युत्पत्ति माटे जुओ छेहद्द, बजे शब्दोनी व्युत्पत्ति एक ज मूळमांची होवा इतां बजेनो विभिन्न अर्थ-विकास घान सेंवे छे.]

छोह 'घुनानी छो.' प्र. ए. व. ली. १२५-७. छोहि प्र. ए. व. ली. १२४-११, १२५-११. छोहि त्र. ए. व. ली. ३३५-१०. [सं. सुषा > प्रा. सुहा, छोहा.]

जमलउ 'सावे.' अ. १-२-४. [सं. यमल > प्रा. जमल. जूनी गुजरातीमां अराठमा सैका सुषी 'जमलउ-जमलो'नो प्रयोग छे. सर० म. 'जवळ' = पासे.]

जमारउ 'जम्मारो.' द्वि. ए. व. पुं. ७-१५. [सं. जन्म + कार > प्रा. जम्मआर]

जयणारहित 'दिखा टाळवाना प्रयत्नशी रहित.' वि. प्र. ए. व. पुं. १११-४. [सं. यत्तनारहित] जुओ अजयणायंत.

जायल 'यल.' प. ए. व. पुं. ८३-९. स. ए. व. पुं. ८३-१६. [सं. यल > प्रा. जक्ख > अप. आस (प) + स्वाधिक 'ल.' जुओ पाहण केवित्त 'आपुरास' (सं. १२८९)ने अंते—'राखइ जापु जु आछइ खेइ, राखइ मूकसंति मूकइ.'] ज. गुज.मां अन्यत्र बाय छे सेम, अही पण 'प'नो उचार 'ख' करवानो छे.

जाण 'ज्ञानी.' प्र. ए. व. पुं. ९३-१० जाणनी प. ए. व. पुं. ८०-१८. [सं. जानन् > प्रा. जाणं. सर० गुज. 'अजाण.']

जाणं ('पुं) जाणे छे.' वर्तमान पीओ पु. ए. व. १४९-१.

जाणिवउ 'जाणवो.' विधियं कृ. प्र. ए. व. पुं. ६९-६-१५. जाणिवउं विधियं कृ. प्र. ए. व. न. ८०-६, ८६-६. [सं. जानाति > प्रा. जाणइ, जाणइ]

जान 'बाहन.' द्वि. ए. व. न. ३-७ [सं. यान. सर० गुज. (बानी) 'जान.' आ ग्रन्थमां प्रयोजयिना 'जान' शब्दमां केवल 'बाहन' ए अर्थ उपरात समारम्भपूर्वक समूहनां जमानो अर्थ पण छे ए स्पष्ट जणाये छे.]

जि निधयार्थ अन्यय. अर्थावीन शुभ. 'ज.' ६-१४, ७-३-१६, ९-२०, १०-१-१५-१८, १५-९, १६-१, १८-२३, १९-१५, २०-५-९, ३३-२-१९, २५-१५, २६-९, २७-२ ११, २८-७-११-१२, २९-४, ३१-१-१२-२०, ३४-१०-११-१७, ४६-१८, ४९ १४-१७-१९-३०-२१, ५०-८-९-२१, ५३-१८, ५७ १३, ५९-८, ६०-१२, ६२-२१, ६३-१, ६५-१, ६७-४, ७०-४-५-१७-१९, ७३-७, ७७-४, ८१-१, ८३-१, ८४ ७, ८६-११, ९१-१३, ९२-२-४-११, ९३-९, ९४-१३, ९५-१-८, १०-१४, १०-४-१७, १०-७-७-९, १०-८-८, १०-९-१७, ११-४-३, ११-५-६, ११-७-६, १२-६-१, १३-५-१६, १३-६-९, १३-७-१७, १३-९-११, १४-०-७, १४-१-१०, १४-७-११, १४-९-१६, १५-०-१३, १५-१-१, इत्यादि. [सं. एन; प्रा. ज्येव, जेव, जे, अव. जि]

जिणिङ 'जीयो.' भू. क. वृ. ए. व. पुं. १६२-१०. [सं. * जिनाति >
जिणइ. सर० जिन (तीर्थंकर)]

जिमइ 'जमे.' वर्तमान श्रीओ पुं. ए. व. १२८-१५. जिमण 'भोजन,
जमण.' द्वि. ए. व. न. ८३-१७. जिमिचउं 'भोजन, जमवुं.' द्वि. ए. व. न.
५४-१९. जीमवउं प्र. ए. व. न. ७४-१४. जीमिवा 'जमवा.' हे. क. ७४-१३.
[प्रा. जिमइ, जेमइ. म. जेवणें. केडमाक विद्वानो आ माटे *जेमति' एयुं संस्कृत
रूप कल्पे छे. पण खरं जोतां, कोई अजाय्या मूलतो आ शब्द 'भोजन करवा' ना
अर्थना संस्कृत ✓ भुज् ने स्थानग्रह करीने प्रचलित, धयो. एम. मानवुं वधारे
योग्य छे.]

शाइ 'स्याय घटे.' वृ. ए. व. पुं. १३७-२१. शाई वृ. ए. व. पुं. १३५-७.
[सं. न्यायेन]

ठडडवा 'अपमान करवा माटे.' हे. क. १०२-१४. [व्युत्पत्ति अनिश्चित]

डली 'लपको.' द्वि. ए. व. स्त्री. १२४-२२, १२५-४. प्र. ए. व. स्त्री.
१२५-१. [दे.] दयारामे आ ज अर्थमां आ शब्दनों प्रयोग कर्यो छे- 'मन धर्यु
मादीनी डली' ('रसिकपद्म', पद ३, कमी ५.)

डाहड 'डाहो.' वि. प्र. ए. म. पुं. ४८-८, ४९-६. डाहपण 'डाहापण.'
प्र. ए. व. न. ४८-२०. डली जुओ डाहा ५१-१७; १२१-२, १४२-१२, १४९-२१,
१४३-३. डाहाइमइ ५२-१०. डाहाईमड ५२-६. डाहु ४८-१७. [सं. ददा >
प्रा. दक्खो, दाखो, *दाहो. श्री नरसिंहराव दिवेदिया सं. दक्षिणकः > प्रा.
दाहिणउ उपरणी ('ज'नो छोप करीने) 'डाहो'नी व्युत्पत्ति बतावे छे. डॉ. टी.
एन. दवे सं. दग्ध > प्रा. दग्ध उपरणी सूचवे छे.]

डाहीयार 'डाहा.' वि. प्र. व. व. पुं. ११७-१४. [सं. दक्ष + कार >
* दाह्यार. जुओ उपर डाहड.]

डीछि 'जात घटे, गुज. ठिछे.' वृ. ए. व. न. ७८-९. [प्रा. डिह. जो के
प्राकृतमा एनो प्रयोग एक प्रकारना जठजंतु माटे छे, पण जूनी गुजरातीमा 'डील'
शब्द 'जात-शरीर'ना अर्थमा सुप्रचलित छे.]

दिग 'दग, डगलो.' द्वि. ए. व. पुं. ९४-१-२-३-१८-१९-२०. दिगला
'दगला.' द्वि. व. व. पुं. ९४-९ [दे.]

“तउ” पं. ए. व. नो प्रत्यय. ७-१२, ८-४, १५-१५-१६, २०-१३, २१-२१, ३४-३-१८-१९, ३६-६-७, ५९-३, ६०-२०-२२, ८०-१६, ११०-३ ११९-२, १२२-१२, १२५-१७, १३२-४-९, १३४-३, १३८-२१, १३९-२, १५४-६, १५७-१२, इत्यादि. [सं. “तः”]

भट्ट ‘यथा उपर, दुकानना अप्रमाण उपर.’ स. ए. व. न. २-१६. [प्रा. पुठ]

धाकतउ ‘बाकीनो’ वि. द्वि. ए. व. पुं. ९४-७. धाकतउं ‘बाकीनुं’ द्वि. ए. व. न. ९३-१४, ९४-११, १०६-५. धाकता ‘बाकीना.’ द्वि. व. व. पुं. १०६-९, १०७-४-८. [सं. *स्थकित > प्रा. यकित, याकित]

धाकी ‘रही.’ भू. क. प्र. ए. व. स्त्री. १००-५. [सं. *स्थकितो. > प्रा. यकितो] जुओ धाकतउ.

यिकु पंचमीनो अनुग, गुज. ‘यको.’ २७-१८. [सं. *स्थकितः > प्रा. यकितो > अप. यकित] जुओ धाकतउ, धाकी.

थुइ ‘स्तुति.’ प्र. ए. व. स्त्री. १६४-७. [सं. स्तुति]

थुकर ‘डुकर.’ वि. प्र. ए. व. पुं. १५-१०-२१. [सं. डुकर]

थेवा ‘देवोने.’ द्वि. व. व. पुं. १४५-१८-२०

थेसण ‘उपदेश.’ द्वि. ए. व. स्त्री. १६५-२. [सं. देसना > देसणा]

थोहग ‘दुर्माग, गुज. दोहग.’ प्र. ए. व. न. १६३-१५. [सं. दौर्माग्य > दोहग]

थणीप ‘स्वामित्व.’ द्वि. ए. व. स्त्री. १५८-२४. [सं. धनित्व > प्रा. धणित्व-प्]

थीरठ ‘थीट्.’ वि. प्र. व. व. पुं. ९५-१९. थकी जुओ थीरठपणइ ९५-२०; थीरठपणुं ६३-१०; थीरठपणा १११-४; थेठपणानइ १११-११; थेठा ९५-१२, ९६-१०; थेठानइ ४५-७. [सं. थ > प्रा. *थरठ > थिरठ- ए ज प्रमाणे सं. थठ > प्रा. थिठ.]

न भारपरक अव्यय, अर्वाचीन गुज. ‘ने’ (जेम के कहो ने, मोल्लो ने, इत्यादि). १२-४, ५६-९

नह निषेधार्थ अव्यय. १६३-१४-१५ [सं. नहि]

નાગ્રા 'સંવંધ, ગુજ. નાતરાં.' દ્વિ. વ. વ. ન. ૨૪-૨૧. [સં. જ્ઞાન. આ શબ્દ તથા એના તદ્દમ્બોનાં રૂપાન્તરો અને ઘેર્થાન્તરો માટે જુઓ 'સંસ્કૃતિ', જાન્યુઆરી ૧૯૫૦ માં મારો લેખ 'નાતરં અને નાત.']

નાપઈ 'ન આવે.' વર્તમાન ગ્રીજો પુ. વ. વ. ૪૪-૧૩. [સં. ન + અપયતિ > પ્રા. ન + અપ્પઈ]

નારાધઈ 'ન આરાધે.' વર્તમાન ગ્રીજો પુ. એ. વ. ૩૧-૩. [સં. ન + આરાધયતિ]

નાવઈ 'ન આવે.' વર્તમાન ગ્રીજો પુ. એ. વ. ૧૨૪-૩. વ. ઘ. ૬૫-૧૨, ૭૭-૨૧. [છેલા બે પ્રયોગોમાં 'ન કરી શકે' એવી અર્થઘટ્ટાયા વળ છે. જેમ કે 'કરિવા નાવઈ' એટલે 'નથી કરી શકતા.' સં. ન + આયાતિ > અપ. ન + આવઈ.]

નિકાચિત કર્મ 'અત્યંત નિબિડ કર્મ.' પ્ર. એ. વ. ન. ૧૨૫-૧૨-૧૪. બહી જુઓ નિકાચિત ૧૨૪-૧૧. નિકાચિત કર્મનંડ ૧૨૪-૧૯-૨૦. નિકાચિત-કર્મી ૧૨૪-૫. [આ જૈન ધાર્મિક પરિભાષાનો શબ્દ છે.]

નિધત્ત કર્મ 'એક પ્રકારનું વંધાયેલું કર્મ.' પ્ર. એ. વ. ન. ૧૨૪-૨૧, ૧૨૫-૮.

પઈ 'કરતાં.' અ. ૫૭-૧૮. [સં. પ્રતિ > પ્રા. પઈ. પ્રસ્તુત સ્થળે પઈનું પાઠાન્તર પાહઈ છે; આથી નીચે પ્રમાણે વ્યુત્પત્તિ વળ શક્ય સ્વરો છે—સં. પસે > પ્રા. પક્ષે > અપ. પાસઈ-પાહઈ > પાઈ-પઈ.]

પહણઈ 'નગરો.' પ્ર. વ. વ. ન. ૧૬૫-૧. જુઓ પાટળિ.

પણિ 'વળ, બહી.' અ. ૨૪-૧૧-૧૩, ૭૦-૧૬, ૮૨-૬, ૮૬-૧૫, ૧૦૯-૩, ૧૧૩-૧૪, ૧૩૬-૨, ૧૪૦-૧૩, ૧૪૨-૨, ૧૪૬-૭, ૧૫૬-૭, इत्यादि. [સં. પુનઃ અપિ > પ્રા. પુણિ > જૂ. ગુજ. પુણિ. સર- દ્વિ. પુનિ.] જુઓ પુળ.

પરહઈ 'દૂર.' વિ. પ્ર. એ. વ. પું. ૨૪-૫. પરહઈ. પ્ર. એ. વ. ન. ૧૩૭-૬-૧૦-૧૧. પરહું પ્ર. એ. વ. ન. ૨૨-૧૨. [સં. પરસ્મિન્ > અપ. પરદિ. સર- ગુજ. 'અરં પરં. ']

પરીશિવઈ 'પરસવો.' વિધ્યર્થ ક્ર. પ્ર. એ. વ. પું. ૧૪૧-૧૦. પરીશિવઈ વિધ્યર્થ ક્ર. પ્ર. એ. વ. પું. ૧૪૦-૧૦. પરીપતઈ 'પરીશા કરતો, પરસતો.' વર્તમાન ક્ર. પ્ર. એ. વ. પું. ૧૩૫-૧૫. પરીપી 'પરસીને.' સં. ક્ર. ૧૩૪-૮, ૧૪૨-૧. પરીપીનઈ સં. ક્ર. ૧૩૫-૮. [સં. પરીન્ > પ્રા. પરિક્સ] જુઓ પરીછી. ૨૪

પરીછી 'પરીણા પરીને, ગુજ. પ્રીછીને.' સં. કુ. ૧૫-૧૯. પરીછીહ 'પરણાય છે.' કર્મણિ પ્રયોગ, વર્તમાન ત્રીજો પુ. એ. વ. ૨૨-૮. [સં. પરીન્ > પ્રા. પરિચ્છ] જુઓ પરીતિપદ.

પ્રમ 'માલિક.' પ્ર. એ. વ. પું. ૧૦-૧૨ [સં. પ્રમુ]

પ્રમુશ 'ઇત્યાદિ, વગેરે.' અ. ૧-૭, ૩-૧૨, ૪-૫, ૫-૧૧, ૬-૩-૧૭, ૩૨-૮, ૩૩-૮, ૮૦-૪, ૮૩-૧૬, ૧૨૯-૧૮, ૧૫૪-૪, ઇત્યાદિ.

પાસહ 'સિવાય.' અ. ૧૫-૧૧, ૩૭-૧૭, ૪૦-૨૦, ૧૨૧-૫. [સં. પક્ષે > પ્રા. પક્ષે > અપ. પક્ષહ-પાસહ-પાહહ. ગુજ. 'પાસે-પક્ષે.'] જુઓ પાહહ.

પાપહ 'સિવાય.' અ. ૧૬-૧૨, ૪૫-૧૮, ૭૦-૩, ૧૨૧-૬. ઉચ્ચારણમા 'પાપહ' અને 'પાપહ' અમિલ છે. જુઓ પાસહ.

પાટણિ 'શહેરમા.' સ. એ. વ. ન. ૨૫-૭. [સં. પત્તન > પ્રા. પટ્ટણ. સામાન્ય નગરવાચક આ શબ્દ પાણ્ડયી વિશિષ્ટ નગરવાચક બન્યો છે એ નોંધપાત્ર છે.] જુઓ પટ્ટણહ.

પાહહ 'અંશુભ.' વિ. પ્ર. એ. વ. ક્ષી. ૧૮-૧૫. પાહહં પ્ર. એ. વ. ન. ૩૩-૨; દિ. એ. વ. ન. ૮૪-૧૬. [સ. * પાતુકમ્ > પ્રા. પાહુક. આ પ્રયોગ જૂની ગુજરાતીમા આ અર્થમાં વ્યાપક છે]

પાધરા 'સાદાસીધા, સામાન્ય.' વિ. અં. વિ. વ. વ. પું. ૧૫-૧૨, ૧૦૦-૧૯. પાધરા 'સીધા' ('અવલા'થી કલ્પાં) દિ. વ. વ. ન. ૫-૧૨. પાધરી 'સીધી'. સ. એ. વ. ક્ષી. ૧૦-૧૪. [દે પદ્ધત. ગુજ. 'પાધરં' શર. 'અદ્ધર પદ્ધત.']

પાપહજિનહ 'પાપને જ (વિષે). ' સ. એ. વ. ન. ૩૪-૧૬. 'પાપ' એ નામ અને 'નહ' પ્રત્યયની વચ્ચે જે અભ્યયો દાખલ થઈ ગયા છે એ નોંધપાત્ર છે.

પાહહ 'કરતાં.' અ. ૧૦૨-૧૧. પાહહં ૪૨-૫, ૫૮-૪, ૯૭-૧૩, ૧૪૮-૧૦. પાહતિ 'કરતાં.' ૧૨૧-૯. પાહિં ૯૧-૩. પાહિં ૪૨-૬. પાહંતિ 'પાસે, દ્વારા'. ૬૯-૧૨, ૧૦૩-૪. પાહિં ૧૪૮-૩, ૧૨૦-૧૯. પાહંતિ ૧૪૮-૧૩. [સ. પક્ષે > પ્રા. પક્ષે > અપ. પક્ષહ-પાસહ-પાહહ. 'પાહતિ' ઇત્યાદિ પ્રયોગોની વ્યુત્પત્તિ સં. પક્ષતઃ > અપ. પક્ષતત-પાહતત-પાહતહ એ રીતે સંભવિત છે] જુઓ પાસહ.

પ્રામહ 'પામે છે' વર્તમાન ત્રીજો પુ. એ. વ. ૧૩-૧૪, ૫૩-૧૮, ૭૨-૧૪, ૧૦૦-૧૮. પ્રામહં વર્તમાન ત્રીજો પુ. વ. ન. ૧૨-૧૫, ૨૭-૬-૯, ૩૮-૨૦,

८७-१०-१२, ९८-५. ग्रामहं वर्तमान ग्रीजो पु. ए. व. २५-२०. वळी जुओ ग्रामिड १३६-८. ग्रामिसिह ६७-६. ग्रामिस्वतं ९९-१४, ११८-९. ग्रामी ९६-१७, ९७-४. ग्रामीह १००-१५. ग्रामुं १५८-१४. [सं. ग्राम्नोति > पा. *प्रापुणति > प्रा. *प्राउणइ, प्रावइ > जु. गुज. ग्रामइ.] 'र'कार विनाश रूप जे अर्वाचीन भाषामां व्यापक छे ते पण मळे छे—ग्रामइ २६-११. ग्रामहं ५४-५, ७४-१५, ९७-१९. ग्रामड १५९-२०. ग्रामिड १३६-१३-१९. ग्रामिस्वह ६७-१४, ७७-१४. ग्रामीह ९२-२, ११३-१४. ग्रामीस्वह ९८-१८, [सं. ग्राम्नोति > पा. प्रापुणति > प्रा. प्राउणइ, प्रावइ > जु. गुज. ग्रामइ].

ग्रामहं 'घरुं करीने, मोटे मागे' अ. २४-१४-१५. ग्रामि १४७-९. ग्रामिहं ९२-१८. [सं. ग्रामः]

ग्रियागत 'वंशपरंपरागत.' वि. द्वि. ए. व. पुं. ४४-१४. [सं. प्रजागत > परजागत, परयागत. सर० अर्वाचीन गुज. परियापत. 'गुजरातीनी कटलीक बोलीभोमां 'परिया' शब्द 'प्रजा'ना अर्थमां वपराय छे. 'प्रजा' शब्दना आ 'परिया' अने 'ग्रिया' रूपान्तरो नोधपात्र छे.]

पुण 'पण, वळी'. अ. २३-२१, ३३-२०, ४१-१६, ५५-२३, ७८-२, ९८-२०, १२७-१७, १२९-१०, १३७-९-१३, १३९-२९, १४०-५-७, १४१-२१, १४५-२०, १४७-१५, १५०-१९, १५४-१-५, १६४-११, इत्यादि. [सं. पुनः > प्रा. पुणो > अथ. पुण] जुओ पणि.

पूजइ 'पहोचे.' वर्तमान ग्रीजो पु. ए. व. १४०-५. [सं. पूयते > प्रा. पुजइ. 'ज' नो 'य' धवाची जूनी गुज. मां 'पूजइ,' अर्वाचीन गुज. मां 'पूो.']

पूर्व 'जैन शास्त्रोनी एक विभाग.' द्वि. व. न. न. ५-९-११. [आगम-साहित्याना अंगविभागमां बारमुं अंग 'दृष्टिवाद' नामे हर्तु, एमां चौद 'पूर्व' हता. दृष्टिवाद वेम ज पूवो घणा समय पहिलां लुप्त चडे गयो होबानी परंपरा छे.]

फलदायन 'फलदायक.' वि. प्र. ए. व. पुं. ११६-१४.

गदीग 'मुख. वि. प्र. ए. व. पुं. ५४-१९.

गडहिल 'गाथानी घरीनी अंदरनो खीलो.' प्र. ए. व. स्त्री. ११६-६. वळी जुओ गडहिल ११६-१३.

‘બંદોર’ ‘બંદીવાન, કેરી.’ પ્ર. વ. વ. પું. ૧૧૮-૧૪. [સં. તેમ જ ફા.માં ‘બંદી’ શબ્દ ‘કેરી’ના અર્થમાં છે. ‘બંદોર’ શબ્દ સં. ચન્દી + કાર > પ્રા. બંદિયાર-માંથી ઉચ્ચારણમેદે થયો હશે? જૂ. ગુજ.માં અન્યત્ર પણ કવચિત્ આ શબ્દ મળે છે, જેમ કે ‘કાન્હવેપ્રબન્ધ’ (સં. ૧૫૧૨)માં—‘એક લૂસ્યા વીસડ બંદોર’ (સંડ ૨, કહી ૭). જો કે અહીં એ વાચ્યના સંપાદક શ્રી. રાઘાભાઈ દેરાસરીએ ‘બંદોર’નો અર્થ ‘બંદર’ એવો આપ્યો છે એ બંધવેસતો નથી. જિન-સાગરસૂરિના ચાલાવચોધમાં ‘બંદી બંદોર વાદિ જ્ઞાત્યા લોક’ એવો અર્થ સમજાવ્યો છે, તેમ જ સન્દર્ભ ઉપરથી પણ ‘બંદોર’નો ‘કેરી’ એ અર્થ દેસીતો છે.]

બાંધિ ‘કેરીપણામાં.’ સ. એ. વ. સ્ત્રી. ૧૧૮-૧૪. [સં. ચન્દિ].

મહ ‘માટ.’ દ્વિ. ય. વ. પું. ૮૩-૧૫-૧૮. [સં.]

મળા ‘કહું.’ વર્તમાન પહેલો પુ. એ. વ. ૪૫-૪, ૬૮-૯. [સં. √મળ]

‘મળી’ ‘માટે, તરફ.’ અનુગ. ૧-૮, ૪-૧૭, ૧૯-૧-૧૫, ૨૪-૩-૪, ૪૮-૧૬, ૮૩-૩, ૮૫-૧૧, ૮૭-૧૦-૧૪, ૯૭-૧૫, ૧૦૨-૧૭, ૧૦૭-૨૧, ૧૦૯-૭, ૧૪૦-૧૨, ૧૪૧-૨૧-૨૨, ૧૪૯-૧૫, ૧૫૬-૨૧, ૧૫૭-૨૨. [‘મળ’ ક્રિયાપદનું આ સંવેદક ક્રદન્ત છે. એનો અનુગ તરીકેનો પ્રયોગ એક વિશિષ્ટ અર્થ-વિકાસનું ઉદાહરણ છે. ‘મળી’ એટલે ‘ચોલીને’ અર્થાત્ ‘માટે, ક્ષાતર.’]

મવાચિવડં ‘શોભા દેખાડવી તે.’ દ્વિ. એ. વ. ન. ૧૨૭-૧૧. [આ પ્રયોગનું અર્વાચીન ગુજ. રૂપાન્તર ‘મવાચ્યું’ એમ થાય. પણ અર્વાચીન કાઠમાં એનો અર્થ નીચે કતર્યો છે; ‘મવાચો’ (ફજેતો) શબ્દ એનું ઉદાહરણ છે. ‘કાન્હવેપ્રબન્ધ’માં ‘મવાચ’ ક્રિયાપદ સારા અર્થમાં છે—‘વત્સુભાગનું નિરૂંડ રાજ, દહું અઠો મવાચું આજ’ (સંડ ૨, કહી ૧૪૮) સં. મૂ. (મળ) ધાતુમાંથી એની વ્યુત્પત્તિ હશે. ગુજરાતી લોકનાટ્યના વાચક ‘મવાઈ’ શબ્દનો વ્યુત્પત્તિગત સંબંધ આ વધા પ્રયોગો સાથે હોય એ અસમ્ભવિત નથી.]

મહગલ ‘હાથી.’ ધ. વ. વ. પું. ૧૬૪-૧૨. [સં. મદકલ > પ્રા. મયગલ. સર. ગુજ. ‘મેગલ.’ ‘મેગલ’ વિશેષ નામ પણ છે. ‘ધ્રુવાચ્યાન’નો કર્તા મેગલ નામે એક ગુજરાતી કવિ વિક્રમના ૧૭મા સૈદ્ધમાં ચર્ચે મળ્યો છે.]

મહંતા ‘મંત્રી, ગુજ. મહેતા.’ ઝં. ત્રિ. વ. વ. પું. ૫૩-૧. [સં. મહત્, પ્રા. મહંત, અપ. મહંતઃ. જૂની ગુજ માં મહંતઃ, મહતઃ, મહુતઃ, મહિતઃ, મહિયુ આદિ એનાં સ્વરૂપાન્તરો છે. સર. દ્વિ. મહતા, મા યુંના. ચૌદમ્વયુગીન ગુજરાતના

શિલાલેક્ષો, પ્રત્યયપુષ્પિક્ષઓ આદિમાં વ્યક્તિવિશેષોનાં નામો પૂર્વે 'મહં.' પદવી મૂકેલી હોય છે અને અપ. 'મહંતત'નો સંક્ષેપ ગણવી જોડે.]

માનજે '(તું) માને છે.' વર્તમાન મીજો પુ. એ. વ. ૧૪૯-૫. [સર. ૦ ઉત્તર ગુજરાતની અર્વાચીન બોલીમાંનું જોસલ અનુસ્વાર સહિત 'માને' એવું ઉચ્ચારણ.] જુઓ સ્કર્જ.

મુહિમાં 'ન્યર્થ, નિર્વર્થક.' અ. ૮૨-૧૬. [સં. મુષા > પ્રા. મુહા; દેસ્ય પ્રાકૃતમાં 'મુધિકા' ('વિના મૂલ્ય') શબ્દ છે, એમાંથી અવાન્તર રૂપ 'મુહિઆ' દ્વારા આ વધારે સારી રીતે વ્યુત્પન્ન થઈ શકે.]

મૂલગા 'મૂલ્ય.' પ્ર. વ. વ. પું. ૮૧-૧-૫. [સં. મૂલગતઃ > પ્રા. મૂલગમ્બો. સર. ૦ 'મૂલગો' શબ્દનાં અર્વાચીન અર્થાન્તરો.]

રહં દ્વિતીયા, ચતુર્થી અને ષષ્ઠીનો અનુગ, જે ઘસારૂંને પ્રત્યયનું રૂપ પામે છે. ૫૨-૨૧, ૮૭-૧૧. જુઓ રહહં અને રૂહં.

રહહ દ્વિતીયા, ચતુર્થી અને ષષ્ઠીનો અનુગ, જે ઘસારૂંને પ્રત્યયનું રૂપ પામે છે. ૪૨-૧૦, ૪૪-૨૧, ૬૩-૮, ૬૫-૫, ૬૬-૬, ૮૩-૧૮, ૧૩૩-૧૫, ૧૩૬-૮. રહહં એવું અનુસ્વાર સહિત રૂપ પણ મળે છે: ૧૬-૮, ૨૫-૧૦, ૨૬-૯, ૨૮-૯, ૩૨-૧, ૩૩-૧૩, ૪૧-૧૭, ૪૫-૧૮, ૪૭-૧૪, ૪૯-૫-૧૫, ૫૧-૧૭, ૫૫-૧-૧૮, ૬૩-૭, ૬૪-૮, ૬૫-૧-૧૩, ૬૬-૯, ૭૬-૧૫ ૮૨-૧૬, ૮૪-૪-૮-૯, ૮૫-૧૬, ૧૩૩-૨૦, ૧૩૫-૧૬, ૧૩૬-૨, ૧૪૨-૧૧, ૧૫૬-૨૩, ૧૫૭-૬, ૧૫૯-૨, इत्यादि. [સં. અપરસ્મિન્ > અપ. અપરહિં. શ્રી. ટી. એન. દ્વે એની વ્યુત્પત્તિ સં. રૂહે > પ્રા. પરમ્મિ > અપ. પરહિં, 'હરહિં એ પ્રમાણે આપે છે. જૂની ગુજરાતીમાં 'રૂહ' એ અનુગ આ 'રહહ-રહહ'નો સંક્ષેપ છે. સત્તરમા સૈકાથી આ તરફના જૂના ગુજરાતી સાહિત્યમાં આ અનુગોનો પ્રયોગ આગ્યે જ મજરે પડ્યો. અર્વાચીન ગુજરાતીમાં, 'અમારે, તમારે' જેવાં સાર્વનામિક રૂપોના અંત્યાક્ષરોને ગણતરીમાં ન લઈએ તો, આ અનુગોના અવશેષ રહ્યા નથી, જ્યારે અર્વાચીન મારવાડીમાં ષષ્ઠીના 'રો' પ્રત્યય-રૂપે એ ચાલુ છે. આ પ્રત્યયમાં છાપેલા સોમમુન્દરસંસ્કૃત ચાલકવચોવમાં, પંદરમા શતક જેટલા પ્રાચીન કાળમાં 'લોકરા' (=લોકના) એવું રૂપ મળે છે એ નોંધપાત્ર છે.] જુઓ રહં અને રૂહ.

રામતિ 'રમત.' પ્ર. એ. વ. લી. ૬૩-૧૬ [સં. રમ્યતિ > પ્રા. રમ્મતિ]

રહહ 'રહટે.' વર્તમાન ત્રીજો પુ. એ. મ. ૧૧૮-૫, ૧૨૨-૧. રહહં વર્તમાન ત્રીજો પુ. એ. વ. ૧૩-૧૮, ૩૫-૨૧; મ. વ. ૩૭-૩, ૮૭-૧૪. વહી જુઓ

હલિસિદ્ધં ૧૨૧-૩. રહિસ્યદ્ ૧૨-૧૪. રહિસ્યદ્ ૧૧-૨. રહિસ્યં ૧૧-૧૪.
રહીસ્યદ્ ૧૦૦-૧. [સં. *લટતિ > પ્રા. લટ]]

કેટકઈ 'ટુકઠો પળ.' દિ. ઇ. વ. પું. ૪૪-૧. [સં કૃત્તક > પ્રા કૃટક]
કટકઠ પળ છે. ૪૪-૧.

હૂહ દ્વિતીયા, ચતુર્થા અને પછીનો અનુગ, જે પાઞ્ચઘી ઘસાર્હને પ્રત્યયનું રૂપ
પામે છે. ૫-૧, ૩૦-૧૦, ૩૪-૨૦, ૩૫-૧૩, ૪૪-૨૧, ૧૨૬-૮. હૂઈ ૪-૧૬,
૫-૩, ૬-૧૦-૧૭, ૮-૧૨, ૯-૧૫, ૧૦-૧૦, ૧૧-૧૩-૧૫-૧૬-૧૮, ૧૨-૫-૧૧,
૧૩-૨૧, ૧૪-૧૪, ૧૬-૧૦-૧૨, ૧૭-૩-૮-૧૫-૧૭-૨૧, ૧૮-૩-૪, ૧૯-૮-૧૦,
૨૦-૮-૯, ૨૫-૧૨-૧૭-૧૮, ૨૬-૬-૭, ૨૭ ૧૦-૧૨-૧૩, ૨૮-૬-૧૮, ૨૯-૧૬,
૩૦-૧૨, ૩૨-૫, ૩૩-૯-૧૦, ૩૯-૧૯, ૪૧-૧૮, ૪૫-૪-૫-૧૧, ૪૬-૨-૭,
૪૭-૨-૧૫, ૪૮-૧-૩, ૫૦-૧૩, ૫૩-૪, ૫૫-૬, ૫૬-૩-૬-૧૨, ૫૭ ૧૩,
૫૮-૩-૬, ૫૯-૧૭-૨૧, ૬૦-૨૦-૨૧-૨૨, ૬૧-૧૨, ૬૪-૧૮, ૬૫-૧૬, ૬૬-૧૧-
૧૨-૧૩, ૬૭-૯-૧૭-૧૮, ૬૮-૯-૧૦, ૭૧ ૪, ૭૨-૧૬, ૭૩-૩, ૭૮-૧૬,
૮૦-૬, ૮૧-૨૨, ૮૩-૧૭, ૮૫-૨, ૮૬-૨-૩-૧૮, ૮૭-૭-૧૬-૧૯, ૮૮-૫-૯-૧૩-
૧૫-૧૬, ૮૯-૨૦, ૯૧-૮-૧૨, ૯૨-૧૩-૧૫, ૯૫-૧૬, ૯૭-૧૨-૧૩, ૯૮-૨-
૮-૧૭, ૯૯-૧૨, ૧૦૧-૯-૧૧-૧૨-૧૬-૨૦, ૧૦૨-૧૩-૧૮-૧૯, ૧૦૪-૯-૧૨-
૧૩-૧૭, ૧૦૫-૧-૬-૮, ૧૦૬-૧૭, ૧૦૭-૨, ૧૦૮-૧-૨-૧૩, ૧૦૯-૧૭-૧૯,
૧૧૦-૫-૧૯, ૧૧૧-૩-૮, ૧૧૨-૭, ૧૧૩-૭-૨૦, ૧૧૪-૧-૨-૬, ૧૧૫ ૪-૧૧,
૧૧૮-૫-૭-૧૧-૧૨-૧૭, ૧૨૧-૧-૭-૧૪-૧૯, ૧૨૨-૧૫, ૧૨૪-૩-૫-૧૯, ૧૨૫-
૫-૮-૧૮, ૧૨૭-૧, ૧૨૮-૯-૧૨, ૧૩૦-૧૮-૨૧, ૧૩૧-૩-૧૯, ૧૩૨-૧-૪-૧૧,
૧૩૫-૧૯-૨૦, ૧૩૬-૧૫, ૧૩૮-૨૦, ૧૩૯-૧-૩-૮-૯-૧૦-૧૨, ૧૪૨-૧૭,
૧૪૫-૮-૧૩-૧૮-૨૦, ૧૪૬-૭-૧૮, ૧૪૮-૩-૬-૧૦-૧૧-૧૮, ૧૫૦-૩, ૧૫૨-૧૦,
૧૫૬-૧૯, ૧૫૭-૯, ૧૫૯-૧૬, હયાદિ. હિહં ૧૨૪-૧૨. જુઓ 'રહં' અને 'રહદં.'

લઢહઈ 'લાકઢી મઢે' તુ ઇ. વ. પું. ૧૨૧-૨૨. લઢહાનઢ 'લાકઢીનો'
પ ઇ. વ. પું. ૧૧૨-૧૦. [સં. લઢટ > પ્રા. લઢઢ]

લગહ 'ને કારણે, ત્યાંથી માંડીને.' પૂર્વેમર્યાદાસૂચક અનુગ. ૩૬-૧, ૬૮-
૨૨, ૬૯-૩, ૧૪૦-૧, ૧૪૮-૬ 'લુધી' એવો સત્તરમર્યાદાસૂચક અર્થ પણ એમાં
કેટલીક વાર આવે છે. ૧૪૦-૭, ૧૫૫-૮. આનું જ રૂપાન્તર લગી આ પ્રત્યયમાં
વારંવાર મળે છે, પણ એના કથા જ પ્રયોગો પૂર્વેમર્યાદાસૂચક છે: ૧૧-૨૧, ૧૨-૧,
૧૩-૮, ૧૫-૭૧, ૨૩-૮, ૩૩-૧, ૩૪-૩-૭, ૩૫-૨૦, ૩૯-૨૦, ૫૦-૧૦,

૫૧-૭, ૬૪-૧૮, ૬૯-૧૨, ૯૨-૧, ૧૩૨-૯; ૧૫૪-૧૪. [સં. *લગ્નસ્મિન્ > અપ. લગ્નહિં. માપાના જૂના થરમાં આ અનુગનો પૂર્વમર્યાદાસૂચક અર્થ વ્યાપક છે —વ્યુત્પત્તિ પણ એ જ અર્થ સૂચવે છે—પણ જેમ અર્વાચીન કાઠ તરફ આવીએ તેમ ઉત્તરમર્યાદાસૂચક અર્થ વધારે પ્રચલિત થતો દેખાય છે, તે એટલે સુધી કે ત્રણેક સૈકાથી માપામાં ‘લગ્ની’નો અર્થ ‘સુધી’ એટલો જ સમજાય છે.]

લીય ‘સીંધુ.’ પ્ર. એ. વ. ન. ૧૦૪-૨૧. [સં. નિમ્બુ > પ્રા. લિંબુ]

લોલા ‘સમજ વિનાના, અજ્ઞાની.’ વિ. દ્વિ. વ. વ. પું. ૪૫-૧-૫, ૬૨-૬, ૧૦૨-૩૮. [સં. લોલ ‘ચપલ, અસ્થિર.’ આ શબ્દમાં થયેલો અર્થપલટો નોંધપાત્ર છે. ‘પટ્ટિરાતક’ના ચાલાચત્રોષકારોએ ‘ગુમ્મજન’નો અર્થ ‘લોલા લોક’ એવો આપ્યો હોય એ વિચો કર્યો સંદેહ રહેતો નથી.]

લાંપડ ‘નાલે છે.’ વર્તમાન ત્રીજો પુ. એ. વ. ૧૭-૧૧, ૧૨૫-૫. લાંબીઈ ‘જંભાય.’ કૌમણિ વર્તમાન ત્રીજો પુ. એ. વ. ૧૨૫-૪. [સં. નિષ્પત્તિ > પ્રા. નિષ્પત્તિ > જૂ. ગુજ. નાંચડ. ડૉ. ટર્નર એની વ્યુત્પત્તિ જુવી રીતે આપે છે— *નેષતિ > પ્રા. નેચડ > જ. ગુજ. નાંચડ. ‘ન’નો ‘લ’ થવાથી ‘લાંચલું.’ ‘ન’નું આ પ્રકારે ‘લ’માં પરિવર્તન એ હાલમાં દક્ષિણ ગુજરાતની બોલીની લાક્ષણિકતા ગણાય છે, પણ ઉપર નિર્દેશીલા પ્રયોગો મતાવે છે કે એક કાઠે ઉત્તર ગુજરાત તથા મારવાડની બોલીમાં પણ એ પ્રચલિત હતી.]

વક્તણ ‘વક્તા, વાંકાપણું.’ દ્વિ. એ. વ. ન. ૧૬૨-૧૩. [સં. વક્તવ્ય > પ્રા. વક્તણ. આ સાથે સર. પુષ્પાતન, અદેવાતન, શૂરાતન, ચીરાતન (જ. ગુજ.) આદિ શબ્દોનો અંત્ય પ્રત્યય.]

વર્ણમાં ‘(હું) વર્ણવું.’ વર્તમાન પહેલો પુ. એ. વ. ૧૮-૧૪.

વીતરાગહજિનું ‘વીતરાગહું જ.’ પ. એ. વ. પું. ૧૪૭-૭. પ્રત્યય અને નામની વચ્ચે જે અવ્યયો શાલ થઈ ગયા છે એ ધ્યાન સેવે છે.

વિરડ ‘હલકો, ગુજ. વરખો.’ વિ. પ્ર. એ. વ. પું. ૧૫૭-૧૧. વિરહ ‘હલકી.’ પ્ર. એ. વ. સ્ત્રી. ૧૮-૧૧, ૧૧-૩-૧૮; દ્વિ. એ. વ. સ્ત્રી. ૧૮-૨૨. વઢી જુઓ વિરહાંહ ૧૩૩-૧૬. વિરહમંડ ૪૨-૨-૪. વિરુમા ૧૧૧-૨૦, ૧૧૩-૭. વિરુઆં ૩૨-૨૦. વિરુહ ૮૫-૩. વિરુઈ ૧૨૨-૨. વિરુંડ ૪૬-૭, ૬૫-૧૩, ૧૦૬-૧૮. વિરુંડ ૪૧-૧૩-૧૫, ૮૭-૨, ૧૦૫-૧, ૧૧૭-૩, ૧૧૮-૧૭, ૧૫૩-૧૭. વિરુડ ૪૦-૧૦. વિરુપા ૭૮-૪. [સં. વિરુપ > પ્રા. વિરુવ > અપ. વિરુડ]

વિસમતિ 'આલંબન.' દ્વિ. ઇ. વ. સ્ત્રી. ૧૪૪-૩.

વેચહ 'વ્યય કરે છે.' વર્તમાન ત્રીજો પુ. ઇ. વ. ૧૬-૧૧, ૧૫૦-૨૧
વેચઈ ૧૫૦-૨૦, ૧૫૧-૬. [પ્રા. વેચ 'વ્યય કરવો.' જૈનોમાં ધાર્મિક પરિભાષામાં
આ શબ્દ ધાજે પણ આ અર્થમાં ચાલુ છે.]

સહ 'સો, ગુજ. સે સે.' દ્વિ. ઇ. વ. ન. ૭-૧૫. સહ પ્ર. ઇ. વ. ન. ૮૫-૨૧.
સ. ઇ. વ. ૨૨-૧૧. [સં. સત > પ્રા. સય]

સકમં '(હું) શકે.' વર્તમાન ત્રીજો પુ. ઇ. વ. ૫-૧૦-૧૫. [સર
સત્તર ગુજરાતની બોલીમાંનું કોમલ અનુસ્વાર સહિતનું 'સકે' એવું લઘુચારણ.] સુઝો
માનમં.

સકપલ્યો 'કૃતાર્થ.' વિ. પ્ર. ઇ. પું. ૧૬૧-૬. [સં. સકૃતાર્થ > પ્રા.
સકપલ્ય.]

સળીઝા 'સ્નેહીઓ.' પ્ર. ઇ. વ. પું. ૧૦૨-૧૨. [સં. સ્નિહકા > પ્રા.
સિળિજ્ઞઓ. સર. ગુજ. 'સળેજો.']

સયર 'શરીર.' પ્ર. ઇ. વ. ન. ૧૮-૫. સયરનાં 'શરીરનાં.' ઇ. વ. વ.
ન. ૨૭-૨૦. [સં. શરીર > જૂ. ગુજ. સદર. અસંયુક્ત 'ર'નો આ પ્રકારે લોપ
ગુજ. માં અન્યત્ર પણ થાય છે: પરિમલ > પીમલ, સરિજલ > સદ્જલ > સેમલ,
કરીર > કદર > કેર, इत्यादि.]

સહુદાર '(અધર્મકર્મી) શત્રુ દૂર કરવું છે.' દ્વિ. ઇ. વ. પું. ૧૬૫-૫.
[સં. શત્રુદાર.]

સંઘ 'સંઘાણ.' સ. ઇ. વ. સ્ત્રી. ૧૬૩-૧૬. [સં. સંઘા > પ્રા. સંઘા]

સુંઘુળડ 'સ્તુતિ કરે.' વર્તમાન પહેલો પુ ઇ. વ. ૧૬૪-૨. [સં. સંસ્તુનોત્તિ
> પ્રા. સયુળડ]

સંતાનીદ 'વંશજે' ત્વ. ઇ. વ. પું. ૧-૨૧. સંતાનીદઈ ત્વ. ઇ. વ. પું.
૧-૨૨. [સં. સંતાનિક > પ્રા. સંતાનિઝ]

સાઠિસઢ 'એકસો સાઠ (ગાથાવાલો પ્રમ્ય).' દ્વિ. ઇ. વ. પું. ૨-૨, ૩-૧૪
[સ. પઠિરાત > પ્રા. સઢિસઝ]

સાઠિઠ - સંતાનપું. મેંત ત્રીજો પુ. ઇ. વ. ૧૩-૨૩. [સં. ✓ સિન્ધુ ઉપરથી
હશે? સાંઠિયું (સાઠ્યું)-સપર્યું, ઇ. અર્થમાં! જૂના સાહિત્યમાં અન્યત્ર પણ આ

क्रियापदनो आ ज अर्थमा प्रयोग छे जेम के फुडकृत 'पाडवावेदि' (स १६७७)मा
— 'जेदय डाख्यो भोएरे, कोरवे धीखु तालु' (प ४४८) सविता टाक्यो
चाख्णी, उठ रैउ शाखु ओटि' (प ४५४)]

साधर्मिय 'समान धर्मना अनुयायी' वि द्वि अ व पु ४१२ साधर्म
द्वि अ व य १४८ १३ जुओ साहम्मीनड

साहम्मीनड 'समान धर्मना अनुयायीना' वि प ए व पु १४८ १५
जुओ—साहम्मीमाहे ५३ ६, साहम्मी पाहइ १४८ १८, साहम्मी पाहि १४८ ३,
इत्यादि [स साधर्मिन् > प्रा साहम्मी सर० अर्वाचीन गुज 'साहमी (सामी)
भाई, 'साहमीव दल' (साधर्मिस्मात्सत्य) आ जैन परिभाषानो शब्द छे]

सिरध 'जलदी' अ १६३ ८ [स शीघ्र > प्रा सिग्ध]

सिध्वाइ 'स्याध्याय' द्वि ए व न २२४ [स स्नाध्याय एमाथी
प्रा स्नाध्याय > गुज सज्ज्याय शब्द आवेलो छे]

सुलभ 'मुलभ' वि द्वि ए व न १५९ ५ [स सुलभ]

सुहेतलड 'सहेतु' वि द्वि ए व न ३९३ [स √ शुम् > प्रा
सुह उपरसी ?]

सुहेलड 'सहेतु, गुन सोहलु (दोहलु 'धी छलड)' वि इह ए व न
[स √ शुम् > प्रा सुह उपरसी ?] जुओ सोहिलड

सेपल 'नागदेवता' स ए व पु ८३ १६ सेपलनी प ए य पु
८३ ९ [स शेप + ल जूनी गुनरातीमा य'नो उचार वणुपइ 'स' भाग छे
ए ध्यानमा राखवा जेबु छे]

सोहिलड 'सहेग, गुन सोहलो वि प्र ए व पु १४१० द्वि ए व
पु २०९ सोहिलड प्र ए व न २११० १० २२९ [स शोम् > प्रा
सोह उपरसी ?] जुओ सुहेलड

हलभकर्मड 'जेना अन्य कर्म अवशिष्ट रखां होय एवो, शीघ्र मुक्तिगमा,
गुन हलुस्मां' वि प्र ए व पु १२७ १५ [स लुउ > प्रा लहु, व्यत्ययशी
हल + पर्मा आ पण जैन धार्मिक परिभाषानो शब्द छे]

हलपण 'हलवापण' द्वि ए व न ५४५ [स लपुवन > प्रा
लहुतण पण > हलपण]